

225283

BRITISH KAPUDJAN

84
267

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

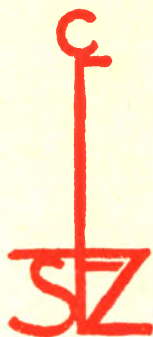
AZ ERDÉLYI SZÉPMIVES CÉH
10 ÉVES JUBILEUMÁRA KIADOTT DÍSZKIADÁS

VIII.

KARÁCSONY BENŐ
ÚJ ÉLET KAPUJÁBAN

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

ERDÉLYI SZÉPMIVES CÉH * KOLOZSVÁR

1934

KARÁCSONY BENŐ

ÚJ ÉLET KAPUJÁBAN

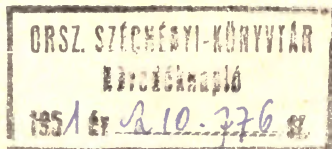
ERDÉLYI SZÉPMÍVES CÉH * KOLOZSVÁR
1934

OSZK

225287

I.

Lopott berbécs húst ettek csempészett rizskásával. A nő, mint egy fáradt etetőgép, lassan adogatta fel étvágytalanul kinyíló szájának a falatokat, míg barna szeme eltágulva legelészett a férfi mosdatlan arcán, amelyen szálas szőrpagonyok, lekaszált tisztások, sárga árkok köszöntötték a legelészőt...

— Eh bien... hasonlítok talán valakihez? — nevette inkább mint kérdezte szóval a férfi, akinek berbécsaprólékkal eltorlaszolt torkából kedélyes zaj szűrődött elő. Villáját néhány másodpercre a tányérnak támasztotta, hogy penészszerű szakállát kacér mozdulattal megpödörje.

— Rettenesen hasonlít — mondta a nő halk rémülettel. — Nem is tudom, ahogy így rámnevet... nem maga az, Alexandre?

— Alexandre a cári gárdából, nemde?

— Nem, — rázta a fejét a nő megbántva — az adóhivatalból... Alexandre adóhivatalnok volt.

Meg kellett mosakodnia és egy rozoga borotvával el kellett távolítania arcáról a rendetlen szőke dudvát, hogy a nő lecsillapodva és petyhüdt bájjal megrázza a fejét.

— Mais non... Vous n'êtes pas Alexandre...

És ellankadt volna minden érdeklődése, ha nem veszi észre a férfi elszenesedett csonka falábat.

— Mi történt a lábával?

A férfi üres pipáját betolta a szájába. Idestova hét esztendeje, hogy ilyen kellemesen érezte magát. Azonkívül tegnap ott lenn a téren valami fagyasztó, sötét dologból gabalyodott ki. Ki akarták végezni. És most élőknek, boldognak, rettenetesen vidámnak érezte magát. Az arcizmai vonaglottak, úgy festett a dolog, mintha epileptikus roham kopogtatna az ajtaján, de aztán nevetés lett belőle.

Hátradőlt a székén, boldogan nevetgélt, aztán szemügyre vette a nőt. Apró, édes fülecskék, a szemek mélyén a tapasztalt asszonyok meleg lángja és szomorú köde, gömbölyödő gyerekes homlok, amelyen naplementi melanchóliával felhők úsztak át, egy tétlen leopárd hajlékony vonalai a derék körül, nagyon helyes lábak egy helytelenül viselkedő cipőben — a pillantása, amely udvarias hálával kezdte a szemlélődést, most szinte nyerítve száguldott végig a nő hullámvonalain. A fogolytáborban néhány leckeórát vett egy fél pud burgonya ellenében, hogy felmelegítse francia nyelvismeretét. Hogy a fél pud burgonya ne veszett légyen kárba, franciául adta meg a kért felvilágosítást.

A lábam? Oui, mademoiselle, leégett. On m'a brulé le pied et maintenant il faut procurer un autre...

Zsenge mosolybimbócska feslett ki a lány száján.

— Ó, ez mulatságos lehetett. Hogyan történt?

A férfi megbökte a homlokát. — Hogyan? Nos, ez egy kissé homályos dolog.

— Egy fehérre meszelt fal mellett baktattam tova. — Rámosolygott a lányra. — Ilyen hosszú falat még nem pipáltam, sehogysem akart bevégezni. Megállottam tehát, szuszogtam egyet. A földön egy széndarab hevert. Föl-emeltem és a falra rápingáltam két istentelenül rusnya pofát. Lehet, hogy hasonlítottak valakihez, nem tudom, nem vagyok errefelé Ázsiában ismerős. Időm se lett volna az összehasonlításra, lefüleltek, valami írást is találtak nálam, pörbefogtak és negyedmagammal kivittek a térre. Ott egy Nietzsche bajuszú, karóalakú ember kihirdette előttünk az ítéletet. Maga elé tartott egy gyűrött papírost, terrakottaszínű öklével félretolta szája elől sárga bajuszát és olvasni kezdett. A hangja magas tenorba szökkent, íráshoz alig szokott szeme sután kapkodta fel a szavakat a papírról, le kellett ereszkednie tenorja fenyegető magasságából, hogy szótagonként felszedegesse és egymáshoz ragassza őket. — Ūristen — mondogattam magamban roppant fáradtan. Az ágasbogas karóalak gyerekesen ringott a letűrt szárú Wallenstein csizmában, amely alighanem valami likvidált színházi ruhatárból került ki a gya-

korlati életbe; aztán elúnta a sok irkafirkát, félrelökte a papírost és intett: na, gyerünk! Sebesen odatereltek a fakápolnához. Mi az, bámulok kissé együgyűen a katonákra, csak nem akarnak engem itt hirtelen agyonlőni? ... Űristen ... agyonlőni, csak így, ilyen pokoli egyszerűséggel, ilyen lezserül ... Mi ez? ... Igen, az első kettőt agyonlőtték. Valami hölgy volt az egyik, fiatal lány. Ahogy összeomlott, derékig fellebbent a ruhája és ott feküdt fehér, csipkeszélű alsónadrágban ... A véres kendőt leszedték a szeméről és az én szememre húzták. Mi lesz ebből — merült fel bennem a gépies kérdés — mi lesz ebből? A vér csurgott a kendőből, a kötést is szűknek találtam, sehogysem tudtam ráigazítani a szememre...

A lány dohányt gyömöszölt a férfi pipájába, igen-igen rossz dohányt, aztán oldalvást beleillesztette a pipát a cserepes, megviselt ajkak közé, hogy a férfit derűs fecsegésében ne zavarja.

— Ki akarták végezni, mon ange?

A férfi bólintott.

— Mondhatnám azt is, mademoiselle, hogy ühüm. Hidegvérűen, ahogy Nagy-Britanniában szokás ... Minek tagadjam: én középeurópai vagyok. A pipa ne tévessze meg ...

— Német?

— Nem. Magyar.

A lány nézte, csendes érdeklődéssel.

— És hogy volt tovább?

— A kendőt levettem a szememről, kioldottam a csepegő, nyálkás csomót, amelyen puha agyvelőrészeket éreztek az ujjaim, a kendőt kissé meghúztam, hogy a gyűrődései kisímuljanak, gyanús neszt hallok, fölemelem a fejem, körülnézek. A karóalakú cigarettát sodor és röhögve figyeli a mozdulataimat. A katonák az orrukat fújják és ők is röhögnek. Szemben egy ház erkélyén egy hölgy: cigarettázik és mosolyogva figyel. Mulatságosnak találják, hogy a saját ízlésem szerint akarom a kendőt átkötni ...

A lány a pipát nézte.

— Nem szelel?

— Köszönöm, szelel...

— És aztán?

— A kendőt visszaillesztettem a szememre. Hátral, a fejbúb alatt csomóra kötöttem, ahogy egy öreg mosónőnktől láttam, aki gyakran borogatta ecetes kendővel a homlokát... Készen voltam. Leeresztettem a karjaimat. Vártam. — Megfogta a pipáját és üres szemmel a menyegyzetre nézett.

— Folytassa hát — nógatta a lány.

A férfi bólintott. — Folytatom... Vártam... Aztán dörrenést hallottam, azt hittem nekem szól, engedelmesen, mint ahogy a másik kettőtől láttam, végig estem a földön. Újabb dörrenések következtek. Aztán egy tűzért taktak, néhány távoli bumm... üvöltés, futó eszímák ködös koppanása, záradéku még néhány elmosódó taktak, aztán minden elesenededett... Valaki erősen rázta a vállamat. — Pszt... Maga halott? — Úgy látszik, eszméletlen voltam. Értelmetlenül néztem rá. — Nem vagyok halott. Miért kérdezi? — Int a kezével. — Lelephetünk, kamerád... Nézze, a Wallenstein eszímákat idáig köpte a kézigránát... A viszontlátásra... — Aztán fölállott és bemutatkozott: Beremere, őrnagy. Én is odanyögtem neki a nevemet: Örvendek, Merebere, császáskir hadifogel... Az őrnagy elkészönt, én is feltápázkodtam. Rá akarok nehezedni a ballábamra, hopsyassza, majd orrabukom, ballábam nem éri a földet. Lepislogok. Kutya piculáját, állapítom meg, a fabot, amely hiányzó lábszáramat van hivatva kisegíteni pillanatnyi zavarából, a kápolna égő kerítésétől tüzet fogott és amíg én eszméletlenül feküdtem, leégett. — Ah, be kellett volna biztosítani, — gondolom magamban. Csinos sportteljesítmény lesz, ha majd féllábon kell innen Ázsiából Magyarországra ugrálnom. Átszökdécseltem ennek a háznak a sarkáig, leereszkedtem a járdára és elnyomott az álom. — Ránevetett a lányra és meghajtotta a fejét. — Beszélyem hátralevő része nem ismeretlen ön előtt. Ma reggel, amikor feltápázkodtam, hogy a fal mellett tovább szökdécseljek, a Gondviselés különös tá-

mogatása folytán az ön keblére buktam, chère mademoiselle, holott legjobb úton voltam, hogy orra bukjam...

A délutánt átbeszélgették, ez és egy fél palack rum kellemes hőemelkedést idézett elő a szobában. A férfi estefelé bemutatkozott: Tunák Ádámnak hívják, volt hadnagy, volt mérnök, harmincötéves. A lány: ikszipszilon, orvosnövendék, anyjára nem emlékszik, apja líceumi tanár volt Jekaterinoszlávban... És az élet nem valami ragyogó találmány, mon ange, az évek rokkantan bicegnek tova... itthagyják az embert barát, kenyér és öröm nélkül... Itt felejtik, mint ócska paraplét egy szekrény mögött... (A homlokán csúfolódó ráncok képződtek, a féllábú férfira nézett és szórakozottan cigarettát vett az ajkai közé.) Igen... A berbéeshúst, rumot apjának egyik hálás tanítványa csente neki egy kifosztott raktárból... A keresztnéve? Mondjuk: Katharina, 11. Kati, a minden oroszok cárnőjének tiszteletére. Jó lesz, Katharina?

Nevettek. Tunák ceruzavéget talált az asztalhasadéokban, azzal lerajzolta Katharinát, fején cárnői koronával, szája szélén fáradt cigarettával, Katharina viszont csiptetőt formált a hajtűjéből és parazsat rakott a férfi kialudt pipájába. (Több pipára rakhatott már ilyen gyöngéd parazsat, gondolta Tunák megindultan.) A rum kegyetlen nyilalással futott le a gyomrukba és keresztbe rakta a szemeiket. A lány megérintette a Tunák vállát.

— Nem fáradt, mon ange?... Lefekhetik oda, a vőlegényem ágyába. — És ahogy az ágyat mutatta hegyes állának lassú mozdulatával, szeme környékét furcsa mosoly öntötte el. — Alexandre négy év előtt eltűnt egy ütközetben.

— Nagyon szomorú — mondta a férfi.

— Nagyon... Különben azt mondják, hogy a saját katonái lötték le... Korbáccsal verte őket.

A férfi fölemelte ködös szemeit.

— Korbáccsal?

— Igen. Korbáccsal verte őket. Néha engem is.

Sokáig hallgattak.

— És azóta, nemde, üresen áll az ágya? — eregette

el kegyeletos megállapítás és naív kíváncsiság között tétovázó szavait Tunák.

A lány vállat vont. Üresen? Azóta négyszer volt tél, mon ange és nagyon rossz volt a termés. Terhes jégcsapok csüngtek az ereszről, nem volt tüzelőanyag, nem volt semmi... Semmi sem volt...

Félszájjal mosolygott, de aztán kifosztottan csukta rá hosszú pilláit ferdefekvésű szemeire. Egy férfi emléke, a legelső mégis napvilágra kéredzkedett benne. Félvagón búza volt elvermelve a kertjében! Képzeld csak, mon ange. A szája tele volt platina fogakkal és a csizmáját rárakta az ágy oldaldeszkájára. Katharina előtt ismeretlen volt ez a stílus, vette a seprűnyelet és szó nélkül leütötte a csizmás lábat az ágy szegélyéről. — Takarodjék, bátyuska... Füttyölök a félvagónjára. — Tisztátlan mosolyt utánzott a szája, de a szeme mélyén gyerekes szomorúság didergett.

Napszíta függöny mögött keskeny faágy húzódott meg, valamelyik francia király stílusában. A főpróbánál kiderült, hogy az asztalos tökéletesen elpuskázta az elegáns bútordarabot, mert egyáltalában nem fértek el benne ketten. A poros kamrában némi juhprémekre bukkantak, derékaljnak a padlóra terítették, párnákkal meghintették és lefeküdtek. Lenn az utcán néha elpukkant egy puska, gyors patkó csattogott a sikátor visszhangos házfalain, Tunák magához ölelte a lányt és nem minden elegancia nélkül jegyezte meg:

— Igazán bájos, hogy ilyen vendégszeretően megosztja velem juhbőreit...

A sarokban méces lángja ingadozott. Összefonódva nézték a játszó árnyékokat. Tunáknak megvonaglott az arca... Azt a másik embert hányiger fogta el, mielőtt rádörrent a vörösök sortüze... És amikor ő levette a véres kendőt a szeméről, hogy a szűk kötést meglazítsa, a tekintete egyszer csak lecsuklott a kendőről és felsíklott az égre... Fenn, tízezer méter magasságban az azúrkék gyepen sokszáz apró báránnyelű legelészett... Soha, mademoiselle, soha olyan kétségbeejtően szépek nem voltak a felhők... Gondtalanul mendégéltek, a nap

melegítette zsenge hátukat és ő azt gondolta: Ó, végtelen Teremtő, te ott fenn gyanútlanul legelteted juhaidat az azúrkék réten és itt lenn mindjárt véres rongydarab lesz egy szerencsétlen flótás, aki pedig szeretett volna hazabicegni az övéihez...

Katharina felkönyökölt. Kitágult a szeme, úgy nézte a férfi homályos arcát.

— Tehát nem tréfált? Valóban ki akarták végezni?

— Igen, úgy rémlik, igen.

— És imádkozott?

— Talán csak beszélgettem... Így szóltam: Mindössze még tízezer kilométert kell odáig megtennem, Nagyjóisten, aki az utóbbi években sok méltatlan mellőzésben részesültél, nyújtsd le a bárányok közül hozzám a kezedet. Nyújtsd le, kérlek... olyan roppantul szeretnék hazamenni a feleségemhez...

A méceses imbolygott, távolról fegyverdurranások hasítottak bele az éjszakába. A lány leeresztette a fejét a párnára, ujjait szórakozottan betúrta szétomló hajába. Könyöke sokáig fennakadt a levegőben.

— Felesége van? — hangzott kissé hervadtan a kérdése.

Tunák fölnézett a mennyezetre. Kimerült arcára lehullott fennről egy kis rózsaszín mosoly, mint egy tétován alálíbbenő tüllrongy. Tulajdonképpen most ébredt fel igazán, most jutott minden az eszébe, az események riadt, összekúszált körvonalai most higgadtak láthatóvá, most adta össze az elmúlt dolgokat és csinált leltárt a meglévőkről. Átbúgott agyán a rémület, átsapkodott sötét szárnyaival a szomorúság és átnyilalt az öröm... Isten tehát lenyult a felhők közül hosszú kezével és befogta a katonák puskájának mündungját... És most hazamehet... Ha-za-me-het! És látni fogja a feleségét...

Az orra mentén könnyek számkáztak végig, tíz vagy talán húsz év óta először, befutottak a szakáll kopár bozótjába és onnan egy csöpp lepötytyent a lány vállára. A langyos vízcepp megrázta Katharinát, felkönyökölt, ujjával összefogta a ritkás szösz a férfi álla alatt.

— Szőke? — kérdezte halkan és résztvevően.

Tunák megrázta a fejét. Mosolygott.

— Barna. — Föltápaszkodott, meggyújtotta a lámpát és előkotort a zsebéből egy puhára gyűrődött, hiányos levelezőlapot. Eredetileg a feleségét ábrázolta egy tennispályán. A sok sóvár pillantástól kikopott az arca, már csak vékony bokája és labdaütőjének rácsa őrizte meg élesebb vonalait. Sokáig nézegették a kopár arc-képet.

— Néha hetekig nem emlékszem az arcára — jegyezte meg a férfi eltűnődve.

Mielőtt végleg lecsúszott volna az álom langyos iszapjába, a fején még átbokázott néhány fontos gondolat. A vonatközlekedés még nem indult meg nyugat felé. A lopott berbécs fogytán van, aztán azzal is számolni kell, hogy Katharina sem tart örökké... Részvétből, könnyelműségből befogadta. Derék lány, nos, dehát nem ülhet sokáig a nyakán... Holnap kijavítja az elégett lábat és tovább áll...

II.

Harmadnapja nézték már a tavaszi esőt, a palaszínű eget és kopaszodó tetőket.

— Otthon ilyenkor kimásznak már a giliszták — jegyezte meg Tunák hosszú hallgatás után. Katharina előhozta neki Európa térképét. Kiterítette az ablakpárkányon és ujját rátette egy pontra.

— Itt... látja, Katharina?... Itt...

Katharina engedelmesen lenézett az ismeretlen pontra.

— Beszéljen a feleségéről — indítványozta melegen.

A férfi maga elé nevetett. A feleségéről? Végtelen örömmel...

Egy tintapetty van baloldalt a szája fölött. Vagy talán inkább a nevénel kezdi. Teréznek hívják. — Teréz, — mondta száraz kiejtéssel — így kotta nélkül nem sokat érzékeltet. Úgy-e?... Látott egyszer egy

Terézt valami vásári ponyvasátorban. Leírhatatlan volt. Egy szőnyegporolóval hadonászott, hogy a csavargó suhancokat távortartsa portékáitól. Férfias baritonban káromkodott, aztán rámosolygott a járókelőkre: ide, uraim, ide, a szép Teréz árulja a legszagosabb szappanokat... És egy oktávval lejjebb: Csíntalan fényképeket, uraim, ma nagyon jutányosan... Igen, ilyen Terézek is vannak. A Teréznek nincsen melódiája. A Szofi például zeneibb. Diákkorában egy Szofit szeretett volna. Közzé is tett egy hirdetést: Egy Szofi nevű lány kerestetik imádás céljából.

Az orosz lány mosolyogva ingatta a fejét.

— A feleségéről beszéljen. Terézről, az igaziról. Tehát barna. Hogyan ismerkedtek meg?

— Kilencszáztizenháromban, tehát nyolc év előtt ismerkedtünk meg. Leestem a lóról, megroppantak a nyakesigolyáim, szanatóriumba vittek. Ketten feküdtünk egy szobában. Valami vékony fiatalember volt a másik, kivágatta a tyúkszemét, vérmérgezést kapott. Egy délután csendesen megkopogtatják az ajtót. — Tessék. — Egy fiatal hölgy. Megáll az ajtóban, bólint és a vékony fiatalember felé pillant. Takaros zsemlyeszínű ruha van rajta, a nyakán bársonyszalag, kesztyűs kezében sötét ibolyacsokor. Megindul, lábujjhegyen odasassíroz a fiatalember ágyához. Soha ilyen angyali koreográfiát! Ennyi bájjal még nem igen jártak lábujjhegyen errefelé. Lehajlik az alvó fölé, figyeli a lélekzetvételét, beteszi az ibolyacsokrot az éjjeliszekrényen álló pohárba és leül. Nézi a beteget. Visszaigazítja óvatosan az ágylepedő lelógó csücskét, kicsiny kezeit az ölébe nyugtatja és vár. Kitekint az ablakon, aztán hirtelen rámnéz. Kék szem. A környéke olajos fényű, sötétebb jóval, mint az areszíne. Mázolmány? — merül fel bennem a kérdés. — Nem. Saját olajfény, saját sötétség. Az orr — kissé elrajzolták. Himnuszt nem igen lehetne hozzá írni. A száj. Csinos, határozott, de nem lebilincselő. Hanem a homlokán, vagy a homloka mögött — ezt onnan, öt-hat méternyi távolságról nem lehetett határozottan megállapítani — volt valami. Egy szín, valami melegítő barna-

ság, vagy valami meleg gondolat, nem tudom, valami, amitől az ember szívesen pihentette szemét a homlokán... Eltelik tíz perc, a fiatal hölgy mutatóujjával feltolja a kabátja ujját és megnézi csuklóján az órát. Föláll, biccent és megindul lábujjhegyen az ajtó felé. Megint ez a hihetetlen koreográfia. Trala... trala... trala... Rosszul jár az órája, kedvesem — szeretném utána kiáltani, de nem lehet... A tyúkszemű fiatal-ember alszik, ez az első láztalan napja... Teréz ráteszi kezét a kilincsre...

Tunák mosolyogva nézett Katharinára. — Nem únja, Katharina?

— Nem — rázta a fejét az orosz lány őszintén.

— Tudja Katharina, mit csináltam? Az ujjammal hirtelen letoltam az éjjeliszekrényről a gyufaskatulyát. Katt — hangzott a padlón. — Teréz megfordult, aztán szelíd lábujjhegyen eljött az ágyamhoz és felemelte a gyufát. Utána nyúltam. Mosolygott.

— Ezt jól kieszelted, úgy-e? — mondom neki hangfogóval. Hosszúkas arcot ölt, nem érti.

— Igen, azt akartam, hogy visszajöjjön.

A szempillái egymáshoz közelednek, tanakodva néz, komoly.

— Mi baja?

Közlöm vele, hogy mindössze egy kis enyhe nyaktörés.

— Van tán valami kívánsága? — kérdezi finom szolgálatkészséggel.

Igen. A bátyjáról szeretnék vele beszélni. A láza elmúlt már, az éjszakát nyugodtan töltötte. Mosolyog és halkán azt mondja, hogy nem a bátyja.

— És nem is rokona?

— Nem.

— Egyáltalán?

A szemei kerekre nyílnak, rosszalóan megrázza a fejét. Mi az, hogy elgyáltalán? Nevet. Nevet és megjegyzi, hogy nagyon mereven fekszem, a fejem egészen lecsúszott a párnáról. Tolom vissza a fejem, legalább két tonnát nyom, nem is tudom megmozgatni. Nem csal? —

kérdezi bizalmatlanul, erőlködésemre célozva. Nem hinném... Átfogja a fejem, ügyesen alája csúsztatja a párnát. A zsemlyeszínű ruha az ajkamat súrolja. Úristen, de boldog vagyok — mondom neki zivatarosan fájó nyakesisgolyával. Úgy-e, szénaparfóm? — Széna. — A boldogságom nem érinti, arra semmi megjegyezni valója nincs. Igazítja a kesztyűjét, menni készül. Most nem szabad elmennie — határozom el keményen. És azt kérdezem tőle, miért tette az ibolyát szódavízbe?

— Szódavízbe?

— Igen, a szódavízbe.

Szamárság volt, rögtön beláttam. Legalább öt perc telt el, amíg átgruppírozta egy másik vizespohárba a virágot, lelkiismeretfurdalástól nógatva a beteg fölé hajolt, hallgatta a lélekzetét, eligazította a paplant, betolta az éjjeli szekrény fiókját és elindult az ajtó felé.

— Elmegy? — kérdezem bűnbánóan.

És újfent azok az elbűvölő lábújhegy-pillegések. Emelem az ujjamat, jelzem, hogy most az órám fogom levérni az éjjeli szekrényről, hogy visszajöjjön. Vidáman nevet, megfenyeget és halkan azt kérdi, mindig ilyen követelődző vagyok? Aztán megáll az ágyam előtt, behódol a beteg rakoncátlan szeszélyének és engedelmesen vár. Én egyre csak a pillegéseit látom s minthogy nem bámulhatom folyton a lábát, de szeretnék mégis megmaradni ebben a kellemes gondolkörben, felvetem a kérdést:

— Hányas számú hócipőt visel?

— Harmincöt — mondja gyanútlanul.

— Puff, — jegyzem meg én — az enyém negyvennégy.

Nevet. Szeretnék cigarettára gyujtani, az orvos megengedte. Teréz gyufát gyujt, átveszem. Nézem vékony mutatóujját, a kezét. Ott lebeg a levegőben másfél arasznyira tőlem. Szeretném az ujjait egyenként megcsókolni, vigyázva, szagolgatva, kóstolgatva őket, mint valami nagyszerű csemegét.

— Ha ez a gyufaszál tövig leég a kezemben, szíves engedelmével feleségül veszem magát. Jó?

Megrebben egy pillanatra, a szomszéd ágy felé pillant rám függeszti a tekintetét, habozik. De azután derű röppen felém a szeméből. Valami csintalan derű. Válat von.

— Nem bánom... Hogy hívják?

Bemondom.

— Foglalkozása?

Bemondom.

— Káros szenvedélyei?

— Nincsenek.

— Biztos?

—Majd meglátja.

A gyufa ég, lángja nagy önbizalommal, lassan harapja végig magát a fenyőszálon. Seholy egy botlás, seholy egy gyanús lobbanás. Rápillantok.

— Nem fogja elfujni?

— Nem — jelenti ki Teréz határozottan és figyelme a láng útját.

— És akkor... ha tudnillik feleségül veszem, úgy-e, kiszedi ezt a gyöngyös fülbevalót a füléből?

Nem néz rám, a lángot figyelme. Úgy kérdezi.

— Nem szereti a fülbevalót?

— Kannibáli dolog. Ki kell vennie.

— Meglesz, ahogy kívánja... Vigyázzon.

A gyufa a végét járja, vészesen pislog. Megfordítom, a végét bekapja a sárga lángocska, azután egy vékony füstöcske következik, utána egy halk kacaj és négy hónap múlva az eljegyzés...

Napokig pocsogott az eső, Tunák órákig nézte a szürke eget, a megtépázott háztetőket.

— Teréz szereti az esős hangulatot — jegyezte meg egyszer hosszú hallgatás után.

Észrevette maga mellett a leányt és bocsánatkérően megfogta a kezét. Együgyű dolog, hogy folyton a feleségről csipog, úgy-e?

— Dehogy — rázta a fejét Katharina rezignált megértéssel. — Dehogy... Nem együgyű dolog... Ez a vágy...

Tunák engesztelően símogatta. — Nemcsak az. Nem-

csak a vágy, ne mosolyogjon Katharina olyan félárboera hullott pillákkal, ez, ha szabad ezt a kifejezést használnia, nosztalgia. Az ember itt van az északi szélesség és déli hosszúság ikszedik foka alatt az Amúr partján, gyanútlanul figyeli a lepottyanó esőesőppet, ott terem mellette a nosztalgia, galléron ragadja és visszahurcolja az embert a földgömb túlsó felére, félbenmaradt régi, életébe... Most például azon tűnődött, hogy otthon az utcájukban ki lakhatik a harminckettes számú villában. A harmincban egy törvényszéki bíró lakik, a harmincnégyes számú villa egy tábornok özvegyéé, de a közbül eső harminckettes tulajdonosára sehogysem tudott visszaemlékezni... Aztán ilyen sajtásai is vannak: a szülővárosában a parkettgyáron túl kis rokokó park terül el. A tóban könnyed hinárfellegek úszkálnak, a vize zöld, benne félig elmerülve fehér sajka látszik. A Nelson. Így hívják az elmerülő sajkat, a farán viseli a névjegyt.

Ceruzájával jegenyét, parkot, vizet, ladikot rajzolt a lány elé. A jegenyék fölé elnyúló és hirtelen összegomolygó felhőt vázolt.

— Itt — kalauzolta ceruzájával Katharinát — kis szigetről mohaprémme borított triton nyujtogatja nyakát a tó tükre fölé. Diákkorában, amikor vizsgára készült, felült a triton hátára, könyvét a kőfejre helyezte és nézte a játszó halakat. A fákon át napcsíkok nyiláltak a hinárfelhőbe. Letette a vizsgáit és nem ment el többet a parkba. Ha visszagondol rá, ahogy sem érti ezt a mulasztást. Éneklő sáslevelek, sárga orchideák hajtanak ki az emlékezetéből ha a tritonra gondol, amelynek hátán annyit álmodozott. A jegenye, amelynek tornyát nap-sugár éri, suhog egyet, száraz ágacska zörren le róla egy padra — és innen, tízezer kilométernyi távolból nem tudja megérteni, hogy évekig élt ott a városban, annyi haszontalan semmiséggel töltötte az idejét és sohasem ült fel többet a tritonra. Ha hazaér —? — ... ha hazaér, kisiet majd a parkba, felül a triton hátára és lenéz majd a tó zöldfelhős vizébe... Mosolyog Katharina?... Jó neki... Ő itthon van. De ő... az ő lelke, tessék csak

elképzelni, szakadatlanul útban van, Európa és Ázsia között teljesít repülőszolgálatot...

Katharina fölnézett a sovány, szikár emberre. Az elkínzott arcot az otthon reflexe meleg színnel öntötte el.

— Igen, — mondta Katharina — értem, mon ange... Csak repüljön...

Tunák valamelyik nap aztán részletes leírást adott a szülővárosáról. A néprajzi múzeum homlokzatán barna olajjal bevont gipszurna áll. A szél, ahogy egyszer vidékről bejött a városba, útközben magot talált, a gipszurnába vitte, az urnában most papsajt virágzik. Egyszer sárga lenvirágot látott benne... Homorúra kopott kőlépcső a posta bejáratánál, drótszörű kutya egy ablakban... Fordított S betű egy külvárosi cipész cégtábláján... A Teréz tintapettye a száj balsarka felett... ennek a sok mindennek otthon a neve és a makacs jármű, amely ezt a sok súlytalan lomot a vasúti menetrend negligálásával Szibériába fuvarozza, ide a szeme elé: ez chère mademoiselle a nosztalgia... Nem szabad ezen olyan kintartóan mosolyognia, Katharina, ez nem hálátlanság. Hogyan is lehetne ő hálátlan egy ilyen... definiálhatatlanul vonzó lénnel szemben, aki felszed az utcasarkon egy féllábú csavargót és elébe rakja utolsó maradék rizsét. Ó, hát ez nagyon, de nagyon...

— Hagyja, — intett Katharina — nem olyan megható eset... Megsajnálтам és hazahoztam...

— Igen — bólintott Tunák — vesszettül sajnálnivaló voltam.

— Aztán kértem, hogy ne menjen el... Megtetszett nekem... Ha nem tudta volna, mon ange, most tudja. — Megvonogatta petyhüdt vállait. — És ha majd menni akar... elkísérem a következő sarokig...

Meg kell ismerkednem a lelkével, határozta el Tunák nagylelkűen. Kereste a szemében, a könyvei között, fiókjában, ahol tűjét, gyűszűjét és néhány jelentéktelen ékszerét tartogatta, de mindenütt elsiklott előle.

— Minek erre a rövid időre? — kérdezte Katharina mosolyogva.

Igen, mert nyugat felé megindult újra a vasúti for-

galom, Tunák összerakta a naplóját, túlságosan megcsappant úti necessaire-jét és éjjelente sokáig fészkelődött a fekvőhelyén.

— Már? — kérdezte a lány és szemöldöke melancholikus mozgással a homlokára kúszott. Kissé odaragadt ehhez a szikár emberhez, akinek körvonalai egy régebbi élet finom konturjait rajzolták elé.

Egy reggel leakasztotta a fogasról a kalapját, meleg, szűkszavú száját rányomta a férfi gyanútlan szájára, átadta neki a lakás kulcsát azzal, hogy valami elintézni valója van és elment. Volt valami sajgó csúfolódás abban a mosolyban, amelyet búcsúzóul otthagyott a szobában. Önmagának címezte azzal a megejtő hervadtsággal, amellyel megviselt női lelkek köszöntik orvul kiesírázó érzéseiket.

Három nap mulva tért vissza soványan, karikás szemekkel.

— Mon ange — magyarázta kimerülten — a férfiak olyan közönségesek!... Örvendek, hogy itt találok, attól tartottam, hogy már elment, a tintapetty hazavitte...

Hosszúkás csomagot hozott magával, azt hazudta, hogy egy kórházban kapta. Múláb volt benne, kezdetleges, rozoga apparátus. Bár nélkülözött minden könnyedséget és eleganciát, az üszkös facsonk helyett mégis ki-tűnő segédeszköznek ígérkezett. Imitt-amott át kellett rajta varrni egy kapcsot, odaerősíteni a meglazult szíjat. Katharina elvégezte a tatarozási munkálatokat. Tunák magára szerelte az apparátust és elismerően bólintott.

— Milyen kár, Katharina, hogy nem lehet maga is a feleségem...

Katharina egy papírlapot nézegetett. Amíg távol volt, Tunák megrajzolta a maga portréját emlékül. Vídám karrikatúra volt, Katharina szemét elfutotta a dér. Aztán elindult, hogy az utazáshoz szükséges iratokat elrendezze.

— Azt hiszem, most már minden rendben van — mondta néhány nap mulva és révedező mozdulattal nyujtotta át Tunáknak a papirokat.

A férfi sápadtan nézte. Hogyan? Kész? Mehet már?

Ha-za me-het már? Katharina majd megfulladt az ölelésétől! Katharina! Katharina! Katharina!

— Az orvosi könyvek között néhány gazdátlan rubel hever — jegyezte meg később Katharina csendesen. — Nem maga felejtette ott?

— Nem.

— Nem? Nos, az sem baj, azért elveheti.

A férfi abbahagyta a nevetést és a harsogást. Köszöni, nincs rá szüksége.

Vegye el, mon ange — bízta Katharina...

— Nem, — hárította el magától Tunák a furesa ajánlatot — hogyan gondolja ezt, Katharina?

— Hiszen olyan nagy utat kell megtennie! Miért nem veszi el?

— Miért, hm. Abban a másik világban, ahonnan jött és ahova most visszatér, férfi ilyesmit nem csinálhat. Ne haragudjon, Katharina.

A pénz mégis ottmaradt a könyvek között, Tunák nagyon hálásan, de nagyon határozottan rázta a fejét. Aztán fölkapta a hátizsákot és a Katharina karján vidáman elindult az állomásra, ahol négy napig vártak a vonatra.

— Milyen reménytelen minden — gondolta a lány. Aztán megfogta a férfi karját és a szemébe nézett. — Ha hazaér... mondja meg Teréznek... mit is, Szűz Anyám... mondja meg neki, hogy üdvözlöm...

— A szívéből egy kis véres cafat idefreccsent a kabátomra — röppentek vissza gondolatai a lányhoz, aki ködbeborult szemekkel és keserű szájjal maradt le a rothadtszagú szibériai pályaudvaron. Integetni sem tudott neki, mert karjait leszorította a tolongó tömeg...

III.

— Májpástétomot ennék áfonyával — jelentette ki a teherkoesi fedélzetén egy csipás fiatalember. — Maga már evett ilyesmit, Tunák úr?

— Úgy rémlik, ebben a kombinációban még nem ettem — vallotta be a mérnök rövid tünődés után.

— Mit gondol, elpatkolok mielőtt hazaérünk?

Tunák azt felelte, hogy sajnálná, ha Dombrádi ezt megtenné. Aztán ne feledkezzék meg róla, megígérte, hogy vendége lesz.

— Látja, már ezt a macskát sem tudom megenni — legyintett a másik.

Gyulladt szemei szomorkásan pislogtak az ólmos reggeli szürkületbe. Sovány mókusfeje gyászosan csüngött a vékony nyakon, amely száraz ágbogaival kopasz káposztaszárhoz hasonlított. Erőtlenül és hosszasan csámcsogott. Tegnap macskát sütöttek, ott nyávogott zsin-dellyé vékonyodva a vonat kerekei között. Sovány menő volt. Dombrádi most is a pofazacskójában tartotta a maga adagját, hogy megpuhítsa.

— Ha minden jól megy, — vigasztalta a mérnök — egy hónap múlva otthon lehetünk...

— Otthon... milyen szépen hangzik, Tunák úr... Jön egy szél és engem szépen elseper az élők sorából... Azt hiszi, nem tudom?

Felemelkedett és csüggedt mozdulattal göngyölte ki rongybocskorából üszkösödő lábfejét. A végtelen térben fáradtan reccsent alattuk a vonat rozoga kocsija. Step-pén haladtak át, az apró mocsarakra súlyos párák nehe-zedtek, de a keleti ég alján már halvány derűben fürdöt-tek a felhők. Dombrádi kiköpte a szívós macskapecsenyét és erőtlenül visszakoppant a fekhelyére. Aztán elnézte a mérnök sovány, de optimista arcát, nyugodt és hatá-rozott tekintetét. — Ah — sóhajtott — ez az ember nem-sokára otthon lesz... És élni fog boldogan a könyvei, a rajzai, a lovai között... feleségével minden télen le-megy a tengerpartra... És ő? Mit kezdhetne, ha még-sem viszi el az ördög?

A hetekig tartó utazás alatt a mérnökkel részletek-ben közölte életrajzi adatait. Apja cipész volt, anyja té-bécés. Ő cikk-cakkban ide-oda botorkált az életben, ba-rátot és szeretőt keresett, de sem barátja, sem szeretője nem akadt. Kívülről tudta Horatius ódáit és Vergilius

hatodik énekét. De kinek kellett Vergilius hatodik éneke? A klasszikusok lehanyatlottak, egy új világ van keletkezében, amely már nem ismeri a hexametert. Harmincöt évet örölt le az életéből és mire volt jó ez az élet? Egyszer a véletlen teljesítette a vágyait, valahol egy százkoronás bankjegyet talált. Megvette Sophokles és Aristophanes összes műveit bőrkötésben, aranyszegéllyel, váltott egy földszinti jegyet az Elektra előadására, levágatta a haját és a maradék pénzen záradékul vett egy nagy doboz szardiniát, ettől aztán halmérgezést kapott és hordágyon bevitték a Rókus-kórházba...

— Valóban nem sok — ismerte be Tunák. — De ha megengedi: az ördögbe is, hiszen maga semmi okos dolgot nem akart... Aristophanes bőrkötésben?... Akarni kell, barátom... Mindíg valami érdemeset akarjon... Nem hallott semmit az akaratkoncentrációról?

Most is erről beszéltek. A mérnök, aki nem nagyon bízott már útitársa felépülésében, úgy tett, mintha mindent kielégítőnek találta, ha Dombrádi kissé összeszedné a bátorságát és akarna.

Dombrádi legyintett. Akarni! Húsz éve akar májpástétomot enni áfonyával. Eredmény? Meg fog halni a nélkül, hogy evett volna valaha májpástétomot.

Főlemelkedett és sóvár szemekkel kérdezte:

— Tunák úr, maga járatos az ilyen előkelő pástétomok között... Nem tudná nekem leírni, milyen íze van a májpástétomnak?

A közelében megszólalt valaki:

— Ne kukorékoljon annyit. Nem szeretem a hajnali kakasszót.

Dombrádi, aki eddig mindig alázatosan behúzta a fejét, ha ez a kemény hang rászólt, most bágyadtan legyintett.

— Engem már nem érdekel, Kuglai úr, hogy maga mit szeret. Megvallom, eddig sem érdekelt.

— Ismétlem, nem szeretem a hajnali kakasszót — hangzott nyomatékosan a figyelmeztetés.

— Besúg majd a vörösöknek?

A kocsitetőn egymáshoz tapadva egy tucat sötét

rongyhalom hortyogott. Hazatérő foglyok voltak, néhány hét előtt akadt velük össze Tunák s most együtt folytatták útjukat. Felkelt a nap és Kuglai, aki nem szeretette a hajnali kakasszót, a vitát rövid, de véstjósító bégetéssel befejezettnek nyilvánította. A besugásról tett megjegyzést fagyos közönnyel eresztette el a füle mellett. Csak a kezével jelzett valami olyanfélét, hogy „hulláját majd kegyelettel átadjuk az enyészetnek“. Aztán kinyújtotta elegáns, hosszú lábszárát, hogy a mellette hortyogó Struhlát barátságos rúgással a napfelkeltére figyelmeztesse. Struhala, aki valami átmeneti rangot töltött be egy málhás öszvér és titkár között, zavartalanul folytatta borízú lármáját. Úgy feküdt ott avas, csimbókos prémjeiben, mint döglött birka, esupa szőr volt, majdnem semmi Struhala. Azelőtt boltiszolga volt Túróban, vagy Liptóban. Tizennégyben felültették egy tábori mozgókonyha bakkjára. „Te trotli, elviszed a menázsit a laufgrábenig. Megértve?“ „Ühüm“ — nevetett Struhala és szájában idillikusan füstölgő pipával behajtott a tábori konyhát gőzölgő levesével és felaprózott húsporecióival az orosz állások közé. Csak akkor vette észre, hogy rossz helyre került, amikor az oroszok nagy gaudiummal leszedték a kocsi bakkjáról.

— Gyerünk, titkár úr — sürgette Kuglai.

Struhala még egy zárófutamot hortyogott, aztán engedelmesen leászott a kocsi tetejéről. Kis állomás előtt vesztegeltek, a rozoga kocsik kiöntötték poshadt tartalmukat. Az emberek ellepték az állomás környékét, nyúlós, dohos tömegük szétrajzolt a szürke lapályon, mint hullán a dögbogarak. Struhala egy bádoggödörben vizet hozott a gazdájának, aztán újra elindult, hogy a kiapadt élelmiszerkészletek pótlásáról gondoskodjék. Szétnézett a vagonokban, megtapogatta a felügyelet nélkül maradt zsákokat, itt-ott alvó emberek feje alá nyúlt, ezúttal azonban nem sok eredménnyel. Kreten, — szúrt felé Kuglai a mosolyával — takarodj. Lemutatott az alattuk levő kocsiba. „Indulás!“ Struhala elkotródott. Kiküldetései, bár általában siker koronázta őket, nem voltak egészen veszélytelenek. Rendszerint abban állottak, hogy befurakodott

a kocsi belsejébe s amíg ide-oda imbolygott, kitapogatta az utasok zsákjait. Az alkalmas málha mellett horgonyt vetett. Az éj leszálltával a fedélzetről lebocsátott kötél végét behúzta a kocsiba, ráhurkolta a zsákra, aztán jelt adott a Kuglai másodtitkáranak, hogy az emelődarut működésbe hozhatja. A zsák távozása után aztán ő is távozott. Csak legutóbbi kiküldetése alkalmával követte el azt a vigyázatlanságot, hogy a kötél végét nemcsak a kiszemelt zsákra, hanem gazdája lábára is ráhurkolta. Négy egészséges fogát verték ki és testét néhány tucat élénk színfolttal tarkították. Tunák látva a Struhala távozását, erélyes tiltakozást jelentett be. Úgy találta, hogy kissé aljas dolog ezt a szerencsétlen flótást újabb életveszélynek kitenni. És amí még felháborítóbb: ha majd tetten érik, Kuglai olyan fagyos közömbösséggel fogja a körmeit piszkálni, mintha hírből sem ismerné rajtavesztett málhásállatját.

A Kuglai acélkék pillantása csodálkozó érdeklődéssé lágyult, ahogy a kéretlenül ügyvédkedő mérnök felhevült arcába nézett.

— Figyelmeztetek, — jegyezte meg finoman — hogy a XX. századnak nincs szüksége humanistákra.

Az udvariassága úgy hangzott, mint elegáns, de erőteljes kalapácsütés.

— Nem erről van szó, Kuglai. Nem humanizmusról. Felelősségről. Ha ezt az embert agyonütik...

— Elfelejtetd, hogy az elmúlt években majdnem hasonló üzemek miatt 8 millió Struhalát ütöttek agyon...

— mondta Kuglai könnyedén. — Vannak rablók, vannak kirablottak és vannak...

Tunák felháborodva mosolygott.

— ... orgazdák — fejezte be a felsorolást Kuglai helyett.

— Kissé avult felfogás, kedves barátom. Én eszmét akartam mondani.

— Eszmék? — kérdezte Tunák megütődve.

Kuglai kedvesen bólintott. Igen, eszmék. Különösen hangzik? Ó úgy találja, hogy nem. Minden törvényes büntettet egy eszme nevében követnek el és minden tör-

vénytelen büntettet egy másik eszme nevében ítélnék akasztásra. És miután mindezeket kifejtette, szeretetreméltóan megjegyezte:

— Struhala a természetes kiválasztás szolgálatában áll. A faj magasabbrendűsége szempontjából fontosabb, hogy őt verjék agyon, minthogy én pusztuljak éhen...

— Kérdezze meg tőle, — nyöszörögte Dombrádi erőtlenu l — hallott valamit Machiavelliről?

Kuglai cigarettára gyujtott és mosolyogva szállt le a tetőről.

— Csinos bandita, mi? — kérdezte Dombrádi. — Meglátja, ez sokra viszi.

Igen, volt benne erő és vitalitás. Egy ideig Ázsia különböző vidékein tevékenykedett, diszkrét vörös jelvénnnyel a sapkáján. Később délibb tájakra tette át a székhelyét, ahol kisded csapatot szervezett azzal a célkitűzéssel, hogy az elhagyottabb utak magányos vándorait a magántulajdon üres fikciójáról meggyőzze. Távol állott tőle minden szónoki propaganda. A szavakat lenézte és gondolatközlésre tökéletesen alkalmatlannak találta, mi helyt átlépték egy tömondat puritán határait és bővített mondatdá dagadtak. (A regényírókat és lócsíszárokat egyformán megvetette: véleménye szerint túlsokat locsognak azért, hogy takonykóros portékájukat elsüssék.) Embe-reivel megvonult egy útkanyarodónál, vagy egy szikla tövében s míg Struhala látcsövével a terepet kémlelte, ő készenlétbe helyezte érveit. Ezek az érvek élesre köszörült vasdarabokból állottak. A sziklás vidék kitűnő akusztikai viszonyai miatt ugyanis mellőzte a puskaport és ropogó fegyvereket. Amikor a kisszámú karaván vagy magános utas beérkezett a célkarikához, hegyes vasdarabját szakavatott mozdulattal illesztette be a csodálkozó áldozat ötödik és hatodik bordája közé pontosan a bimbóvonalban. Remek kézimunkájáért társai nagy tisztelettel övezték. Ha a véletlen porhanyósabb talajon hozta össze áldozataival, tisztességtudóan gödröt ásott nekik és nyomtalanul elföldelte őket. Ezeket a műveleteket az el-ásott emberek sokféleségére való tekintettel néprajzi ásatásoknak nevezte. Készletét lóval, sajttal, zabkenyérrel

kiegészítve kitűnő lelki egyensúlyban folytatta útját és célkitűzéseit Dél-Szibéria romantikusabb vidékein, amíg néprajzi expedícióját egyszer végérvényesen szét nem ugrasztották. Ez arra indította, hogy búcsút mondjon Ázsiának és felkapaszkodjék arra a vonatra, amely az ottrekedt foglyok egy kisebb töredékét Európa felé szállította. A kocsin, megérkezése után pontosan harminc perc elteltével az övé volt a legjobb fekvőhely és másnap a legkiadósabb ételadag. Nyugodt és könnyed embernek látszott, Struhalát, aki hűségesen követte, őt méterről pontosan célbaköpte; szemében olykor festői lágyság ült és nevetve mesélte, hogy fiatalabb éveiben pompás angoramaeskájukat bezárta a kemence sütőjébe és elevenen megsütötte. Csinos férfinak látszott, volt benne hangra, nővérsre és zárkózottságra valami a diplomatak és vezérüruk tulajdonságaiból. Tunák homályosan emlékezett rá a háborút megelőző évekből. A macska igaz lehetett, de az angora kissé téves meghatározásnak látszott. Brehm bizonyára közönséges házimacskának nevezte volna.

Napokig vesztegeltek olykor egy-egy faház előtt, aminek állomás volt a neve. Tunák ilyenkor a Struhala segítségével leszállott a kocsiról, megmosakodott és valami élelmiszer után nézett, a maga és Dombrádi számára. Katharinát elfelejtette már, a gondolatai ott futkároztak a vonat előtt. Vágyai minduntalan Terézt fényképezték a horizontra. Amíg az út és sok nélkülözés ki nem merítette, sokszor álmodott Terézről. Félig meztelenül látta, a selyem harisnyakötők ott harangoztak a combján a könnyű combinaison alatt. Aztán mosolyogva ébredt.

Dombrádi szomorúan nézte.

— Ön nők? — kérdezte fanyar mosollyal.

— Igen, Dombrádi.

— Tudja... csak azt akartam mondani, hogy nekem csak cselédlányokkal volt dolgom...

Egy nagyobb állomáson tömpe, alacsony emberke mászott fel a kocsi sárga újságlapot lobogtatva. Az újság egy térképet közölt, amely Európa új országhatárait szemléltette. Egy szélesarcú, alacsonyhomlokú néptanító szertartásosan sírni kezdett. Megdőbbsent csend

szállta meg a társaságot, egy fiatal zászlós könnyes szemekkel, mereven nézett maga elé, egy fiatal önkéntes kijelentette, hogy megváltoztatja a menetirányt, egyenesen Párizsba megy és a levegőbe röpíti Poincarét. Tunák a térkép fölé hajolt, sokáig tanulmányozta. Képtelenség — mondta meggyőződéssel. — A térkép célzatos hamisítvány.

Többen osztották ezt a véleményt. Kuglai némán figyelte őket. Kaján nyugalom ült az arcán.

— Nem hamisítvány — mondta és a hangja megint olyan volt, mint a kalapácsütés.

— Nem?

Körüljáratta a tekintetét a megdöbbent, riadt arcon és sokkal keményebben, mint az előbb, azt mondta:

— Nem. Ezek már végleges határok.

Határozott, biztos és ellentmondást nem tűrő hang volt. A fáradt szemek kigömbölyödtek ráncos odvaikból. Alig lehetett kétség: ez az ember, aki útközben gyakran benézett a vasúti állomások táviróhivatalába, a valóságot közölte velük. Tunák elnémulva nézte. Csak nagykesőre kérdezte meg:

— Te tudtad ezt?

A fiatal zászlós elsárgulva meredt Kuglaira.

— Nem tréfál, főhadnagy úr? — kérdezte megremegő hangon.

A néptanító gyászos szűkülésbe kezdett, valaki dühösen káromkodott. Kuglai érzéketlenül, gúnyos arccal ült közöttük. Hallgatta esztelen fecsegésüket, gyerekes siránkozásukat és tehetetlen káromkodásukat.

— Kamaszérzelgősség — mondta Tunáknak, aki szótlanul nézett maga elé. — Romantika. Kérődzők, temetésekre jártok és verseket faragtok... Loesolgatjátok és ápolgatjátok a multat, mint egy nyugdíjas özvegy a muskátliját... Aztán jön egy ilyen dolog... egy ilyen határkérdés és úgy szédültök tőle, mintha fejbeverték volna...

— Bitang — morogta valaki.

Tunák megbántva kérdezte:

— Ez minden, amit mondhatsz?

Kuglai acélkék szemét nyugalmas mosollyal szegezte Tunákra, akinek arcát szinte gyászdrapériával vonta be otthonának távoli tragédiája.

— Gyászmisét parancsolsz?... — Hosszú ujjaival elutasítón intett. — Én, barátom, nem élek érzelmi életet...

A többi már alig figyelt rájuk. A nagy veszteség lesujtotta őket, énekelni kezdtek és iskolás versekből idéztek.

Dombrádi gyulladt, ragacsos szemét az ég felé fordította. Az ének sajgó zümmögéssé enyhült. A fiatal zászlós komoran és mozdulatlanul ült a helyén, mint egy kataléptikus álomba merült fakir. Tunák kinézett a stepére, nehéz volt a szíve, órákig hallgatott. Kuglai únta a honfibút, oldalba rúgta az üres kézzel visszatérő Struhlát, aztán cigarettát emelt ki a zsebéből. A tömpe emberke, aki az újságot hozta, figyelmesen a tovaszálló füst után szagolt.

— Pompás — mondta elragadtatva és kezét a Kuglai cigarettatárcája után nyujtotta. — Hol szerezte?

Kuglai hűvös mozdulattal összeecsattantotta a tárcáját és hátat fordított az embernek.

— Ne tolakodjon...

Néhány félhangos megjegyzés hangzott el a cigaretta eredetét illetőleg. Kuglai egy félóra mulva újabb cigarettára gyujtott. Legalább hat darab szorongott még a tárcájában. Örület volt: itt, Ázsia közepén ilyen finom cigarettákat szívni, most! Honnan szerezhetette? Kombinációk keletkeztek, erőteljes megjegyzések röpködtek Kuglai felé.

— Akinek bántja szemét a füst, — adta ki Kuglai a rendelkezést — kecmeregjen át egy másik kocsira.

Dombrádi nagyot sóhajtott. Pulykasültet szeretett volna enni. Sohasem evett még pulykasültet. Tunák az elsárgult térképet nézte. Vad fájdalmat érzett a torkában. Gyilkos képtelenségnek tartotta, hogy egy egyszerű ceruzával ilyen sötétte lehet árnyékolni milliók életét. Dombrádi felemelte elaszott fejét és a szemébe nézett.

— No, Tunák úr... hát érdemes volt? — kérdezte érzéketlenül.

— Analizálom — mondta Tunák gépiesen — hogy mi fáj tulajdonképpen?

— Minek azt analizálni — legyintett Dombrádi. — Pulykasültet szeretnék enni. Egy egész pulykakakast.

Valami bécsi múzeumi adjunktus kucorgott a közeliükben. Megütötte fülét a furcsa szó és megkérdezte:

— Was ist das pulykakakas?

— Etwas kleiner wie ein Straussvogel... — világosította fel Dombrádi. Aztán szomorúan nyelt egyet. — Tudja, Kuglai úr... amit az akaratkonzentrációról mondott, igen, hát az ostobaság. Látja... én meg akarok gyógyulni, haza akarok jutni... apja akarok lenni két szőke gyermeknek... egy kisvárosban, mondjuk Enyeden, vagy Fehérváron tanszéket szeretnék kapni a latin és görög nyelvből... na... és dolgozatjavítás után a hársfák alatt szeretnék sétálni... És tudja mit fogok csinálni?... El fogok patkolni, kedves Tunák úr...

Mellettük zajos viták folytak. A néptanító, aki néhány órával előbb olyan megindítóan szenvedett a békeszerződések miatt, most spirális káromkodással követelte vissza valakitől megmaradt sókészetét, amelyet egy gyufaskatulyában őrzött. Heves eszmecsere indult meg a lopás kritériumai felől s az elinduló vonat monoton zökkenőibe éles becsületsértések hasítottak bele.

— Kilencszáztizenháromban összekerültem Bécsben egy néger nővel — mesélte az egyik. — Phű, barátaim...

Két nap múlva megint elakadt a vonatjuk. A mozdonyukat elvették és átkapcsolták egy futárvonathoz. Kuglai eltűnt az állomás épületében, egy félóra múlva aztán fölszállott a futárvonatra. Tanakodtak rajta, hogy mit jelenthet ez?

— Bitang — üvöltötte a néptanító a meginduló futárvonatra mutatva. — A faképnél hagyott bennünket...

Struhala is elhűlve nézett távozó gazdája után. A karját végighúzta izzadó homlokán.

— Engemet ittfelejtette — állapította meg buta elképedéssel.

Tunák a szíve mélyéből köpött egyet. Dombrádi irígykedve sóhajtott:

— Boldog ember, maga még köpni tud...

IV.

Tunák az éjszakákat szerette. A vonat kábítóan ringott velük, a kerekek kattogtak. Minden felmerülhető akadályt számba vett: június közepe táján otthon lehet. Június tizenkettedikén van a Teréz születésnapja. Egy éjszaka naptár hiányában kiszámította, hogy június tizenkettedike csütörtöki napra esik. A vonat barátságosan ringatta, társai csendesen hortyogtak, csak Dombrádi nyöszörgött fel olykor szomorú vágyakozással. Tunák fölébe hajolt, vizet adott neki, néhány vigasztaló szót mondott, aztán visszabujt a pokróca alá. Terézzről, szüntelenül Terézzről álmodott. Éjszakánként otthon járt, ott ült a zongora előtt, a Zsidónőből játszott vagy épületállványokon mászkált és a munkavezetővel tárgyalt. Álmában egyszer elmagyarázta valakinek a korinthusi oszlopokon látható akantuszlevelek eredetét. Terézzel is hosszú párbeszédet folytatott: „Tintapetty, ne nevéssen ki, verseket írtam. Szükségem volt rá, mint morfinistának az injekcióra.“ Valóban, szép napsütésben hasra feküdt a kocsifedélzetén és forró gondolatokat próbált papírra vetni. Színek, virágok és vágyak nevei zümmögtek benne, aztán mégis csak összegyűrte a papirost. Szörnyen férfiatlannak találta a rímeket.

Dombrádi elsárgulva, lázasan pihegett. Egy reggel aztán elveszítette végleg az eszméletét és néhány rendhagyó görög főnevet kezdett ragozni. Nem volt senki, aki vállalkozott volna rá, hogy leszállítsa a haldoklót a vonatról, nagy ügyel-bajjal a mérnök és Struhala vitték be valami kórházfélébe, ahol éjszakára éhinfuszban kisenvedett. Mire kísérői visszatértek a pályaudvarra, a síneket hosszú vonalon felszaggatva találták, az állomás épülete

pedig romokban hevert. Tunák kétségbeesetten káromkodott. Struhala nem látta sötét színben a dolgokat, vigyorgott. Azt ajánlotta Tunáknak, hogy üljön föl a hátára.

— Hogy üljek fel a hátadra? — kérdezte a mérnök bosszúsan. — Aztán mit csináljak a hátadon?

— Nahat, hazamegyünk...

A mérnök elutasítóan intett. Struhala erre egy útszéli fűzfáról mankót nyesett Tunáknak, aztán elindultak, hogy a legközelebbi vasúti állomást elérjék. A mérnöknek véresre horzsolta a mankó a honalját, combját sebesre törte a durva müláb, de könnyű lélekkel és mosolyogva bicegett tovább. A Teréz meleg tintapettye vibrált előtte az országút forró porában. „Ha valaki ilyent mesélt volna nekem, azt hittem volna, hogy May Károlyból idéz“ — gondolta a maga hősies fáradhatatlanságán elcsodálkozva. Struhala a mérnök kövér veritékeseppjei láttán ismételten felkínálta erőteljes hátát, de a mérnök ragaszkodott a gyalogláshoz. Ezen a módon aztán nagyon lassan haladtak előre, végre is Struhalának erőszakkal kellett őt arra kényszerítenie, hogy nyeregbe szálljon. Akkor már túl voltak az Uralon, Európában jártak, Struhala acélosan, egyenletes nyugalommal vitte a hátán új gazdáját. — Ez nem ojan disznyó, mint az a másik — gondolta elismerően. Jobbfajta embernek látszik. Lám, hogy összefacsarodott a szíve, amikor az a szegény Dombrádi elpatkolt ott a barakkban. Úrnak néz ki. Kár, hogy lefűrészelték a lábát. Szegény erősen szenved a poros, köves úton, ha egy-egy félórácskát mégis gyalognia kell.

A falvakban Struhala elővette a szájharmonikáját, Tunák pedig papirost kerített és portrét készített a parasztokról. Néhány rendetlen vonalat vetett a durva papírra, a kontúrok közepébe kisebbfajta burgonyát rajzolt, a papír háromnegyed részét sűrűn beárnyékolta hajjal és szakállal és készen volt a kép. Színtétikus ábrák voltak, a nagy orosz föld minden szakállas muzsikjának vonásait megörökítette rajtuk. A burgonya és sűrű hajzat nem tévesztette el a hatását, a vermekből, dugott helyekről előkerültek a nyúlós kenyerék, olykor egy kis

szalonnavég is és a portré ára kölcsönös meglelégedéssel kiegyenlítést nyert. Struhala, aki a műalkotáshoz a zenekíséretet szolgáltatta, meglepő nagyságú harapásokkal tüntette el a ráeső tiszteletdíjat. A nyúlós kenyér gyermekkori élményeket ébresztett benne. — A maminkó is ilyen nyúlós kenyeret fabrikalta — közölte a mérnökkel reminiscenciáit. Igen, a maminkó dolgos fehérnép volt. Értette a módját. A lapos tésztát egy kaparóval kihúzta a kemencéből, kitette a háztetőre gőzölgönni, aztán mikor kihűlt, mindenkinek tépett belőle egy darabot. Tunák szórakozottan megkérdezte tőle, hogy sokan voltak-e?

Szép napsütésben kocogtak a néptelen országúton. A mérnök a Struhala hátán ült és petyhüdtlen lógatta lábait az izmos karok felett. Struhala vidáman nyerített és néhány óvatos bakugrást is megkockáztatott. Hogy sokan voltak-e? Lehetek vagy kilencen-tízen, pontos könyvelést bizony nem vezetett a testvéreiről. A legidősebbet Franyónak hívták, neki volt a legnagyobb golyvája a faluban, aztán kiment Amerikába, ahol a szomszédok állítása szerint megették valami négerek.

Jólelkűen nevetett, arcát gyermekes tudatlanság és zsíros veríték öntötte el. — „A, ez finom ember, nem fog engem megrugni, mint a másik“ — gondolta elégedetten. Kuglaival két évig csavargott együtt, de az sohasem méltatta szóra, nem volt szabad kérdezetlenül a csőrét kinyitnia. Tunák a maminkóról meg a testvéreiről is kérdezősködött. Egészen akkurátus ember, gondolta. Félállbal is megállja a helyét, szíve is van, tréfához is ért. Egészen jól megvoltak egymással. Ha éheztek, hát mindketőjüknek egyformán kopott fel az álla, ha akadt valami harapnivaló, egyenlő rész jutott belőle mind a kettőnek. Ha alkalmatlan időben elnyomta néha az álom, Kuglai futrinkát meg egyéb bogarat eresztett az orrába. Tunák emberségesen kivárta, amíg kihorkantotta magát egy kissé. Fínom ember, a napokban, ahogy békésen poroszkáltak az úton, egyszer csak megkérdezte tőle: „Értesz a lovakhoz?“ — Hát hogyne értene. „Nohát, mondta a mérnök, akkor velem jössz.“

Tunák nem mondott többet, de ez is elég volt a bol-

dogsághoz. Struhala artikulátlan kitöréssel dobta a magasba koszlott sapkáját. Mindíg lovak mellé vágyott, egy temetőkocsi vagy lakkozott landauer bakján ülni, és fogni a lovak gyeplőjét, „Hó Cézár, Pista he!” Ért ő a lovakhoz. Egyszer egy sómalomban dolgozott. A ló, Ferdinándnak hívták, egy szép napon beszüntette a vizelest. Jöttek a szomszéd kocsisok, egy öreg zsidó is jött, ezt amazt adtak a lónak, de a vízvezeték csak nem akart működésbe jönni. Erre ő elment a boltoshoz, vett a gazdája kontójára egy üveg sört, azt benyomta a Ferdinánd szájába, mind egy cseppig kiitatta vele és egy óra múlva csak hallja, hogy minden rendben van. Ért ő a lovakhoz!

Szeretett volna közelebbi részleteket hallani a mérnök lovairól, de Tunák igen szűkszávú volt. Egyszer nekibátorodott és megkérdezte a mérnöktől, hogy milyen színűek a lovak? „Vasderes” — felelte a mérnök, aztán nem szólt többet. Sem a lovakról, sem a családjáról nem igen beszélt, de azért szívesen hallgatta az ő locsogásait. Elmesélte a mérnöknek háború előtti pályafutását, aztán Lizinka testvérét is szóba hozta. Ez a Lizinka nagyon értette a dolgot.

— Lizinka testvérem elvitte engem egy városba és ott beszegődtette engem egy finom helyre. De negyedik héten kirugtak Struhala baratomat, mert felgyújtotta a zistallót. Lizinka testvérem nagyon mérges volt, fene essen a hasadba, testvérem Janó, mondta a Lizinka. mas-kor vigyazzal, latod odaégtek a tehenek. Mit csinajjak, mondtam Lizinkanak, ha nem akartak kigyönni az istálló-ból. Aztan betette engem ahoz a gazdahoz, ahol ő szol-galt. Itt kitünően mente a dolog. Napjaba haromszor szalonna, nagy darab kenyér. Egyszer aztan Lizinka testvéremnek gyereke született a faskamraba... Éjszaka rafeküdte, hogy ne csinajon olyan förtelmes larmat... A kicsi tótoeska elpatkolta, nekünk pedig kitették a szürit...

Bikaerős volt, nyakizmai kidagadtak, mint a kötelek. Könnyedén vitte a hátán féllábú gazdáját. Hallani sem akart arról, hogy minden bakarasz után megpihen-

jenek. Hogy a nagy hőségben és porban lovasa el ne szontyolodjon, folytatta a Lizinkáról szóló visszaemlékezéseit.

— Lizinka testvérem nem nyugodta. Minden esztendőben produkálta egy apró tótoeskat és mindgyart rajta is feküdte hogy ne csinajon olyan larmat... Nagyön szapora fehérnép vagy te, testvérem Lizinka, mondtam neki, beverem a fejedet... Az én fejemet aztat csak én verem be, szajaskodott a Lizinka, testvérem, Janó, te csak fogd be a szadat... Szó, ami szó, igaza volt a Lizinkanak...

A mérnök felfülelt. Megkérdezte, hogy miben volt igaza Lizinkának?

— Nóhat... azt mondta, hogy annyi tótoeskat produkál, amennyi jólesik neki. Ő viselte őket, ő hozta őket a vilagra, aztan a végén ő is gebedt meg tőlük...

— Meghalt?

— Elpuccolta. Mikor mar a föld alatt volt vagy négy kicsi tótoeska, akkor ő raja is rafeküdte valami nehézség, hogy ne csinajon több larmat ezen a földön...

Árokban, árnyékos fák alatt szoktak egy-egy félórácskát megpihenni. A mérnököt, akinek hónalját a türelmetlen ügetésben sebesre horzsolta a mankó, hamarosan elnyomta az álom. Struhala beléndek szárával vagy a sapkájával kergette el arcáról az alkalmatlan legyeket. Dünnyögött is nekik valamit, de azok nem értettek a nyelvén, visszaszemtelenkedtek az alvó arcára és éktelen haragra ingerelték Struhalát.

— Disznyók... kutyaafajátokat nektek ti disznyók...

Az eszmecsere zajára a mérnök abbahagyta pompás álmait és rendszerint a térképe után nyult. A térképet Katharinától kapta, nézegette, méricskélt rajta, számolgatott és az eredményt bejegyezte a noteszébe. Köpcös kis könyvecske volt, ebbe jegyezte fel néhány kurta szóval a megfigyeléseit. Nevek, városok, évszámok, gyorsírással odavetett észrevételek hemzsegték a notesz lapjain. Volt közöttük mindenféle színes lom, vidám rongydarabka, egy-egy magányos szó, amely oldalakra rúgó élményt őrzött a méhében. Sok haszontalan tarka kavi-

csot felszedett útjában, hogy hazaérkezve megajándékozza velük Terézt, szegényes kárpótlásul az elveszett évekért. Egyik nap eszébe jutott ez a név: Harmath Endre. Feljegyezte. A név mellé odaírta: „Zászlós, leugr. a vonat kerekei közé. Búcsú és páthosz nélkül meghalt a hazájáért.“ Odaírhatta volna még: „A halál oka a trianoni békeszerződés“. Három napig hordta magában némán, furcsa letargiában a tragédiát. Aztán odalépett a koei szélére és levetette magát a kerekek közé. Romantika — mosolygott akkor Kuglai — vizenyösség. „Egy eszméért halt meg, Kuglai“ — figyelmeztette ő Kuglait megrovóan. „Aóó“ — ásított Kuglai unatkozva — „az eszméért élni kell, nem megdöglöni...“ „Szíves engedelmeddel ez laposság... Gyöngé lábón állhatnak a te ideáljaid, Kuglai, ha...“ „Ha?“ — emelte fel a fejét Kuglai hidegen — „Ha?... Együgyű dolgokat fecsegsz, Tunák... Ideálok?... Megzápultak öregem az összes ideálok... Humbug az egész... Élni, érted, élni... Ez... csak ez és semmi egyéb.“ Nem vitatkozott Kuglailal tovább. Kuglai másnap amúgy is ellépett; őt azonban sokáig foglalkoztatta még a fiatal zászlós esete. Voltak évei, szilaj, nyugtalan évei, amikor ő is habozás nélkül fel tudta volna áldozni magát. A fiatal zászlós persze nem sokat korrigált a térképen azzal, hogy tüdejét és szívét odafreccsentette a vonat kerekeire... Az ember lehiggad, talán túlságosan is lehiggad, szinte egyenes arányban zsiradékainak leülepedésével és inkább vágyik a felesége, a rajzasztala, otthoni vadszölőlugasa és mindennapi élete után, mint arra, hogy itt maradjon véres rongycafatnak, rothadó hullának kiéhezett mezei egerek számára... Igen, a zászlós fajtája kiveszőben volt.

Ebben nem tévedett. A néptanító néhányszor színpadiasan elzokogta a „szegény hazám“-at, aztán malmozni kezdett. Boldog nyerítést hallatott, ha sikerült átugrania ellenfele kavicsát. Egy másik a „sókészlete“ miatt csapott éktelen zajt. Nemzetközi bonyodalom származott belőle, velős demarsokkal. Lopással vádolta a költői lelkületű osztrákot (akinek tetszését roppantul megnyerte a pulykakakas), orgazdasággal egy lengyelt,

sikkasztással egy pesti magyar bankhivatalnokot, rablással egy orosz és mindenféleképpen egy zsidót. Egy másik — Dombrádi szerint — 2 perc és 26 másodperc után már felszárította a hazáért megindult könnyeit és a néger nők öleléséről tartott szakszerű előadást. Kuglai nyelvvel a fogait tapogatta. „Nos, Kuglai?” — adta át a szót valaki Kuglainak. „A haza gyerekes fikció, Pósa versike. A kollektív embernek nem kellene az ilyen üres fikciók... És a kollektív életnek nincs szüksége hazafias kakasokra...”

Az osztrák, akit nyelvészeti problémák gyötörtek, felhasználta az alkalmat és megkérdezte Kuglaitól:

— Heisst es eigentlich puikas, oder puikakas?

— Pujkakakas, — reccsent rá a néptanító — kánszt tu dász ájn fáche záche nicht in dáj n bivaly kopf rezervieren?

V.

Napokig tartott még az útjuk, amíg újra vonatra ülhetek. A mérnök hatalmas szippantással szívta magába a közelgő otthon atmoszféráját. A következő heteket jóformán már nem is a vonaton meg férges barakkokban, hanem otthon töltötte. Pihegve és felzaklatva gondolt a Terézzel való találkozásra és elkövetkezendő éjszakáira. Végigjárta a házat, a zongora mellett egy széken citromszínű vászonkötéses könyvre bukkan, a hálószoza szekrényének ajtaján egy lecsüngő melltartót látott, a következő pillanatban már vastag kerti ollóval a bokrokat nyesegette, nevén szólította a hátsólovát, felvette barna bارسonykabátját és leült a rajzasztala elé... Láta a könyveit... „Neogotika“, Beissel műtörténelmi kötete, Gurlitt cikkei és tanulmányai a restaurálásokról és a stílus tisztaságáról, Dehio könyve... Magyar, német, francia kötetek műemlékekről, építészetről, terművészetről... Leült a terraszra, lenn az udvaron egy automatikusan forgó fecskendő a füvet locsolta. a gumitömlő fekete kígyóvonala lomhán kapaszkodott fel a menedékes úton, a szomszéd-

ban az operaénekesnő a Lammermoori Luciából korrepetált — ő megfogta a Teréz csuklóját és mosolyogva kérdezte: „Well, Tintapetty?... Úgy-e egészen jó dolog, hogy visszajöttem?... Nézd, ebbe a noteszbe egy egész vagonrakomány emléket raktároztam el, de vigye az ördög, hagyjuk az emlékeket... Boldog vagyok, hogy itt ülök újra melletted...” Oktalan semmiségeket és gyöngéd együgyűségeket fogalmazott a Teréz számára... „Hollá, hallgasd csak ezt a kétemeletes csacsiságot... Valamelyik újság azt írta, hogy Magyarország minden vaskészletét elhasználta a háborúban... Bementem egy üzletbe és vettem a számodra öt csomag — tudod mit? — öt csomag hajtút... És tudod még mit?... Nem tudod, honnan is tudnád... Öt csomag varrótút... Elsőrangú, nemde? Úgy szeretem, amikor itt ülsz a terrazon és kézimunkát tartasz a kezeden... Ócska ember vagyok, úgy-e?... Színehagyott gusztusom van... Mindegy... Mindíg csak (itt egy kicsit röstelkedve halkítani fog a hangján) reád gondoltam... Tomsziban egy nyugalmazott ezredes egy varrógépet akart eladni nekem... nos, de nem ez fért bele a hátizsákomba...”

... Gondolatban néhányszor a szüleihez is ellátogatott. A házat barátságosan sütötte a nap, a miniumvörös tetőn pávafarkú és golyvágshalambok tollászkodtak. Az oszlopos teraszon kerti széken az anyja ült és regényt olvasott. Lornyonját, amelyet sárga teknőc keretezett, olykor a szeméhez emelte, hogy kíváncsiság nélkül, futó pillantást vessen a lándzsás kerítés előtt elhaladó nőkre, akik divatos kalapjukat vagy legújabb ruhakreációikat sétáltatták a ház előtt elhúzódozó korzón... A virágágyak közepén óriási kaktusz csüngette súlyos leveleit... Benn a szalonban két húga négykezeszt gyakorolt a zongorán... Eliz, a nagyobbik, Anna, a kisebb... A dolgozószobában az apjuk szivarozgatott... A hatalmas könyvszekrényből hányszor világított feléje figyelmeztetőleg száz meg száz kötet hátáról valamilyen összetett formában ez a szó: jog. Büntetőjog. Telekkönyvi jog. Nemzetközi jog. Váltójog. Hiteljogi döntvénytár. Corpus Juris Hungarici. Aztán egy oldalállványon apja kedvelt írói: Vörösmarty,

Dickens, Tolsztoj... A szekrény párkányán kozák kancsuka 1849-ből. Spirituszban óriási pók. A széles íróasztalon akták, alattuk apja aláírása, tiszta, derűs betűi. Tunák, törvényszéki elnök, kúriai bíró... Magas, lágytekintetű ember volt, korán megöszült halántékkal, meleg mosollyal. A kedvessége szinte tökéletes volt. Úgy beszélt az anyjával, mintha nem is a férje, hanem egy gavalléros udvarló és egy szeretetreméltó nagybácsi keveréke volna. Szeretett vadászni, szerette az élet mikroszkópikus csodáit és mindennapi apró problémáit. Szívesen eltársalgott egyszerű emberekkel, de a polgári ruhába menekült félműveltséget szemének egy kérlelhetetlenül hűvös intésével elparancsolta a közeléből. Sétálgatott a kertben, nézegette a fáit, beszélgetett a kocsissal a nyulak dologáról, az adóról, a választásokról és a rózsatetvekről... és szinte ártatlan nevetésén nem érezte meg az ember, hogy egy-két órával előbb még életfogytig szóló fegyházra ítélt valami véres gonosztevőt... Tunáknak különösen a névnapi ünnepek maradtak élénken emlékezetében. Júniusban volt az apja névnapja, az oszlopos teraszról meggyezésű szőnyeg futott be a hall nyitott ajtaján és a szalonban ünnepélyes emberek szorongtak. A járásbíróság és törvényszék bírái, egyoldalú és kedélytelen bürokraták, akik félszegen kerülgették a szalon puha perzsaszőnyegeit és apja ironikus, elnéző pillantásait; a főispán, elsőrangú medvevadász és egy pompás nyakkendőgyűjtemény tulajdonosa; a kanonokok javarészt gömbölyű állapotban, erőteljes székely akcentussal; a polgármester, aki viszont tót mellékszöngéket kevert hazafias felköszöntőjébe. Ott volt a dandárparancsnok is nőiesen magassarkú cipőben, nyakán szépszámú furunkulussal. Az alsóbb hivatalnokok szertartásosan kezükben szorongatták a kesztyűjüket. Apja összefonta a karjait, félig lehúnyta szempilláit, a szivarját szívta és mosolygott. Kissé talán látogatóinak fekete ferencjózsefén, részben talán az egész ünnepi ecéron. Mert legbenszéjében vidám szatíra lakozott...

Az anyjára úgy emlékezett vissza, mint egy erőtlen pasztellképre. Gyakori fejfájás gyötörte, olykor napokig hevert bekötött homlokkal a háló Recamier kerevetén.

Néha a zongorához ült. Az éneke olyan gyöngéden szállongott ki a szalonból, mint a galambtoll... Erőtlen aszszony volt. Évekig gyászolta hűgát, akit egy bálon tánc közben szívészélhűdés ölt meg...

... Járt-kelt sok év előtti otthonában, bőségesen futotta az idejéből. Minden zugba belekukkantott és felverte elporosodott diákéveinek mélyen alvó denevéreit... Eszébe jutottak a barátai, a tanárai, egy bronzhajú lány, az atlétikai versenyek... Olasz törvívásban és korláton díjat nyert... Az első nő... Önképzőköri dolgozatai... Egy balul kiütött beszéde Március Tizenötödikén... Betegsége; az anyja riadalma és kétnapos migrénje, az apja összefont karja, füstölgő szivarja és megértő mosolya: „Azt hittem, fiam, hogy benőtt már a fejed lágya és jobban fogsz gazdálkodni az egészségeddel...” Aztán a sápadt hetek és az ő dühös undora mindentől...

Az apja szerette volna, ha bírói pályára lép. Ő építésmérnök akart lenni. Nem bánom — hagyta rá az apja... Az utolsó évét külföldön töltötte. Münchenben, azután Rómában. Műtörténelmet tanult és maga is írt néhány harcos cikket a mindent gótizáló templomrestaurálásokról. Napilapok is közölték az írásait, amikben legtöbbször a nagyvárosok okleveles vályogvetőiről és buta, gonosz habarcsművészetükről értekezett, korához képest meglepő alapossággal és finom humorral. A cikkeit érdekeseeknek és mulatságosaknak találták, apja is elégedett mosollyal olvasta őket. „Fiam — írta Tunáknak — kissé kegyetlen szórakozás legyen lábát kitépni és öreg szamaraknak megmondani, hogy hosszú életükön át csak haszontalan ostobaságot műveltek. Nem mindenben ők a hibások. Hibások azok is, akik kóró helyett szénával jutalmazták őket.”

Rómában sokat dolgozott. Napokat töltött a Vatikáni könyvtárban, hogy a Sixtini kápolna és a Szent Péter-templom építésének történetét megismerje. Nyár volt, Róma utcái gőzölögtek a hőségben. Izzadva, de lankadatlan érdeklődéssel járkált a templomok tetőgalériáin, zsebében külön engedéllyel, hóna alatt vázlatkönyvvél. Rajzolt, jegyzeteket készített. A Bernini kolonádon, ahonnan

a San Pietro tömeghatását figyelte, tüzet kért tőle egy fiatal festőnő. Német leány volt, kis műtermet bérelt a Via Appia közelében, ahol Böcklin modorában sötét ciprusokat és fekete köveket festegetett. Nagyszerű nyaka volt és kicsi szája, Tunák harmadnap meglátogatta a műtermében, ahol szőlőt csipegettek, Stuckról, Böcklinről és olasz utánczóikról beszélgettek. Az első héten nevek kavargtak a levegőben — a lány egy lélekzetre 125-öt tudott mondani a hozzávaló skatulyával — aztán elméletek hangzottak el az építő- és festőművészet viszonyáról, végül ellentétek pattantak ki a két művészet surlódásából. Két hét múlva elritkultak a nevek, a harmadik héten a különböző teoriák is elvesztették jelentőségüket. Egyszer egy zápor bekergette őket Róma legelőkelőbb vendéglőjébe. Tunákon gőzölgött a ruha, átázott nadrágja gyűrötten csüngött róla, gallérja elpuhult. A pincérek bizalmatlan vizsgálódással fogadták a két elázott alakot és egy félreeső asztalnál mutattak helyet nekik. Amikor elhagyták a vendéglőt, elsőosztályú meghajlásban részesítették őket. Tunák azon a véleményen volt, hogy ezt a metamorfózist a borral való okozta. „Téved — mosolygott a lány. — *Enni látták...*“ Nyár végén búcsúzni ment a lányhoz és ott felejtkezett. „Tudod, mikor bomlottam véglegesen beléd?“ — kérdezte tőle a lány. — „Amikor ott a vendéglőben enni láttalak...“

Néhány hét múlva elváltak, a lány visszatért Németországba, ő hazautazott. A lány írt még néhányszor, ügyesen rejtegetett szentimentalizmusa követelő vágyakozásban tört ki, hívta Tunákot, heves csókakat küldött neki a levélpapír végén. Szüret után voltak már, Tunák úgy vette észre, hogy az érzései tökéjén már csak kunkora levelek zörögnek. „Isten veled — írta a lánynak — Isten veled, te Napos Kis Műterem (a Via Appia közelében). Hogy megkönnyítsem neked a feledést, íme elárulom, hogy mostanában már késsel eszem a halat és ha szárnyas kerül az asztalra, a csontokat is leszopogatom...“

Egyetemi éveit befejezte és mérnöke lett a műemlékeket restauráló állami bizottságnak. Nappal jelentéseket szerkesztett, vagy állványokon, mohos kőfalak között

mászkalált. Este vidám társasági élet következett, színházak, párizsi italegyvelegek, Argentínából importált táncok, gyakori frakk, olykor egy-egy könyv... Szerették, szívesen látták mindenhol... „Nem vagyok elviselhetetlenül tehetséges” — szögezte le könnyedén és tárgyilagosan — „de azért hát menni fog a dolog...”

Huszonnyolcéves volt, amikor sétalovaglás közben lebukott a nyeregből és szanatóriumba került. Hitt egy kissé a dolgok misztikus jelentőségében, az okok és okozatok előre összebogozott szövevényében. Amikor Terézzel Berlin legszebb palace-hoteljében turbékolt (hajdani golyvás galambjainak peckes hangját utánozta) — két fullasztó csók között eszébe jutott az eset.

„Ha az a derék Lotti ki nem billent a nyeregből, most nem mondhatnám neked drága és sötét kis Tintapettyem.”

„Igen — vélte Teréz és fejét befúrta a Tunák álla alá — és én nem mondhatnám most magának egyetlen, gyönyörű világitótornyom...”

Igen, Tintapetty világitótornynak nevezte őt.

„Arra kérlek, drága világitótorony, hogy mondjuk egymásnak maga” — indítványozta Tintapetty egy szentimentális film után, amelyet visszatérőben egy pesti filmszínházban láttak.

„Mivel indokolod kívánságodat?” — kérdezte ő.

„Kívánságomat azzal indokolom, drága és egyetlen világitótorony... hogy ha magázódunk, mindig marad közöttünk egy kis... egy picurka idegenszerűség.”

Idegenszerűségre vágyott, hogy mindennap újra meg újra meg kelljen hódítaniok egymást. Ennivalóan kedves tudott lenni.

Nehéz gyaloglások közben, várótermekben, vonatokon, éjszakai megszállóhelyeken, ha maga elé nézett, Terézt látta.

— Azt hiszem, hallucinálok már — figyelmeztette magát mosolyogva.

Az utazás hetei hónapokra nyultak, a vágyai egyre türelmetlenebbek és élesebbek lettek. Néha egészen önfeledten maga elé nevetett. Struhala tanakodva pislogott

feléje. Ugyan mi lelhetete? Csak nem az éhségtől mosolyog ilyen kísértetiesen? Szinte zörögnek már a csontjai, csuklója száraz ág módjára nyúlik ki színtelen kabátujja alól. És a szemében mégis derű csillog. Néhányszor aggodalmasan megkérdezte a gazdájától, hogy nem érzi-e magát betegnek? A mérnök megnyugtatta. Hogy beteg volna? Szó sincs róla, otthon jár gondolatban.

— Tessék kinézni az istállóba is kicsikét — indítványozta Struhala. — Van mit ropogtatni a lovacskának?

Neki a vasdereseken járt az esze. Tudta már a nevüket is, az egyiket Lottinak hívták, azelőtt hátaslő volt, a másikat Irmának. Mi tagadás, ő is elvigyorogta magát, ha a kancákra gondolt. Sepergette az istállót, igazgatta az almot, lemérte a napi adagot, megkefélt a lovakat és krétaporral kifényesítette a hám rézcsattjait, „Hó, Lotti, fene a pofadat, eridj innen“ — fogja mondani. Ferdinánd csak egy sárga gebe volt, de a két vasderes... no, ő majd megmutatja, hogy ért ő úri lovakhoz is...

Tunák mindenre visszaemlékezett, tekintélyes filmraktára volt, katalógussal. „Teréz és egy gunár találkozása.“ Ó, ez falrengető volt. Aztán egy másik emléke a nászútjukról. Ennek ezt a címet lehetne adni: „Tanulságos párbeszéd Tintapetty és a hotel néger portása között.“ Aztán: „Séta a Concorde-téren. Teréz és Napoleon.“

Teréz:

„Bonaparte Napoleon Szicilia szigetén született, Ajaccioban. Kis dobosnak csúfolták (?), de később Wagramnál legyőzte az ellenséget és nagyon híres ember lett... Képzelve, világítótorony, le sem vetette a kardját, ha... ha randevúja volt.“

Teréz bűbájos butaságokat tudott. És a komolysága! Mennyi báj és humor sugárzott a komolyságából. Az eljegyzésük előtt kikocsiztak a városból. Madárdal, bársonyos hegyoldal, satöbbi. Ő magához húzta Terézt és heves csókolódzásba kezdtek. A fanyar vackorfák be-

néztek a kocsiba és annyira felmelegedtek, hogy azonnal virágzani kezdtek.

— Nagyszerű találmány — állapította meg ő felvonásközben. — Az ember egészen rendkívüli dolgokat érez... Nemde?“

Teréz felemelte a szempilláját, végigsimította a haját, aztán mosolyogva fordult hátra a kocsiban.

„Igen... Tudja mi az a rendkívüli, amit érzek?...

Az, hogy nem érzem a kalapomat a fejemen.“

Nevetve keresték a hűtlen kalapot, amely felhasználva másirányú elfoglaltságukat, egy őrizetlen pillanatban lerepült a Teréz fejéről...

...Egy felolvasás után:

„Látta, Ádám, azt a nőt ott mellettem?“

„Nem.“

„Meg kellett volna néznie. Rettenetesen fésülködik.“

„Igen. És ami a felolvasást illeti, Tintapetty?“

„Nem szeretem az orosz írókat. Rengeteg név és mindenki köpködik. A franciákat jobban szeretem. Minden olyan elegáns náluk és a házbért is pontosan fizetik...“

„Kivéve például a Murger alakjait.“

„A Szamárbőrt gondolja?“

„Nem, a Bohémeket. A Szamárbőrt Balzac írta.“

„Én Jókait és Mikszáthot szeretem. Ady is nagyon érdekes.“

Nem szereti a rendetlen embereket. Összeráncolja a homlokát és igen elítélendőnek tartja a könnyelműséget. Felfogása szerint az embernek nem kell okvetlenül rongyosnak lenni, mert tő meg egy kis cérna a legszerényebb háztartásban is előfordul...

...Nászúton a hotelszobában:

„Ádám, hiszen maga nyitva felejtette a bőröndjét!“

„Valóban“ — állapítja meg ő egy szórakozott matematikus közömbösségével.

„Hiszen akkor... Szent Atyám... kilophatnak valamit belőle.“

Válasz: elvben kilophatnak, de errefelé ez nem szokás.
Viszonválasz:

„Borzasztó, Ádám, hogy maga milyen könnyelmű... Mutassa meg gyorsan a leltárt.”

Egy gyámoltalan kérdés:

„Leltárt?... De mi jut eszébe, Tintapetty... Maga itt leltárról beszél, amikor én, hogyan is fejezzem ki magam az illendőség alapszabályai szerint... amikor én szeretném most hirtelen ölbekapni... így ni...”

Teréz tudni sem akar arról, hogy őt most — így ni! — ágybafektessék, ő a leltárt akarja látni.

„Tintapetty, de hiszen nekem semmiféle leltárom nincsen.”

„Hogyan, — mondja Teréz elragadó megbotránkozással — maga nem írta fel a holmiját, amit magával hozott?”

Bűnbánó fejrázás.

„Nem volt nálam ceruza... Aztán nem is igen tudtam, hogy mi felírni való van ezen a pár csekélységen... Tíz vagy tizenkét ing...”

Teréz diadalmasan:

„No látja, Ádám, milyen borzasztó ember maga, azt sem tudja, hány inge van.”

Én:

„Mondjuk 18 ing, 18 egyéb, egy marék nyakkendő, hat darab félgrammos aszpirin, egy körömráspoly és a hozzávaló játékszerek, inggombok, sámfák, mellények, nadrágok, könyvek és 6 darab borotvapenge arra az esetre, ha vásárnapi találma kinőni a szakállam.”

„Nem... ezt nem gondoltam volna... Látja, milyen borzasztó ember maga, a cipőkről egészen megfeledkezett. Az Iván mindig leltárt készít, ha elutazik.”

Iván, a bátyja, foglalkozására nézve ügyvéd és sok tekintetben ideál. Iván nem helyesli a könnyelmű dolgokat. A lótaratást például meg lehetne takarítani. A villát meg lehetne vásárolni, Tunák is adja hozzá a maga nagyanyai örökségét. Ivánnak négy párbaja volt, tartalékos huszárhadnagy és egyébként is tökéletes ember...

A lótaratást nem takarítják meg, de a villát megvásárolják az Iván közreműködésével és Tunák is odaadja a nagyanyai örökségét...

... Teréz a mosókonyhában, örvénylő frizurával:

„Maga gonosz asszony... Nem adom ki a fizetését, tudja!”

Játékos lelke remeg, mint az aszpik.

„Nem adom ki, tudja meg, az egész marószódát betette a vízbe...”

„Szegény” — jelenti ki egy hét múlva — „hat gyermeke van, oda kellett volna adnom neki a maga betétes cipőjét.”

Olyan szíve van, mint egy arkangyalnak...

...Este. Ő végigdől a kereveten és újságot olvas. Teréz egy cérnaszálra gyöngyöket fűz. Egy órája fűzi, Solvejg dalát énekli hozzá. Csinos hangja van. Aztán félreteszi a gyöngyöket, leül mellé a kerevetre, hajából kiveszi a fésűt és az ő haját kezdi fésülni. Délután eltemették egyik fiatalember ismerősét. Csend, eltelik tíz perc és Teréz még mindig a fésűvel bíbelődik. Álmodozva jár a keze a Tunák hajában.

„Ádám...”

„Igen... Lefekszünk?”

„Nem.”

„Baj van a szakácsnővel?”

Mélabúsan ingatja a fejét. Suttogó hangon:

„Nem, Ádám...”

„Nos, talán gyerekünk lesz?”

„Nem... nem... Valami eszembe jutott...”

„Brávó. Ezt meghallgatjuk.”

„Arra gondolok, hogyha majd megöregszel... olyan szép fehér lesz a hajad... és én így fogok ülni melletted és fésülni fogom a fűrtjeidet.”

„Helyes, Tintapetty. Beleegyezem. Föltéve, hogy a fűrtjeim nem fognak kihullani.”

„Ó, majd én vigyázok arra, hogy ne hulljanak ki.”

A hangját bánatos muszlinfátyol borítja, a szemében két könnyecsepp, mindenik legalább két karátos.

„Kedves. De mit jelentenek ezek az igazgyöngyök itt a szemében?”

Elázott, zsenge mosolyocska:

És ha egyszer... nagyon sokára... mégis megtalálna halni...”

„Meg találnék? Biztos tudomásom van róla, hogy meg fogok...”

„Milyen kegyetlen ember maga, Ádám. Látja úgy fáj a szívem, ha arra gondolok, hogy maga egyszer... kilencvennégy éves korában meg fog halni...”

„Rettenetes. Jósnővel beszélt?”

„Nem bírom ki, hogy ilyen cinikus... Összeszorul a szívem, ha arra gondolok... Vegye tudomásul, Ádám, hogy egy pillanatig sem fogom túlélni a maga halálát. A szívem meg fog repedni...”

Gyermek, húszéves gyermek.

Általános udvari gyász, félárbocra eresztett lobo-gókkal. A szobalánynak lábujjhegyen kell áthaladnia a szobán, a szakácsnő rendeletet kap, hogy hagyja abba az éneket, Teréz leomló hajjal, sápadtan csüngő karokkal szép gyászmenetben elvonul a hálósobába. Az utcáról grammofon hangja lejt a magasba. Intézkedés történik, hogy az ablakok becsukódjanak. Éjszaka a keblére teszi a kezét és sóhajt...

Mennyi harmat van ebben az elégiában! Mennyi megindító csacsiság! Tunák magához öleli. Suttog, vigasztalja, aztán mesét mond neki Árgyus Királyfiról és Tündér Ilonáról. Tintapettynek dobog a szíve, hallgatja és kedvesen elszenderedik...

Könyveket visz neki, regényeket, versesköteteket, egy merész, kissé zavaros folyóiratot, a Nyugatot, aztán képzőművészetről beszél neki. Teréz emlékszik rá, hogy a felsőbb leányiskolában tanult valamit a jáki templomról és a bártfai dómról... igen és az Ezredévi műemlékről... „Nem sok” — nevetett Tunák „de az általános műveltséghez éppen elegendő”... Mi tagadás, Tintapetty nem volt mélyen szántó elme, játszi szelleme több érdeklődést mutatott a barokk bútorok, a könnyed regények, finom kínai kreppek és a divatos karkötők, mint a barokk templomok, művészettörténeti adatok, Ady forradalmisága és a Kilencedik Szimfónia iránt. A szobalányokról az volt a véleménye, hogy lopnak, a szabó-

nőkről, hogy csalánkiütést okoznak, a halálról, hogy borzasztó, Kossuth Lajosról, hogy a legnagyobb magyar, ő építette a Lánchidat és Széchenyiről, hogy száműzetésben halt meg. Az ajándékkul hozott könyveket elolvasta, a zene iránt is nagyobb érdeklődést kezdett később mutatni, a Tunák kívánságára megváltoztatta a véleményét a szobalányokról, történelmi ismereteit Kossuthról és Széchenyiről és a legjobb úton volt, hogy a Tunák mérnöki munkája iránt is komoly érdeklődést mutasson, amikor... amikor lenn az Orgona-utcában valaki elkiáltotta magát:

„Megölték Ferenc Ferdinánd trónörököst és Chotek Zsófiát.“

Igen, itt félbenmaradt a pedagógia, a könnyed tanítás, amely iránt sikerült a Teréz kalandozó figyelmét felébreszteni. És ezzel együtt sok egyéb is félbenmaradt.

„Úgy-e rossz ember volt ez a Ferenc Ferdinánd?“ — kérdezte Teréz tájékozatlanul.

A szobalány este azzal a hírrrel jött haza, hogy háború lesz. Teréz sírni kezdett.

„De úgye magát nem viszik el?“ — kérdezte megremegve.

Azt is hallotta, hogy ha kitör a háború és bejön az ellenség, akkor elveszi a házakat, a zongorát és a többi bútorokat. Később megnyugodott, mert Tunák felvilágosította, hogy: 1. Nem bizonyos, hogy háború lesz (a külpolitikai következmények és a hármasszövetség céljainak rövid ismertetése). 2. Nem bizonyos, hogy mindenkit elvisznek. 3. Nem bizonyos, hogy a háborút elveszítenők, sőt! és így: 4. Nem bizonyos, hogy az ellenség bejön az országba. 5. Végül nem bizonyos, hogy az ellenség a házat, a zongorát és általában a magánvagyonát elveszi. (Háború esetére szóló konvenciók, nemzetközi egyezmények satöbbi.) Mindössze csak néhány állami épület jöhetne szóba, mint például a dohánygyár, a néprajzi múzeum, a kaszárnya...

Tintapetty szipákolt még néhányat, inkább csak az átmenet kedvéért.

„Igazán? A zongorát nem veszik el?”

„Nem, Tintapetty. A nemzetközi jog kifejezetten kizárja a zongorákat.”

Teréznek eloszlottak az aggályai és mielőtt elnyomta az álmot, még megkérdezte:

„Ki volt az a Chotek Zsófia?”

Nos, hát ilyen volt Tintapetty. Egy szívhezszóló kis bogár, aki nem tudta, hogy ki az a Chotek Zsófia. Egyoldalú ismeretek, de nemes anyag, egészen rendkívüli ötvözet, és szív, érzelmes szív, édességgel töltve, mint egy csokoládés fánk. És amikor minden jogos várakozás ellenére Európa külügyminiszterei sajnálkozva bár, de megüzenték egymásnak a háborút, milyen szívbemarakoló, milyen gyönyörű volt Tintapetty! A szomorúság hetei következtek, Teréz levetette lelkének fátylas, flitteres ruháját és nehéz bársonyba öltözött. Ezek a hetek asszonnyá érlelték. Félénk didergését elnyomta, a szemei szárazok voltak, csak pillantásuk lett hosszabb és tűnődőbb. Aztán egy ölelés még és egy mélyhangú, fojtott figyelmeztetés:

„Ádám... senkim sincs magán kívül... Vigyázzon... vigyázzon magára.”

A háborúnak akkor könyvsvagú romantikája volt, ki kellett dülleszteni a mellet és boldog arccal útnak eredni a lekasabolandó ellenség hadteste felett Szent-Pétervár és Belgrád felé. Tunák bizonyos fenntartásokkal szintén kifeszítette a mellét és a Prinz Eugen induló hangjai mellett mosolygó arccal lépegetett a pályaudvar felé. A réztrombiták szilaj ritmusa, a lobogó zsebkendők és a gyalogjáróról lesugárzó arcok sorfala megzavarta vére nyugodt lüktetését. Önfeledten vezényelte katonáinak az ütemet:

„Bal, jobb, bal, jobb...”

És Teréz az izzó történelmi délelőttön, ott pilleggett vele egy magasságban a gyalogjárón, libegő selyemszoknyácskában, sokszor megbicsakló antilopcipőben. Nedves, vörös orrocskáját apró csipkezebkendővel töröl-

gette és pillegett, pillegett mellette egy roskadt lepke könnyedségével...

Később azt hallotta, hogy a vonat elrobogása után, Tintapetty a peronon elveszítette az eszméletét...

Írt neki Ufából, Samarából, Omskból, Tomskból, de választ érthetetlen módon sohasem kapott tőle. Ismerősökkel találkozott, akik tizenhatban látták az utcán, kis csomagot vitt a kezében, később olyannal is beszélt, aki tizenhétben találkozott vele, egy teadélutánon...

Látta az arcát, az elképedését, leírhatatlan örömét.

„Voilà, Tintapetty, befutottam!” — fogja mondani.

„Ádám... maga...”

Az orosz határtól az osztrák határig néhány tucat-szor végigélvezte már a viszontlátás drámai örömét. Egyszer megzavarta elképzeléseit valami félelem: ha Terézzel történt volna valami?... Ha meghalt volna?... Ha karcsú lába, vékony keze, szeme, a szája, a pillegése, a tintapettye, a forró kis nevetése elpárolgott volna a föld színéről?... Ha a temetőőr azt mondaná neki: „Tunák Ádámné?... Lássuk csak... itt a tö betűnél... Igen, itt van... Hetedik oszlop, negyedik sor balra... Tessék csak felfáradni. Egy fekete obelisz, márványból...” Ha ezt mondaná?...

Optimista lélek volt. Gyors mozdulattal elseperte maga elől az obeliszket és az élő Terézre gondolt. Ott csellengett órák hosszat a villában, fölhaladt a mohos kölépcsőkön, végigjárta a szobákat... A dolgozószoba falán a régi fegyverek... egy márványelefánt... az előszobában egy rézkalitkában a papagáj... a teraszon egy citromsárga könyv...

Kilencszázhuszonegy szeptemberében, a születésnapján érkezett meg. Aznap volt harmincöt éves. Merev mosollyal szállott le a vonatról. A perronon minden a régi volt. Likörreklámok, fürdők látképei, szaladgálás, füst. Aztán kiléptek a térre.

— Ez az? — kérdezte Struhala.

— Ez — bólintott a mérnök remegő orreimpákkal, sápadtan.

VI.

Az Orgona-utcában nehéz volt az eligazodás; a házszámok mindkét oldalon kettőt ugrottak, a helyett, hogy szép sorjában haladtak volna, mint ahogy az iskolában tanították. A párosszámú oldalról mindig át kellett mennie a páratlan számú oldalra, hogy a számok cikk-cakos sorrendjét követhesse. Struhala rosszalólag rázta a fejét. Már egy félórája kereste a harmincegyes számú házat, de sehogy sem tudta megtalálni. Leült egy kerítés cementpárkányára, a rózsacsokrot, amelyet gazdája rendeletére vett, maga mellé tette és elgondolkozott. A pipájában finom dohány füstölgött. Teleköpte az aszfaltot, észre sem vette, hogy a szomszéd villa kapuján kilépett valaki.

— Mehetünk, Struhala — hallotta a mérnök hangját.

— Hozom man a viragoeskat — ugrott fel boldog mosollyal.

A mérnök elindult, ő is felszedelődzködött és követte. Némán kocogtak a forgalmasabb utcák felé. Tunák sárga volt, az arca merev. Hopp, hó — gondolta Struhala, hiszen kikanyarodnak az Orgona-utcából.

— A lovatskak jó színben vannak? — vetette fel a kérdést óvatosan.

Tunák petyhüdten mosolygott. Bizony elfelejtette megnézni őket.

Csendesebb tereken, elhagyottabb utcákon baktattak keresztül, szótlantul. Leértek újra az állomás előtt elterülő térre. A téren avult, napszitta emberek ténferegtek. Há-pogó, háborúviselt mótorról néhány lomha gépkocsi gördült el előttük és úgy tett, mintha a forgalmat akarná lebonyolítani. Tunák szórakozottan megnézte az óráját. Három órája sines, hogy leszállottak a vonatról és kiléptek a térre. Valakinek, aki hasonlított valakihez, vidáman, túlárado boldogsággal odalengette a kalapját. Az ismeretlen, aki az állomásépület falához támaszkodva cipőmadzagját rendezte, tévedést látva a Tunák nyájas-ságában, abbahagyta a madzagigazítást és zavartan el-

farolt az ácsorgó utasok között. A szemközti soron fiatal nő sietett tova, könnyedén és zenei taktusban szedegette a lábait. Teréz, Teréz, — akarta átkürtölni a tulsó oldalra. De a nő lehangolt cipője, szerfölött tollas kalapja és vékony karjai visszavonulásra kényszerítették. Mialatt a kocsi az Orgona-utca felé röpítette, még kétszer vélte felismerni Terézt a tovasiető női alakokban és mindannyiszor nagyot dörrent a szíve.

Most újra ott állott a téren és rettenetes fáradtnak érezte magát. Teréz tehát alaposan levette őt a műsorról... Gyereke és vőlegénye (?) van... Derült égből lecsapó villámok... Sajnálkozva pillantott Struhalára. Ezt a szegény tatárt alaposan elbolondította. Állást kínált neki a villában, valami bizalmi pozíciót a lovak és az udvar körül. Mit mondjon most neki? Részvétellel és felmelegedve nézte a hiszékeny és mit sem sejtő embert, aki boldog várakozással szorongatta a markában a Teréznek szánt vörös rózsákat.

A tetők fölött hypertrofiás fémbetűk emelkedtek a magasba. Sört, cipőkrémet és grammofonlemez hirdetnek. Tunák bágyadtan nézett körül. A tér mintha kitágult volna, a házak homlokzata idegen vonásokat kapott, az utca ritmusa is mintha másképp lüktetett volna. Sütött a nap, de ez nem volt a régi napsütés. A gránitkockák piszkosak és elviseltek voltak. Lehült lélekkel vágott neki az állomás épületének. Nagyokat bicegett, mint egy balul kiütött hexameter. Oldalt egy épület fölött hatalmas bádogtáblán akadt meg a pillantása:

HOTEL SPLENDID

Hirtelen álmoság fogta el. Bebújni — gondolta — egy ágyba és nyolc napig aludni!

— Most nem utazunk tovább — közölte Struhalával megmásított elhatározását. — Álmos vagyok...

A szálloda kapuja trágyaszagot lehelt. Külvárosi hotel volt. A mérnök nem érzett magában erőt ahhoz, hogy visszaforduljon. A lépcső, amely frissen épített emeletre kalauzolta a tévelygő utast, csomagolópapírral volt leborítva. Egy rosszul csukott ajtó nyílásán át

foszló kerevet és egy nő profilja látszott. A mérnök átvette a ceruzát a szálloda portásától, belenézett a szemébe — balszemét kis hályogkúp fedte — és kitöltötte a bejelentőlapot. A fehér szilvaceruza egykedvűen futott a papíron. Az egyik kérdőpontnál aztán tanakodva megállott. Arra kellett megfelelnie, hogy mi a jövedele célja. A portás a silány gyártmányú ceruzában látta a fennakadás kútforrását és azt a javaslatot tette a mérnöknek, hogy nyálazza meg egy kicsit a ceruza végét.

— Szükséges erre a kérdésre felelnem?

— Okvetlenül, kérem — hangzott a határozott válasz.

Nos, milyen célzattal jött hát haza?

A portás sürgette, hát azt mondta neki:

— Szívügyben.

A hályogos ember feltolta homlokán a barna taplósapkát és előzékenyen röhögött. Szívügyben, az nagyon jó, de azt nem lehet. Valami komolyabbat tessék bemondani.

— Írja be kérem, hogy látni szerettem volna a feleségemet — mondta szelíd komolysággal.

— Az nem szokás — jegyezte meg az ember oktatóan. — A hatóság nem ismeri a tréfát.

Kár, gondolta Tunák. A tréfa az emberi szellem legvigasztalóbb produktuma. Lám ő is milyen esinos tréfának esett áldozatul. Miért tökéletesebb a hatóság, ha olyan ízetlen és száraz, mint ennek az embernek a taplósapkája?

— Akkor hát írja be, hogy a jövedelem célja: archeológiai ásatások...

A szobája tágas volt, festetlen falán egy utcai posolya napos reflexe játszadozott. Az egyik ablakszem is meghitt fényfoltot hintett az ágy szőrös pokrócára. A sarokba dobta a vörös rózsákat, a szürke hátizsákot és vetkőződni kezdett. Az ajtóküszöbről izmosabb hölgy kandikált be a szobába, ajka körül némi mosollyal.

— Szabad lesz jó napot kívánni? — érdeklődött bizakodó althangon.

A vendég külseje egy cseppet sem érdekelte. Belépett

a szobába, füléről, amelyet szökített hajgyűrűk repdes-
tek körül, cigarettát emelt le és rágyújtott.

— Uraságod feltétlenül ismerős — jelentette ki el-
használt mosollyal.

Tunák ott ült már az ágya szélén és felnézett rá.
Ez a „föltétlenül“ ez új volt és kizárta az ellentmondás
minden lehetőségét. Tulajdonképpen eszébe sem jutott
ellentmondani. Szétszóródtak a gondolatai, mint felhők
a viharágyú nyomására. Ott szaladgáltak megrepedve és
céltalanul a lelke égboltozatán.

— Lehet — hagyta rá jóakarólag.

A nő, aki vaktában kilőtte a szigonyát, zsákmányt
érezett a kötele végén. Beszívta a cigarettáját, arcában
két hosszúkás horpadás képződött.

— Tavaly uraságod szállóvendégem volt az Arany-
sasban...

Most kibocsátotta orrán a füstöt, csípőre rakta a
kezeit, megmutatta izzadt hónalját és lomha mellének
elnyúlt konturjait.

— Stimmt? — kérdezte fölényes biztonsággal.

— Aranyas? — próbálta magát Tunák koncentrálni.
A szó tartalmatlanul átsuhant rajta és elenyészett. Mély
bágyadtságot érzett, gépiesen követte a nő mozdulatait,
aki leült az ágy szegélyére.

— Honnan jön?

— Tomszk — felelte ő szórakozottan.

A nőnek egy ismerőse lakott Tomszkban. Állatorvos,
cvikkerrel. Minden hónapban bejön Tomskból és itt száll
meg a Splendidben.

Tunák megszimogatta a homlokát. Nem emlékezett az
állatorvosra. A nő bizalmas eszmecsere lavináját készült
megindítani, de dobhártyáját valami gyanús nyikorgás
ütötte meg. Kíváncsian pillantott a férfi lábára.

— A kis betyár hogy nyikorog — állapította meg
mosolyogva. Lehajolt és gyöngéden végigtapogatta a fa-
lábát. — Nekem is volt egy falábú barátom... Ide-
nézzen...

Tunák követte a mozdulatait. A nő egyik kezét élé-
vel a combjára rakta, a másikat a térde alá.

— Innen a combjától, látja, a térde aljáig fából volt a lába, lejjebb aztán megint rendes volt...

Nagyot szívott a cigarettáján, félszemmel a mérnökre lövelt egy gyors pillantást.

— Megvessem az ágyat?

Sivár lábát, amelyről azt hitte, hogy elhatározó vonzást fog gyakorolni a hallgató vendég passzív érzékeire, felrakta a székre és félrecsúszott melleit visszaigazította a tartójukba.

Tunák nem felelt. Négy napja jóformán alig esukódtak le a pillái. A kíváncsiság, a láz, a viszontlátás közeli szenzációja nyitva tartotta a szemeit. A láz leszálolt, forró álmoság hunyorgott a szemében. Nem volt ereje ahhoz, hogy a nőt valami finomsággal fáradozásainak hiábavalóságára figyelmeztesse. Az ablakra nézett. Valaki az ablakpárkányra köpte a szilvamagokat, tömött légyecsoportok szüresölték a rajtuk felejtett édességet.

— Nézze, — szólalt meg elhárító udvariassággal — valaki az utcáról felköpte ide ezeket a szilvamagokat... Fajmagok, nem ártana összeszedni és elültetni őket a szálloda függőkertjébe...

A vaskályhán gyertyacsonk állott egy fordított poháron. A nő, aki nyilván zenei hatásokra törekedve a nevét beszéd közben többször is elhullatta — Arabellának nevezte magát — a vendég fanyar arcán megsértődve, tréfás vizekre kormányozta sajkáját... Nem óhajtja-e Tunák, hogy a gyertyacsonk helyett inkább gázvilágítást vezessen be a szobába? Vagy talán egy adag holdvilágot hozasson innen a sajtkereskedésből?

Tunák megköszönte, nem él vele, megmarad a gyertyavégnél. Aztán bocsánatkérő mozdulattal jelezte, hogy szeretne visszavonulni.

Tunák végigdőlt az ágyon és lecsukta a szemét.

— Voilà, Teréz, befutottam... — ismételte el magában sajgó derűvel a bennerekedt beköszöntőt...

Struhala, aki már a kapualjban kivette a trágyaszag tiszteletére pipáját a szájából és mélyen a tüdejére szívta a régen élvezett párákat, engedélyt kért arra, hogy levonulhasson az istállóba, ahol igen csekély fekbér ellené-

ben eltöltheti az éjszakát. Másnap délelőtt felhősen esoszogott be a szobába. A szőke hölgy kikérdezte, hogy honnan jönnek és mi járatban vannak. Ő bizony nem mondta meg, hogy milyen céllal jöttek, aztán most valami emberek szaglásznak itt Tunák után...

A jelzett emberek délfelé be is toppantak. Az egyik mosolyogva koppantott vasbotjával a padlón. Azután nekiláttak a hátizsák és bútorok felforgatásának. A műlábat is alaposan szemügyre vették, kitapogatták kívül-belül, aztán felakasztották a fogasra. A mérnök zsebében az egyik ráakadt a köpcös jegyzőkönyvre, amelybe Tunák az elmúlt években egy-két rövid emlékeztető szóban élményeit, gondolatait jegyezte fel. A könyvecskét gondosan átlapozta, rákandikált a nyugodtan heverő Tunákra és mutatóujjával barátságosan jelezte, hogy mehetnek.

Tunák kikelt az ágyból és magára szedte ruháit.

— Elkövettem valamit? — kérdezte komolyabb kíváncsiság nélkül, inkább csak a rend kedvéért.

A vasbotos laposan hunyorított. Na, ne tettesse magát, jelezte a pillantása. A szőke hölgy a szeme közé fújta a füstöt és jelentősen kiáltotta utána:

— Jó mulatást!

Ó úgy, kapott észbe Tunák. Nem részesítette a hölgyet kellő figyelemben!

A rendőrségen megkérdezték tőle, hogy milyen ásatásokat akar foganatosítani.

— Ásatásokat? — kérdezte csodálkozva.

Igen. A bejelentőlapjába azt írta, hogy archeológiai ásatásokat akar végezni. Mióta foglalkozik archeológiával, hogy és milyen irányban szándékozik kutatásait megkezdni?

Felvilágosította a rendőrséget, hogy nem foglalkozik archeológiával, bár a maga részéről azt sem tartja közrendbe ütköző cselekménynek. Aztán arra a kérdésre kellett megfelelnie, hogy mit jelentenek azok a magános szavak, amiket a noteszében összehalmozott.

— Ez a szó, hogy tintapetty, például többször is előfordul és pedig nagy tével. Hajlandó-e felvilágosítást

adni arról, hogy ki rejtőzik a tintapetty mögött és milyen kapcsolatban van Ön ezzel az emberrel.

Megmagyarázta, hogy már semmiféle kapcsolatban nincs vele. Egy nőt nevezett így, aki egy ideig a felesége volt. Heherészés követte a felvilágosítást. Az ember a feleségét legfeljebb Bogárkának vagy Lepkécskének nevezi, de Tintapettynek?... Hohó... Nagyon kedves volna a „mérnök“ úrtól, ha sietve felhagyna ezekkel a lóvátételi kísérletekkel... Hogy komolyan így nevezte? A rendőrség ugyan nem vegyvizsgáló állomás, de hajlandó analízisbe bocsátkozni, hogy Tunákat makacs meseinek feladására bírja... A tinta az nemde fekete folyadék... általában fekete folyadék... Mert van ügyebár másszínű tinta is...

A mérnök hidegen a szemébe nézett a hivatalnoknak. Mosolygott.

— Van. Például vörös tinta.

Hirtelen rávillantották a reflektorukat. Három ember kutatta át az arcát.

Egyszóval — a reflektorok elaludtak és folytatódott a vegyvizsgálat — a tinta fekete folyadék. Ilyen folyadékot nem hoz az ember vonatkozásba egy nővel. Ha például kölnivizet mondott volna... igen, hát ez menne még... Vagy gyöngyvirágkivonatot... De tintacseppet? Miért nem mindjárt antracéntintát?

Ez nem jutott az eszébe. De végül is nagyon lekötelnék őt az urak, ha közölnék vele, hogy mi céljuk van ezzel a társasjátékkal?

— Türelem, „mérnök“ úr. A notesz itt a következő szokatlan kifejezést tartalmazza: „A disznó kilója Magyarországon“.

A rendőrtiszt hátradőlt székében és üzembe helyezte szűrős tekintetét. Állítja-e még az igen tisztelt „mérnök úr“, hogy a disznó mögött is valami ártatlan élmény lappang? Vagy ezt is azért jegyezte fel, hogy Tintacsepp nevű hölgyismerősét szórakoztassa vele? Lebilincselő közgazdasági probléma.

Tunák megjegyezte, hogy a feljegyzéseket valóban

azért készítette, hogy hölgyismerősének beszámolhasson ázsiai élményeiről. Belátja, hogy látszatra kissé dőrén fest a dolog azzal a disznóval, dehát ő nem is a sertés kilójáról akart megemlékezni, hanem arról a mészárosról, aki valahol a világ tulsó felében is csak aziránt érdeklődött az újonnan érkezett foglyoknál, hogy mennyi a disznó kilója odahaza? ... Végül kéri az urakat, hogy közöljék vele szabatosan a vád tárgyát és okát.

— Szeretnők a kilétét és multját kissé ellenőrizni. Hol lakik az a bizonyos Tintacsepp?

A mérnök elutasítólag intett a kezével.

— Nem fontos. Hadifogoly vagyok. Most érkeztem haza és kellemesebb fogadtatásra számítottam — mondta nyugodtan, de határozottan.

— Akkor hát szíveskedjék átfáradni ide a szomszédba ... Egy szerény kis szobát rezerváltunk önnek ... Egyelőre a vendégünk marad.

A mérnök gúnyos mosollyal követte a tisztviselőt. Nos, hát így néz ki a gyakorlatban a boldog hazatérés. Ezek a tökfílkók igazán pompás diadalkapuvál fogadták.

Egérszagú, keskeny helyiségbe vezették. A szoba közepén karosszéket talált. Talán az útálattól, talán a hosszú hivataloskodástól kifordultak a belei; de más szervi baj nem látszott rajta. Letelepedett a székbe, tekintete egy megtépázott újságpapírra esett. „Közelharc a hitvesi ágyban“ — olvasta egyik cikk címét. Alatta: „Éjszaka érkezett meg hadifogságból“, „... És idegent talált az ágyában.“ „... A két férj bemutatkozik egymásnak.“

Undorító — gondolta. — Az ő esete. Vagy majdnem az övé. Csodálatos, határozottan csodálatos az emberi együgyűség — állapította meg keserűen. — Eszébe sem jutott, hogy analóg baleset őt is érheti és agyonverheti kitűnően felépített álmait. A baleset úgy látszik lesújtott rá: az álmok ím alaposan agyonverve és ha tolla meg papirosa volna, most megható búcsút perceghetne Teréznek. Levelét a haditechnika igénybevételével fogalmazhatná meg, mint a riporter a családi bonyodalomról szóló tudósítását: „Otthon voltam, Teréz és konstatáltam, hogy

házi tűzhelyünket — mint annyi más biztosnak hitt fedezéket — telitalálat érte.“

Kiszáradt a torka, a szemei égtek. Ó, hát ilyen fogadtatást készített elő a számára Teréz?... És ezek az ostobák, akik olyan óvatosan szaglásszák körül, felforgatónak nézik, lecsukják! Nagyszerű „Isten hozott“. Tökfilkók. Nagyképű díszökrök... Most ébredt tudatára a méltánytalanságnak, amelyet elkövettek ellene... Dühbe jött, öklét belevágta a cella ajtajába.

Újabb kihallgatást kért. Megadta néhány ismerőseinek címét...

Struhala, aki lompos, bátortalan kuvasz módjára követte őt a rendőrségre, egy ideig a nagy épület közelében kuporgott és tünődve rágesáلتa alvó pipáját. Megszokta az élet rendetlen kanyargásait, agyában polgárjogot nyert a hatalom erőszakoskodása és nem talált semmi meglepőt abban, hogy gazdáját kiemelték az ágyból és lakat alá tették. A világban elszaporodtak a rendetlenségek, az embereket úgy terelték a börtönbe, mint ahogy a malacokat az ólba. Ez volt most a világ rendje, Struhala nem is talált ezen semmi megütközni valót, de hogy olyan sebesen hátat fordítottak az Orgona-utcának, ezt sehogysen tudta megérteni. Szelíd agytekervényeiben zavaros gondolatok gomolyogtak. Tunák a szállodában két méléző füstkarika között elhullatott valami magyarázatfélét. Homályos szavak voltak, mindössze annyi világlott ki belőlük, hogy a lovak dolga egy időre kátyuba jutott. Hogy miért, — nem tudta kisütni. Nagyon a szívéhez nőtt a két vasderes. Gondolatban mindennap benézett az istállóba, megabrakoltatta őket, a farukat fényesre keféltte, a patájukat is megnézegette és barátságos szavakat intézett hozzájuk. A gazdája meg érthetetlen módon futó pillantásra sem méltatta őket, azt sem tudta, megvannak-e? Csak lefeküdt a szállodai ágyra és keményen maga elé meredt...

Estefelé elzavarták a rendőrség környékéről. Nem tért vissza a szállodába, behúzódott egy park bokrai közé és végigdőlt a gyepon. Úgy határozott, hogy másnap végére jár a kancák dolgának és e célból ellátogat a villába.

Úgy képzelte el, hogy nagy társzekér fog a villa előtt megállni, húsz mázsa aprított tűzifával, ő pedig bemegy az udvarra és felkiáltja:

— Szolgaja... nem kell facskat behordani?

Behordja majd a fácskát a fáskamrába és e közben módját ejti annak, hogy az istállóba is bepislantson.

Álmából reggel a park kertésze térítette magához, aki a füvet locsolgatta és tömlőjéből vastag vízsugarat lövelt az arcába. Megrázta magát, mint egy megúsztatott komondor és elindult az Orgona-utcába. Órákig kóválygott a villa körül, aztán leült a szemközti ház kapujába és várakozott. Dél felé egy utcaseprő végezte arra hivatali teendőjét, attól megkérdezte, hogy ismeri-e a harmincegyes ház lakóit és a két vasderest? Az utcaseprő az épület lakóiról nem tudott felvilágosítással szolgálni, de arra emlékezett, hogy évek előtt laktak ott lovak is. Régecskén volt az, még a háború éveiben és alighanem hadi virstli készült belőlük.

— Csak nem? — riadt fel Struhala, kiemelve pipáját a szájából. — Nincsenek meg a lovacskák?

— Egy fél se — nyugtatta meg az utcaseprő.

Struhalának felhő borította el az arcát. Állott egy darabig, aztán betette pipáját a zsebébe és keserű léptekkel elindult a villába...

VII.

A mérnököt másnap elbocsátották a rendőrségről. Az útja az anyakönyvi hivatal előtt vezetett el. Eszébe jutott, hogy Teréznek gyermeke van.

— Ott fenn hasznos felvilágosításokat kaphatnék a gyermek születésére nézve — gondolta. — Kikérhetné a gyermek születési adatait és egy kis matematikával aztán hamarosan megállapíthatná a tényállást.

Mialatt az anyakönyvi hivatal vékonyra vásott kőlépcsőin felfelé igyekezett, az is eszébe jutott, hogy a saját — kissé gyűrött és feledésbe sülyedt személyére is világosságot deríthet.

— Ha már felnyikorogtam ide, — fogja mondani — arra nézve is szeretnék megbízható információt, hogy életben vagyok-e még?

Sokáig kellett várnia egy olajtól szagos előszobában. Tessék ennyi meg ennyi bélyeget hozni, mondták neki, aztán kérvényt írni és két nap múlva jelentkezni a kivonatokért. Megmagyarázta, hogy nincs szüksége semmi kivonatra, mindössze egy kurta pillantást szeretne vetni a gyermek születési adataiba. Az anyakönyvbe nem lehet pillantásokat vetni, még kurta pillantásokat sem — hangzott a hivatalos felvilágosítás.

— Az ügyviteli szabályok nem ismerik a kurta pillantásokat.

— Tehát bélyeget, két kérvényt és két nap múlva — szögezte le a mérnök, sajnálkozással nézegetve a hivatalnoknő sovány nyakát, száraz ajkát és gondosan megfésült haját. Kísértésbe jött, hogy áttörje azt a zörgő pergament, amely a külvilág elől elburkolta ennek a nőnek a lelkét. És megkérdezte tőle:

— Szokott ön, kisasszony, költeményeket olvasni?

— Nem tartozik ide — jelezte a nő közömbösen. Toltát fölényes gyakorlattal beleérintette a porcellán-tintatartóba és az orrával tudtára adta Tunáknak, hogy az eszmecsere véget ért.

Nem, nem valószínű, hogy olvasott volna költeményeket. Nem üldögélt virágzó fák alatt. Az ügyviteli szabályok rozsdafoltjai elborították a fiatalságát, szívének kis tavaszi pattanásait okmánybélyegekkel ragasztotta le, a születés és a halál az ő számára: kivonat, anyakönyvi kivonat, ennyi meg ennyi bélyeggel felszerelve.

Egy nagy téren megállott. Amott a szobor alatt folyt le a zászlószentelés, ő szakaszával a gyepágy végén állott, a házakon zászlók, a levegőben és az ütőerekben a himnusz hangjai, aztán vezényszavak és a zászlóalj megindult az állomás felé. És Teréz ott „pillegett mellette egy roskadt lepke könnyedségével“.

A tekintete a viszontlátás részletező figyelmével járta végig a házakat, szobrokat és embereket. Nemrégén még azt hitte, hogy szilaj örömet fog érezni, ha magába szívja

ezt a látványt. És most csak tompa nyomást érzett a mellkasában.

Kábultan bicegett tovább. Az utcák, emberek nem kötötték le a figyelmét. Rászedettnek, félretaposottnak érezte magát. Nem várták. Nem nélkülözték. Nem tartották már számon. Akár ott is maradhatott volna. Betért egy üzletbe, pipát akart vásárolni. Ott vette észre, hogy üres a zsebe.

— Egészen kiürültem — gondolta.

Az egyik ház falán csinos réztáblát látott. A hajdani segédpallér hirdette, hogy abban a házban székel az építővállalata. Átfutott rajta egy emlék: ezt az embert sokszor kisegítette. Gondolkodás nélkül felment hozzá és megmondta neki, hogy pénzre van szüksége.

— Egy csinos angol pipát szeretnék venni — tette hozzá különös mosollyal. Semmit sem kérdezett, semmit sem magyarázott. Hogy mikor került haza? Régen. A pénzt begyúrta a zsebébe és elköszönt. Kocsira ült és lehúnyta a szemét. Mihez kezdjen az ember, ha hét évig gyűjtötte a vágyait, takarékperselybe rakta az örömeit és az utolsó állomás előtt kifosztották?

Délfelé a város külső kerületében egy néptelen parkban leszállott a kocsiról. Egy nyárfa árnyékában padra bukkant. Leült és elbágyadva hullatta combjára a kezét. A száraz kavicsokon öreg polgár csikorgott tova. Nagykaliberű gallérjában elárvultan ingadozott a nyaka, mélyre süllyedt fejét oldalra hajtotta, szemügyre vette a szemközti bokrokat, aztán Tunákot és köhécselni kezdett. Olyan hangokat zökkentett ki magából, mint egy díjnyertes elégia a mult század nyolevanes éveiben. Átpislogott újra a bokrokra, tekintetének fonalát onnan Tunákhoz gombolyította és rábogozta.

— Keh... kehhh, — mondta próbaképpen — szép őszi nap van. Árnyékban 18 fok...

Ide-oda ingatta a fejét, aztán újra elköhintette magát.

— Keh... keh... Egészen hiábavaló ez az ábrándozás, tisztelt honpolgár... Egészen hiábavaló...

Botját nagy elhatározással átvette egyik kezéből a

másikba, állkapásával néhány előkészítő mozgást végzett és azt mondta:

— Derblay Filippet és Hamletet játszottam valami-kor... Mit ér mindez, tisztelt ismeretlen, kérdem öntől, mit ér... ha most nyolc százalék cukor van a vizeletem-ben?...

Szünetet tartott, nézegette a mérnököt.

— És ön, ha szabad kérdenem? — Öreg szájával néhány újabb mozgást végzett, vízszintes irányban, mint napon méléző tehenek. — Nem közlékeny ember, .. Nem erőltetem... Jegyezze meg, tisztelt honpolgár, hogy min-denki játszik valamit...

Félrehajtott fejjel nézegette a szótlan Tunákot.

— Nem akar szóbaállani velem... Kompliment... És ne felejtse el: nyolc százalék cukrot mondtam...

Intett a botjával, aztán keh... keh... tovább csoszogott a kavicsos úton. Tunák érdeklődve nézett utána.

— Ma allegórikus napom van — gondolta eltűnődve.

Hátradőlt a pad kényelmes támlájára, hogy tag-jait átengedje a déli napsütésnek. A szemközti bokrok árnyékában valaki hatalmasat ásított. Bekémlelt a ho-mályba és most vette észre, hogy a szemközti padon egy férfi fekszik. Sávós nadrágja alól messzire kinyúltak vé-kony lábszárai: az egyiken papagájzöld, a másikon Van Dyck-barna harisnya lógott. A hasán nyitott könyv he-vert, a feje alatt sakkdoboz látszott.

— Bocsánat, uram, — kiáltotta át barátságosan — volna egy szál gyufája?

Tunák szótlanul a zsebébe nyúlt és előkotorta a gyufáját.

— Köszönöm, — intett a Van Dyck-harisnyás fia-taleMBER — csak tudni akartam. Nem dohányszom.

A mérnök hideg pillantást vetett feléje. Aztán el-fordította a fejét.

— Gyufát árul? — kérdezte kurtán.

— Jó tipp... ha megengedi, följegyzem magam-nak. Ha az ember annyi mindent árult már és — last not least — elárulta önmagát is, miért ne árulhatna egy-szer gyufát is?

Tunák begyújtott kis angol pipájába. Idegenkedése megolvadt kissé és jóakarólag fordította tekintetét a bokor felé. A jó ég tudja, honnan másznak elő ezek az exotikus bogarak! Tele van velük a bokrok alja, a pincék mélye, első tekintetre úgy festenek, mint szeméthulladék, aztán, ha jobban odafigyel az ember, kezdenek megelevenedni és röccs! röccs! életfilozófiát röcsögni, mint ez a papagájharisnyás fiatalember.

— Mit szól az öreg Derblayhez?... „Mindenkinek játszik valamit“ ... Nem rossz, mi? Ezt is feljegyzem majd magamnak...

— Maga gyűjti az ilyen mondásokat? — kérdezte Tunák.

— Áóó, — ásított az ismeretlen — hova gondol? Én semmit sem gyűjtök... Hallotta, kérem, az öreg Filipet? Keh...keh... Kértem öntől: minek gyűjteni, ha a végén úgymint mindent kiköhög magából az ember?

— Szóval maga... — próbálta Tunák ismeretlen szomszédját definiálni.

— Úgy van. Nevem: tücsök, nyáron cirpelek, télen rendszerint elvisz az ördög és tiszteltetem a derék hangyákat.

— Átadom nekik — bólintott a mérnök felélénkülő érdeklődéssel.

— Ön hangya?

— Nem, — mosolygott Tunák — úgy rémlik nem vagyok az.

— Fogadja tücsöki jobbjomat.

Tunák feltolta homloka bőrét és kíváncsian bepislógott az árnyékba, amely a szemközti padot és a rajta heverő fiatalembert bevonta.

— Menjek talán közelebb? — kérdezte a fiatalember előzékenyen. Tunák beleegyezően intett. Legyen szerencséje. Az idegen erre felállott, mutatóját betette a nyitott könyvbe, sakkdobozát a hóna alá vette, odament a mérnökhöz és meghajtotta magát.

— Himmel vagyok. Himmel Antal. Égi származás.. Leülhetek?

— Üljön csak — biztatta a mérnök.

— Köszönöm.

Barna haja leomlott a homlokára és a szemét is eltakarta. Hanyag mozdulattal visszaigazította a rendetlen csomót a helyére és mentegetőzve, nyájas mosollyal nézett a mérnök arcába...

— Hajkefém így ősszel mindig elhullatja lombjait — jegyezte meg finoman.

Rokonszenves képű, sovány fiatalember volt. A szája körül és a szeme környékén valami egyenletes derű világított, amely első pillantásra bőrhámlásnak látszott. Később, sokkal később derült csak ki, hogy nem bőrhámlás, hanem életfilozófia és egy eldugott szív reflex-fénye.

Helyet foglalt a padon és rámutatott a szakácskönyvre.

— Háború utáni bővített kiadás... Kitűnő olvasmány, de néha ostobaságokat állít... Éppen a fácánsültnél tartok... Mi a véleménye önnek a fácánsültről?

A mérnök mosolyogva vallotta be, hogy nincsen kialakult véleménye a fácánsültről.

— Helyes, jó uram. Mi tehát egyazon vizeken evezünk.

Igen, neki sincsenek úgynevezett kialakult véleményei. Vannak emberek, akik szellemi zacskójukban egy csomó keményre szárított, gömbölyűre csiszolt véleményt hordanak magukkal, mint ahogy gyermekek a játékgyöngyöket és csak úgy könnyed fricskával kigurítanak egy-kettőt belőlük. Mi a véleménye uraságodnak az expresszionista festészetről és az angol trónörökös vakbélirritációiról? Az expresszionista festészetről? A vakbélirritációról? S már gurul is egy kőkemény, biztos járású golyócska. Mi a véleménye a gyermekhalandóságról? És a zacskó már nyitva van és hullatja is magából a megfelelő golyócskát... Nem, neki, Himmel Antalnak nincsenek ilyen szárított golyócskái...

Tunák érdeklődve nézte. Huszonhét-huszonnyolc éves lehetett. Sápadt volt, kabátján elfogyasztott napraforgómagok maradványai látszottak.

— Mit mond a szakácskönyve a fécánsültről? — kérdezte barátságosra hangolva.

— A szakácskönyv ostobaságokat állít... Cleveland-ben, Ohio államban lakott egy nagybátyám. Szep-lős, dagadtképű ember volt a megboldogult, a Gondvise-lés nyugosztalja hamvait a krematoriumban, a pofazacs-kói úgy elállottak mindíg, mintha szilvásgombócot viselne bennük... Egyszer hazajött Cleveland-ből. Ne vegye ke-gyeletsértésnek, jó uram, mindíg elfogott a nevetés, ha beszélni hallottam. „Nálunk Kliflendben, Aháj állam-ban“ — kezdte mindíg a mondókáját... — „Nálunk Klif-lendben, Aháj államban, amikor kivégeznek valakit...“ „Nálunk Kliflendben, Aháj államban, ha mennydörög, vagy tökkáposztát savanyítanak, vagy bankrablást kö-vetnek el...“ — azt mindíg olyan áhítatosan csámesogó pofazacskóval rebegte el, mintha sehol e sártekén nem savanyítának olyan művészi tökélyel tökkáposztát és nem rabolnák kérem olyan abszolút fölénnyel a bankó-kat, mint náluk Kliflendben, Aháj államban. Említett nagybátyám — nyugodjék csendes urnájában — hogy megftogtassa dollárjait, nagy lakomát csapott... A sok drága dolog között az étlapon egy fécán is előfordult... Örvendtem, dörzsölgettem a kezeimet, vártam... Gyo-morsavaim megtették a szükséges előkészületeket a fécán fogadására... Ön úgyis kitalálta, jó uram, hogy mi tör-tént. Nagybátyám az egész, rozsdavörös, zsírtól illatos madarat egyedül felfalta. Holott itt azt olvasom, hogy hat személy számára kiadós vacsorát lehet belőle ké-szíteni...

Szemügyre vette Tunákat, végignézett a lábán, az-tán megértőn bölintott.

— Ön is bekapta a maszlagot, tisztelt uram... Re-mélem elsőrendű paliszanderből van a lába... Vagy ta-lán akazsu?

— Mi a foglalkozása, Himmel úr?

A fiatalember kezével enyhe, hosszúra nyúló mozdu-latot írt le a levegőben.

— Társadalmi és gazdasági túlprodukción...

A levegőbe nézett. Szelíd merengés tükröződött az arcán.

— Hallottam valami Tunákról — mondta később. — Mérnök volt, az én zászlóaljamnál szolgált... Künn maradt Galiciában...

Tunák felvilágosította, hogy ő az, néhány napja érkezett haza és mindössze csak a lábát hagyta el.

Himmel fürkésző pillantást vetett a mérnökre. A hangja ellágyult, a szája körül fanyarrá zsugorodott a mosoly.

— És úgy-e, uram, a világ nem úgy alakult, ahogyan Ön elképzelte... És... ne vegye tolakodásnak... bizonyára családi otthonában is akadt némi komplikésn...

Tunák a váratlan érintésre összehunyorgatta a szempilláit.

— Elnézést, Sir, ráléptem?... Bocsánat, nem akartam... Ebédelt már? — Főlnézett a napra, hogy az ebédidő felől tájékozódjék. — Itt a közelben van egy barátságos csapszék... Piros abroszok... A falon egy kanári és „A vadász búcsúja“... Az ablakpárkányon muskátli és a kenyeret nem kell külön bemondani... Szeretem ezeket a meghitt színeket, ha szabad magamról beszélnem... — A kabátja belső zsebéből kihúzott egy étlapot. — Ezt az étlapot a vendéglő ajtajáról akasztottam le, hogy ha majd ráérek, kimerítőbb tanulmány tárgyává tegyem... Ismerem a város összes étlapjait, dél-előttönként szemlekorutakat szoktam végezni... A Fekete Bárányban ma szarvasgombát szolgálnak fel... A Tigrisben Verdöni vagdaltat... A Szürke Lóban káviáros süketfajdot... A Hattyúban puddingot... Az Aranyfácánban galambot mazsolával töltve... Az Oroszlánban szalonkapépet sült zsömlével... Itt a szomszédban — Cseréppipának hívják — savanyútüdőt... Mi az állaspontja, uram, a savanyútüdőt illetőleg?

A mérnöknek most jutott eszébe, hogy huszonnégy órája nem evett. Himmelre pillantott. Mulatságosnak és rokonszenvesnek találta.

— Menjünk hát...

A vendéglőhöz érve Himmel örvendezve kiáltotta be a konyha dróthálós ablakán:

— Két savanyútüdőt, Csomborné asszony, ha szabad kérnem... Sebtében és citrommal. Egy tiszteletreméltó dzsentlmén fogja ma a Cseréppipában tiszteletét tenni...

A szobában jóleső hűvösség fogadta őket. A kanári éppen csattogott és a falon egy szeplős óra lágyan csillogtatta hintázó korongját. A muskátliról mondtak is megfeleltek a valóságnak és „A vadász búcsúja“ is ott csüngött a szemközti falon.

Felszolgálták a savanyútüdőt és Himmel becsavarta a citromot. Az üres héjat tovafricskázta az abroszon.

— Tudja, Sir, mit ábrázol ez az üres citromhéj? önt és engem és az egész háború utáni degenerációt... Egy kupében, amely beteg lovakat szállított a front mögé, három év előtt hazahozták a maradványaimat... Itt a pályaudvar közelében egy szemétrakáson kiöntöttek...

Villájával kiemelt a savanykás mártásból egy halom tüdőlaskát és a szájába tolta. Fülkagylói lassú ütemmel kísérték állkapcsának mélázó mozdulatait. Két nap óta napraforgómagon élt, de állkapcsára férfias nyugalmat parancsolt.

— Pofa kell ahhoz, jó uram, így elhullatni az embert, mint egy meggebedt lovat... Magamért tulajdonképpen nem panaszkodom... Nem, nem, csak azt ne higgye, kérem, hogy panaszkodom... De a többi...

A szobába ekkor belépett a vendéglősné. Hófehér, keményített kötény, lágy, fehér haj, néhány kedves pókhálószál a szemek környékén.

— Csomborné asszony — mutatta be Himmel. — Olyan mint a tyúklevés: jóságos, aranyos és tiszta...

— Ó, csak összeszedem ezeket a száraz muskátlileveleket — mondta Csomborné zavartan.

Valóban volt benne valami, ami a tyúklevésre emlékeztetett. Távozóban megkérdezte, hogy parancsolnak-e az urak még valamit.

Himmel finoman biccentett.

— Ó igen, Csomborné asszony... Az élet oly rövid... hozzon hát két tétel diósmetéltet...

Meg akarta vendégelni ujdonsült barátját, akinek penészes areszíne, rossz ruhája után ítélve, gyöngécskén mehetett a dolga. A megrendeléshez szükséges forgótőke nem állt ugyan rendelkezésére, de Csomborné asszonynál hitelnek örvendett, sőt folyószámlával is rendelkezett. (Egy grizes zacskóra, vagy újság margójára jegyezték föl az elfogyasztott ételek árát.)

— Az összeget lesz szíves, Csomborné asszony, átvezetni a folyószámlámra... — indítványozta Himmel nyájasan.

Ez akként zajlott le, hogy a vendéglősné gondosan leakasztotta füléről a pápaszem drótját, fehér, anyás kezével összehajtogatta, aztán megsimogatta keményített kötényét:

— Már át is vezettem, Himmel úr...

És ha elvétve olykor pénzre tett szert Himmel és megjelent a konyhában, hogy folyószámláját rendezze, akkorára eltűntek már a grizes zacskók és újságmargók és a fiatalember kénytelen-kelletlen belenyugodott abba, hogy tartozása kiegyenlítést nyert.

Amíg a vendéglősné a diósmetélt miatt rendelkezett a konyhában, fiatal leány lépett be az étterembe és bizonytalan, lassú léptekkel a két férfi asztalához közeledett. Vastag szemüveget viselt, arcán tétova kifejezés ült. Megállt az asztal közelében és csendesen kérdezte:

— Úgy-e, itt van Himmel úr?

Törékeny, finom hangocska volt, csupa érzelem. Himmel megfordult és szótlánul megfogta a leány kezét.

— Himmel úr, — szólott a lány örvendezve — két hete nem volt nálunk... Azóta... elolvastam... felolvasták nekem Knut Hamsun két regényét, az Éhséget és a...

— Violka, — akasztotta meg Himmel gyöngéden — nem jöhettem... Pfü, sok volt a dolgom... Bizony. Elolvastam a Népszövetségi ülésen elhangzott valamennyi beszédet!...

A mérnök letette a poharát, a leány zavartan fülelt, aztán elhalkulva, lehajtott fővel azt mondta:

— Nem tudtam, hogy nincsen egyedül... Megyek...

És kezeit alig észrevehetően előrenyújtva elhagyta a szobát.

— A vendéglősné unokája... Ha erre tévedek, olvasgatok neki — magyarázta Himmel. — Arra tanítom szegényt, hogy szeresse ezt az életet, amelyen én semmi szeretetreméltót nem találok...

Az ebédet a Himmel csodálkozására és tiltakozása ellenére a mérnök egyenlítette ki. Az idő belenyúlt már a késő délutánba, amikor elhagyták a csendes vendéglőt. Tunák még egy ideig kíváncsian hallgatta a fiatalember élénk csevegését, aztán ellankadt az érdeklődése. Megrohanták az elzavart gondolatok, a sebei egyenkint felfakadtak, fájdalom és sötétség lett úrrá rajta. Teréz, a rendőrségi fogház, az elmúlt hét évnek töméntelen reménye és heroikus várakozása: minden egyszerre szabadt el benne, nem tudott már fegyelmet és csendet parancsolni magának. Szinte csodálkozva látta, hogy egy idegen fiatalember ül mellette a kocsiban és résztvevő figyelemmel néz az arcába. A kérdése is olyan volt, mint egy ápolónőé:

— Valami baja van, Tunák úr?

Intett a kezével és mosolyogni próbált.

— Folytassa csak. Érdeklődéssel hallgatom.

— Nincs mit folytatnom, Tunák úr, itt vagyunk a szállodája előtt.

Még a délelőtt úgy határozott, hogy folytatja útját és hazamegy a szülei meglátogatására. A többit majd levélileg fogja Terézzel elintézni.

Himmel búcsúra nyújtotta a kezét. A mérnök megszorította. Néhány másodpercig elgondolkozva nézett a szemébe.

— Mondja csak, — szólalt meg határozatlanul — nem adna szállást nekem éjszakára?... Nem szeretném szállodában tölteni az éjszakát.

Visszataszítónak találta a külvárosi hotelt és azzal a gondolattal sem tudott megbarátkozni, hogy előkelőbb

belvárosi szállodába költözzék éjszakára. Nem akart magára maradni. Napfényes magasságokból zuhant le, úgy érezte, hogy mindene összetört a rázkódástól. Nem akarta magát kiszolgáltatni becsapott érzéseinek és rászedett képzeletének. Ennek a fiatalembernek olyan volt a hangja, mint egy mesélő dajkának, a mosolya mint egy köszenté és a tréfája, mint egy clown groteszk muzsikája.

Himmel megértette.

— Sakkozni fogunk, aztán még megvitatjuk az időszerű társadalmi problémákat. És ha nem jönne mindjárt álom a szemére, hallgathatja a baglyok huhogását és a kerti tücskök röcsögését...

Kifizették a szállodát, Struhala miatt hátrahagyták a Himmel lakásának címét, bevásároltak egyet-mást és útrakeltek az Ibolyadomb felé...

VIII.

Himmel egy üvegverandán lakott, amely egy elhanyagolt kert bozontos fái között húzódott meg. Néhány öreg körtefa ácsorgott előtte, majdnem valamennyi féloldali szélütésben szenvedett. Az árnyékos talajon vastag moha nőtt, néhány szórványos málnabokor, aztán meggyfák és szomorúfüzek következtek minden koncepció nélkül. A kert dombra kaptatott fel, lenn nagyobb tisztás szegélyezte ibolya és burgonyaültetvénnel. A verandáról, amely egyedüli lakható helyiségét képezte a süppedő épületnek, két korhadt ajtó nyílt a szomszédos helyiségekbe. Ezekben kihullott fogú gereblyék, elszáradt szőlővenyigék, sárga folyóiratok és neveletlen egerek tanyáztak. A veranda hiányzó üveglakain behajoltak a bodzabokrok a Himmel lapos fekhelye fölé. Éjszaka, ha szél nógatta őket, különös suttogást vittek véghez és refrénként megcsiklandozták a Himmel orrát. Az épület háta mögött két rezgőnyárfa működött, nagyon szép hangjuk volt, ha sóhajtozni kezdtek. Oldalt a kerítésen túl, gondozott cementkorlátok között elegáns és könnyed patakocska futott ki egy rejtélyes zúgású épület alól. Mindezt kiegészítette

a kert felső végén egy facsipkés kilátótorony, amelyről a domb lábánál elterülő épületek fölött a távoli folyóra lehetett látni. A folyópartot esténként villanylámpák csinos gyöngysora szegélyezte.

Mire a mérnök és Himmel felértek, a tücskök már javában röcsögtek az utilapuk alatt és a folyóparti gyöngysor is teljes pompájában ragyogott.

— Tíz óra harminckor a bagoly is intonál — konferálta be Himmel a műsor következő számát. — Ott, azon a körtefán...

A mulatságosan keskeny, de legalább tíz méter hosszú verandán mély egyszerűség honolt. Néhány, inkább csak sematikus körvonalakból álló bútordarab nyert benne elhelyezést. Vaságy, lóca, láda, asztal, az egyik sarokban idősebb szarka.

— Érezze magát fesztelenül — ajánlotta Himmel nyájasan. — Felszolgálom Kovács úrnak a vacsorát, aztán sakkozni fogunk.

Egy csomagból ételhulladékot bontott ki és néhány barátságos magyarázó szó kíséretében odaadta Kovács úrnak, ki házsártos csőrével nyomban szétdobálta.

— Kovács úr kérem, ez itt Tunák mérnök... Kérnem kell, hogy éjszaka ne csörögjön álmában... Tunák úr álmos, Ázsiából érkezett...

Kovács urat egy szekér alól halászta ki Himmel törött lábbal. Tollszárból műlábat készített neki, azzal végzett Kovács úr néhány testgyakorló bakugrást. A szárnyával is történhetett valami, repülni sem tudott. Napközben valamelyik ablakban ült és mérgesen rácsörgött az arravetődő szarkákra...

A mérnök szétnézett a különös helyiségben. A lánán könyvek heverték, az ablakpárkányon kenyérbélből gyúrt mulatságos figurák.

Himmel kiteregette a sakktáblát.

— Kérem, helyezze magát kényelembe. Vesse le a lábát.

A mérnök szabadkozott. A sakkozást halasszák talán más alkalomra. Fáradt, szeretne lepihenni.

Himmel átengedte neki az ágyat, ő a lócára húzódott. Eloltották a lámpát.

— Csalódottnak látszik, jó uram — jegyezte meg Himmel. — Vallja be, hogy a hazaérkezésekor valami díszkaput várt, eserágakból, hitvesi hűségéből és a polgártársak elismeréséből. „Isten hozta a hős hadifoglyot!“ „Willkommen!“ „Hurrá!“ ...Úgy, ahogy meséskönyvekben olvasható... Igen, ön is azt képzelte, hogy a templomtorony meghajtja magát és jóreggelt fog kívánni, ha meglátja... Egy kövér úr meg kirohan a csemegeboltból, hogy halló kérem, mi lesz a tervekkel, az építkezéssel? „Üzentem önért, azt mondták nem jöhet, mert elesett. Paperlapap, badar beszéd. Egy mérnök csak ki tudja az ilyesmit számítani, nem esik el olyan könnyen...“

Fecsegett, hogy a szótlan mérnököt elszórakoztassa.

— Méltóztatik hallani a fülesbaglyot?... Volt egy harkály is. Egész nap kopácsolt, a csimazok idejében megneszelték az érkezését és tovább álltak... Tegnap, beszéltem egy műszergyárossal. Azt mondja, hogy négy tonna krisztiresapot adott el a háború befejezése óta. Eből arra kell következtetnem, hogy megindult a tisztulási folyamat...

Egy félóráig locsogott a legváltozatosabb kérdésekről, aztán megkérdezte vendégétől, hogy nemzett-e gyerekeket, miként a biblia előírja?

Tunák hallgatott.

— Alszik, uram?

— Nem alszom, Himmel.

— Akkor hát habozik... Az előbb hozzáértem valami daganathoz, nemde? ... Valami mérges daganathoz... Szúrjuk fel, Sir, csapoljuk meg a daganatot... Nyomjuk bele a tűt... Vigyázzon... Most... Megesalták?

Tunák begyújtott a pipájába és sokáig hallgatta a tücskök röcsögését. Himmel biztatta, hogy könnyítsen magán; mihelyt epikai formába önti az esetet, nyomban elgőzölög belőle egy csomó fölösleges nedvesség. Tunák habozott. Napokig szorongatta torkát a fájdalmas megdöbbenés, összenyomta a hangszalagjait, terhére volt min-

den szó. A nyomás most engedett, a beszéd, a közlés, a hangos szó vágya ingerelte: kiloccsantani lelkének repedésig telt medencéjéből a keserű üledéket. Elbírt volna talán magában is, de frivol szándék sarkalta, hogy kiloccsantsa. Voilà, ilyen Terézék is vannak! Himmelnem sokat számít. Egy fecsegő, jószándékú fiatalember, holnap elválnak az útjaik, idegen marad: nincs hát mit szégyenkeznie előtte.

— Mondja csak, — vetette fel a kérdést — úgy festek, mint akit megcsaltak?

Himmel úgy nevetett, mint egy vadgalamb.

— Mindnyájunkat megcsalnak — mondta aztán böles tünődéssel. — Vigasztalódjék, uram, mindnyájunknak jut belőle.

— Köszönöm, Himmel, nincs szükségem vigasztalásra... Ide figyeljen, elmondom magának az esetet. Újságcikket nem érdemes belőle faragni, a témát megírták már. Ha nem tévedek operettet is írtak már belőle... Tudja ugyebár, hogy négy nap előtt érkeztem haza Oroszországból. Hét évig voltam távol. Képzelve hát el, hogy ott állok nehéz lélekzettel, mint egy túltömött liba hajdani hálószoabánk ajtajában... Állok ott részegen és szédülten egy ágy rézrúdjába kapaszkodva... Nehezen lélekzem... Feneketlenül boldog vagyok... Igen, a meghatározás egész precíz: feneketlenül boldog vagyok... A feleségem nincs otthon, egy elképedt fehérnép kullog utánam és megbotránkozott kérdéseket intéz hozzám. Megmondja, hogy ő a szakácsnő és tudni szeretné, hogy ki vagyok, kit keresek, mik a szándékaim és végül honnan veszem a bátorságot, hogy behatoljak egy idegen lakásba... A helyzet operettbe illő... Úgyet sem vetek a szakácsnőre, a kérdéseire alig figyelek, a tekintetem ittasan kóvályog a falakon, a régi bútorokon, végigsétálok a szobákon és megindultan nézegetem a képeket, majolika-vázákat, szekrényeket, szobrocskákat, amiket olyan fájdalmas nosztalgiával idéztem magam elé ott az Amur partján... Ne nevéssen ki: cigánykereket szerettem volna vetni az örömtől... Hát itthon vagyok!... Hát mégis hazaérkeztem! Megadatott nekem, hogy mégis viszontlás-

sam az otthonomat... Hétévi távollét után... Hét piszkos... fagyos... véres... halálos... magányos... végtelen és reménytelen esztendő után... Itthon!... És néhány perc és a szemközti ajtón be fog toppanni a feleségem... A feleségem, Himmel úr, Teréz...

— Igen, Sir — mondta Himmel.

— Ránevetek a szakácsnőre, aki ijedt várakozással ácsorog az ajtóban, leülök a zongora elé, leütök néhány akkordot, aztán eljátszom valamit a Mignonból, aztán egy keringő következik, egy gixernél a nyitott hangjegyfűzetre esik a pillantásom. Látom, hogy cédurskála, de ügyet sem vetek rá... Kimegyek az előszobába, a szekrényből kivesszem egyik háború előtti ruhámat, rendeletet adok a szakácsnőnek, hogy fűtsön be a fürdőszobában... Járok-kelek a lakásban, bemegyek a dolgozószobámba... A rajzasztal összecusukva, mérőeszközeim elesomagolva, az iroda vendégszobának van átalakítva... Úgy emlékszem, a műszereket én magam csomagoltam össze... A rajzasztalt is bizonyára én szereltem le... Visszamegyek a szalonba... A szakácsnő jelenti, hogy a vízvezetéknek valami baja van... Megmosakszom, átöltözödöm... De mondja csak, Himmel, nem nyujtom igen hosszúra?

— Kérem, hiszen mi most nem játszunk novellát...

— tiltakozott a fiatalember.

— Nagyon megtisztelő — mondta a mérnök. — Tehát átöltözödöm. Az egyik széken bambuszpálcat látok. A kezembe veszem, szórakozottan megnézem, próbálom kibetűzni az ezüstgomb alatt az idegen monogrammot. Aztán letekintek a kertbe... A kis platán, amelyet 1914-ben ültettem, alaposan megnyult... Az esőlevezető csatorna alján ott a régi dézsa... A túlsó udvaron is meghíztak a fák... A gipszgólya frissen festett lábszárakkal ott ácsorog a régi virággrup közepén... A padláson csíkos ingek himbálódznak... Boldog voltam, Himmel úr... Semmi sem változott, gondolom magamban örömmel, hogy az idő, vagy a véletlen, vagy a Gondviselés mindent ilyen változatlanul konzervált a számomra, minden úgy van, mint hét év előtt, amikor megölték Ferenc Ferdinándot és én elindultam Galiciába, hogy az orosz

kolosszust legázoljam... Nos, de nem térek ki elmúlt tévedésekre... A szakácsnő, akivel szemben valami macacs tréfálkozó kedvtől indítatva megőriztem inkognitomat, méltatlankodva lekoppantja a zongora födelét. Megfordulok.

„Ki tanul ebből a hangjegyfűzetből?” — kérdezem vidáman.

„Szófica” — hangzik kurtán a válasz.

Nem hallottam róla. Ki lehet az a Szófica? A hálósoba nyitott ajtaján át pillantásom ráhull egy rézrudas fehér gyermekágyra. Észre sem vettem eddig, holott ennek a rúdját fogtam, amikor egy félóra előtt megállottam a hálósoba ajtajában.

„És ez az ágy?” — kérdezem a szakácsnőtől.

„Az a Szófica ágya” — hangzik a vontatott felvilágosítás.

„Úgy... És nem mondaná meg, ki az a Szófica?”

„Szófica, az a nagyságos asszonynak a kislánya.”

„Úgy...” — mondom a szakácsnőnek kissé elmeredő arccal.

Allok ott, úgy érzem, valaki lesből golyót eresztett belém... Nézem az ágyat, a falon függő gyermekportrét... A kép egy Ámornak vetkőzött kislánykát ábrázol...

„Hány éves?” — kérdezem elszoruló lélekzettel.

„Negyvenhárom” — világosít fel a szakácsnő.

„A gyermeket kérdeztem”...

Megfogja a köténye szélét, tanakodik. „Hat” — mondja azután határozottan... A kezemben volt az ismeretlen sétatot, ösztönszerűleg rápillantok.

„És ez a bambuszpálca?”

A bambuszpálca valami nagyságos doktor úrnak a tulajdona. A nagyságos doktor úr pedig a feleségemnek a vőlegénye...

„Régen?” — kérdezem egész céltalanul.

„A nagyságos doktor úr már évek óta jár a házhoz”...

Megfordultam, Himmel úr, és szépen lekullogtam a lépcsőn...

— Nagyon kitűnő — jegyezte meg Himmel a sikerültebb drámai műveknek kijáró lelkesedéssel.

A kertben suhogott és sóhajtott a nyárfa, felhallat szott a patak sebes iramlása, ahogy befutott a beton-alagútba. A kitört ablakon hűvös növénytörzsek lengtek be a verandára. Tunák csendesen megfojtotta a pipájában a parazsat és a pipát hangos koppanással a padlóra ejtette.

— És ráadásul — fűzte előbbi szavaihoz keserűen — a történetem nemcsak szomorú, hanem nevetséges is... Irtózom a nevetséges dolgoktól...

Himmelnek más csapáson haladtak a gondolatai.

— Megfordulni, — elemezte a hallottakat — ez nagyon helyes, Tunák úr. Nagyon kitűnő. De lekullogni a lépcsőn?... Lekullogni a lépcsőn, ez túlságosan regényes és teljesen fölösleges is az általános csalás és gyors közlekedés századában... Miért kellett önnek kullognia?... Nem, nem. Gondolja meg, mennyire korszerűbben hangzik: „Megfordultam, beültem a liftbe és távoztam.“

A mérnök a fal felé fordult.

— Lezuhant már magával a lift? — kérdezte ironikusan.

— Nem.

— Nos, Himmel úr, velem lezuhant...

Elhallgattak. A mérnök vigasztalanul, fáradtan húzta magára szegényes takaróját. Kinyújtózott és lecsukta a szemeit.

Ólmos, tompa álomba merült. Álmában zuhant, zuhant vele lefelé a lift. Nem kért segítséget, nem kapaszkodott. Összeszorította száját és elkészült a halálos esésre...

Éjfél felé valaki benyitott a vékony üvegajtón és bebukott a verandára. Gyertyát gyújtott és a kerevethöz közeledett. Kövér, szuszogó fiatalember volt, hóna alatt irattáskát szorongatott. Leült a kerevet szélére és vetkőzödni kezdett. Vastag szemüvegét a ládára tette, aztán megemelte a takarót, hogy bebujjon a fekvőhelyére. Himmel szeliden ellökte magát.

— Te vakondok, — súgta neki — nem látod, hogy én fekszem itt?

A kövér fiatalember elindult, hogy a vaságyban helyezze nyugalomra lőtás-futástól, üzletektől, kövérségtől kimerült testét. Himmel utána ugrott. Megragadta a karját és visszarántotta.

— Egy ember fekszik ott — figyelmeztette tompított hangon. — Csak nem akarod felkelteni?... Lezuhant a liftről... A féllába a sírban van...

A kövér fiatalember tanácstalanul fogta a gyertyáját. Hónapok óta a Himmel vendége volt. Aranygyűrűkkel, zománcozott cigarettatárcákkal kereskedett, heringszagot árasztott és kétségbeesett fukarság ritt le az arcáról. Hivatalnoki pályára készült, de a háborút követő gazdasági fellendülés magával ragadta. Most hát ékszerekkel kereskedett. Tápláléka két darab hering volt, lakása a rúgótlan kerevet, amit Himmel ajánlott fel neki szanalomból.

— Hová feküdjek? — kérdezte tanácstalanul.

Himmel néhány rongydarabot szedett össze számára derékaljnak, takaróul odalökte a kabátját.

Mire a mérnök reggel felébredt, a levegő már tiszta volt, a fiatalember már valahol a városban futkározott. Himmel óvatosan felsepert, vizet hozott és reggelit készített. Tunák egy ideig tájékozatlanul nézett maga körül. Kissé elesodálkozott az ellágyulásán, amely előző este erőt vett rajta és bizalmas vallomásokra sarkalta. Himmel fürgén és szolgálatkészen ugrándozott a bádorgályha körül. Vidám jóreggelt köszöntött feléje. Az időjárásról csacsogott és a Kovács úr jellemgyöngéit ismertette. Felosztogatta a reggelit, aztán elvágtatott és csak délfelé került elő. A mérnök a fák lombjait nézte. Jól érezte magát a szegényes verandán, az őszi lombok árnyékában. Dél volt már, mire elkészült az öltözködéssel, akkor hozzáfogott egy levélhez. „Kedves Teréz“ — ezzel a megszólítással kezdte a levelet. Himmel egyszer benézett hozzá, aztán óvatosan visszavonult, nehogy vendégét a nehéz fogalmazásban megzavarja...

IX.

Teréz belépett a veranda nyitott ajtaján. Tunák a rozoga asztalka előtt ült, hevesen füstölgött és fejét egy nagy árkus papír fölé hajtotta. Teréz megállott a mosdóul szolgáló láda mellett a nedves törülközőbe fogódzva. A melle szaggatottan hullámozott. A hullámokon rubinköves nyakék táncolt, apály idején lesüllyedt a két mell között levezető árnyékos úton, a dagály aztán újra feldobta. Percekig nézte a férje sovány profilját, letarolt fejebúbját, szomorkás, gubbasztó mozdulatlanságát. Hozzálépett és kesztyűs kezét rátette a vállára.

— Jó napot, Ádám — mondta erőszakolt egyszerűséggel.

A mérnök fölemelte a fejét. Kinyitotta száját, de a szó, az erupció a torkán akadt. Mozdulatlanul, szemrebbenél nélkül ült a helyén. Fulladás, valami szédítő zsibbadás markolta torkon. Teréz felemelte arcáról a fátylat és rámosolygott.

— Angolosan távozott — jegyezte meg könnyedén.

Tunáknak nem voltak gondolatai, görcsösen szorongatta a pipáját, szélütöttnek érezte magát. Teréz mosolyogva hajolt a papír fölé.

— Kinek ír? — kérdezte meghittén.

Átfutotta az első sorokat, aztán hangosan is elismételte őket: „Írnom kell magának, Teréz... Úgy ülök itt a hideg papiros előtt, amelyen búcsút akarok venni magától, mint Marius Karthagó romjain...”

Teréz szétnézett a verandán, aztán leült egy ládára, levette a kalapját, megigazította a haját és a mérnök szemébe nézett. Nem emlékezett Mariusra, a romok sem érdekelték, zavar, bizonytalanság, félelem és némi részvét kavargott benne, de mindezt leterítette és láthatatlanná tette egy nyugodt és határozott mosolygással.

— Itt valami félreértés történhetett — mondta szemrehányóan. — Szófica 1915 április 25-én született... Számoljon csak, Ádám... — Felemelte a kezét és szá-

molni kezdte ujjain a hónapokat. — Pontosan kilenc hónap, Ádám...

A kalapjával játszott és konokul mosolygott. Egy-egy pillanatra félbeszakította a mosolyát, a szájával vagy az orrával, vagy talán a homloka bőrével valami apró, gúnyos mozgást végzett, aztán lágyan tovább mosolygott. Nem kérdezte meg, hogy Tunák miért nem szólal meg. Élvezte ezt a katalépsziát, elővette keskeny ezüst cigarettatárcáját, rágyújtott, az égő gyufát kidobta a kertbe, egymásra rakta a lábait és sebesen beszélni kezdett. A hányingereire és rosszulletére emlékeztette férjét, aztán a pohár vizet juttatta eszébe, amelyet a cukrászdából hozott ki neki a mérnök a mozgósítás napjaiban. Egy augusztusi délután. Az órát is megmondta: öt óra felé lehetett... Lehetséges volna, hogy Tunák figyelmét elkerülték ezek a dolgok? Bárhogyan is legyen, lovagiatlanság volt őt így meggyanúsítani, őt, aki nem szűnt meg egy órára sem hűséges felesége lenni...

Fölállott, odalépett a mérnökhöz, megsimogatta elgyérült haját és könnyes szemmel kérdezte:

— Miért hagyott el, Ádám?... Mondja, miért fordított hátat nekem?... Emlékszik rá, hogy Tintapettynek szólított?

A mérnökön belső remegés futott keresztül, valahol a lelkében vagy gerincevelőjében. Tintapetty! Úgy folyt át rajta ez a szó, mint valami maró folyadék. Keményen nézte az asszony szemében a könnyecsepeket. Most megszólalt:

— És ami a bambuszpálcát illeti...

Teréz gondolkozott. Zsebkendőjével eltávolította a két könnyecseppet a szeme sarkából, száját összevonta, fölemelte ezüstnyelű lornyonját és szemügyre vette Tunákot.

— Más szóval — mondta hangsúlyosan — ez annyit jelent, hogy „térjünk a tárgyra, Tintapetty!“

Ahogy az asszony arcát bámulta, megértette, hogy valóban levették a műsorról. A tintapettyek éretten és varázsukat vesztetten ültek a száj bal sarka fölött. A mosoly, amely a szemek barna medencéjében lebzsel és oly-

kor kiöntött az arc festett dombjára, nem volt már az 1914-es mosoly. A fülcimpákban drágaköves fülbevalók rezegtek.

Lehajtotta a fejét, lehúnyta a szemét. Ez nem az a nő volt, akit elképzelt. Hallgatta és csak később tudta értelmesen összegezni azt a melodramát, amely ezután következett. Eleinte alig figyelt a szavakra. Egy moszkvai utcán látta magát, ahogy vidám pipával, vállán a műlábbal, hóna alatt mankót szorongatva egyméterhuszas léptekkel lendül a pályaudvar felé. Előtte valaki hatalmas tükröt cipelt a hátán és ő megpillantotta benne csapzott szakállát, fakó arcát, mámoros lépteit, vállperecei közé süllyedő fejét, örömtől duzzadó szívét, amely mint egy domború vitorla vitte őt távoli kikötője, Teréz felé. Hová hajókázott, jó ég, olyan gyöngyöző lelkesedéssel? A kikötő zárva van és ő ledőlt árboccal sötét vizeken hanyódik, a part ködéből ismerős hangok szűrnek a szívébe, a nevét mondják, de ő semmit sem lát, a köd mindent eltakar... Milyen forrón szerette ezt az asszonyt. Milyen rettenetesen szerette... Milyen szépnek és őszintének képzelte... Ő és milyen fájdalmasan teatrális most minden mozdulata és üres minden szava... Úgy beszél, mintha egy melodramát adna elő... A melodramát határozatlan előcsatározások vezetik be az élet mostohasága ellen. Aztán panaszos hangok következnek egy magárahagyatott asszony szenvedéseiről. Elkanyarodás a multba, néhány érdekes vegyi képlet a házasságukról, aztán gyors átkelés az orvos szakadékos esete felett, bánatos althangok a Tunák fogságáról, a múltó évekről, ideges bepillantás egy csinos kézítükörbe, néhány ismertebb tőmondat az érzelmek mulandóságáról és záradékul egy simogatás:

— Ádám... emelje föl a fejét... és vallja be, hogy már nem szeret...

Eleget tett a felszólításnak, fölemelte a fejét és azt mondta:

— Nem szeretem, Teréz...

Az asszony ott állott mellette, testével a karjához és vállához simulva, szemei sötétén ragyogtak, keze illato-

san és panaszosan simult rá a Tunák fejére. Szomorúnak és csalódottnak látszott. A lehelete forrón ömlött a mérnök nyakára.

— Nem szeret, Ádám? — kérdezte megtörtén, mint egy szipogó gyermek. És a szeme sarkában megint könnyek jelentkeztek.

— Ha tudná, Ádám, milyen szerencsétlen voltam...

A mérnök megrendült, nem mert megmozdulni, nehogy kitörjön rajta a veszettség és magához ragadja az asszony remegő testét. A karjával meglökte a széken csüngő műlábat, amely a lökéstől melanchólikus himbálódzásba kezdett. Az asszony lepillantott rá, sokáig nézte, előbb kíváncsian, aztán egyre fokozódó megdöbbenéssel.

— Ádám — kérdezte elváltozott arccal — ez a magáé?

A mérnök úgy találta, hogy arcán a régi vonások elevenednek meg, szemeiben a régi gyerekes riadtság tükröződik, mint akkor, amikor egy gúnár szembeszállt vele és megszalasztotta. A régi, domborhomlokú Teréznek látszott. Tintapetty volt újra, gyerekes, riadt simulékony, meleg és megnyugtatóra váró. Szinte sajnálkozást érzett iránta.

— Borzasztó dolog ez, Ádám... És az az ember... aki ott járt nálam, akit hozzámküldött... az semmit sem mondott erről...

Megkapó, édes dadogások. Mint régen.

— Struhala magánál járt?... Ó, a lóköti...

Teréz nem vette le a szemét a lassan himbálódzó műlábról. Tunák egy boldog mozdulattal lekapta a székről.

— Á semmiség, Teréz, higgye el, semmiség... Kérem, forduljon az ablak felé néhány pillanatra...

Gyakorlott mozdulatokkal sebesen magára kapcsolta a szánalmas apparátust.

— Nos, idenézzen... Látja, egészen jól megvagyok a nélkül is.

Eltolta útjából az asztalt, az üvegfalhoz állította a széket és hátratett kezekkel, fűrge léptekkel megindult a verandán.

— Nincsen ezen semmi meghatódni való — jelentette

ki vidáman és felderülve méregette föl és alá a hosszú helyiséget. — Mindössze egy kis csikorgás. Én már megszoktam. — Vigasztaló és megnyugtató mosolyt küldött a sápadtan figyelő Teréz felé, akit cserbenhagyott minden színészi képessége. — A technika ma óriási léptekkel halad előre, olvastam, hogy zajtalan protéziseket is fabrikálnak már... Gondolja meg, Teréz, ötvenezer év múlva már nem is lesz lábuk az embereknek... Vissza fog fejlődni, mint a vakbél... Az enyém, a bal, amint látja, már vissza is fejlődött...

Hetyke, erőltetett könnyedséggel ügetett föl és alá a verandán.

— A fogolytáborban futballkapus voltam — tette hozzá tréfásan.

Mindíg így képzelte el ezt a jelenetet: Teréz riadtan, mély részvétellel fogja nézni, ő pedig mosolyogva és tréfás könnyedséggel megmagyarázza majd neki: „Nincs ebben semmi, Teréz, technikai kérdés az egész... Ötvenezer év múlva már nem is lesz lábuk az embereknek“... És Teréz lassan magához tér majd és mosolyogni fog... „Igen, meg lehet szokni az ilyesmit.“

Teréz azonban nem mosolygott. Valami borzongott benne. Egy idegen, nyomorék ember produkálta magát előtte. És milyen szánalmas, milyen groteszk volt ez a mutatvány és milyen szegényesek a fűszerül szolgáló tréfák! A fonnyadt, sárgás arcon eltorzult, idegen derű ömlött el és tragikus izzadtságcseppek gördültek rajta lefelé.

Elfordította a fejét, mert bántotta a mérnök gyászos és neveséges ügetése. Az ablakhoz lépett. Határozatlan szándékkal, nyugtalanul indult el erre a találkozóra. Struhala értelmetlen szavakat motyogott a rendőrségről, a szakácsnő beszámolója is zavaros volt. Előbb a rendőrségre telefonáltatott, onnan a szállodába. Sokáig habozott, töprengve ült a tükör előtt. Az orvos idegesen szívta cigarettáját a háta mögött. Feldultnak, féltékenynek látszott, ellenezte, hogy felkeresse Tunákot. „Nem comme il faut dolog utána szaladni“... „Miért veszítsük el az eszünket?“ — kérdezte ő. — „Felkeresem, de nem azért, hogy utána fussak, hanem azzal a szándékkal, hogy tisz-

tázzam a helyzetet“ — határozta meg később szabatosan az elhatározást. Sietve felöltözködött. A legdivatosabb ruháját vette fel, titokban, hogy az orvos ne lássa, néhány parfümcseppet kent el az arcán és a szája környékén. Aztán megszorította az orvos kezét és engesztelőleg rámosolygott: „Maguk férfiak ezt nem értik.“ Mire is mondta ezt? Nem emlékezett rá. Kocsira ült. Kereste a szavakat, a feleleteket, amelyeket majd el kell mondania a férjének. Szavakat és feleleteket szabályozható fűtéssel és vészkijáráttal. Zenét is szerzett hozzájuk, a fájdalmas öröm tremolóját és a megbántottság halk pizzikatóját. Kavargott, hullámozott benne az érzések sokasága, sápadt volt, türelmetlenül unszolta a kocsist. Hazudni fogok — összegezte az elhatározását. Látta magát a Tunák karjaiban, leomolva egy idegen ágyra. Aztán drámai jelenetek villantak meg a fejében. Mitevő legyen, ha Tunák nem ad hitelt a szavainak és felindulva, mindenről megfeledkezve fojtogatni kezdi őt? A legtisztességtudóbb férfiak is szenvedélytől elvakult vadakká változnak olykor. „Sikoltani fogok“ — nyugtatta meg magát. — Félelem fogta el, fájni kezdett a mandulája, ismételte a mondatokat, cserélgette benne a szavakat, gyöngéd mártírmosolyokat tartalékol és néhány könnyecseppet is tervbe vett. Voltak útközben pillanatai, amikor úgy érezte, hogy tulajdonképpen csak Tunákot szereti. „Halottnak hittem, szegény Ádám... tisztességesen el is sirattam... Aztán sokáig beteg voltam... Az orvos évekig járt a házhoz, aztán megkérte a kezemet... Ádám... ha tudná hány álmatlan éjszakán gondoltam aggódva magára... Vajjon életben van-e?“ Arra az esetre, ha a szakácsnő valami ostobaságot kotyogott volna, vagy a mérnöknek valamilyen bizonyítékai lennének: „Ádám, nem haragszom magára... Amit most mond, az egy elgyötört, sok megpróbáltatást elszenvedett lélek delirizálása“ ... És ha mégis úgy fordulna a dolog, hogy Tunák fojtogatni kezdi, akkor sikoltani fog. A mandulafájdalmait szinte megkönnyebbülve üdvözölte, mert tudta, hogy férje gyöngéd lélek és tiszteletben fogja tartani a fájdalmait. Az orvossal talán szakítani kell... Nem bizonyos... Mindenesetre nem

szép dolog egy gyöngye idegzetű nőt ilyen megrázkódtató-soknak kitenni. Miért nem írt Tunák? És miért nem jelezte az érkezését? ... „Sikoltani fogok“ — gondolta harmadszor is. — Aztán mégis úgy határozott, hogy nyugodtan és mosolyogva fog odaállani a férje elé ...

Az Ibolyadombra vezető utcában egy fiatalemberrel találkoztak, aki valami töröttlábú madarat sétáltatott a napon.

„Tücsöklak“ ... Van itt ilyen nevű ház?

A fiatalember a háta mögé mutatott.

„Parancsoljon. Ott az az üvegveranda.“

„A fülbevalókat — gondolta, amint a veranda felé sietett — a fülbevalókat ki kellett volna szednem a füleből ... De most már késő“ ...

Dobogott, zavartan lüktetett a szíve. Hét év ... Hét éve nem látta Tunákot. És valóban hallottnak hitte ... Néhány másodperc és szemtől-szembe fognak állani egymással ...

A találkozás megtörtént, a nagy dialog elmaradt és most már jóformán mindennek vége volt. Ahogy az előbb kihült érdeklődéssel nézte a férje fonák erőlködését, tisztában volt már azzal, hogy sem a férje sem önmaga részéről nem fenyegeti immár semmi dilemma. Úgy érezte, hogy a csinos, kellemes arcú és kedves modorú fiatal férfi, aki hét év előtt a vasúti állomás nyüzsgő perronján olyan hősi derűvel kiszakította magát a karjai közül, végérvényesen ott maradt egy galíciai krumplicsüföldön. Ahogy érett asszonyi judiciummal olykor visszaneézett a házasságukra, tisztán látta, hogy azok a kapcsolatok, amelyek férjéhez kötötték, csak vékony cérnaszálak voltak. A cérnaszálak most végleg elszakadtak. Bizonyára szerette Tunákot. De mélységek és magasságok nélkül. A mérnök derűs, figyelmes és ötletes ember volt. Úgyesen zongorázott, szépen lovagolt. Tetszett neki a Tunák egészséges, nevető fogsora is. Az érdeklődése kellemes érzésekkel töltötte el. Az ölelése felhevítette. Hármán pályáztak akkor a kezére. Tunák volt a legeredetibb, a legcsinosabb. Egyszer egy páholy mélyén egy-

máshoz símultak. Lenn a zenekar a Pillangó kisasszony nyitányát játszotta. Tunák megfogta a csuklóját, a combjuk melegen összesímult. Ettől a pillanattól fogva édes izgalom fogta el a Tunák közelében. Tühegynyi, meleg nyilallások alakjában ismerte meg a szerelem érzését. És volt még valami, ami jóleső érzéssel töltötte el: Tunák hasonlított egy népszerű filmszínészhez... Aztán megtartották az esküvőt, elutaztak Berlinbe, ahol sok időt töltöttek ágyban, onnan Párizsba, ahol a Lajoskorabeli kastélyokat látogatták végig. Tunák a román és barokk stílusokról magyarázott, néha betértek egy-egy aperitifre, az Opera-téren három selyemruhát vásároltak, egy halvány rózsaszínűt, egy kéket és egy fehéret, gyöngyös uszályal, aztán hazajöttek és beköltöztek az Orgona-utcai villába. A tühegynyi, meleg nyilallások hamarosan elmaradtak, de a román, barokk és empire stílusról szóló fejtegetések gyakran kísértették még. Két név különösen befészkelődött az emlékezetébe: Pitti és Strozz. Olyan ízük volt, mintha a viselőjük operaénekes vagy orfeumtáncospár lenne. El is nevezte őket: Pitti & Strozz. Csak később tudta meg, hogy a két név két palotát jelent... „Egy ilyen nyúlfarknyi házasságért nem kell sok fölösleges könnyet ontani“ — adta ki a jelszót a bátyja, amikor megérkezett a Tunák eltűnésének a híre. Rokonai és ismerősei szokatlan ünnepélyességgel közeledtek hozzá. Ő maga is úgy érezte, hogy a feje körül valami glória-féle díszeleg, méltósággal és sápadtan viselte, olykor el is érzékenyedett és a szeme sarkában könnyek jelentek meg. Aztán megszületett a gyerek, a férje kedvéért Szófinak keresztelte el. A továbbiakban Tunáknak már alig volt szerepe és jelentősége, az emlékét elmosták lassan az évek és ő szeretője lett az orvosnak, aki ritka orchideákat és izzó leveleket küldözgetett neki egy frontmögötti kórházból...

Ott állott az ablak mellett és letekintett a kertre. Idegenkedést és hűvösséget érzett. Ha Tunák most ragaszkodni találna hozzá! Hirtelen megfordult. A mérnök ott állt a háta mögött, lelohadv, észretérve, keserű mosollyal, tragikusan. Lötyögött rajta a háborúelőtti ruha,

arcsontján feszült a bőr, a szemei tikkadtan tüzeltek feléje mélyrehorpadt gödrükből.

Azt az embert tehát nem maga küldte hozzám — mondta Teréz és kalapját lassú, meg-megszakadó mozdulattal feltette a fejére.

— Nem — hangzott tompán a válasz.

— Az előbb azt kérdeztem, szeret-e még. Azt felelte, hogy nem szeret. Úgy-e ezt felelte?

— Ezt.

— Köszönöm, Ádám, az őszinteségét... Úgy gondolom, hogy ezek után elmehetek.

Begombolta a kesztyűjét. A mérnök a begombolt kesztyűt nézte. Az arcán savós kifejezés ült.

— Elmehet, Teréz.

— Elküld?

A mérnök megrázta a fejét.

— Nem — mondta rekedten — csak elengedem...

Teréz belenézett a szemébe és megenyhülve nyujtotta búsúra a kezét.

— Jó... hát elmegyek... És jegyezze meg: nem haragszom... Ha úgy fordulna a dolog, hogy válni akarnék magától... úgy-e, akkor békésen és harag nélkül válnánk el egymástól?... És ha maga akarna válni, akkor is...

Lebocsátotta arcára a fátylat és megkönnyebbülve, érzelmes csicsergésbe kezdett.

— Nem, ne higgye, hogy válni akarok. Erre semmi okom nincs. Időt kell adnunk egymásnak, hogy ezt az új helyzetet... és mindent... hogy gondolkozzunk egy kissé ezen a szituáción és magunkon... Úgy-e megérti, Ádám?... És arra kérem, mutasson kissé kedvesebb arcot... Nagyon örvidenék, ha addig is, amíg határozunk, felnézne hozzánk... Meg kell ismerkednie Szófikával... Akármilyen hihetetlennek is találja: magához hasonlít, Ádám... Olyan a szeme, mint a magáé. A szája is... Éppen olyan... Most látom, oldalt hiányzanak a fogai?

A mérnök halkán felelte:

— Igen.

— Borzasztó — állapította meg Teréz szomorúan. — Borzasztó, hogy mit művelt ez a háború!

Érdeklődő pillantást vetett maga körül, aztán még egyszer a kezét nyujtotta Tunáknak és kilépett az ajtón. Egyszer még visszafordult, fejét negédesen oldalra hajtotta és rezignált mosollyal intett a mérnöknek:

— A viszontlátásra, Ádám...

És lezizzent a korhadó lépcsőn.

Amikor Himmel egy félóra múlva visszatért a fél lábú Kovács urral, Tunákat az ajtóban találta. Ott állott az ajtófélfába fogódzva és merev arccal nézte a lépéseket.

Hideg ebédet hozott, előételnek friss falevelek között egy féltucat pisztrángot. A pisztrángokat szótlanul megsütötte, lábujjhegyen felterítette az asztalt és óvatosan megérintette a mérnök karját:

— Sir, tálalva van.

Tunák gépiesen látott hozzá az étkezéshez. Fájdalom marcangolta, fulladás szorongatta. Himmel megsimogatta a karját.

— Sir, ha elfogyasztotta a pisztrángokat, kisírhatja magát a vállamon. Én egy negyed századdal ezelőtt sírtam utoljára, amikor hivatalos voltam egy cinege temetésére. Higyje el nincs meghatóbb dolog, mint egy cinege temetése... A hitvese öngyászata az ablakon felejtette a zsebkendőjét...

Tunák az ablak felé fordította a fejét.

— Maga látta? — kérdezte tompán.

— Itt kotoltam a kapu előtt, Tunák úr... Szabad a tényállás iránt érdeklődnöm?

A mérnök sokáig hallgatott, aztán fölemelte a kezét és megsimogatta a homlokát.

— A tényállást óhajtja tudni, kedves barátom? Nagyon rövid... „Beteg voltam, egy katonaorvos járt hozzám... aztán megkérte a kezemet.“

— Nagyon kitűnő — csettintett Himmel. — Elragadó stíluskészség. Látja, jó uram, a regényírók két ilyen mondat közé építik bele kétkötetes remekművüket: Egy orvos járt hozzám — aztán megkérte a kezemet.

Előrenyújtotta a karját és egy széles mozdulattal felvázolta a regény konturjait:

— Ősz, dércsípte levelek, lebukó nap, mint vörös spanyolviasz, ablak, magányos nő. Magányos nő leírása. Letekint a megcsipett levelekre és lehanyatló spanyolviaszra. A nő lelkének ismertetése. Tizenöt oldal... Férj. Mondjuk az Egyesült Szalámiművek vegyész-mérnöke. Ifjúkori adatok. Tizenöt oldal. Háború. Srapnellfelhőkék. Latrinák. Csonka akácfáról belek csüngenek. Hat óra tíz. Előre, int a vegyész-mérnök. A hadosztály ellepi a síkot. Mérnök rohan, rohan, tölesér szélén stop. Vér, delirium. Az ég kék. Fűszál végén katicabogár. Szétnyitja pettyes szárnyát, zurr! átrepül a mérnök mozdulatlan teste fölött. Az ég. Nagyon kék. Katonaorvos: „Nem érdemes elcipelni, Kovács altiszt, nézze meg, hogy hívták?“ „Jelentem alássan Tunák Ádám.“ „Jól van“ mondja az ezredorvos és hazamegy szabadságra... Vége az első kötetnek...

Délután beállított Struhala. Éhség és boldogság rítt le a képéről.

— Kutya piculajat, de jó, hogy megtaláltam a Tunak nagyságos urat.

— Vártalak — mondta a mérnök. — Elutazunk...

Másnap reggel aztán elbúcsúztak Himmeltől és vonatra ültek.

X.

Nos, itthon vagyunk, — jelezte Tunák éjfél felé, jókora lélekzetet véve.

Struhala kíváncsian elnézett abba az irányba, amelyet a mérnök kémlelő, nyugtalan arca jelzett. Az állomásépület előtt eloltották a sercegő ívlámpákat, sűrű sötétség hullott le rájuk. A mély éjszakában néhány elszórt tűzpont szendergett.

— Ez az? — kérdezte Struhala.

A mérnök bólintott.

— Ez,

— Prozit — mondta Struhala.

Belebámultak a sötétbe és szóltanul figyelték a tűzpontok rebbenését. A legtöbbje csillag volt, de akadt közöttük néhány lámpa is. A vonat asztmásan tova dohogott az emeletes épület mögött, vasutasok jártak lóbálózó lámpával a pályatesten, aztán elenyészett minden mozgás, a távozó kocsik ritmusa elhalt az éjszakában és a két embert sejtelmes csend vette körül. Aludt minden, csak egy öreg béka kvákogott valahol a közelükben.

Ha lehúnyt szemmel elindulna, az emlékei tévedés nélkül kalauzolnák át üres térségeken, utcákon, sokszögletű tereken, zegzugos sikátorokon a házuk kapujáig. Milyen kábító kacskaringót írt le amióta útrakelt ebből a városból, hogy ragadták tervek, vitték vonatok, sodorták parancsok, hogy bicegett a földabroszon... Csitta, Nikolszkusszurisk, Moszkva, Varsó... össze-vissza, egy Nagy Szeszély és a Véletlen misztikus menetrendje szerint, hogy járt-kelt ebben az őserdővé és tikkasztó steppévé durvult világban, hogy elvitte a szél, hogy betemette az események futóhomokja ennek a szürke zugocskának a képét — és most mégis behúnyt szemmel eligazodna benne... Egyszer vándorhangyák hosszú sorát figyelte. A vékony fekete vonal messzire nyult a porban, követte egy darabig és tűnődött, hogy ugyan hova mehetnek? Ott állott fölöttük magasan, végtelen magasan, szinte kozmikus távolságban és nézte őket. Mit akarnak, hová igyekeznek, mik a céljaik? A kozmoszból nézte őket és nevetségesnek találta, hogy az apró lényeknek céljaik vannak. Így gázolt át ő is azokon a zsibbasztó távolságokon, hogy elérjen ide. Hatalmas talpak százszor agyonléphették volna, forgószelek elsöpörhették volna, tízezer féle bacillus a föld alá vihette volna, de ő jött, nyugodtan és félelem nélkül, mint a hangyák... És most megérkezett... Üres kézzel és üres lélekkel jött, meglappant, nyomorúságos hátizsákját elhagyta valahol, örömei elesurogtak, elhullatott mindent, mint egy meglékelt zsák — és ahogy ott állott a sötétben, alvó szülővárosa előtt, néhány perc alatt újra megtelt valami zsongó, meleg bőséggel, amely halk morajlással öntötte el lelkének kongó üregeit. Sovány

ujjai remegve ölelték a bot markolatát. Nőni, terjedni kezdett a szíve, úgy érezte, hogy már a bordáit érinti...

Itt ebben a hangtalan és békés éjszakában álmodik ébenfekete függöny mögött az otthona. Az utcák, a hársak, a házak, kertek, kamillával benőtt mezők, tölgyerdők, nádasok... Az Újpatak domború köhídja... öreg, hangulatos híd, olyan mint egy vasárnapi műmelléklet... a parton Szent János szobor, nyakában és kinyújtott karján papírkoszorúkkal... Füves terecskék, meleg, intimek... a pávafarkú galambok... egy kőcsipkés, lábas ház, frizein fecskefészkek... Egy deszkaraktár, udvarán magas duc hetvenkedő golyvásgalambokkal... Egy fényképész műterem üvegszekrénye... a szekrényben kontyos hölgyek, elmúlt szépségek képei 1890-ből... Egy másik szekrényben az ő képe... Pompás magas galér, testvérek között is nyolc centi, finom pelyhek az ajka fölött... Akkor érettségizett, fiatal volt, rettenetesen fiatal és jeles érett és a képe előtt mindennap megállottak a felsőbb leányiskola növendékei... Szemben a gimnázium, másodemeleti folyosóján üveg alatt az ő díjnyertes rajzai... Egy csónakakúp, szénrajz „Rajzolta Tunák Ádám IV. o. t. 1900“... Lepkék, cincérek orrszarvú. Akvarell. 1902... Egy emelettel lejjebb az ifjúsági könyvtárban egy dolgozat. Plutarchos Életrajzai. Értekezés. Írta és felolvasta Tunák Ádám VIII. o. t. az Ön-képzőkör elnöke...

Ott állott mozdulatlanul és nehezen lélekezett. A sötétből innen-onnan emlékek kékesfényű szentjánosbogarak tüzeltek fel, kigyulladtak és elaludtak. Megindultan és ellágyulva bámult bele a sötétbe. Egy vers, egy rég elfakult gyermekvers sorai döngicséltek szunyogok módjára a fülében... Kábító kacskaringót írt le, amióta utoljára járt itt... A közelben, talán kétszáz méternyire trapézalakú rétecske közepén gőzmalom áll. Tipikus nagy épület, emeletein néhány inspekciós villanylámpával. Ablakain piszkos színű liszt csurog le, valami vastag pép, sárga falán méteres betűk jelzik a mező kacsáinak és a szemközti szőlődomb karóinak, hogy az épületet Ilona-malomnak nevezik. Oldalt tócsa ütötte fel a sátorfáját

nadályokkal és vizilencsével. Balra, légvonalban talán nyolcszáz méternyire az a sáfrányszínű tűzpont a fellegvár bakkancsraktárának lámpája. Mellette a Sziriusz csillag, egy arasszal odább egy kéjház kétszáz wattos reklámkörtéje. A fellegvár alatt alszik a város gesztenyefáival, halk sétatérével, megnyerő arcú házaival. Egy finom tónusú utcában alszik a házuk, miniumvörösre mázolt zszindelytetővel, vaslándzsás kerítéssel... Az épület mögött üveges melegágyak, gyűrűhinta, gyöngytyúk... Lenn a kert végén római kőoltár... egy alácövekelte fán súlyos pergamenkörték... Az épület előtt kúpalakú virágágyak... A veranda falán szarvasagancsok, az oszlopok között kerti szék az anyja számára, aki nyakláncával játszik és a Karamazov Testvéreket olvassa... Szép és kedves szöke asszony. Gyöngék az idegei, gyakran sír, kezén átkéklene az erek... Benn a dolgozószobában az apja szivarozik. Ikszlábú széken ül, amelynek ninesen támlája és így megszokott tartása a könnyed, fesztelen előrehajlás, oldalrabillent fej. Kreol arcán férfias határozottság, a férfias réteg alatt megértő mosoly... Az anyját tisztelte, gyöngéd volt hozzá, de szeretni igazán csak az apját szerette... És csodálatos: a húgai alig jutottak olykor az eszébe. Kicsik voltak még, nyole-tíz évvel fiatalabbak nála. Eliz, a nagyobbik, sűrű szemöldökű, álmatag, csúnya kis bogár. A fiatalabb szöke volt, aranyszöke, mint az anyjuk és heves, makacs, szép, fára mászott, búbajos hazugságokat csacsogott, a füzetei tele voltak helyesírási hibákkal és Anna helyett Marynek nevezte magát...

A pályaudvarról teherkocsik ütközőinek csengése hallatszott. A sötétből előbaktatott egy megkésett bérkocsi.

— A poggyászt a bakra tesszük — mondta a kocsis, amikor felszállani készültek.

— Add oda a mankómat — mosolygott Struhala. — A többi poggyásunkat elpotyogtattuk.

A kocsi lassan gurult a porban, az álmos, öreg lovak patái szikrát koccintottak ki az úton heverő kvarcokból, a kocsi sárfogója tompán zörgött.

— Jó féderes — nyilatkozott le Struhala elégedetten.

A sötétből nyers mezőillat áradt feléjük, aztán házak közé értek és a görcsös póznákról fátyolos fényt hullattak rájuk a magas villanykörtek. Tehénbögés és grammofonnyikorgás szállt fel a kerítések mögül. Sűrű vadszőlőindák között egy belülről megvilágított rostélyos ablak négyszögében éjjeli lepkék vibráltak. Valaki mozdulatlanul könyökölt a rostély mögött.

— Valamelyik Cserey-lány — találgatta Tunák.

Beomlott mélységből röppent fel ez a név. Semmi különös kapcsolata nem volt a Cserey lányokkal és most mégis meleg rezdülést érzett. Általában olyan kellemes volt ez a kocogás a házak felrémlő sziluettjei között a lágy sötétben, hazafelé! Olyan megindító, olyan szép! Szép, mint minden hazafelé vivő út. Olvadozva figyelte az éjjeli hangokat, valami enyhe szomorúság és öröm kavargott benne, szeretett volna leszállani a baktató kocsirol, hogy a kezével megérintsen minden kerítést és házfalat, mintahogy húsz év előtt tette, ha a gimnáziumból jövet hazafelé nyargalt a járdán. Terézt elvesztette, de ez az út, ez az éjszaka fátylat borított fájdalomaira. Meg fog pihenni, gondolta, régi otthona vissza fogja adni az erejét és önbizalmát. Dolgozni fog. A vonaton hallotta, hogy a dóm restaurálási munkálatai abbamaradtak. Elmegy az érsekhez és fel fogja világosítani a munkálatok folytatásának szükségességéről. Teréz hatalmas léket ütött rajta, de nem fog elvérezni. Nem, a vérezést nem lesz nehéz elállítani...

Becsöngetett. Szilárdan és megnyugodva várakozott a kapunyitásra. Aztán megkerülte a ház homlokzatát és a hátsó ajtón belépett a lakásba. Néhány zűrzavaros perc következett még és már ott állott a szülői házban az anyja kezét szorongatva.

— Én vagyok, anyám!

Szürke, elsoványodott, megöregedett asszony állott előtte. Néhány pillanatig elmeredve bámulta az éjszakai látogatót, aztán a homlokához kapott és ájultan csuklott a Tunák karjai közé. A mérnök fölkapta és visszafek-

tette az ágyába. Simogatta, szólongatta, a kezét fogta, amíg újra kinyitotta a szemeit.

— Ádám — suttogta az anyja tehetetlenül és könnyektől elázott arcát a mérnök arcához szorította.

A mérnök is makogott valamit, mert semmi okos dolog nem jutott az eszébe. A zajra és sírás hangjára a húgai is előjöttek a szomszéd szobából. Riadtan húzták össze magukon pongyolájukat, amikor az idegen férfit megpillantották. Tunák visszanyerte hangját és öblös nevetéssel kérdezte:

— A két kis tacsó?... Ti volnátok azok?

Szeretettel magához ölelte őket, egy öleléssel mind a kettőt és csókot nyomott az arcukra.

— Jó ég, mekkorára nyultatok!... Anna, hogyan állunk a helyesírással?... És Eliz?... Egy kis mosolyt, ha szabad kérnem... úgy rémlik, hogy a bátyátok vagytok...

Az anyjuk elgyöngülve sóhajtott, a két leány szótlanul ácsorgott a szoba közepén. Karcsuk és idegenek voltak, két tartózkodó, vizsgálódó hölgy. A mérnök nevetett.

— Úgy álltok körül, mint egy utcai balesetet. Pedig semmi egyéb nem történt, minthogy megérkeztem...

— Megváltoztál, Ádám — jegyezte meg idősebb húga részvétellel.

A két leány arca csak igen keveset őrzött meg gyermekkori vonásaikból. Az Eliz szemeiben valami örömtelenség mélázott, a hangja komoly volt és határozott; a fiatalabbik álmosan mozgatta szőke pilláit, kellemes puha hangjában nyoma sem volt a viszontlátás okozta örvendező izgalomnak. Végre aztán mégis megjött a szavuk, kérdezték Tunákat, érdeklődéssel hallgatták és mosolyogtak is egy keveset.

Tunák az anyjára pillantott, aki könnyein át boldogan mosolygott rá.

— Szeretnék az apánkkal is beszélni — mondta, amikor kibeszélték kissé magukat.

— Meghalt — jelentette ki szőke húga gépiesen.

Igen, az apjuk meghalt, három év előtt, szívszélhűdésben.

A mérnök sokáig állott közöttük elnémulva. Bénán, eltárgult szemekkel, kietlen lélekkel nézte őket. Mázsás fáradtságot érzett a tagjaiban, teste lassan lesüllyedt egy székre, kezét a szeméhez emelte. A házban valahol egy óra hármát kongott. Anna álmosággal küzdve fázósan fogta össze a pongyoláját, Eliz az apjukról beszélt, az utolsó órákról, a temetésről. Hajnalodott már, amikor a két leány elvonult a szobájába és Tunák is pihenőre térhetett. Elindult a hajdani szobája felé, de anyja riadtan és szégyenkezve nyult a karja után.

— Itt fogok neked ágyalni, fiam, az én szobámban. Én majd a lányokkal alszom...

— Ahogy jónak látja, anyám — felelte csendesen. Ujjait remegve húzta végig anyja beesett halántékán és a szemébe nézett. Az arc gyöngéd vonásai elmosódtak, a szép szemek ködösek és bizonytalanok voltak.

Anyja ágyat vetett neki a heverőn. Aztán megsimogatta a fejét és megtörten elhagyta a szobát.

A nyitott ablakon tisztátalan, sajtó színek szivárogtak a szobába, szétfolytak a megviselt tapétán és ráömlöttek a szőnyegre, a sárga takaróra. A hátsó veranda felől barátságos hortyogás hallatszott. A Struhala hangja volt. Gazdája künnfelejtette, végigterítette kabátját a padlón és sértődöttség nélkül elaludt.

Tunák leszállott az ágyról, a bútorokba kapaszkodva féllábbal odaszökdécselt apja fényképéhez, leemelte a falról és visszatért vele a heverőre. Meggyújtotta a villany lángját és a szeme elé tartotta a képet. Nézte a melegen mosolygó szemeket, magas homlokot, gúnyos ajkakat. A föld alatt van már mindez, gondolta zsibbadt lélekkel, megölte az erős férfiak alattomos ellensége, a szívszélhűdés. Kiemelte az életből és eltemette. Nézte a képet, a melléből fojtogató csuklás kereste a kivezető utat, de nem találta meg. Eszébe jutott a két leány nyugodt, szinte közömbös arca. Bizonyára elpergették már a halottnak kijáró könnyeket.

— És én?

Orrát és torkát fájdalom szurkálta, de a zsilipek nem nyitak meg. Valamennyi hozzátartozója közül apját szerette legjobban. Nemcsak apja, hanem barátja is volt. Azt hitte, íróasztala előtt találja. És halott volt már, esontok, por, enyészet. Nem fognak már találkozni. Próbálta az élő alakot elképzelni, kereste a mozdulatait, vissza akarta idézni a hangját, kereste, mint egy eltévedt utas, az ösvényt, amely apjához és ifjú éveinek barátjához vezetett. Ágbogas sűrűbe érkezett, a nyomokat elvesztette, visszafordult és kétségbeesett erőlködéssel új utakon próbálkozott. Sétáikra gondolt: csak apja fekete pálcáját, elegáns, keskeny cipőjét látta. Esténként olykor félretolták a dolgozószoba székeit, felkötötték boxkesztyűjüket és megmérkőztek. Ezekre a mérkőzésekre próbált visszaemlékezni, hátha életre kel benne az a kedves, derék, drága ember, aki az apja volt. A mérkőzés meg-elevenedett előtte, de apjából mindössze csak egy pár boxkesztyűt látott...

Fájdalom és keserűség marcangolta, meg akarta siratni az apját és nem tudta. Tizennégy éves lehetett, egyszer vacsoránál ültek. Apja kezére hajtotta a fejét és szomorúnak, szenvedőnek látszott. Tunákot, ahogy apjára pillantott, hirtelen megindultság ragadta torkon. Istenem, ha meghalna! — villant meg akkor a fejében. Nem bírta elviselni ezt a gondolatot. Engedélyt kért, hogy felkelhessen az asztaltól, lerohant a kertbe, egy fa törzséhez támaszkodott és zokogni kezdett. Az apját siratta. Éles fájdalom járta át a szívét, zokogott, zokogott, mintha valóban apja koporsója előtt állana... A szemei most szárazak voltak. Nem adatott meg neki, hogy elsirassa a halottat. Az élet gonosz, a szívben durvaságok is vannak; silány filmhősöket megkönnyezünk, akihez azonban egy élet minden szépsége és nemessége hozzáköt, annak száraz szemmel tudjuk átlépni a sírját...

Letette a képet, eloltotta a lámpát és a nyitott ablakon át kinézett a hajnalodó égre. Az apja élő emléke elszállott, kialudt, mint az eloltott lámpa. Tompán, keserűen, álmatlanul feküdt a puha vánkosokon, a sárga selyemtakaró alatt. Hét éve, hogy nem volt ilyen tiszta és

puha fekvőhelye. És talán soha olyan szomorú és reménytelen nem volt, mint ezen a hajnalon.

Valahol egy fojtott hangú kakas kezdett kukorékolni. Aztán idegen érdes hangok hallatszottak az elülső veranda felől. A mozaiklapokon egy csizma szögei csikorgtak...

A következő napok bágyadt ködben gomolyogtak el felette. Uszkált, evickélt a ködben, néha kiemelte a fejét, emberek, házak, utcák éles vonalait látta, aztán újra elborította a köd és érzéketlenség. Ott állott az egyik téren és fanyar figyelemmel nézett fel a városháza homlokzatára. Az esőcsatorna fölött két barnára mázolt gipszurna látszott. Aki odaeszelte, méltóságnak és valami homályos szimbolumnak szánta.

— Íme, Tunák, a gipszurnáid — figyelmeztette magát irónikusan.

A gipszurnák buták és ízléstelenek voltak. És mégis milyen jobb üggyhöz méltó érdeklődéssel rajzolta meg őket Katharinának. „Látja, Katharina... itt egy ház következik. A polgármesteri hivatal. A homlokzata fölött gipszurnák... Mikor utoljára láttam őket, akkor sárga virágok nyiltak bennük... a mezőről sodorta be a szél a magvaikat“... Úgy repdeste körül ezeket a rosszalakú gipszalkotásokat, mint boldogan hazatérő fecske a régi fészket...

Ahogy az ócska épület előtt ácsorogva érzéketlenül nézegette a gipszurnákat, a Katharina rejtelmes szemeit látta. Katharina állát a könyökére támasztva, sajgó mosollyal figyelte a játékosan odavetett rajzokat. Ez a mosoly valahogy úgy festett, mint egy váltó-eszkompt: leszámította a mérnök később esedékessé váló csalódásait.

Aztán ott állott a városvégi kis ligetben. A gipszurnákkal már leszámolt. A tritonnal is végeznie kellett. A triton duzzadt képpel fujta kőkürtjét a szomorúfüzes szigetekeskén. A Nelson körvonalai is feltűnedeztek a bodzabokrok között. Farával a hínár alá süllyedve néhányszor megcsörrentette rozsdás láncát és szétriasztotta az apró cigányhalakat. A tó környékén tárkonyos leveshez hasonló vadvizek ütöttek tanyát, zöldessárga tükrüket

néhány konzervdoboz és francia cipősarok törte át. A parton sovány kacsá tipetget, csőrével néhányszor megvakarta szárnya alját, aztán unatkozó hápogással tovább lépett. A csinos liget züllésnek indult. A régi kertészlak helyén autójavító műhely állott, a gyepes síkot téglatörmelékkel behintett út szelte át, amelyet sötét foltokkal pettyezett az elcsurgott olaj. Tunáknak mindez durvának és piszkosnak tetszett. A közelben motor zúgott, gőz és füst lebegett az iharfák fölött, pernyéjét és forró cseppeit lehullatta a lombokra és megölte a levelek klorofilját...

Az embernek ne legyenek emlékei — jutott eszébe a Kuglai hűvös figyelmeztetése. A mult az mindig teher-tétel, kedves Tunák barátom. Tárgyakhoz sem szabad ragaszkodnunk. A tárgyak, amikhez hozzámazagoljuk magunkat, konzervatívák tesznek, lehorgonyoznak. Az idő rövid, aki nagy utat akar megtenni, annak nem szabad minden apró állomáson leszállani...

Őt más fából faragták. Íme minden apró állomáson leszáll a vonatról. Emlékei vannak és találkozni akar az emlékeivel. Valaki azt magyarázta egy újság cikkben, hogy ez európai vonás. A költészet forrása. Amerikában ismeretlen. Amerikában mindenkinek óra van a csuklóján. Amerika az egészséges lelkek és sikerek hazája. Felnőtt ember ott nem ír és főképpen nem olvas költeményeket...

Tunák rájött arra, hogy Európában sem olyan általános a versolvasás. Az emlékezés sem. Valaki a téren utána nyult és megfogta a karját.

— Hollá, Tunák... azt hittem alulról szagolja már az ibolyát.

Az embert Sólyomnak hívták. Évtizedes felejtésből dugta ki váratlanul a fejét. Tunák sokáig vizsgálta az arcát, aztán felderülve tárta ki a karjait.

— Sólyom, de régen láttuk egymást — mondta meleg barátsággal.

— Elég régen — hagyta rá a másik minden megindultság nélkül.

— Egy tennispályán találkoztunk utoljára... Emlekszik rá?

Egy banképület kijárata előtt állottak. Sólyom az ablakban heverő bankjegyeket nézte és objektíven intett a fejével.

— Valami Ágnes nevű nő kapcsán... nem?

Persze, Ágnes vitte akkor a főszerepet ebben a találkozásban. Tunákban megelevenedtek az Ágnes merész színei, átsuhantak rajta forgószerű mozgások, labdaütőjének lapos határozott csapásai. Olyan volt, mint egy augusztusi vihar, közéjük pottyant a derűs égboltról, cikázott, miniatűr dörgéshez hasonló nevetést hallatott és tovasistergett. Sólyom pedig hűsétől és melegtől lógó nyelvvvel követte...

Tunák a Sólyom karjára tette a kezét.

— Nos, Sólyom, sikerült vele megértetnie, hogy a férje szeretne lenni?

Sólyom négyyszögűre nyitotta a száját, mint egy harcsa.

— Nem — jelentette ki közömbösen és orrával a kirakat felé mutatott. — Érdeklik a valuták?

A mérnök pillantása egy röpké másodpercre oda szállt a kirakatban szétteregetett bankjegyekre.

— Úgy, hát ezeket most valutának hívják... És mondja csak... mi történt Ágnessel?

— Mi? Hát mi történik a legtöbb Ágnessel? Meghízott... Ellenben, ha érdeklik a valuták, volna némi dollárom...

— Úgy?

Sólyomnak átalakult az arca, szemében végkép elaludt a hajdani Ágnes halvány reflexe és a dollárokról kezdett beszélni. A dollár most erősen kapaszkodik fölfelé, valóságos akrobatamutatványokat végez, útközben kell elcsúszni!

— Érdekes — vélte Tunák kissé elcsodálkozva. Nem adta fel a reményt, hogy Sólyommal néhány kedves és megenyhítő percre visszakanyarodhatik a tennispályára és szomjúságát lecsillapíthatja a mult frissítő harmatjával. De Sólyomnak valamilyen lelki átalakulás végleg el-

mosta emlékezetéből a tennispályát, Ágnessel együtt. Állhatatosan a valutáról beszélt.

— Ha a dollár nem érdekli, ajánlom lírát vegyen. Olcsón adom.

— Hagyja — legyintett Tunák — nem foglalkozom lírával, alaposan rajtavesztettem.

— Képtelenség. Most, amikor emelkedő tendenciát mutat?

— Most.

— Lírán?

— Igen. Lírán.

— Bocsásson meg, itt valami számárság lappang. Becsapták. Tulajdonképpen mire spekulált?

Mosolyogva nyújtotta kezét Súlyomnak és véget vetett az olcsó vígjátéki helyzetnek.

— Ne fárassza magát, barátom. Az a líra, amelyre én spekuláltam, a költők hatáskörébe tartozik. És hanyatló tendenciát mutat.

Idősebb húga egy este megtömté a pipáját, mint egyszer Katharina, aztán kontempláló, gyöngéd mozdulattal odanyújtotta neki:

— Tudom, Ádám, hogy szenvedsz... Sok csalódás érhetett...

A meghitt hang jóleső érzéssel töltötte el. Érdeklődéssel nézte a leányt.

— Úgy rémlik, — mondta aztán csendesen, maga elé bámulva — hogy az úton hazajövet egész idő alatt egy hólyagot fújtam... A hólyag egyre nőtt, egyre színesebb lett. Aztán mikor megérkeztem, valaki orvul gombostűt szúrt belé és a szép, színes gömb, pukk! ronggyá lapult...

XI.

Karácsony előtt valaki erőteljesen megzörgette Tücsöklak ablakát. A féllábú szarka izgatott csörgésbe kezdett, Szeplősháj — így nevezte Himmel az ékszerkufárt — riadtan ugrott fel a rozoga kerevetéről. Mintha tarantella csípte volna meg, mondták régebben a belletristák.

— Betörök — ordította el magát ijedten Szeplősháj. A levélhordó volt, aki ajánlott levelet hozott Himmelnek.

— Lá lá — jegyezte meg Himmel a levelet forgatva. — Ügyvédtől jött, felmondás lesz... Hallod-e Szeplősháj, ha ráérsz, egyszer-egyszer te is hozzájárulhatnál a házbérhez...

Nem felmondás volt, az ügyvéd valami összeg átvétele céljából az irodába invitálta.

— Összeg — furulyázta Himmel — összeg... Sohse volt még szerencsém semmiféle összeghez.

Mikor Szeplősháj este hazacsörtetett, Himmel a gitárját pengette.

— Odanézz — mutatott a falra, amelyen egy szögekkel kifeszített bankjegy kékllett.

A kövér fiatalember üvöltött a gyönyörűségtől és a megdöbbenéstől. Mit jelentsen ez a pénz ott a falon?

Semmit. Tunák küldte, hálás köszönettel az éjszakai vendéglátásért.

— Azt hallom Kínában új ezüstabányákra bukkantak — jegyezte meg valaki váratlanul a sarokból.

A Himmel barátja volt. Szikomorusz a költő.

A kövér ezüstkufár riadt morgást hallatott. Ismerte már ezeket az ugratásokat. Ezeknek az uraknak, Himmelnek és mélyen tisztelt barátainak nincs egyéb dolguk, mint a napot lopni és lenézni a becsületes munka veritékét. Ez az úr is ott a sarokban, ugyan mivel érdemelte ki, hogy rásüssön a nap? Hogy komplikált számárságokat mond? Vagy azzal, hogy verseket kotlik? Borzalom. Ilyen büntetőtörvénybe ütköző szentségtörés: megfeszíteni egy bankjegyet, nem, magát a Pénzt, falrafeszíteni, kigúnyolni, megbecsteleníteni! Ez több, mint tréfa. Ez forradalom...

A rozoga asztalon megpillantott egy zsíros papírost. Előrehajolt, alaposan szemügyre vette. Aztán rosszat sejtve elrúgtatott az ágy mellett álló élelmiszerládához és felnyitotta.

— Gaztett — hörögte elsápadva. — A kezében keskeny papírlapot szorongatott, a lámpa elé vitte és szinte

beletörölte rövidlátó malaeszemeit. — Rendőri beavatkozást fogok kérni!

— Vajda úr — szólott Himmel a sarokban himbálódzó költő barátjának — telefonáljon a rendőrségre.

Szeplősháj siralmas képpel fordult a költőhöz.

— Vajda úr, ez az ember nem tiszteli a magántulajdont. Olvassa csak el ezt a hidegvérű szemtelenséget.

A költő átvette a papirost és fennhangon olvasta:

„Ezen májashurkának 22 centiméter a hossza. Megmértem. Tüskés József m. p.“

Szeplősháj — akiről csak ritka alkalmakkor tudódott ki, hogy valódi nevén Tüskésnek hívják — zavartan fordította meg a papirost.

— Nem ezt gondoltam ... ezt én írtam. A túlsó oldalt tessék elolvasni.

A költő ezt is felolvasta: „Öreg Ezüstkufár és Szeplősháj, csaltál a mérésnél. A kolbász hossza csak 21 centiméter *volt*. Himmel, s. k.

Tüskés, aki szerette kolbászait maga elfogyasztani, a védelmi intézkedések egész láncolatát dolgozta ki Himmel forradalmi túlkapásai ellen. Korán rájött arra, hogy a lakatnak és egyéb zárószerkezetnek csak szimbolikus jelentősége van. Himmel egyszerűen leverte a ládáról, ha megéhezett. Úgy próbált védekezni az anarchia ellen, hogy az élelmiszereket, amelyeket a ládában zsugorgatott, centiméterrel lemérte. Ha a méterrendszerrel nem boldogult, pontos rajzot készített az eldugott tápanyagok földrajzi elhelyezkedéséről, függőleges és vízszintes tagoltságáról. Megesett, hogy a terepviszonyok nem bizonyultak alkalmasoknak térkép felvételére. Ilyenkor a bibliával és a büntetőtörvénykönyvvel kísérletezett. Írást tűzött a kolbászokra ezzel a szöveggel: „Gondolj a tízparancsolatra és a lopás büntetőjogi következményeire.“ Fájdalommal kellett azonban tapasztalnia, hogy Himmel a magántulajdon elleni kihágás meredek lejtőjén ezek a jóindulatú tanácsok sem állítják meg. Számtalanszor elhatározta, hogy búcsút mond a kerti lakásnak és veszélyeztetett kolbászaival biztosabb fedél alá hurcolko-

dik. Néhányszor összeesomagolta málháit, ki is szuszogott már az ajtón, de a kapuból újra visszatért.

— Itt felejtettél valamit? — tudakolta Himmel ártatlanul.

Morogva lenyergelt és vastag pápaszeme mögül mérges pillantást lövelt a Himmel konok arcába.

— Semmi közöd hozzá... Vedd tudomásul, hogy én becsületes ember vagyok... Igen, hiába mozgatod az orrod... azért tértem vissza, mert nem akarom, hogy miattam éhen halj... Miért nem nézel valami becsületes kereset után? Amerikában az ilyen naplopókat villamos székbe ültetik...

Himmel bágyadtan hallgatta. Kövér fakukac, gondolta róla sajnálkozva. Valóságos hősköltevényeket rágott az élet kérge alatt és meghal a nélkül, hogy megtudta volna, mi történik a feje fölött. Sok világtalan pondró népesíti be a földet, sok ilyen derék ganajtúró hemzseg az élet szeméjtében.

— Mylord — kérdezte tőle az augusztusi csillaghulláskor — fölnéztél te már a csillagos égre?

— Ne molesztálj a csillagaiddal — tiltakozott a kövér fiú az értelmetlen faggatás ellen — nem vagyok... érted... egyáltalában nem vagyok izé... Ady Endre vagy Goethe, hogy haszontalanságokkal lopjam az időmet.

Kiderült, hogy húsz év óta nem nézett fel a csillagos égboltra, mert elvei és elfoglaltsága akadályozták ebben a mozdulatban.

— Én fütyülök az összes teóriákra — kiabálta tele orral és sértődötten. — Érted?... Nahát... Azt veted a szememre, hogy nem tisztelem a tudósaidat meg íróidat... Mit tiszteljek rajtuk? Gyámoltalanok és egészen fölöslegesek. Szakállas gügyögők. Ha nem akadna egy pár snob és buta nő, akkor nem volna kinek gügyögniük... Író... na... miattam éhen veszhet mindegyik. Én egy rühes garast nem adok a portékájukért... Nekem dalolhat bánatában, nekem zokoghat a költő úr... Nekem más dolgom van... Én a megélhetésem után járok. S ha gyűjtöttem egy keveset, akkor meg az a gon-

dom, hogy megtartsam és szaporítsam a garasaimat. Ki gondoskodik rólam, ha én magam nem? Az embert megszülik és kiejtik az életbe... Gondoskodj magadról, ha tudsz... Én dolgozom, én veritékezem, én garast garasra rakok... Miért?... Hogy legyen. Hogy szegényházba ne kerüljek, ha viszeres lesz a lábam, fekélyes a gyomrom... Én nem nyugszom... én zihálok, mint egy mecklenburgi ló... én húzom az igát, hogy legyen... Egy szóval én nem érek rá a te filozófusaidra meg költőidre... Azok is jobban tennék, ha kevesebb maszlagot hintenének el nyájas olvasóik között...

Himmel megbocsátotta sekély világszemléletét és érdes szuszogását azért a csodálatraméltó gondossáért, amellyel zsebkését megtörölte, pállott kalapját egy női kalapzacskóban éjszakára óvatosan elpakkolta, törülközőjét az almafára kiteregette és élete csörgedezéséről vasárnaponként beszámolt egy-egy levelezőlapon valami távoli nőrokonának.

„Drága néném, — olvasta egyszer Himmel egy ilyen levelezőlapon — egészségileg a legnagyobb rendben vagyok, a hashajtók, miket küldtél, kitűnő szolgálatot tettek elkényeztetett gyomromnak. Igazad van, túl bőségesen táplálkoztam, ezt most szigorúan redukálni fogom. Értesítelek, hogy egy hét előtt hajhullást észleltem. Himmel, aki félbenmaradt orvosnövendék, azt ajánlja, hogy vágassam gyakrabban a hajamat. Ez a Himmel, aki különben osztálytársam volt valamikor, sok nyugtalan-ságot okoz nekem. Szeretnék szabadulni tőle, dézsmálja a kolbászaimat, magához hasonló naplopókat csődít a lakásba, cipőjét nem takarítja, fordítva veszi fel a hálóingét és nagy szabadgondolkodó. Lenézi a magántulajdont, a lopást nem tartja bűnnek, általában hihetetlen elvei vannak, úgy határoztam tehát, hogy elhurecolkodom innen...”

Reggel kiment az ószerre és megajándékozta magát egy pár kitatarozott barna boxcipővel. Amíg Himmel a gitárját pengette és a költő úr a sarokban bóbiskolt, neki-feküdt és szépen kitakarította az ócska lábbelit. Jó fél-

óráig sikálta, súrolta, kefélté és törölgette. Kétpercenkint rövidlátó szemeihez emelte és elgyönyörködött bennük.

A költő, aki Szikomorusz álnéven írta motorzúgáshoz és tölgyfarecségéshez hasonlatos verseit, egy dióhéjjal célbavette és telibetalálta a ragyogóra dörzsölt cipőt.

— Hallja csak, — sereintette oda megvetően — maga hipopotamusz. Hogy nem a Rembrandt képeiben gyönyörködik, azt megértem. A Louvrebán ugyanis most záróra van. De hogy valaki egy óráig nézegesse ezeket a ronda és buta bakkancsokat, az kétségbeejtő.

— Mi az a hipopotamusz? — tájékozódott Tüskés harcrakészen, mint egy hörcsög.

— A kis Brehmben megtalálja.

Tüskés otromba lábaival balettmozdulatokat utánzott. Kövér dajkakezeivel gúnyosan hadonászott.

— Maga grafológus! — böffentette ki diadalmasan. — Még magának jár a szája?

A költő összefonta a karjait. Úgy állott ott, mint egy magányos, sovány, kicsit fönséges szikomoruszfa, amelyhez egy rőfögő ártány odadörzsölte sáros hátát. A sértéseket nem vette a szívére. Valóban grafológiai rovatvezetője volt egy elterjedt napilapnak. Elemzései igen népszerűek és szórakoztatóak voltak. A legkülönbélebb borbajokat és művészi hajlandóságokat egyforma könnyedséggel analizálta ki a gyanútlan kéziratokból. Végre is: élni kell és Szikomorusz úgy találta, hogy az ő megélhetése nem a legerkölcstelenebb a megélhetések végtelen skálájában. Tüskés, aki kövér szíve mélyéből lenézte a költészet minden válfaját, most a vásári kikiáltók hangján incselkedett vele:

— Erre uraim, parancsoljanak egy pompás kis analízist... Egy finom kis elemzést... Azt hiszi, nem tudom, hogy maga is evett a kolbászból?...

A közeli toronyban nyolcat harangoztak. Himmel abbahagyta gitárszólóját és hangszerét óvólag nyujtotta a két összesúrlódott ember közé.

— De édes uraim, csillapodjunk... Gondoljuk meg: mindössze hatvanöt évet töltünk ezen a földön... Nem

találjátok rettenetesen kevésnek?... Nos, akkor miért töltitek marakodással ezt a kevés időt?

Aztán felkapaszkodott a veranda üvegfalának legfelső ablakszeméig és figyelmesen kikémlelt a sötétbe. Tekintete átsuhan a faágak, kémények és tetők hézagain Csomborné ablakáig. Az volt a megegyezése Violkával, hogyha a Cseréppipa konyhájában elkészül a savanyútüdő, a felsőablak függönyét a lány szépen félrehúzza. Az ablak világos volt, jeléül annak, hogy a Himmel kedves csemegéje elkészült.

— Meghívlak vacsorára, Szikomorusz, Szeplősháj! Előre. Vigyük hát sebesen a bendönket. Savanyútüdő lesz csehgombóccal. Búcsúvacsora...

Szikomorusz felkötötte megkopott sálját. A füle előtt könnyed pofaszakáll sötétlett. A szakáll pamacsát kibodrozta a sál alól és elegánsat köpött a Tüskés lábai elé.

— Ezt a gyomorállatot is hozod? — kérdezte Himmelről.

— Mit tegyek, kedvesem... valamire csak el kell költenem a pénzemet?

Útnak eredtek, aztán a Cseréppipához érve, lábujjhegyen beosontak a belső terembe. Viola szívdobogva figyelte okos barátjának közelgő lépteit a külső ajtóban. Féltrebillentette a fejét, úgy hallgatódzott, mintha csalogányénekre vagy őzike lépteire figyelne.

— Szemidegsorvadás — súgta oda a költőnek Himmel részvétellel. — Néhány szép versedet kell elszavalnod neki... holnap elviszik szegényt...

Aztán vidáman kiáltotta oda a lánynak:

— Huh, Viola, egy félórája várunk már arra a savanyútüdőre.

A lány megrezsent és mélyen elpirulva fordította feléjük az arcát.

— Ejnye, Himmel úr... megint megtréfált... Ugyan hol jött be?

— A kéményen ereszkedtem le, természetesen. Átbujtam a kályhaesövön és magammal hoztam a pokolból két kisegítő ördögöt...

— Jé... — nevetett a lány boldogan.

— Igen, Viola. Az egyik az a költő, aki gonoszul levágta a verssorok végéről az édes aranycsengőket. Szikomorosz, a szabad pilóta, akinek nincsenek rímgondjai. A másik Szeplősháj. Ha meghalt, róla mindössze annyi jót mondhatunk, hogy szerette az őszibarackot...

A lány felemelte a fejét. Olyan szép volt, olyan kellemes érzés volt hallgatni ennek a férfinak a meleg hangját, meg nem szűnő tréfáit. Hányszor gubbasztott magában, belezsibbadva a közelgő vakság szenvedéseibe, szinte alélta a könnyektől és a reménytelenségtől. És Himmel úgy jött olyankor feléje, mint a nap, ráhullatta fényét és melegét, kinyitotta a szemeit és mosolyt csalt az ajkaira. Meséket mondott törpékről, óriásokról, igaz és kieszelt történeteket távoli emberekről, ismeretlen világokról, ahol senki sem ismeri a gazdagság és szegénység keserűségeit...

Himmel vacsora után elővette a gitárját és énekelni kezdett. És ahogy a némán figyelő vak leány arcát, könnyes szemeit nézte, valami benne is megpengett, mint hangszerének a húrja...

Áprilisban ismerkedett meg vele, egy délután. A kertek között kísértelt a városból, amelyben véleménye szerint sok volt a kiadó női szív, a butaság és a tüdőbaj, hogy a folyó partján megtekintse a görbe fűzfákat és a mekegő báránycákát. Könnyű volt a levegő, nap süttött, egy tanyáról letaposott fű szagát sodorta felé a szél és a folyó partján gólyahír dugta ki fejét az avarból. Himmel egy odvas parti fához támaszkodott és nagyot szipantott az őt körülvevő tavaszról. A part mentén pirosruhás leány botorkált, aztán megbicsaklott és hirtelen lebukott a fiatal útilapuk közé. Himmel hozzásietett, fölémelte és a közeli gyalogösvényre vezette.

— Ó, — mondta a leány szégyenkezve — azt hittem jobban látok...

Vastag szemüveget viselt, rettenetes vastagot, a torz üvegek szinte elmosták szegény, könnyező szemeit.

— Bocsásson meg, — szólalt meg, aztán újra szomorú mosollyal és kezét hálálkodva nyujtotta ki, bár nem

éppen a Himmel keze irányában — bocásson meg, hogy alkalmatlan voltam Önnek...

— Mit keres itt? — tudakolta Himmel.

— Tavasz van... és én látni akartam a rétet... a folyót, amelynek partján tavaly még ibolyát szedtem...

— Nyole dioptria? — tette fel a kérdést Himmel szakszerűen. — Nos, lássuk csak, kérem... Ön bizonyára túloz, kisasszony... Fiatal emberek hajlanak a hipochondriára... A sürgönydróton fecskék ülnek. Látja?

A leány felemelte a fejét, aztán lassan, figyelve és vizsgálódva körülnézett. A tekintete a sürgönydrótokkal ellenkező oldalra fordult, keresgélt, majd tanakodva megállapodott a dróttalan és e pillanatban fecskementes levegőben.

— Ott — emelte fel az ujját reménykedve.

— Nagyon helyes — bízta Himmel. A pirosruhás, fiatal nő boldogan mosolygott.

— Látom... csakugyan látom... Amott, a legfelső dróton ülnek...

— Pompás. A legfelső dróton. Fehér mellényt és sötétkék elegáns zsakettet viselnek... Ön, majdnem azt mondhatnám, hibátlanul lát, kisasszony...

— Ó, milyen boldog vagyok...

A szántóföldek felől rekedt kutya közeledett. Viola ijedten hátrált és védelmet kereső keze a Himmel nyakendőjébe kapaszkodott.

— Szegény — gondolta Himmel.

— Megszökött otthonról?

Valahogy így történt a dolog. Szeretett volna azonban már hazamenni, de nem mert egyedül nekivágni. Mert néha olyan sötétség borult mindenre...

Himmel hazáig kísérte, ott laktak az Ibolyadomb alján, Tücsöklaktól három utcányira, a legkülső házban, amelynek komor kapuján figyelemreméltó hirdetés függött:

*„Eladó mókus kalitkával, tudományos könyvek,
tábornoki díszcsákó.“*

— Hű, — füttyntett Himmel — egy ilyen tábornoki díszcsákóra már rég spórolok. Viola felvilágosította, hogy az udvar végében, azon a mozaikpadlós teraszon kell kérdezősködni.

Gurgulyázó pulykák, élesen csukló gyöngytyúk és indiai kakasok között lement az udvar végébe, ahol egy szikár hölgy felvezette a terraszra és valami poros utazóládából egérrágta könyveket emelt ki. Az egyik a fagydaganatok, viszerek és furunkulusok házi kezeléséről szólt, egy másik az egyházi tizedek és képék jogi természetét ismertette. Himmel óvatosan letette őket és a zöldtollas díszcsákó után nyúlt. Emlékezett rá, hogy háború előtt ilyen pompás fejdíszeket viseltek az osztrák hadsereg generálisai. Kíváncsian forgatta jobbra-balra, a fejére igazította, nagyon eredetinek találta.

— Hogy ez a kalap? — kérdezte őszinte vételi szándéktól vezéreltetve.

Az idős hölgy szigorúan szemügyre vette a szokatlan fiatalembert. Lornyonja a kirepedt lakkecipőn állapodott meg.

— Mi a foglalkozása? — kérdezte megütődve.

— Eredetileg orvosnak készültem, — hangzott a felvilágosítás — de ma úgy határoztam, hogy csillagvizsgálói pályára lépek.

A vasorrú dáma gyors mozdulattal kikapta a tollas föveget a gyanús fiatalember kezéből.

— Asszonyom, Ön igaztalanul bánik a csillagászat-tal — jegyezte ki Himmel szeretetreméltóan. — Engedje meg kérem felvetnem a kérdést: hallott-e már valamit a Betelguez csillagról?

A szikár hölgy becsapta a láda fedelét és fagyosan jelentette ki, hogy nem. Himmel elnézően mosolygott. Nyájas volt és ártatlan.

— Tudja-e, hogy a nap nyolekvanezer kilométeres tűzoszlopot lövel ki magából? ... És Ön, asszonyom, megvetésének kétméteres nyilait lövöldözi az én megrepedt lakkecipőmre...

Megfordult és sajnálkozva hagyta ott a zöldtollas

hadvezéri kalapot. Violka beinvitálta a nagyanyja pompás illatú vendéglőjébe és megkérte, hogy meséljen valamit a Betelgeuz csillagról. Himmel jól érezte magát az ízes pörköltkel kellemes légkörében. A kanáricsattogás és a leány kérdései felkeltették az érdeklődését, azután is ellátogatott olykor a Cseréppipába, könyveket vitt, felolvasott belőlük és felelgetett a leány kérdéseire. Részvét ébredt benne a fiatal leány sorsa iránt, akinek pupillája előtt egyre sűrűbbre szövődött az örökös árnyék. Vigasztalta, hitet és bátorságot öntött belé. És most eljött hozzá, hogy megpróbáltatásokkal terhes hosszú útja előtt vidámmá tegye együttlétük utolsó estjét. Violkát rokonai egy bécsi szemorvoshoz készültek vinni, abban a reményben, hogy visszaadhatják neki a világosságot.

Meghitt hangulatban ültek a faragott bútortatú szobában. Szikomorusz néhány mulatságos versét adta elő, Himmel a gitárját pengette és derűs baritonján kellemes dalokat énekelt. Violka is együtt dalolt velük, csak Szeplősháj hortyogott feneketlen álomba süllyedve. Bendőjét két hétre ellátta mindenfajta emészténivalóval.

Búcsúzásnál Violka gyermekes bizakodással kapaszkodott barátja meleg kezébe.

— Ha nem gyógyulok meg? ... Ha a sorsom az lesz, hogy sohasem látom többet ... eljön azért néha hozzánk?

Himmel megindultan simogatta meg a rezignált, gyermekes arcocskát.

— Maga meg fog gyógyulni, kedves — mondta bátorítóan, testvéri részvéttel. — A lelke csupa napsugár lesz ... Uff, milyen jó barátok leszünk mi ketten. Violka, de milyen jó barátok! Ahogy kitavasodik, kimegyünk a mezőre és cirkelni kezdünk ...

Röcsögött néhányat, mint az öregebb tücskök és mosolyra kényszerítette a nedves, tétova szemeket. Erős sajnálkozás sajgott benne. Szeplősháj álmosan höfögött mellette, ahogy az Iholvadomb szelíd lejtésű aszfaltján felfelé haladtak Tücsöklak felé. Igen, mit tudunk mi azokról, akik előtt örökre lezáródott ennek a különös világnak a képe, síkságok távlata, erdők sötét klorofilja, vi-

zek szalagja, hegyek lilapárás kúpja, a Montblanc, a Fujiyama, a Gaurizankar! És a látó ember haszontalan, sívár dolgokon legelteti a tekintetét. Törvényeket betűzget, gyémántot csiszol, csipkét horgol, ostoba könyvek fölött virrad meg, rosszul sikerült gonosz arcokon koptatja el a tekintetét és elmúlik a nélkül, hogy felszívta volna a kozmosz kábító ajándékait. . . Tovább kéne néznünk, tisztelt emberi gyülekezet. A pillantásunkat messzebbre kéne elküldenünk. Havas csúcsok nyugalamához, hatalmas erdők erejéhez, elvesző síkok végtelenségéhez kéne hozzáedzenünk lankadó látóidegünket. . .

— Mennyibe került ez a vacsora? — kérdezte Szep-lősháj hosszas tanakodás és számvetés után.

— Tudod-e, — mondta neki később — tudod-e, Szeplősháj, hogy az útlevelügynökség becsukta a kapuit? . . . A főnök urakat lecsípték tegnap és én elvesztettem az állásomat. Bizony, bizony, bizony — énekelte kárörvendően.

A kövér ékszerkúfár ijedten röffentette el magát.

— Úristen és miből fogsz ezután megélni?

Himmel barátságosan megveregette a vállát.

— És a mezők lilomát ki ruházza, öreg ezüstkufár, he?

— Holnap elköltözködöm — határozta el Tüskés ijedten. — Az embernek vigyáznia kell a garasaira.

Tücsöklak megtépve, fantasztikusan bukkant fel a hideg holdfényben. Egy közeli toronyban éjfelet kongatott az óra. Az a Tunák is — gondolta Himmel visszaemlékezve a reggeli gavalléros ajándéokra — két havi házbért küldött egy éjszakáért. Tiszteltetem. Egy kis éjszakai alvásért nekem ne fizessen, nem vagyok hoteligazgató.

A küszöb alatt írott üzenetet talált. „Ha kedve van, keressen fel a Majestic-hotelben lakom. Tunák.“

— Én meg a Tücsöklakban lakom — jegyezte meg Himmel és eldobta a papirost.

XII.

Struhala egy ideig félszegen csellengett a ház körül, kiült a vaslándzsás kerítés elé a pipájával és tanakodott. A gazdáját alig látta, ki se mozdult a házból. Hamar elúnta a tétlen pipázást, egy napon a városból visszatérve kihallgatásra jelentkezett a mérnöknél.

— Tudniillik egy cirkusz van itt — jelezte óvatosan. — Jóra való cirkusz oroszlanokkal meg miegymassal.

Ötölt-hatolt, elfordította a fejét. A mérnök felszólította, hogy lyukadjon ki már valahová. Igenis, bólintott Struhala engedelmesen, mindjárt kilyukad. Az történt, hogy ott ácsorgott a cirkusz előtt és beszédbe elegyedett egy tetovált karú fickóval. Egy másik meghaltotta a beszélgetésüket, hozzálépett, kérdezett tőle egyet-mást, aztán azzal az ajánlattal állott elő, hogy Struhala lépjen be a cirkuszba olyan segédstallmajszternek.

A mérnöknek eszébe jutott fiatalabb húga kelletlen kérdése: „Mik a szándékaid ezzel az emberrel? Itt a ház körül semmi hasznát nem vehetjük.“

— Értem — felelte most Struhalának szárazon — elúntad lovak nélkül. Nos, hát ha menni akarsz, sajnálom... Én magam is egy kis tévedésnek estem áldozatul...

Struhala elment, a mérnök összeráncolt szemöldökkel nézett maga elé.

Valamelyik nap a város nyugati részében járt. Azelőtt festői volt ez a táj, az út mentén hatalmas jegenyék suhogtak, harminc-negyven komor óriás. Az úton túl szántók hullámozottak, hosszú, méltóságteljes hullámokban a dombok lábáig. A rozstáblák helyén most gyárak pöfögtek és szirénák vonítottak, a gyógyahírtől sárgáló lapályon mohó sietséggel utak épültek és keskeny kábelárkok kanyarogtak. Valahol jobbra néhány holdas facsoport állott egy gondozott tavaeska körül. A facsoport eltűnt, egy cserépgyár kemény körvonalai rajzolódtak azon a helyen a horizontra. A hevenyészett úton olajos emberek mozogtak, a háta mögött úthengerlőgép dübörgött.

Idegenkedve nézett körül. Úgy érezte, hogy távollétében meglopták, elvették megszokott tájképét és látóhatárát. A környéken utcák épültek, bérházak hideg és durva arca állta el a rozstáblák hullámvázát. A még nedves falakon nyomtatott feliratok parkettes, fürdőszobás lakásokat ajánlottak. Letért az útról, hogy átbicegjen egy füves téren, amelyet még nem öntött el a gyártelepek vöröslő salakja.

— Milyen épületek azok? — kérdezte valakitől egy épületesoportra mutatva.

— Repülőgépgyár — világosította fel az ember, akit megszólított.

A mérnök utána nézett. Hol látta ezt a lecsúszott vállat, elgörbült csirkenyakat?

— Bogdán — kiáltott az ember után.

Örsvezetője volt tizennégyben, emlékezett a polgári foglalkozására is: timársegéd volt. Esetlen, szolgálatkész ember.

— Maga az, hadnagy úr? Hogy megy dolga?

Öntudatos, de érdes hang volt, bántotta a mérnök fülét.

— No, magát is jól elintézték, hadnagy úr, mi? Kódússá nyomorították. Emlékszik rá, nagyon kötötte volt az ebet a karóhoz, hogy kötelesség így, kötelesség amúgy... Hát nesze neked kötelesség... Megtenné mégegyszer? Úgy-e, hogy nem?... Na látja. Maguknak, tanult embereknek is csakugyan későre nő be a fejüklágya, mint a többi bngrisnak. Idenézzen...

Fölemelte a kezét és eltört csontját mutogatta.

— Cifra, úgy-e?... Az anyám azt írta, hogy elfagyott a lába a krumplishódé előtt. Elegem volt már különben is a mókából, vagy ahogy maguk nevezték, hazafias kötelességből. átlöttem a tenyeremet és hazajöttem. Most pénzbeszedő vagyok egy biztosító intézetnél... Szolgája, hadnagy úr...

Tunák úgy tett, mintha nem látná a felé nyújtott kezét és megfordult. Arcátlan fráter, gondolta, megvetően. Pedig illemtudó és csendes fiú volt, amikor a szakaszában szolgált. Ott tolongott ő is a marhakocsi előtt,

kezében krétával, amikor rárajzolták a kocsí falára az utazási menetrend utolsó állomását:

II. Zászlóalj, irány Szentpétervár.

Kis dombra érkezett, megállott, hogy lélekzetet vegyen. A nagy lapály füstölgött, zúgott, a susogó kukoricát megették a gyárak, a pitypalaty helyett patkányok futkostak a kokszhulladékok között, a búzakeresztek helyén kátrányos anyagraktárak feketélettek. A repülőgépgyár előtt nyúlakra vadászott néhány év előtt. Ez már nem volt az ő otthona. A gabonaföldeken új élet csirázott, tele az acél lármájával és olajos emberek durva káromkodásával. Pöfögött az úthengerlő és új gépkultúrát gázolt a szelid lankák közé. Motorbicikli porzott az eltaposott barázdák között és egy cseréppel rakott autókamion bakjáról tiszteletlen figyelmeztetés sercintett feléje:

— Hajja csak, tisztelt úr, ne ácsorogjon itt az út közepén. Nincs egyéb dolga?

Nem, azelőtt nem mertek vele ilyen hangon beszélni. Ezek a durva fráterek az új történelmi korszakot jelentenék? Nem sokkal később egy másik jelentős találkozása volt. A város főterén, a taxiállomáson felismerte néhai kertészük fiát. A fiatalember kocsijának motorházára támaszkodva újságot olvasott.

— Nagyra nőttél, Szepi — jegyezte meg Tunák elcsodálkozva.

A fiatalember felkattantotta benzingyújtóját, hogy cigarettájának tüzet adjon. Közben egy röpke pillantást vetett a mérnökre.

— Tunák mérnök úr? — kérdezte minden emóció nélkül.

A mérnök meglepetve nézte a fiatalembert. Valamikor vízfejű, sápadt gyermek volt, hosszú madzagon horpadt cipődobozt húzott maga után és szótlánul totyogott a gyepágyak között. Később, amikor megnőtt, bekötött kézzel vagy sebes lábbal gubbasztott a mosókonyha előtt, apróbb szolgálatokat végzett a szakácsnőnek és tekintete néma tisztelettel követte Tunákot. Az arca most férfias

volt, érzéketlen, szinte kemény. Beszéd közben fölemelte a motorház födelét és egyik kezével belenyult a gép gyomrába, ahol valami eligazítani valója akadt. Másik keze a csípőjén pihent, csuklóján bőrtokos órával. Szabatosan és határozottan felelt a hozzáintézett kérdésekre, de a hangja tökéletes közönyt árult el mindennel szemben, ami nem volt motor, sport és jelen idő. A gépkocsi sajátja volt, de becseréli egy hathengeres Big Buffalóra; a pénz egy részét soffőr korában szerezte egy olajgyárosnál; az Autó-szindikátus, amelyhez 28 taxi tartozik és amelynek ő az elnöke, benzinkutat készül felállítani. Friss dolog, Amerikából jött. Előnyei: a tagok az üzemanyagot beszerzési áron kapják, engros árban és ha sikerül kieszközölni a kizárólagos koncessziót a város egész területére, úgy további négy kút felállítása válna lehetővé, ami által satöbbi... Tavaly résztvett egy hegyi versenyen, a megsérült X. szénbányatulajdonos kocsiját vitte fel a finishre, harmadiknak...

Ime, gondolta elmenőben, amíg ő távol volt, a horpadt cipődobozok hathengeres luxuskocsikká avanzsáltak. Big Buffalo — ismételte fejcsóválva. A gránitkockák között nem serkedt már fű, gépkocsik olajfoltjai feketélettek mindenütt. És ahogy körülnézett a városban, lassankint rájött arra, hogy itt egyéb változások is történtek. Ismeretlen rétegek emelkedtek a felszínre, mint egy geológiai változásnál; a felső rétegek elsüllyedtek vagy elmorzsolódtak. Az épületek gazdát cseréltek, az új tulajdonosokat jóformán alig ismerte valaki. Valahonnan a mélyből jöttek, újságpapírból vagy piszkos levélborítékból számolták ki a vételárat. Ismeretlen nevek kavartak a levegőben. Tunák megkérdezte, hogy kik ezek? Megtudta, hogy valamikor ebben és ebben a külvárosi utcában laktak, Vakok-utcájában az egyik, a Csűr-utcában egy másik. Sohasem fordult meg ezekben az utcákban. Az egyik kárbeeslő volt, most fehér rókát rendelt a feleségének, a másik zsindelyt és deszkát árult valamikor, most hosszú nyilatkozatot adott le a lapoknak a Középeurópai Fakoncern prágai értekezletéről és cáfolta azokat a bécsi híreket, mintha ő ezt meg amazt állította

volna a törökországi exporttal kapcsolatban. Az ekevas mélyen beleszántott a földbe és felfordította a rögöket. A kávéházakban ismeretlen fiatalok táncoltak, ismeretlen parfümtől illatoztak és ismeretlen koktailleket szürcsöltek. Egy-egy arcon felrémlettek az ismerős vonások. Az egyik mintha az apja irnoka lett volna valamikor. Fiatal suhanc volt, lehetetlenszínű ruhában, alázatos szemekkel. Most a menetjegyirodában váltotta meg hálókocsi jegyét.

A kávéházban valaki rátette húsos kezét a vállára.

— Van szerencsém, mélyen tisztelt Tunák úr — köszöntötte az idegen irónikus szertartásossággal. — Mi járatban van errefelé?

Duzzadt, lilábajátszó mészárosarc mosolygott rá. Nem ismerte, sohasem látta.

— Megvan még a grammofonja? — kérdezősködött az idegen a mérnök asztalára ülve.

— Milyen grammofonról beszél? És ha szabad tudnom, kicsoda Ön?

Kifogástalan angol szövetből készült ruhát viselt, egyiptomi motivumokkal díszített aranylánc csüngött a mellénye zsebéből. Belenyult hatalmas fülkagylójába, megrázta a fülét és zsíroshangú nevetésbe kezdett.

— Nem hiszem, hogy emlékeznék rám. Lakatos vagyok. Lakatos adóvégrehajtó fia. Két filmszínházam van itt. A harmadik, az a butik nem számít... Ön egy időben nagyon nevezetes ember volt, Tunák úr. Bíróember úgy-e? Pardon mással téveszttem össze. Ön mérnök, ha jól emlékszem... Bizony, Ön nevezetes ember volt errefelé. Önnek volt itt először villamos zseblámpája és az Öné volt a városban az első grammofon. Azelőtt csak valami rekedt fonográffal jártak itt a vásárosok... Esténként ott állottunk a vasrácsos kerítés előtt és hallgattuk a Rózsabimbót, meg a Radeczky marsot...

A mérnökre nézett, aztán lecsapta súlyos tenyerét a márvánasztalra.

-- Az idő bizony elseper mindent... Viszontlátásra.

Evolúció. Igen, ez az, amit evolúciónak neveznek. Friss energiák törtek elő az élet tartalékából. De mi lett a régiekkel, amik még nem használódtak el? A friss ára-

dat durván félrenyomta őket. Milyen természeti vagy erkölcsi igazság rejlik ebben? Az új, hasznos erőkkel együtt egy csomó szenny is előhőmpölyög és kíméletlenül tönkretesz mindent, iszapjával elborítja a mult minden maradványát.

Szemlélődései keserű tanulsággal zárultak. Ezek a tanulságok akkor már általános európai közhelyek voltak, a demokrácia elnyűtt vesszőparipái: a háborút a régi középosztály vesztette el. De tulajdonképpen hát mi volt a bűne ennek a középosztálynak, hogy ilyen súlyos hadisarcot kell fizetnie? Nem haladt-e a demokrácia útján? Ellensége volt-e a haladásnak, az új eszmének, a tömegek politikai érvényesülésének, a liberalizmusnak? Nem ez a középosztály teremtette meg az államok és a gazdasági élet mai struktúráját? Az egyenjogúságot? A tudományokat? Egész mai kultúránkat? Ez a középosztály egy évszázadig csinált történelmet és ezt a történelmet a szabadság proklamálásával kezdte meg. És a demagógia most gúnyosan vicsorítja rá a fogát, felülről a sorsára hagyják, tábora fogy a menekülő dezertőrök nyomán, akik másnap már a progresszív intellektuelek klubházában vagy a szocialista pártértekezleten hirdetik hangos kukorékolással a progresszív vagy szocialista hajnalhasadást.

!! A progresszív intellektuelek társasága !!
szerdán és szombaton este 9 órai kezdettel
vitaestét rendez.

Tárgy:

Szerdán: A polgári társadalom kritikája.

Szombaton: Evolúció vagy revolúció?

Vendégeket szívesen látunk.

Tekintélyes nagyságú, fehér plakátok voltak, ott lógtak a fodrászok ruhafogasain, a tőzsdék, porcellánüzletek és gyarmatáru boltok kirakatában. Tunák otthon is látott egy kisebb röpcédulát idősebb húga kesztyűi alatt.

— No igen: a polgári társadalom kritikája! — mo-

solygott a mérnök irónikusan. — Mi más is lehetne. Érdemel talán?

— Meghallgatom — felelte a húga. — A megjegyzésedet pedig nem értettem meg. Mit akartál azzal mondani, hogy „mi is lehetne más?”

Levette kalapját, hátrafésült sötét haja ragyogott, a tekintete nyílt volt és céltudatos. A mérnök most nézte meg először alaposabban. Szigorú és értelmes volt, mint egy élemedett guvernant. A szigora és értelme kissé megvénítették, bár nem volt több huszonöt évesnél. Bluza ujjában férfias inggombokat viselt, fehér selyemnyakkendője kötése — ellentétben az elomló, laza női nyakkendőkkal — határozottságot mutatott.

A mérnök nem válaszolt a kérdésére.

— Szórakoztat téged az ilyen programm?

A lány mosolyogva rázta a fejét.

— Lebecsülsz, Ádám. Én nem szórakozást keresek ott... Tagja vagyok az egyesületnek.

— Ugyan, Eliz — nézett rá tréfásan a mérnök — hogy lehet valaki tagja egy ilyen borzalmas nevű társaságnak?

— A név nem fontos. És én nem is találok olyan borzalmasnak...

Megállott, a mérnök arcába nézett.

— Jöjj el, Ádám, — mondta aztán melegebben — hallgasd meg... kell, hogy téged is érdekeljen...

A mérnök feltolta homloka bőrét. Őszintén csodálkozott.

— Eliz, te valóban tagja vagy ennek az egyesületnek?

A leány mosolygott és megvillogtatta hófehér, szabályos fogsorát.

— Valóban. — Várt néhány másodpercig, értelmes szeme leolvasta a Tunák habozó arcáról az ingadozó gondolatokat. — Nem azért, kedves Ádám, mert huszonöt éves vagyok már. És nem is azért, mert ilyen kisvárosban más szórakozás hijján csak el kell töltenie egy leánynak az idejét. És végül nem azért vagyok tagja ennek a borzalmas nevű egyesületnek, mert az a bizonyos fiatal

úr is oda jár... Nem, Ádám, ott nem szövődnek idillek, mint a tenniszklubban...

Fésűjével végigsimította a haját, vékony ajkait összecuska és menni készült. Tunák megállította.

— És miről fogtok ott vitázni?

— Íme — felelte a leány és odanyújtotta neki a röpcédulát.

A mérnök félredobta a papirost, zsebrerakta a kezét és szájában füstölgő cigarettával a huga elé lépett.

— Persze, — mondta leplezett méltatlankodással — a szenvedő emberiséget fogjátok megváltani... A polgári társadalom kilehelte nemtelen páráját, nemde, a hullakat el kell takarítani, jöjjön az új történelmi korszak, a radikális újjászületés, a nép!... Politikai szólamok, Eliz, humanisztikus badarságok... A megváltás most igen népszerű foglalkozás. Új elveket szereztetek, új ízlésre tettetek szert. Határozatilag kimondottátok, hogy a dolgokat ezután másképp kell látni. Hiszed-e, Eliz, hogy a dolgokat másképpen kell látni?... — Legyintett a cigarettájával. — Friss divatlapokat fogunk kapni, c'est tout ma chère!...

A huga türelmesen és kedvesen elmagyarázta neki, hogy ezek a gondolatok egy maradi kispolgár gondolatai. A földön nagy igazságtalanságok dúlnak, szívtelenség, gonoszság és korlátoltság homokba dugni a fejünket. Együtt kell haladnunk a tömegekkel, mert nem kétséges, hogy a fejlődés iránya ma az, amelyet az előretörő tömegek útja jelez...

Így mondta: az előretörő tömegek. A későbbi magyarázat során, amely csakhamar egy szenvedélytől fűtött, csinos és kerekded szónoklattá fajult, már ezt a kifejezést is használta: a régi polgári ideológia. Egyenletesen színezett barna arca kigyulladt és megszépült. Tunák kiengesztelve, jólesően járatta rajta a tekintetét.

— Ez a sport, — jegyezte meg minden irónikus szándék nélkül — hatásosabb minden kozmetikánál...

— Ó, ez durvaság — felelte a leány összeszorított fogakkal. — Te, aki annyi szenvedésen mentél keresztül,

te beszélsz ilyen megértés nélkül... Sajnállak, Ádám... igazán sajnállak...

Megbántottan elhagyta a szobát. Másnap elment a vitaestélyre, későn jött haza és egyedül. A kapukulesot közömbösen a szegre akasztotta, néhány közömbös szót váltott a bátyjával és az anyjával, aztán bevonult a szobájába.

— Miért nem megy férjhez? — kérdezte Tunák az anyjától.

Az anyja, aki szóttalanul varrogatott, riadtan emelte fiára tekintetét.

— Ha én azt megérteném, fiam — sóhajtotta elboruló pillantással. Letette a kézímunkáját, aztán a fia keze után nyult és halkán folytatta. — Beszélj vele, édes fiam... Egy Rátkai nevű úr érdeklődik iránta... Kifogástalan ember, a húgod gúnyos fintorokat vág, tudni sem akar róla... Beszélj vele, Ádám...

A mérnök szórakozottan játszott az asztalon heverő szemüveggel. Megigérte az anyjának, hogy szóvá teszi a kérdést Eliz előtt. Másnap délután magukra maradtak, a még mindig neheztelő leány várta, hogy bátyja a vitaest lefolyásáról kérdezősködjék. Tunák nem hitt komolyan a leány szociológiai eltévelyedésében, nem akarta érdeklődésével a vitát újrakezdeni. Sport, gondolta, hamar rá fog únni. Mindíg hajlott a különlegességekre. Tizenkétéves korában arról álmodozott, hogy egy fekete-szakállú hercegnek lesz a felesége és magas sziklavárban fog lakni, fekete hollóktól körülvéve. Tizenhétéves korában apáca akart lenni. Órákig térdelt a templom hideg kövén, szigorú böjtöket tartott, lefogyott, megrongálódott a tüdeje, aztán mikor tátrai kúráról visszatért, mindenről megfeledkezett.

Tunák szelíden megsímogatta a haját.

— Mondd, Eliz, miért nem megy férjhez?

— Nehéz eset — felelte a leány fanyar mosollyal. — Ki vesz el ma egy öregedő, vagyontalan leányt?... Különben látom rajtad, Ádám, hogy tájékoztattak már, a szádon ott van az R betű... Igen, errel kezdődik: Rátkai...

— Anyánk kifogástalan, hozzávaló embernek tartja.

— Anyánk!... Szegény anyánk... Mit tud ő... mit lát ő? Rátkai számomra előnyös gazdasági elhelyezkedést jelent, semmi egyebet. Nem kérek belőle. Majd megpróbálok másként elhelyezkedni... A prostitúció prostitúció akkor is, ha az engedélyt hozzá nem a rendőrség, hanem az anyakönyvvezető, a pénzt pedig nem több férfi, hanem csak a férj adja...

Tunák nyugodtan bólintott.

— Ismerem ezt a definíciót... Azt mondtad: „vagyonatlan“.

Húga vállat vont.

— Alapjában véve, nem is tudom, miért kell előtted titkolódnunk. A ház, Ádám, már két éve nem a mienk. El kellett adnunk apánk halála után. Hadikötvények, bankterhek... röviden: fuccs!... Apánk gavallér is volt... Tudnod kell, Ádám, hogy az apánknak éveken át viszonya volt egy nővel...

— Megállj — mondta Tunák tompán. A leány nyugodt szemeibe nézett. — Szükséges erről beszélnünk?

— Nem.

— Akkor több kegyeletet kérek és hagyjuk ezeket a méltatlan pletykákat.

A leány egymásba tette a kezeit. Arcán kesernyés mosoly suhant keresztül. Föl és alá sétált a szobában összetett kezekkel és Tunák elcsodálkozva látta, hogy mennyire hasonlítanak egymáshoz.

— Bocsáss meg, Ádám... Egy időben én is érzékeny voltam... no dehát nem erről van szó... A bútorok egy részét szintén el kellett adnunk, hogy az új tulajdonos részére kiüríthessük a ház homlokzati részét... És jelenleg a nyugdíjból élünk, Ádám... ez pedig nem sok...

Így!... No most már világos volt előtte minden.

Az első napokban zavaros és ellentmondó észleletei voltak. Az események kissé elzsibbasztották. Ködben úszkált előtte minden, Teréz, az apja halála; fárasztotta minden szó, terhére lett volna minden kérdezősködés. Itt-ott szokatlanságok ötlöttek a szemébe, elsíklott felet-

tük. Nem gondolkozott például azon, hogy az utcai lakás bérlője miért gurítja hordóit a virágágyakra és miért intézkedik olyan hangon, mintha az egész ház fölött ő rendelkezne? Nem kérdezte meg anyját, mi késztette arra, hogy régi lakásukat bérbeadja egy rosszarcú és rosszmodorú bortermelőnek és ő maga a két leánnyal a hátsó szobákban húzódjon meg? Néhányszor eljátszogatott anyja szemüvegével és nem látta mindjárt, hogy az nem a régi ezüstnyelű lornyon, hanem valami olcsó és szegényes pápaszem...

A dóm restaurálása ügyében elment az érseki palotába.

— A forradalom óta megcsappantak az egyházi jövedelmek.

Megnézte a dómot. Az építőállványokat elhordták a forradalom alatt.

Meglátogatta régi ismerőseit. A hervadás levegője lengte őket körül. Volt, aki nem vesztette el az egyensúlyát a nagy megrázkódtatásban és szégyenkezve beszélt arról, hogy gyanus magatartással vádolják. A mindennapi műsor egyébként most is a múlt volt. Apjának egy régi barátját és hivatalnoktársát látogatta meg. Október volt, az öreg bíró szalmakalapban járt az udvaron, kutyaólat kopácsolt. Szája csüngött, a multról beszélt.

— Úgy gondolom, mondta neki Tunák — semmi bűnt a multatok ellen nem követek el azzal, ha a jelenek éltek és a jövőre is gondoltok.

— Mi a mult emberei vagyunk. Mi nem alkalmazkodunk...

— Alkalmazkodásról nem beszéltem ugyan... de ha már arról van szó...

— Nem fiam, nem alkalmazkodunk...

Ostobaság, gondolta. Ostoba értelmetlen gőg arra hivatkozni, hogy „én a mult embere vagyok“. Az ember ne legyen, semilyen vonatkozásban ne legyen a mult embere. Érezte magán, hogy ez mit jelent. Itt csatangol már hetek óta, kutatja az ismerős arcokat, emberek, házak, utcák képét és nem akar elszakadni a multtól, amely-

nek csapóajtaja eléggé érthető csattanással becsapódott mögötte.

Valamelyik nap egy nyugalmazott ezredessel találkozott. Az ezredes kis tejeskannát himbált a kezében.

— Te vagy az, Tunák? No Isten hozott. Azt hittem a becsület mezején maradtál.

A becsület mezején — nem, ez kicsit túlzás volt. Szelíd, romantikus túlzás volt Galiciát és a Pripjet moszarokat a becsület mezejének nevezni.

— Ezredes úr, én nem okádok kénkövet a háborúra — ma nagyon divatosak ezek a kénkövek, — de azért mégis úgy veszem észre, hogy a mi becsületünknek nem sok köze volt ezekhez a mezőkhöz...

Az ezredes meglendítette a tejes kannáját. A hangja rezesen csattant.

— Átkozott kutyák... szétzüllesztették a hadsereget... Ezért történt. Érted, mérnök barátom, ezért történt. De még ránk kerül a sor...

Tompította a hangját és Tunákhoz hajolt.

— Szívesen látunk, mérnök barátom... A békeszerződés mosogatórongy... Nagyon érdekelné mindnyájunkat a véleményed...

A mosogatórongy-teóriával gyakrabban találkozott. Eléggé általános és gyerekes volt. Az ezredes egy erélyes kézszorítással elköszönt tőle és végigsietett a piaci kofák sorai között. A sor végén megállott, magas alakja derékba tört, ahogy meghajolva végigtapogatta a halomba rakott káposztafejeket.

Valahol az mondták neki:

— A Marien bárója föbelötte magát... Szegény lélek most zongoraleckét ad.

— Nem járunk tenniszre... Ha látná Ádám, milyen emberek vettek rakettet a kezükbe...

A türelme fogytán volt már, únta a szülővárosát. Az emberek itt túlságosan típusokká váltak, a forradalmat követő évek típusaivá. Ő szerencsére szabadabban gondolkozik, nem beteges rabja egy távoli reménynek.

— Mi a véleményed a békeszerződésről? — ismétlődött meg mindenhol, ahol megfordult, a sztereotíp kérdés.

Azt felelte rá, hogy tévedés, történelmi tévedés.

— Fínoman fejezted ki magad — jegyezte meg valaki gúnyosan.

Érezte, hogy már nem tartozik ezekhez az emberekhez.

Elmult a november, fiatalabb húga december elején állást kapott a repülőgépgyárban. Reggel kiröppent a házból, szájában a barna kiflivéggel, a kapu előtt várta már a gyár társas autója. Künn étkezett a gyári étteremben, csak este tért haza, szelesen és kipirulva. A Tunák hazaérkezése óta nem festette a száját. Most újra elővette a csinos ezüsttokban álló vörös festékrudacskát.

— Miért fested a szádat? — kérdezte tőle Tunák.

— Divat — vonta a vállát a leány — miért ne fessek.

— Eliz nem festi.

— Eliz! — Elhúzta a száját, kezeivel öreges mozgulatót utánzott. — Eliz kérlek progresszív entellektüel. Pont.

— Hová készülsz?

— Táncolni fogunk — világosította fel a leány.

— Egyedül mégy?

Húga ránézett.

— Természetesen.

Szőke hajába hajgyűrűket süttött. A habkönnyű selyemruha uszálya ragyogva lebegett utána a holdfényben, ahogy végigsietett a kerten.

Karácsony előtt a kávéházban táncolni látta a hógát. Csontkeretes szemüveget viselő, szmokingos fiatal zenészek ringó testtel fújták az orrhangú szaxofont. A dobok pergéséből és a hangszerek náthás vonításából forró ütemek születtek és megtöltötték vonaglással a termet. Húga egy vastagnyakú, szőke férfivel táncolt. Átölelve tartották egymást, ide-oda rebbentek, mint tavaszi napfényben párzó lepkék.

Megfordult és távozott. Otthon azt mondta idősebb hűgának:

— Anna kissé szemérmetlen volt. Figyelmeztetni fogom, hogy ezek az erotikai üzelmek ízléstelenek.

— Rosszul teszed, Ádám, Anna nagykorú. És bizonyára csak szelíd foxtrottról van szó.

— És az az ember? Miféle szerzet?

Húga hozzálépett.

— Ádám... előbb-utóbb úgyis tudomást szerzel róla. Meg kell mondanom neked. Azt az embert Laurentiusnak hívják...

— És?

— Ernő. Laurentius Ernő — mondta a húga kissé megtorpanva bátyja tekintetétől.

— Ezt akartad mondani?

— Ezt.

— Egyebet nem?

— Néhányszor azt kérdezted, hogy miért marad ki Anna esténként.

— Völegénye? — kérdezte a mérnök gyanútlanul.

— Ahogy vesszük — felelte a leány mosolyogva. — Jóban vannak. Mondjuk: az udvarlója.

A mérnök szótlanul nézett rá. Összeszorított állkapcsa fölött megfeszülve oszcilláltak az izmok.

— Mondjuk: a szeretője. Mi?

A székhátánál kapaszzkodva felállott. Sápadt volt.

— A szeretője?

A húga állta a pillantását. És ha úgy volna? Anna szabadon rendelkezik magával. Ez azt jelenti, hogy...

Nem volt kíváncsi a szociológia legújabb állásfoglalására. Ismerte a legfrissebb dogmákat: „Elég volt a szűzek vallásos tiszteletéből“. „A horizonton a szabadszerелеm integet...“ — másnap felkereste a fiatalembert és rövid eszmecsere után, amelyből kiderült, hogy senki sem gondolt házasságra és hogy a szerelem kétoldalú szabad elhatározáson alapuló érzelmi frigy — botjával belesuhintott a fiatalember arcába...

Ó, ezek csinos dolgok voltak.

Anyja tudott erről a barátságról és nem merte felemelni a szavát! A progresszív entellektüel pedig néhány ostoba elméletet gyártott az egyéni szabadság idejét mult korlátairól és ezekkel próbálta fiatal húga sérthetetlenségét biztosítani!

A mérnök délután csomagolni kezdett. Lovagias esetepatéra nem került a sor. Húga barátja lenézte ezeket a lovagkori csökevényeket és levélben közölte, hogy bírói úton kér magának elégtételt.

Anna elsápadva rontott be hozzá.

— Mit tettél?

— Ha meggondolom, ostobaságot. Rá akartam beszélni, hogy ha ráér, fáradjon el veled az anyakönyvvezetőhöz...

— Megütötted...

— Ez szabály, Anna — felelte a mérnök keserű vállrándítással. — A húga csábítóját az ember előbb arra kényszeríti, hogy valamilyen megnyugtató kijelentést tegyen az anyakönyvvezetővel kapcsolatban. Ha megmakacsolja magát, akkor az ember tettelegességhez folyamodik. Mint a jelen esetben. Különben: sajnálom. Nem érdemelted meg, hogy ennyire húgomnak tekintselek... Ismerem már az idevágó szakirodalmi utalásaidat. Azt kérdezted Eliztól, hogy mi jogon avatkoztam bele a dolgaidba. Az én morálom még háborúelőtti gyártmány. Azt hittem a férfitestvér jogán, a család egyetlen és felelős férfitagja jogán kötelességem a család erkölcsi integritását megvédeni.

Húga végignézett rajta.

— Útálatos vagy — kiabálta. — Nevetséges vagy...

Az anyja hársszatyorban aprított tüzelőt hozott a fáskamrából.

— Tudtál róla, anyám? — kérdezte keserű mozdulattal a húga esetére utalva.

Az anyja néhány pillanatig értelmetlenül bámulta őket, aztán ijedt sóhajtás szakadt ki belőle.

— Ah — gondolta Tunák elszomorkodva. — Szegény. Azelőtt Solvejg dalát énekelte... Most érdes a keze, tűzifát aprít a fáskamrában és a lányának „barátja“ van...

Amikor ruháit összeszedte, a falon, apja képe alatt meglátta a Teréz és Szófi képét. Egyszer sem ment a közelükbe eddig. Most odahajolt és szemügyre vette őket. Szenvedett. Kifosztottnak, legázoltanak érezte magát.

Kemény dereka megcsuklott, a szíve fájdalmasan lüktetett.

Megfogta az anyja kezét és a szemébe nézett. Gyöngéd akart lenni hozzá, símogatta a hangjával, elbúcsúzott tőle. Záradékul aztán megjegyezte még:

— Annának mondjátok meg, hogy igazat adok neki. Utálatos és nevetséges voltam...

Idősebb hűgának egy utalványt adott át. Az Orgona-utcai villára kölesönt vétetett fel az ügyvédjével.

— Ha megszorulnátok... A kikötésem mindössze annyi, hogy Annától semmit se fogadjatok el... Úgy-e mégis furcsa volna. ... Nos, azt hiszem, megértettél. Isten veled Eliz...

Kezet fogtak. Tunák nehézkes, lassú léptekkel bicegett át a hólével borított udvaron. Eliz melegen és részvétellel nézett utána. Anyjának peregtek a könnyei.

— Boldogtalan fiam — suttogta maga elé, ahogy az ablakon át homályos szemekkel utána bámult.

Tunák kocsira ült és kihajtatott az állomásra. Sivár, szeles idő volt, a régi város utcái reménytelenül kanyarogtak a pályaudvar felé. A ködön áttetszetek az új városrész gyárkémenyei és víztornyai; egy dombról a szikratávíró antennájának vékony acélpillérje nyilalt a magasba. Tunák nem nézett körül, fázósan magára csavarta a pokrócot.

— Siessünk, — szólott oda a kocsisnak — a gyorsvonat két perc múlva beérkezik.

Nyugtalanul tartotta kezében az óráját és a lovak ügését figyelte.

Oldalt, mint egy beteg ökör, elbődült az Ilona-malom szirénája.

XIII.

Himmel tél végén egy fényképnagyító üzemhez szerződött.

— Elsőrangú, Szikomorusz, nemde? — kérdezte a költőtől. — Nagykeblű nőszemélyeket és keménykalapos iparosokat kell léprecsalnom. Meg kell értetnem velük,

hogy az utókor igényt tart a képmásukra 45×65-ös nagyításban... Ne tagadd, Szikomorusz, te most köpni szeretnél.

Szikomorusz nem tagadta.

— De csak biokémiai okokból.

— Nagyon kitűnő — vélte Himmel rokonszenves mosollyal.

Aztán útnak eredt a mintakollekcióval és egy délután benyitott egy lakásba, amelynek ajtaján a következő szövegű tábla függött:

ÉPÍTÉSI IRODA.

A ragyogó parkett hangos ropogására a belső szobából előkerült egy fiatalember, ceruzával a fogai között. Aztán valaki csendesen rápihentette kezét a vállára.

— Haragszik rám, Tücsök úr?

Tunák volt, bágyadt mosollyal nézegette Himmelt, aztán szelíden betessékelte a belső szobába.

— Úgy... hát nem keresett fel...

— Nem — felelte Himmel barátságosan — fölöslegesnek ítélttem... Mit szólna hozzá, Tunák úr, ha এমনো itthagynám a tálcán ennek a konyaknak az árát, amit most elém rakott?

Aztán mégis kiengesztelődött és megkérte a mérnököt, hogy beszéljen a családjáról: hűgairól, a szüleiről és otthoni élményeiről. Az az őszi hajótörése nagyon felkeltette az érdeklődését.

A mérnök néhány szóval összefoglalta otthoni élményeit és igyekezett semmiféle hajótöröthöz nem hasonlítani. A Himmel könnyed pillantása áthatolt rajta.

— Ezek a gyors és nyugodt szavak azokhoz az öltésekhez hasonlítanak, — gondolta — amelyekkel elsőosztályú betegek hasát szokták összevarrni.

Aztán megtudta, hogy a mérnök építési irodája főképpen templomok és régi kastélyok restaurálására rendezkedett be. Bólintott.

Templomok és kastélyok... Nagyon kitűnő... Kastélyokat akar restaurálni, amikor az emberiséget kéne

restaurálni... És ó bocsássa meg Tunák úr e rövid parasztlázadást: kinek szereztek gyönyörűséget ezek a kastélyok... És kinek fognak gyönyörűséget szerezni, ha majd restaurálták őket?... Nonono, hiszen ő érti: barokk szépségek, nemes vonalak, kőbe fagyasztott pompás gondolatok és mindenekelőtt művészet, művészet, amely az emberiség közkincese... Helyes. De abban is van valami barokk szépség, ha például télvíz idejére bedeszkáznák a külvárosokban a hiányzó ablakok helyét... Jawohl, szeretett Tunák úr... Egy szennylapocskában olvasta, hogy Tunák mérnök valami nyaklevesügybe keveredett... Áh, áh, áh — tette hozzá és tekintetével elnézően megsímogatta a hallgatag mérnököt — vannak emberek, akikben megátalkodnak a fogalmak... Tunák úr valóságos betonrezervoárja az ilyen megátalkodott fogalmaknak... Hazamegy viszontlátni az anyját, a húgait, meg a pávafarkú galambjait, aztán valami nem kvadrál a fogalmak körül és puff, odaszottyant egyet a húga tisztelőjének... Megindító reakciója a régi fogalmaknak... Miért ez az antik torna?... De bocsánat a hatásköri túllépésért... meg is már... Tehát kastélyok...

— Tiszteltetem az összes frízeket — mondta búcsúzóul.

A mérnök keményen fogta fogai között kis angol pipáját.

— Mi a vacsora ma Csombornénál? — kérdezte Himmeltől.

Himmel lemondóan legyintett. Nem tudja. A leány hónapok előtt elutazott, vége az aranjúezi szép falatoknak.

— És a fényképnagyítás?

— Lá, lá — mondta Himmel derűsen.

— Akkor hát tartson ma velem, Tücsök úr... Egy gyöngö percben a kelleténél közlékenyebb voltam magához... Ez arra kényszerít, hogy olykor megkérdezzem, hogy megy a sora... Nem vacsorázna ma velem?

Himmel rázta a fejét. Nem lehet, most fogókúrárt tart. Végre aztán kiegyeztek abban, hogy Himmel vala-

melyik este elhozza a sakkdobozát. Két hét múlva csakugyan beállított a sakkdobozával. A halántéka horpadt volt, mint a kiéhezett lovaké.

— Hopszassza — üdvözölte a mérnököt barátságosan. — Képzeld csak mily öröm! A hoselitz-steinachi uralkodó hercegnőnek ikrei születtek... Nézze csak...

Kibontotta az újságot és hangosan olvasta:

„A párizsi Havas ügynökség jelenti: Amsterdami jelentés szerint a hoselitz-steinachi hercegnő ma délben pontosan 12 óra 4 perckor wimmerspergi kastélyában két egészséges leánygyermeknek adott életet. A hírt a Reuter távirati iroda is megerősíti.“

— Nos és most sakkozzunk... Ön indul jó uram... Ott láttam Önt azon az értekezleten... Békerevízió... Nagyon helyes... Békesség a földön... Milyen szép volna... Milyen utolérhetetlenül szép volna... Kérem, lépjen azzal a paraszttal, Ön következik... A fénykép-nagyítót elvitte az ördög... Ah, erről eszembe jut, a múlt héten egy fogorvosi rendelőben jártam... A várószobában búsuló juhász gipszből, a Gellérthegy és Karlsbad látképe, alma-szöllő csendélet... Szíves engedelmével most kilépek a bátyámmal... Doktor úr, mondom neki, mibe kerül egy olyan elegáns metszőfog gyémántbetéttel, amilyent a kapu előtt abban a csinos kis üveg-szekrényben láttam?... Rám pislog és azt kérdi, hogy minek nekem briliánsbetét?... Valóságos stomatológiai remekmű — jegyzem én meg lelkesen... Vizsgálhatja a cipőmet és valami olyat mosolyog, hogy hordja el magát, fiatal barátom... Akkor talán egy művészi fénykép-nagyítást?... Képzeld csak, rendelt két darabot... Ön lép, mérnök úr... Tudja ki volt ez az ember?... Dr. Bambusz... Igen... Dr. Bambusz mintaképe a tökéletes embernek... Zsebkendőjét használat után trapéz alakban gondosan összehajtogatja... Havonta kétszer elmegy a színházba és ott megeszik egy zacskó töltött csokoládét... olvasta Anatole Franceot és látott egy Van Dyck képet... Franceot kissé malacnak, Van Dyckot kissé barnának találja... Szereti a tyúklevest... a cipőit sámfán tartja... írt egy cikket a fogkö keletkezéséről...

van egy grammofonja... egy kutyája... egy rövid aranylánca... két fényképfelvétele a Szent Márk-tér galambjairól... egy-egy rövid, de kérlelhetetlen véleménye az olajos salátáról... a modern versírásról... a brit világuralom összeomlásáról... és a prostitúció rendezéséről... Az előszobában egy tábla három nyelven figyelmeztetett, hogy kizárólag csak a csészébe köpjek... Minek tagadjam, Tunák úr, én nem bírtam ki ezt a tökéletes embert... a csészéje mellé köptem... És most fölemelem a futómat és sakk-matt, mélyen tisztelt Tunák úr... Ön a sakk-tábla helyett az én haszontalan locsogásomat figyelte...

A mérnök hallgatagon szívta a pipáját. A Teréz levele jutott az eszébe. Miért írt? Miért kíván vele találkozni? Napok óta feküdt a levél az íróasztalán egy bronznehezék alatt. Ha elindult otthonról, ha hazajött, felemelte a nehezéket és elolvasta a levelet. Nézegette a betűket, tízszer-hússzor végigment a sorokon. Ősszel az egyik lap az oroszországi hadifoglyok életéről cikkezett. Őt is megemlítette. Beszélt azokról a puha viaszfigurákról, akiken minden politikai változás rajta hagyja a daktiloszkopiáját. Róla úgy emlékezett meg, mint egy Berend Ivánról. Vesztőhelyre vitték, pedig csak egy szavába került volna, hogy biztosítsa a bőrét. Nyugodt kézzel levette a kötést a szeméről, hogy a gyűrött kendőt kisímitsa. A fehér ellenforradalmi gárda elfoglalta a várost, ő megmenekült. Úgy viselkedett, mintha acélból öntötték volna. Egy arcizma sem rándult meg... Nem emlékszik rá. Talán így volt. Talán valóban úgy volt: egy arcizma sem rándult meg. Ámbár ez semmit sem jelent: fegyelem kérdése. És most valahányszor a kezébe veszi a Teréz levelét, azok a berendiváni acélizmok megmozdulnak, az ujjain remegés fut keresztül, szenved. Szenvet. Csalódás. féltékenység, vágy sajog a lelkében. Nem használnak semmit a hideg parancsszavak, acélizmai hiába szorulnak össze, Teréz tovább él benne, nem tudja megfojtani. Él, lélezkzik, nevetgél. A levelére parfümöt cseppentett. Miért tette? Mit akar tőle?

Acélstruktúrája alaposan felmondta a szolgálatot. Valamelyik éjszaka fölkel, kivette a levelet a nehezék

alól és az arcára borította. Ha valaki benyitott volna, azt hihette volna, hogy alszik és leborította arcát, hogy a legyek ne zavarják...

„Beszélmem kell magával, Ádám, a legkomolyabban beszélmem kell...”

Halasztgatta a találkozást. Egyik napról a másikra, egyik hétről a másik hétre. Május elején váratlanul öszszetalálkoztak. Úgy történt, hogy egy szobor mögül valaki kifordult a gyalogjáróra és beléje ütközött. Himmel volt, a tél megnyúzta egy kicsit, sehogysem akart virágzásnak indulni. A ruhája is petyhüdt volt, csak a szeme és szája környékén látszott egy-egy derüs folt. Kedvelt témájáról, a Himlőoltás Elleni Ligáról csevegett, amelynek ő volt egyik szerény kezdeményezője. Arról, hogy hetek óta alig akadt valami harapnivalója, nem tett említést. Az étlapok már nem érdekelték, a könyvtárakban üldögélt és átolvasta a sötét téli napalokat.

Hallgatta a fiatalember derüs magyarázatait és észre sem vette, hogy a szobor túlsó oldaláról valaki mosolyogva figyeli.

— Nézze csak, Tunák úr, — figyelmeztette a fiatal ember — az a hölgy nyilván beszélni óhajt önnel...

Tunák megfordult. Teréz fölemelte az ernyőjét, intett neki. Egy kislány állott mellette. A gyermek átható, szürke szemeit Tunákra irányította.

Intett Himmelnek, aztán bizonytalan léptekkel, bizonytalanul himbálódzó érzésekkel a gyermekhez közeledett. Lassan, nyugodtan ment. Nem nézett Terézsre, keményen fogta ezüstgyűrűs botját. Megállott a gyermek előtt. Szótlatlanul nézte a meztelen lábszárakat, a mellzsenge galambesontocskáit, a sovány karokat, a domború homlokot, hideg száját, az egész törékeny alakot, amely elutasítóan és unatkozva várta a fejleményeket. Szótlatlanul lehajolt és a gyermek szürke szemeibe nézett.

— Szófica — kérdezte Teréz könnyed maliciával, — tudod ki ez az úr?

A gyermek érdeklődve, de tárgyilagosan kutatta végig a mérnököt.

— A pillantása azt látszik kérdezni — mondta a mérnök halkán és bizonytalan mosollyal, — hogy ki ez a csikorgó idegen...

Szófi higgadtan hallgatta végig az elméskedő mondatot.

— Maga a papám? — kérdezte egykedvűen.

— Szíves engedelmével.

Szófi minden emóció nélkül vette tudomásul a választ. Anyja már beszélt neki erről az emberről. Itt lakik a városban, hiányzik az egyik lába és papának hívják. Tekintetét az idegen merev, élettelen balcipőjére irányította és azt kérdezte:

— Mi van a cipőjében?

A mérnök maga is lenézett az élettelen cipőre. Tehetetlen, szomorkás mosoly suhant rajta keresztül. Az agyában volt egy félreeső raktár, amelyben a gyermekkel kapcsolatos képzeiteit helyezte el. Színtelen, sematikus gyermekképek voltak. Nagyocska fej, kövér kacsók, az egyik csuklón gyöngysor, szőke hajgyűrűk. Szófi nevetségessé tette ezeket az elképzeléseket. Fölényes, hüvös és nőies volt. Filigrán hölgy benyomását tette. Vékony testén taft zizegett, Florentin kalapja karimáját a cseresznyedísz oldalt az arca fölé billentette. És ahogy unatkozva elfordult a szótlanul bámuló idegentől, csipkével szegett szoknyácskája hullámba torlódott és a hullám alól kivillant az arasnyi, de szabályszerű női alsónadrág.

— Menjünk — indítványozta rezolút hangon.

Tunák gyámoltalanul mosolygott. Hogy a makacsul tartózkodó zsenge hölgyet megnyerje a maga kissé reménytelen ügyének, bejelentette, hogy Ázsiából igen szép napernyőt hozott neki ajándékba, pillangókkal és aranybojtokkal.

— Hol van? — kérdezte Szófi...

— Majd elküldöm... — mosolygott Tunák.

Szófi makacs érdeklődéssel figyelte a mérnök balcipőjének mozgását.

— Akkor most menjünk — jelentette ki követelően. Teréz meghimbálta az ernyőjét.

— Megnyugtatom, Ádám, nem lesz semmi bántódása, ha személyesen hozza el... Szófica várta, nem jött el... Maga úgy látom nem volt rá kíváncsi...

— Nem akarok többet itten állani — kiabálta Szófi.

A mérnök lenézett rá. A szürke szemek bizalmatlanul utasították vissza vizsgálódó, sajgó tekintetét. Milyen szép ez a gyermek — gondolta csüggedten. A szája olyan, mint az Annáé, a szeme, mint a Terézé és a homloka olyan, mint az övé... Belőle származik ez a törékeny test?... Ő volna az apja ennek a florentinkalapos zizegő kis hölgynek?... Az ő nevét viseli.

A keze vágyakozva nyúlt a finom arcocska felé.

— Szófica...

A gyermek hátrált, egyre hátrált, tekintetét az életelen cipőre szegezve.

— Mikor hozza el a napernyőt?

Hideg hangoeskája már követelően nyilalt feléje. Tunák leeresztette kezét és félszegen mosolygott, Mosolygott apaságának romjain. Teréz feddőleg mondta:

— Szófi... ez igen, igen csúnya volt tőled... Nem szabad az önzésedet ennyire megmutatnod...

Valahonnan előkerült a német kisasszony is, kíváncsian megnézte az ismeretlen, elegáns urat és megértően tovább sétált a gyerekekkel.

— Maga sportol? — kérdezte Teréz, amikor magukra maradtak.

Félrebillentette a fejét és úgy nézett a mérnökre. Élénk, csillogó tekintete érdeklődést mutatott.

— Nem — felelte Tunák. — Nem sportolhatok.

— A járása könnyed... Alig venni észre... Megerősödött és — vizsgálódva vette szemügyre a mérnök arcát, — meghízott...

— Egyszóval...

— ...pompás színben van. Tudja, hogy veszedelmesen hasonlít ahhoz az emberhez, aki egyszer... nyolc évvel ezelőtt elcsavarta a fejemet?

— Úgy rémlik, téved...

— Az évszámban?

— Nem. Önmagában.

Teréz ránevetett. A nevetése érzéki volt, bizsergetett.

— Lovagiatlan ember... Megbocsátom magának... A hosszú magány képzelődővé tesz... Borzadva gondolkodok rá, hogy mennyi csacsiságot képzelt rólam...

Elfordította a fejét, megnézett egy arrahaladó nőt, aztán minden ok nélkül a mérnök szemébe mélyesztette a tekintetét.

— Megszomjaztam, Ádám. Elkísér?

Betértek egy cukrászdába. Homályos, csendes helyiség volt, elkülönített páholyokkal, diszkrét kiszolgáló-lányokkal, suttogással. Egymás mellett ültek, a válluk érintkezett.

— Beszélni akart velem — figyelmeztette Tunák az asszonyt tartózkodó hangon.

Teréz letette a málnaszörpös poharat és amikor leeresztette a kezét, ujjai végighúzódtak a Tunák combján.

— Akartam... Akkor akartam... Vártam is... Tudja, hogyan vártam?... Mint egy szűz...

Összehunyorította a szemeit, mint olyankor, amikor magába nézett. Cigaretára gyújtott és a füst után mosolygott.

— A legsikerültebb ruhámat vettem fel... Egy musselin-lamét, arany alappal... fekete virágokkal... Emlékszik arra a kis trottőr ruhámra... drapszínű angol szövet... Megvan még. Előbb arra gondoltam, hogy ezt veszem fel... Ez a ruha volt rajtam, amikor a hálókocsiban a magáé lettem...

Cigarettafüst és halk kacaj ömlött ki az ajkai közül.

— A szabása jó lett volna, de színe... zsemlyeszín... divatját multa... A musselin-lamé mellett döntöttem... Ebben a ruhában úgy éreztem, biztosabb vagyok. És szebb is vagyok... Jó tízpercig nézegettem magam a tükörben... egy férfi szemével... A maga szemével... „Csinos vagy Tintapetty“ — állapítottam meg. „A melleid egy kicsit megnöttek *azóta*, de a derekad karesú, a nyakad kifogástalan“... Aztán sétálgattam a szobában az ablak és a tükör között... Tetszeni

fogok neki, gondoltam, szépnek fog találni... Most bontja fel a levelet... Csönget... kocsit hozat... Itt lesz mindjárt... Az ágyra néztem... Drágább leszek neki, mint a nászéjszakámon...

Elhallgatott. Aztán intett egy cukrászkisasszonynak.

— Egy pohár vizet, kedves kisasszony...

A mérnök konokul nézte az elfojtott cigarettát. Nem látszott rajta semmi ellágyulás. A cukráslány letette a tálcát és nesztelenül elvonult.

— Feleljen — követelődött Teréz. Tágra nyitotta a szemét, összeszorította a száját. — Feleljen...

Tunák felnyujtotta a kezét és egy szenvedélyes mozdulattal előrelelendítette a páholy vörös moiré függönyét.

— Mije volt magának az orvos? — kérdezte rekedten.

Az arcuk olyan közel volt, hogy a szemüket kénytelenek voltak lesütni. Csak egymás kinyílt, forrón lihegő száját látták.

— Az orvos... Butaság... Esküszöm, hogy butaság... Érti?... Ostobaság.

Elfordította a fejét és a levegőbe mosolygott.

— A maga rögeszméje, Ádám...

A combjuk összeért. Úgy égette a mérnök húsát, mint eljegyzésük előtt a Butterfly előadásán. A Teréz tenyere ott pihent a térdén. Magához rántotta a fejét és megrészegülve kezdte csókolni.

— Menjünk — indítványozta Teréz.

Tunák tántorogva állott fel. Úgy találta, hogy az Orgona-utcai villa kissé messze van most. A kocsisnak a maga címét mondta oda.

— Türelmetlennek tetszik lenni — nevetett Teréz.

— Ha tudná — sóhajtott tréfás szenvedéssel a mérnök.

— Igen... de gondolja csak meg: fényes nappal...

Tunák átfogta a derekát. A karja szenvedélyes erővel ölelte a karcsú testet.

— Hét és fél éve várok erre az órára...

— De remélem — mondta Teréz és egy kis kézi-

tükörben összeszedte magát — nem kompromittálta magát azzal, hogy hű maradt hozzám?

A cipőjét és harisnyáját nem akarta levenni.

— Vár a fűzőkészítőnő... Délre rendeltem fel...

Aztán nehogy kedvét szegje a mérnöknek, levetette a harisnyáját és lerúgta a cipőjét is.

— Ma van egy féléve, — gondolta később elnyújtózva a Tunák ágyában — kereken egy féléve, hogy utoljára feküdtem így az orvos ágyában...

Nézegette az idegen falakat és közömbösen hallgatta a mérnök meg-megszakadó lélekzetvételét.

XIV.

Himmel a nyár folyamán és ősszel gyakrabban találkozott Tunákkal. A mérnök szervezete, mint egy súlyos betegség után, megkezdte a regenerálódás munkáját. Az alakja megtelt, megizmosodott, az arca felüdült és megfiatalodott.

— Táperős ételek — szögezte le Himmel a nyelvével csettintve — vitaminok, szellős lakás... igen és komplett hálószoba... Maholnap pocakká zsírosodnak a hasfalai, Sir!... Szinte árasztja magából a családi képeslapok hangulatát.

A mérnök valóban visszazökkent háborúelőtti kerékvágásába. Rugalmas kedélye kivetett magából minden ünneprontó emléket. Szomjasan vetette rá magát a munkára, erősnek és bizakodónak látszott. A Himmellel való találkozás hangulatainak síma pályáján mindig valami zökkenőt idézett elő. Úgy érezte, hogy ildomtalanul el ejtette ezt a fiatal embert, holott elég értékesnek és rokonszenvesnek látta ahhoz, hogy szokatlan gyorsasággal meginduló barátságukat továbbra is fenntartsa vele. Himmel kissé ágrólszakadtan festett és volt valami szatirikus mosolyában, ami zavarta az emésztést és nyugtalanítólag hatott a dolgok természetes rendjére. Mit szólna Teréz, ha gyakrabban vendégül látnák? Nem volt kétséges: csodálkozó szemeket meresztene. Himmel nem

volt tolakodó és nem látszott rajta, hogy rossz néven vette a Tunák tartózkodását. Ismerte már ezeket a jelenségeket: a komplett hálószoba olykor mindörökre elnyeli a legderekabb felebarátot is. A család hangulatos és komfortos intézmény, de rombol is és nem egyszer elszívja az alkotó energiákat...

Tél elején Tunákat egy nagy bérház előtt látta kocsián várakozva. Szükszavú és lehangolt volt.

— Hogy érzi magát? — kérdezte Himmel nyájasan.

— Köszönöm — hangzott tompán a felvilágosítás.

— Egészségileg?

— Köszönöm...

— A felesége, Tintapetty asszony?

— Pesten van... Az új foxtrottot tanulja...

— Szófica?

— Beteg — felelte a mérnök és türelmetlen pillantást vetett a kapu felé. — Az orvost várom...

Az orvos megérkezett, a mérnök megszorította a Himmel kezét.

— Keressen fel, Himmel, ha ráér — mondta komolyan.

Himmel néhány nap múlva elment az orgonautcai villába és bekopogtatott a betegszobába. Szófi bágyadtan, de érdeklődve nézegette a szokatlan jövevényt. Himmel újságpapírból mulatságos szilvetteket faragott, késével vörös répából fantasztikus alakokat varázsolt elő és meglepő ügyességgel utánózta felindult pulykák, titokzatos baglyok és száguldó csikók hangját. Szófi mosoly nélkül hallgatta az előadást, aztán elfordította a fejét:

— Ez nem szép — jegyezte meg hidegen. — Mondjon egy mesét...

Himmel készségesen mosolygott.

— Egy daxlikutyáról meg egy medvéről, jó lesz?

— Nem szeretem a daxlit — rázta a fejét Szófi. — Két kisfiúról meséljen.

Himmel eleget tett a felszólításnak és két kisfiúról kezdett mesélni. Két didergő fiúról, akinek az orra folyt és kabátjuk hiányzó ujját harisnyaszárakkal pótolták. Szegény volt a két taknyos emberbimbó és amikor eljött

a kegyetlen zuzmara, az aszfalt megrepedt a hidegtől és a koldúsok keze odafagyott az ajtók kilincséhez, a két apró csibész bemászott a pincékbe, hogy káposztát meg fahasábot lopjanak... Mert abban a mezei rőzseviskóban, ahol apjuk, a nyugalmazott utcaseprő feküdt, elfogyott már az utolsó falás kenyér is és ismeretlen zenező volt a melegítő lángok zümmögése... Abbizony... Lopott a két didergő csibészbimbó... hú, hú... besurrantak a pinceablakokon és utána lopództak a kenyeres kocsinak... finom tolvajok voltak, kitűnően tudtak lopni, a tolvajiskolában bizonyára jutalomkönyvet kaptak volna a vizsgán... Volt egy zsákjuk meg egy szánkójuk, a fát, káposztát, kenyeret gondosan betették a zsákba, a zsákot a szánkóra rakták és gyű, elindultak a távoli kunyhó felé, hogy nehéz keresményükből tüzet rakjanak és enni adjanak tehetetlen apjuknak... Mert ki hinné, Szófica — vannak ám ilyen gyermekek ezen a földön — a két rongyos utcaseprőfióka rongyos utcaseprőszíve szerette az öreg utcaseprőt...

— Tegnap találkoztam velük, Szófica... Hazulról jöttek, fázékonyan húzták a megrakott szánt, görnyedve húzták, folyt az orruk, azt mondom nekik, hohó, barátaim, valami lóg ott hátul a szánkóról... A nagyobbik erre kiállt a hámból, hátrament, feligazította halott apja lecsüngő lábát a szánra, a rongyos kabátot szétteregette a kihült testen, aztán visszaállt a hámba s gyű... újra elindultak.

— Kemény a föld, — szólt a kisebbik — nem bírjuk gödörbe tenni.

— Nincsen ásónk, — szólt a nagyobbik — nem tudunk gödröt ásni neki.

Tunák némán intett a fejével. Szófi únta a szeretetről szóló parabolát és elaludt. Tunák óvatosan megfogta a csuklóját és az érverését figyelte. Aggodalom és mély vonzalom tükröződött az arcán. Nézte a gyermek kipirult arcát, hallgatta a lélekzetvételét. Aztán elővette a hőmérőt és óvatosan becsúsztatta a karja alá...

Himmelt meglepte a mérnök titkolt ragaszkodása, viszonzatlan szeretete Szófi iránt. Minden szabad idejét

a beteg ágya mellett töltötte, felolvasott neki, játékokkal halmazta el. Az elkényeztetett gyermek kelletlenül túrta apja gyöngédségeit. Himmel jobban érdekelte, ragaszkodott hozzá, hogy gyakrabban látogasson hozzájuk.

— Jó napot, mylady, — köszöntött be délutánonként Himmel — pompás mesét eszeltem ki az éjszaka... Jól van?

— Jól vagyok, — hagyta rá Szófi — csak unatkozom.

— Hőemelkedés?

Egy hét múlva Szófi zsörtölődve közölte:

— Nincsen már lázam és a papa mégis folyton méríksél a hőmérővel.

— Ej, ej, Tunák papa, — fordul Himmel korholóan a mérnökhöz — miért e folytonos méríkselés.

— Félt engem — világosította fel a gyermek rosszszaló hangon. — Anyuka egyáltalában nem szokott féltetni... A papa meg egész nap itt ül az ágyam mellett...

Tökéletesen az anyjához hasonlít, gondolta Himmel. Frigid és önző, nem érdeklik az érzelmek.

Néhányszor még ellátogatott a villába. Amikor egyszer játékbábokkal felszerelve, amelyeket rongyból, drótból, üvegből maga fabrikált a Szófi részére, belépett, az előszobában, a szalon felől élénk társalgás hangját hallotta. A mérnök felvilágosította:

— A feleségem hazaérkezett.

— Pompás. Akkor hát én visszafordulok. Ezeket a rongybabákat adja át Szófinak...

— Jöjjön, Tücsök úr, melegítse fel gémberedett tagjait családi tűzhelyemnél... Egy teát kap, néhány szendvicset és egy kis betekintést meghitt házastársi életünkbe...

Himmel oldalra billentette a fejét és alulról fölfelé nézett a mérnökre:

— Hogy? — kérdezte érdeklődve.

— Jöjjön, Tücsök úr...

Bevezette Himmelt a szalonba és bemutatta Teréznek.

— Himmel? — kérdezte az asszony és pillantása megütődve mérte végig a kissé hanyagul öltözött látogatót. — Szófi már beszélt magáról.

A fiatalember könnyedén meghajtotta magát.

— Pompás színben van, madame — jegyezte meg szeretetreméltóan.

— Látott már?

— Igen, volt már szerencsém, amikor az Ibolyadombon járt...

Újabb látogatók érkeztek, Teréz elfordult és ott hagyta őket. Elragadó cigarettaszipka nyúlt ki az ajkai közül, csuklóján aranykarikák tömege csörgött. Néhány nap előtt érkezett meg Pestről egy féltucat kitűnő tangószámmal, egy csinesillabundával, három tavaszi kalappal (Renée kreáció, Paris, 24 Boul. St. Michel) és az említett hosszú cigarettaszipkával.

Tunák bemutatta látogatóját a jelenlévő hölgyeknek és férfiaknak, aztán nem minden káröröm nélkül a sorsára hagyta őt és elvonult a kártyázókhoz.

A hölgyek úgy ültek a székeken, karfákon, asztalokon szanaszét, mint pletykázó madarak egy bokor ágain. A csevegés színvonaláról, a ruhák kivágásáról nem volt nehéz kitalálnia, hogy egy ötórai teába pottyant bele.

— Ön földrajztanár? — kérdezte tőle egy mókuszemű sárga ember. — Kaucsukkézelőt már csak földrajztanárok viselnek...

— Nem az enyéme, — mentegetődzött Himmel — kölesön kértem őket...

A mókustekintetű férfi leült mellé egy fotőjbe és a Habsburg restaurációról kezdett beszélni. Lelkesedést vett erőt rajta, látszott az arcán, hogy nagyon örülne egy Habsburg királynak. Himmel fehajtott egy konyakot és körülnézett. Úgy érezte magát, mint egy tyúkfarmon, amelyen pompás tollú anyaállatok teozófiáról és rákmajonérról kotkodácsolnak. Felhajtott még egy pohárral a kitűnő konyakból és rámosolygott az emberre.

— Habsburgok?... Lá lá... Ismerem őket, láttam belőlük néhányat a Kapucinusok sírboltjában... Való-

ban... Ártatlanoknak és rokonszenveseknek találtam őket...

Egy sovány, kreolarcú lány állott meg Himmel előtt.

— Azt mondja Tunák, hogy maga teozófiával is foglalkozik — mondta letargikus hangon, hosszú, álmodó füstfelhőt eregetve ki a száján. — Én Rátkay Gabriella vagyok...

Közismert öngyilkos volt, három halálos szerelemmel és három öngyilkossággal. Minden szakítás után öt darab szublimátpasztyillát vett be. A gyomormosás másnapra rendszerint elmosta szerelmi bánatát.

— Tunák érdekes dolgokat beszélt magáról. Maga valami Himlőoltás Elleni Ligát alakított... Szerfelett érdekelnék ezek a dolgok... Szörnyűnek találom ezt a léha ugrándoizást... Maga nem?

Megkérte Himmelt, hogy várja meg, beszélni szeretne vele. Aztán elment ő is a kártyázók közé. A Himmel közelében egy filigrán hölgy egy tenoristáról áradozott. A sarokban egy drótszörű kutya a feldöntött likőrös poharat nyalogatta. Díjnyertes dög lesz — gondolta Himmel. — Nem tévedett. A kutya fényképét leközlötték az összes számottevő képeslapok, sőt az egyik vezető napilap is, Lloyd George nyilatkozata és a német jóvátételi viták között. Egy ezüstpikkelyes, műlovarnőkarcsúságú hölgy ölében üldögélt és rosszalóan prüsszkölt, valahányszor az orra alá fújták a füstöt.

A tágas szalonban élénkség és vidámság uralkodott. Egy Kleopátra-csüngős hölgy áthajolt a szék karfáján, keblét majdnem elhullatta, széthúzta az ajkait és azt mondta egy ragyogófejű fiatalembernek:

— Szerezze meg nekem azt a könyvet... Rajongok a malacságokért...

— Csak a malacságoknak van létjogosultságuk — állította a fiatalember komolyan. — Olvasott valamit Lord Byronról?... Melegen ajánlom... öt évig volt viszonya a nővérével.

— Colette a kedvencem...

— Az agg hölgy szerintem a francia irodalmat a legüdébb és legmaradandóbb malacságokkal gazdagította.

A Kleopatra-fülbevalós hölgy úgy találta, hogy nálunk unalmas problémákon nyargalnak az írók.

— Ha azt olvasom valami könyvről, hogy nagy port vert fel, — mondta lekicsinylően — már tudom, hogy valaki megint egy csomó unalmas okosságot mondott a középosztály vagy az elsodort falu tragédiájáról...

Teréz arra pillegve meghallotta, hogy irodalomról beszélnek.

— Szívem, — fordult vissza — egy nagyszerű Erdős Renéet hoztam... Alig tudtam letenni... Imádom...

— Jobb, mint Babits — szögezte le egy teaasztal tetején a filigrán nő. Aztán folytatta beszélgetését az álmoszemű sárga férfival. — Én nem utálom a kövér férfiakat... A kövér férfinak fehér a bőre és nem olyan erőszakos. Részemről ellene vagyok az erőszaknak. Minnek az, amikor a nő rendszerint úgylis megadja magát...

— Nagyon jó hely — állapította meg Himmel és felhajtott egy újabb pohár konyakot. A filigrán nőt nézte. Olyan volt, mint egy batulalma, némi rothadási foltokkal.

A dolgozószoba ajtajában ismerős nőt pillantott meg. Egy építővállalkozó felesége volt. A nyakából egy csomó színes szalag csüngött; édes egérfogai mögül érzelmes althang szűrődött elő. Az őszi evezőtréningről magyarázott valamit a szomszédjának.

— Úgy fogta az evezőt, mint a főzőkanalat... Péterfy panaszkodott is miatta... „Asszonyom, ha nem akarja, hogy gutaütésben múljak ki, fogja meg kérem azt az evezőt...”

Himmelt a nő szalagjai és althangja mandolinra emlékeztették.

— Péterfy egy nagy majom...

— Ó... aranyom... nincs itt valami tévedés?

Teréz nevetve igyekezett elsímítani a vitát.

— Egyeztetek meg abban, hogy Péterfy csak kicsi majom...

Nevettek, cocktailt szopogattak és cigarettáztak. Borotvált hónaljuk valami szemérmetlen meztelenség érzését keltette. A mandolin Altwien-porcellánokról pengett valamit, Kleopatra egy Jean Patou ruhát írt le... Ahogy ujjai elsiklottak keményrefűzött melle, hosszú combjai és mohó csípői mentén és a divatlapok stílusában néhány kurta mondatot vetett oda hallgatóinak, Himmel látta rajta, hogy nincsen más vágya, minthogy egyszer a Die Dame-ban vagy a Sport im Bild-ben az ő arcképe alatt is ott álljon:

„Frau von Kleopatra. Abendkleid in Directoire Geschmack, aus Silberbrokat, mit Zobelbesatz. Dazu Samtfächer. Modell: Jean Patou.“

Sovány volt, vékony végtagjaival, szinte áttetsző törzsével és szerelmi lázt okozó baktériumaival malária-szúnyogra emlékeztetett. Volt ott egy nő, aki racsolt és ismerte Közép- és Dél-Európa valamennyi luxushoteljét. Tudta, hogy Pontresinában a legjobb a Schlosshotel, Nerviben a Savoy, Luganóban a Majestic Palace és Taorminában a Beau Séjour.

— Vajjon tuberkulotikus? — kérdezte magától Himmel. Ártatlanul racsolt és rövidlátóan csipegetett a zongorára állított szőlőstányérból.

— Mi nagyon takachékoskodunk most, Techéz... Az inast el kellett bocsátanunk.

— Ugyan — figyelt fel Teréz. — Mi történt?

— Nem tudod? Nője volt Janinak.

— A férjednek nője volt? — kérdezte Teréz derűsen. — Kérlek, Bözs, ne hidd el...

— De biztosítalak, Techéz... A Janinak nője volt... Egy nohvéig lány.

— Egy norvég csalogány — gúnyolódott Teréz.

A mandolin is megpengette húrjait.

— Bözs... a férjed talán rosszul ismeri a földrajtot.

— De biztosítalak, — erősködött a fekete asszony és majdnem sírva fakadt bosszúságában — biztosítalak,

hogy nohvéig volt. Ezt nem engedem elvitatni... Most aztán, ha kijön a gyácból, jelentkeznie kell nálam... Ma egy előadást kell megnéznünk... Nagyon éhdekes lesz... Valami mochmonokból vagy hochmonokból lesz szó.

Aztán bejelentette, hogy rövidesen egy gyereket fog kapni Janitól. Úgy osztják be, hogy szeptemberben legyen az akusman, mert erre a célra a szeptember a legalkalmasabb.

Himmel egyedül üldögélt egy szőnyeges ajtó mellett és várta a mérnököt. A drótszűrű kutya feldöntött két likörös poharat, aztán nagyot ásított. A fal mellett üres karosszéket látott, unatkozva felugrott rá és lustalkodva elhelyezkedett rajta.

Himmel intett neki, hívogatólag pissegett, de a drótszűrű rekorder feléje sem fordította a fejét. A szeme sarkából vetett rá egy futó és megvető pillantást. Himmel elismerően nézegette.

— Nem akar velem szóbaállani. Tele van előítélettel, mint a gazdája.

Mosolygott, konyakos poharat emelt a szájához és fojtott hashangon vonítani kezdett. A drótszűrű eb riadtan ugrott a magasba, aztán ijedt szűköléssel a zongora alá menekült. Néhány perces zűrzavar támadt, senki sem tudott számot adni a történekekről, a kutya megrettenve vonított a zongora alatt és semmiféle könnyörgésre nem akart lecsillapulni. A zavart felhasználva, a ragyogófejű fiatalember hátonecsókolta a mandolint, a raccsoló hölgy pedig a sarokba vont a Terézt. Himmel elég jól hallotta a sarokban lezajlott párbeszédet.

— Igaz, hogy likvidálni akachod a féchjedet?

Teréz kétértelműen hunyorított. Ettől megmozdultak a tintapettyei és a szemöldökei és e mozgások összessége valami közömbös mosolyt eredményezett.

— Türelem, Bözs, a dolog még nincsen kialakulva.

— Techézem, szólj nekem, ha kialakul. Hasznos tanácsal akachok neked szolgálni.

— Megígérem, — nevetett Teréz — hogy telefonálok, mihelyt beadom a válópört.

— Én nem titkolom, Techéz, én bochzasztónak találok, ha egy féchfinek nincsen lába. A hábochú az lehet felemelő dolog, de amikoch mách vége van a hősiességnek, akkoch mégis csak úgy helyes, ha a féchfinek lába van. Nem igaz, Techézem?

Teréz szenvedélyesen szívta a cigarettáját. Egy sötétarcú férfi felé tekintett, aki egy angoramacska puhaságával és bulldogkutya göggyével trónolt az ablakmélyedés emelvényén.

— Természetesen, szívem, tökéletesen igazad van.

A kreolarcú férfi fennhangon magyarázott valamit. Köréje gyűltek, a zaj elcsendesedett.

— Hölgyeim és uraim, — mondotta és karjait színpadiasan kitárta — ime engedek nagyrabecsült háziaszszonyunk óhajának és kielégítem megtisztelő kívánságukat. Legújabb darabom egész kivételes színpadi kísérlet lesz.

— Ezt hallgassuk meg — ajánlotta Himmel magának.

— Azt igyekszem bizonyítani, hogy létünk két végzetes színe a vörös és fekete: szenvedély és elmúlás... Színpadi fényszórók adják hozzá a kísérő zenét... A két szín nőni, vibrálni fog, harcra kelnek egymással és hölgyeim és uraim, győzni fog a fekete...

— Gyönyörű lehet — pengte a mandolin összes húrjain.

Az író egy kis időt adott az elragadtatásra, aztán mosolyogva hajolt előre:

— Adva van egy férfi, egy asszony és a férj... Figyeljék meg a sorrendet: férfi, asszony, férj...

Himmel rámosolygott a kártyaszobából kilépő Rát-kay Gabriellára.

— Tudja, ez a maguk kosfejű írója nagy számár lehet... Bocsásson meg, most mennem kell... A Himlőoltás Elleni Liga?... Nem bánom, kisasszony, ha érdekli... Csütörtök és szombat este nyolctól tizenegyig, angyal-utcai kávé mérés...

Nem várta be Tunákat, búcsú nélkül távozott. Enyhe undorodást érzett. Hölgyeim és uraim... No...

Elég volt ebből... Hogy is hívták ezt az embert? Emlekezett a nevére: Csermalmi... Öt év mulva négyszáz-húszféle rögtönző gáz áll majd útrakészen a nagyhatalmak laboratóriumaiban és ez az ember színpadi trigonometriával bővíti a közönséget... És ami a mérnököt illeti... alaposan levették a műsorról...

Az előszoba ajtaját a szobalány a kelleténél hamarabb csukta be és odacsípte a Himmel cipőjét.

— Elkésett, kedvesem — világosította fel Himmel szeretetreméltóan. — A sarkomat én már tegnap elhagytam valahol...

Értett az arcok hieroglifjeihez és Teréz csinos arcáról sem olvasott le különös elragadtatást: „Ó, a férjemnek is exotikus szórakozásai vannak...” — jelezte a Teréz tintapettyes arca, amikor ő a szobába lépett... „Ha ez az ember itt marad, egészen elrontja a bútorok harmóniáját...”

Teréz szemmelláthatólag nem lelkesedik a házasság gyönyöreiért. Úgy látszik, most az író van soron... Kissé rothadt dolog... És az a hosszúcombú nő is, hogy szívta magához azt az embert... Ott állott a két nő között erős szerelmi légvonatban... „Hölgyeim, egy kis türelem, mindegyiküket sorra ejtem...” A társadalom egészen jól meglehetne ezek nélkül a hölgyek nélkül... Micsoda nők! Az iskolázott tudatlanság, a könnyen kitapintható medencecsontok, a szívnek némi elmeszesedett csökevénye, egy kis zene, egy kis irodalom, egy csomó üveggyöngy és úgy futólag egy-két gyerek. Melegágykultúra a szónak és az ágynak hálósobai értelmében, ivari mirigyek tömege Jean Patou selymével leborítva. Kelepcék, amik törbe csalják a férfi ösztöneit.

Ostobáknak és nevetségeseknek találta őket, mint azokat a csirkecombokat, amelyeket szárukon csinos sztaniollal von be az előkelő éttermek szakácsa az étvágy fokozása és a gyönyörtelibb elfogyasztás érdekében.

Januári szél ingatta az üzletek bádogtábláit. A rozsdás rudakon szomorúan vonítottak a vaskapcsok. A frissen aszfaltozott úton autók suhantak tova nőkkel, mimoza és krizantémcsokrokkal, vadonatúj rendszámmal.

Himmel feltúrte világos tavaszi felöltőjének gallérját, átvágott az úton és elindult a Csomborné vendéglőjébe. Hónapok óta nem járt arra. Most kedve szottyant egy kis kanáricsattogásra. „Én Rátkay Gabriella vagyok.” Olyan vagy, kedves, mint egy nőnemű púposteve — gondolta Himmel.

A Cseréppipában álmosan zümmögtek a gázlángok.

— Mit ír az unokája, Csomborné asszony? — kérdezte a tiszta özvegyet és barátságosan megveregette a kezét.

A vendéglősné elsietett a levélért.

— Ej, hát már lyukasztógéppel is tud írni? — kérdezte Himmel lelkesen, de részvéttel. Végigfutotta a levelet, az ő számára is volt benne néhány szelíd üzenet, aztán megsímogatta az asszony kedves, fehér haját.

— Sírhatnékom van, Csomborné, drága... Az élet rút... szerfelett rút. Ez a szegény kis bogár... Az ördögbe is, hagyjuk az elégiákat... Nézze csak ezt a marék nikkelpénzt... Éjjeli másodruhatáros lettem egy kávéházban... „Hé, gárdérobos, második oszlop, ablak mellett...” „Hallja, ruhatáros, vigyázzon erre a perzsakabátra...” „...Te, Peti, nem fog ez az alak a klozet felé megugrani ezzel a kabáttal?”

Rámosolygott az asszonyra és finoman biccentett a fejével:

— Egy tétel savanyútüdőt, igen? És hozzá félliter vörösbort.

XV.

Kutya hideg volt ezen a télen. Az Ibolyadombon lakott egy nyugalmazott tanító, aki jégkorszak bekövetkezését hirdette. Mindennap megmérte centiméterrel a patak jegét és észleleteiről feljegyzéseket készített.

— Egy évtized mulva, barátom kokas — magyarázta a trafikban — jegesmedvék fognak sétálni a Szabadság-téren.

— No, de hát ez még nem biztos, — vélte Himmel jóakaratólag.

— Idenézzen, barátom kokas — mondta a tanító és előkapta a feljegyzéseit. — Kilencszázhuszonhárom január 5. Jégvastagság: 25 centi...

Nos, hát kutyahideg volt ezen a télen. Zöldtestű madárkák ereszkedtek le a gesztenyefák ágairól a széles úttestre, de felrepülni már nem tudtak, fagyott hulláikon átrobogtak a nehéz teherautók. Himmel megfigyelte, hogy a szobrokon a hadvezérek kemény kecskeszakállt növesztettek és a régi franciskánus klastrom falmélyedésében Szent Ferenc hosszúszőrű hermelinbundát öltött barna kámzsája fölé. Egy rongyos teremtés odaragadt a térdeplőzsámoly jeges deszkájához, válla fölött a gömbölyded rongybugyor szépen lekukkadt a könyöklőre, Himmel alig tudott belé meleget és vigaszt lehelni. Beléjekarolt és kitotyogott vele egy térre.

— Gyerünk, kis nagymama, gyerünk... Nincs semmi baj... láttam ám, láttam ám, hogy a szent lemosolygott magára... Interveniálni fog... ismerem jól, kedveli az ilyen apró anyókákat, biztos, hogy interveniálni fog... Lefogadom, hogy minden rendbe jön ezután... A lánya, aki bizonyára rossz útra tért... no, úgy-e, úgy-e... meglássa jó útra tér... Majd küld egy jó meleg kendőt... És a fia is... No nagymama, itt ennél a gesztenyésnél melegítse csak meg kicsit a kezeit, én addig burgonyát hozok és megkérjük szépen a signore talianót, akit igen jól ismerek, hogy adjon egy kis helyet a paraszán a burgonyáknak...

A cipőtalp jeges melódiákat nyomott ki a kemény hóból, az aszfalt meg füttyentett a hozzákoppanó cipősaroktól. Aztán friss hó hullott az égből. Hullott, álmatagon kóválygott, a puha hópokróc befödte a domb megviselt hátát, az istállók sebeit, a csend siketebb lett, a hang megsokszorozódott. Ha a varga, aki kilenc gyermekével a harmadik telken lakott, kiállott pléhrámákból és cukorládákból összeeszkábált háza elé tüsszenteni, ami kedves és régi szokása volt, a távoli botanikus kert jegenyéin felrebbentek a hollók és a méhésztelepen megbicsaklott a fogoly őzike. Tücsöklak előtt a diófa legfelső ágán naponként tiszteletét tette egy szarka, az ablakon át lené-

zett a verandára, hevesen himbálta magát az ágon, billegette a farkát és hadari hangon egy rakás pletykát adott le a kuckóban ácsorgó Kovács úrnak. Kovács úr oldalra billentette a fejét, rövid és kellemes tömondatokban válaszolgatott, olykor szemmelláthatólag érzelmi húrokat pengetett és izgatottan körülbicegte a verandát.

— A szalmaözvegye lesz — gondolta Himmel és bár ezekben a hónapokban rossz véleményt táplált a női nemről, Kovács urat kirakta néhányszor a veranda lépcsőjére, nehogy azzal vádoltassék, hogy útját állja a házastársak boldogságának.

— Sajnálom, Kovács úr — jelentette be egy reggel, amikor a hőmérséklet a verandán fagypont alá süllyedt — egyelőre el kell önt szakítanom hűséges hitvesétől.

A hímszarka olyan tüneteket mutatott, mintha megfagyni készülne. Tücsöklak fakészlete nem sok lehetőséget nyújtott a fenyegető veszedelem elhárítására. Kovács urat tehát kosztba kellett adni tavaszig a szomszéd telken lakó kocsisnéhoz, aki madárkedvelő asszonyság hírében állott. Valamikor ügyesen kezelte a lépveesszőket és nagy forgalmat bonyolított le csizekben és más vörösbegyű madarakban. Kovács urat meggyöngült szemei mátyásmadárnak nézték. Azon fáradozott, hogy kosztosát a Miatyánkra megtanítsa, ami azért is nehézségekbe ütközött, mert Kovács úr, nyilván a Tücsöklak pogány levegőjétől megfertőzve, nem mutatott semmi fogékony-ságot a tételes vallások iránt; a dolog — úgy látszott — éppen ellenkezőleg állt. Kovács úr ugyanis érdeklődéssel billentette félre a fejét, ha Szikomorusz a tökehalmozás pimaszságairól szavalt el néhány versszakot és jókedvűen ugrándozott, ha Himmel gitárján a Marseillaiset pengette.

Kovács úr után Szeplősháj is búcsút mondott Tücsöklaknak. Reumatikus farbántalmaira és élénkülő üzleti elfoglaltságára hivatkozott. Kemény, szeplős képe kissé belesoványodott a nagy gazdasági fellendülésbe: most már nemcsak ezüsttárgyakat, hanem minden ócska lomot összevásárolt, éjszakánként megragasztotta, kifényesítette, beolajozta, átfestette őket, kora reggel útra-

kelt velük és senki sem tudta hol, hogyan, kinek, estére elsütötte az egész készletet. Pénzét a nyakában hordozta és mély levertség vett erőt rajta, ha kétnaponként néhány garastól meg kellett válnia.

— Az ember tönkremegy belé — sóhajtott keservesen.

Miről is volt tulajdonképpen szó? Rendszerint tíz deka töpörtőről vagy egy kurta karéj véres hurkáról, amit piaci sütöktől vásárolt. Kovács úr mérgesen csörgött, ha közeledni látta. Szikomorusz megvetően elköpött a feje fölé.

Januárban felpakkolta a cók-mókját és távozott. Ígéretet tett Himmelnak, hogy mihelyt az ibolyák nyiladozni kezdenek, visszatér Tücsöklakba, mert a szállás elég olcsó, a levegő itt künn a domboldalon egészséges és Tücsök úr is tűrhető felebarát, ha a kolbászokkal szemben megnyilvánuló kleptomániájától eltekintünk.

— Ha nem fagysz meg tavaszig, vagy nem akasztanak fel valami útonállásért, még látni fogjuk egymást — jelezte távozóban.

Himmel barátságosan megrázta a kezét.

— Kösd föl magad, kedves — búcsúzott tőle érzékenyen.

Így maradt aztán magára a verandán, amelynek üvegeit félhüvelykes jégtáblák óvták a megrepedéstől. A hiányzó ablakszemeket szénászsákok pótolták. A szomszéd kocsistól szerezte, aki ott lakott mindig terhes feleségével, öt meztelen porontyával és gazdájának két muraközi lovával a szomszéd parcella végében egy furcsa faalkotmányban, amelyet vékony deszkafal választott el az istállótól. A gyermekek mezítláb szaladgáltak a hóban, gömbölyűhasú anyjuk beesett mellével minduntalan megjelent az alacsony ajtóban és hívogatta őket.

— Kutya hidegek vannak — vélte Himmel és éjszaka lábára húzta azt a penészes botoscsizmát, amelyet a ház régi lakója, vagy valami vincellér a szomszéd helyiség szőlővenyigéi között felejtett. Combig érő meleg ruházkodási cikk volt ez a botoscsizma, igen hasznos találmánynak bizonyult, csak az volt a kár, hogy a párja el-

kallódott valahol. Cserélgetni kellett éjszaka egyik lábáról a másikra, ami mindig jól esett ugyan az egyik lábának, de annál rosszabbul érezte tőle magát a másik.

Tüzelőanyagról kellett gondoskodni. A ruhatárosi jövedelmek tekintélyes része észrevétlenül elszortyogott. Egyszer inget vett, máskor valami vastag könyvet — a könyvet a maga számára, az inget a kocsisék valamelyik gyermekének, annak, amelyik éppen soros volt — mire belenyult a zsebébe, hogy a tüzelőanyag árát kikaparja, nem sokja maradt. Rövid megfontolás után úgy határozott, hogy a kert alján megfagyott patak pallóit fogja hazaszállítani. Sok kis palló feküdt keresztül a patakon és az útszéli árkokon, minden telek előtt akadt egy és mindenik megvolt legalább három méter. Beosztással, szinte nemes önmérséklettel cipelte őket haza horpadt pléhkályhájába, mindig csak egy-egy karfát, kurtább boronát, három-négy szál deszkát, hogy maradjon is valami arra az esetre, ha netalán valaki forgalmat akarna a hídon lebonyolítani. Ez azonban csak nagylelkű hipotézis volt, mert nem igen akadt senki, aki az elhagyott zuzmarás kerteket látogatta volna. Az út a csikorgó domboldalon a sóhajtozó vackorfák és hegyes jégcszilánkokat hullató ecetfák között nem volt éppen barátságosnak mondható. Riadt sziluettek lopakodtak át a világító havon, a város zaja fel sem érhetett a dombra, útközben megdermedt, mint a drótokról lepotyogó sármánytyúk.

— Uff, uff — kiáltotta el magát Himmel, ha hajnali hazabaktatáskor oldalt hirtelen feléje eredt valami sziluett a kemény havon. Drapszínű tavaszi felöltője zsebében néha jókora kőszéNDARABOK feszültek, megesett bizony, hogy a sziluettekre kellett őket pazarolnia. De ha magányos hajnali útján sikerült néhány darabot hazamentenie, pompás durranás, zajos népünnepély támadt az elhagyott, néma verandán.

— Kr... rff... durr... — dörrentette a kis pléhkályha. Lövöldözött, megvadult, három cingár lábát már mozgásba hozta, hogy nekiiramodjon és szétszedje az egész világot. Profilban is, szemben is, nekidühödött népgyűlési szónokhoz hasonlított.

A kemény levegő lágyulásnak indult, az ágy alól előkerült a számovár. Himmél keménymaglevest, virstlinek való vizet, nemritkán tejet forralt benne, aztán lefeküdt a pléhkályha mellé és az asztal alól előhúzta valamelyik könyvét. A gondolatai elbokáztak a levegőbe, úszkáltak az élet hómezői felett, olykor a kozmoszba is elperdültek, könnyedén, legyőzve a gravitáció szabályait. Az élet csunya defektusokat mutatott és a szenvedők olyan gyámoltalanok voltak! Olyan kifosztottak! És a környörteleknek, a harácsolók, a nagyétűek, a törvénycikkelyek kiválasztott népe, a paragrafusok kegyeltjei, — hogy csörtettek ebben a civilizált vadonban! Ezerkilencszázhuszonhárom év telt el Krisztus születése óta. Vajjon nem valami atavisztikus gonoszság, valami megtisztulni nem tudás, az emberi szellem valami ki nem irtott féregnyulványa okozza a bajt? Huszonegy éves korában vetette fel először ezt a kérdést. Azóta sok év telt el, a jóllakottak és káviárevők tömör csapatjához újabb elemek csatlakoztak, akik növelték a bajt, mélyítették a káoszt, környörtelenné tették az élet terhét és tiszteltették a bibliát: azok a divatos ragadozók, akik, mint nevető hiénák, kedélyesen lakmároztak a háború maradékából... Himmél elgondolkozott felettük és a kis kávémérésben, ahová összegyűlt néha a barátaival, vitákat is rendezett, felvetvén sorrendben a következő kérdéseket:

1. Segíthet rajtunk egy polgári radikalizmus?
2. Hát a szocializmus?
3. Esetleg a kommunizmus?
4. Hát mit szólnának az urak például a nihilizmus-hoz?
5. Anarchiához?
6. Vagy egy olyan mentőötlethez, amelyet a tisztelt jelenlévők valamelyike bocsát vita alá?

— A polgári radikalizmusnak nemes elképzelései vannak, jelezte az egyik hozzászóló.

(Gúnyos kotkodácsolás egy hevesen füstölő gömbölyű fapipa mögött:)

— Nemes... Nemes!... Nemes!... Hát hiszen éppen ez a baj... Elegünk volt mindenből, ami nemes...

— A polgári radikalizmus lemaradt egy lófejjel a derbyben...

— Programmja elég humánus: a társadalom tegye lehetővé, hogy minden cipőtulajdonos évenként legalább egyszer megtalpaltathassa a cipőjét.

— Ad kettő: szocializmus...

— Brávó, otthon vagyunk...

— Hideg. Híjával van minden fantáziának. Egy tucat tévedés. A cipőtálpalást kizárólag csak a cipőtleneknek engedélyezi.

Szikomorusz azzal vádolta Himmelt, hogy rendszertelen koponya, naivságokat kotyog, olyan, mint egy ártalmatlan molylepke: belemar egy-egy lyukaeskát a gazdagok frakkjába és tovaszáll. Himmel azzal torkolta le, hogy ő meg vörösreüli a fenekét egy-egy költészeti problémán, mint egy pávián.

A társaság egy kávémérés hátsó részében tartotta összejöveteleit, alkovszerű szobácskában, amelyet két-három lépcső és az elfogyasztott ételneműekből 10% engedmény választott el a többi halandók részére fenntartott bolt-hajtásos helyiségtől. Ragadós márványasztal körül üldögéltek, nyolcan-tízen lehettek, egymás cigarettáját szívták és Európa kijátszott tömegeit képviselték. Céljaik körvonalait még elmosta kissé a kávémérés vastag füstje, de néhány ponton már most is világosan látszott: egymástól sohasem kölcsönkérni, egymással sohasem kezét fogni és odahatni, hogy a népszövetség, mint az emberi elme egyik legtorzabb alkotása, sürgősen szüntesse be hiábavaló fecsegéseit. Műsoruknak volt még egy szabatosan megfogalmazott pontja, a himlőoltás kérdése. Az elmúlt három év zajos és dús hömpölygése azonban elmosta e kérdésnek minden jelentőségét. Túljutottak rajta, ideológiai multnak tekintették. És így történt, hogy amikor egy csikorgó este belibbent közéjük Rátkay Gabriella aranycigarettatárcájával, érzéki pattanásaival és teozófiai jegyzeteivel — a Himlőoltás Elleni Liga eredeti programjára Himmelen kívül már alig emlékezett valaki.

A lány férfias szabású ruhát viselt és ezúttal nem lát-szott púpostevének. Himmelt ez arra indította, hogy ked-vesebb arcot öltön — ami nála vajmi ritkán ütközött nehézségekbe és elmagyarázta a vendégeknek azokat az elfakult szándékokat, amik azt a bizonyos ligát az idea-lizmus elmúlt éveiben, mintegy három év előtt, életre-hívták. Miért himlőoltással kínozni a gyermekeket, ha a gáz a rövidesen elkövetkezendő háborúban pillanatok alatt végezni fog velük? Az új hadvezérek nem azt fog-ják csinálni, amit a nagy Bonaparte, aki megfagyasztotta 600.000 katonáját, vagy a kilencszáztizennégyes Bona-parték, akik tízmillió emberi agyvelőt freccsentettek szét kurta, de hatásos marsallbotjukkal. Az új Bonaparték, nyolevanmillió tehenet, ugyanannyi patkányt, gilisztát, malacot, pacsirtát, pontyot és embert fognak néhány pil-lanat alatt a hátukra fektetni. Ebben a létszámban benne lesznek a csecsemők is kicsike mosolyukkal és piros taft-szalagjukkal, az óvodások kis versikéikkel és törékeny nyakukkal, a tízévesek tintás ujjacskáikkal és himlőoltás-sal a karjukon... Ott fognak egy pillanat alatt megfe-ketedni a bölcsőjükben... Ott fognak fetrengeni ronggyá foszlott tüdőcskével a játéktér napfényes homokján a le-hullott pacsirtákkal és felfordult patkányokkal...

— Imádom a pacifizmust — jelezte a lány pásztor-órákhoz illő althangon.

Himmel, aki borostás álla és elgörbült nyakkendője ellenére igen kellemes hatást tett a lányra, kisujja he-gyével megvakarta a feje búbját.

— Tudja, tisztelt Gabriella, a pacifizmus ma már túlságosan polgári kedvtelés ahhoz, hogy érdekes legyen...

— Visszont — mondta Gabriella állhatatosan a Him-mel szemébe nézve — egy rossz nyakkendő és egy rosszul borotvált arc ma már nem jogcím a gúnyolódásra...

— Bocsásson meg... lejárt a borbélynál a bérletem.

— Mikor?

— Ó, még tavaly... — mondta Himmel ártatlanul.

Együtt hagyták el a kávémérést. A lány Tunákékról beszélt. Teréz megcsalja a mérnököt a drámaíróval. Egy csinos belvárosi lakásban szoktak találkozni. Aztán köny-

vekről kezdett beszélni. Romain Rolland, Marcel Proust, Mórícz Zsigmond, Babits. A sarkon megkérdezte Himmel, hogy merre megy. A következő sarkon megkérdezte tőle, hogy eljön-e vasárnap este hozzájuk?

— Mi lesz? — tudakolta Himmel.

— Egy kis Bergson, utána egy kis zene. És hideg pástétomok.

Sokáig fogta a fiatalember kezét.

— Magát Tücsöknek is hívják?

— Nem mindenkinek szoktam megengedni.

— Nekem megengedi?

— Ha örömet okoz magának — vonta a vállát Himmel kedvetlenül. — De a zenés pástétomra nem megyek el.

Mosolyogva megrázta a csalódott lány kezét és el-sietett. Űnta, lenézte a Bergsonnal, tangóval és pástétom-mal körített ötórai teákat. A nagy felszabadulás ráadás-nak ezt is a nyakunkba sózta: a félműveltségnek ezt a kérlelhetetlen terjedését, Bergson hódításait és a zenének valamilyen kapcsolatát a legképtelenebb dolgokkal. Egy kis Bartók és némi özgerinc, salátával. Debussy hideg fogollyal. És csak úgy en passant: „Hallottátok? Tunákné most a Csermalmi szeretője.“

A kávéház felé sietett, hogy beálljon a ruhatáros pult mögé. A mérnökre gondolt és sajnálkozott rajta. Mi köthet egy embert ilyen kérlelhetetlenül egy sekélyes, léha és érzéketlen teremteshez? Tunákot előítéletei, gyöngéi ellenére rokonszenvesnek találta. Nem volna okos dolog felmenni hozzá, karonfogni és azt mondani neki:

— Jöjjön, jó uram, magára itten semmi szükség nincsen ...

XVI.

A városból hazatérőben, ha a fagy nagyon belehara-pott az ujjai végébe, egy negyedórára betért a dohány-tőzsdébe, amely az Ibolydombra kanyargó út alján egy régi bástyaépületben szorongott. Apró, burgonyalevestől illatozó kalitka volt a dohánytőzsde, vasrácsos ablakkal,

bolthajtásos mennyezettel homorúra vásott kőlépcsővel. A pult mögött feslett karosszékekben hatalmas emlőjű aszszonyság trónolt. Legtöbbször szundikált, ha ébren volt, vöröszománcú ibrikből burgonyalevest kanalozott. Rövidlátó szemeit szinte belemártotta a barna folyadékba, amint kanalával a burgonyakockákra vadászott.

— Efraimné nagysád, — mondta neki néhányszor Himmel — maga imádja a burgonyalevest.

— Imádja a bánat — viszonzotta Efraimné vastag hangon. — Az orvos rendelte hízás ellen.

Ez az Efraimné abba a gyanúba keveredett, hogy a boltocska kiszolgáló lányait mekegő öreg férfiaknak szolgáltatja ki fix közvetítési díj ellenében.

A kiszolgálást ebben az időben félénkszemű, fiatal leány végezte. Az arca fehér volt, felső fogsora rendezetlen, csupasz alsókarja pihés, mint zsenge kacsafióka, a felső karja reszelős a lúdbőrözéstől és Efraimné szerint, mert férfiakra álmodozott.

— Igaz ez? — kérdezte egyszer Himmel a leánytól, amikor a trafikosné egy függöny mögött délutáni álmát hortyogta.

— Ó, Istenem, — sopánkodott a lány haja tövéig elvörösödve — soha... soha nem álmodtam még férfiakra...

Sovány nyakában a sőtartó alatt ezüst szívecske csüngött. A totyogó nyugdíjasokkal és a közeli cipőgyár ifjaival kellemes kacagást szokott váltani, de ha Himmel belépett a boltba, vékonyan és megszeppenve rakosgatta sorba a szétzavart újságokat és fiatal teste ilyenkor kinyúlt, majd finoman ide-oda vonalzott, mint egy serdülő macskakölyök. Minden fiatal, prémes állatocskából volt benne valami. Elhalkult, csak a szeme pillantott fel olykor szokatlan zavarral a furcsán tréfáló látogatóra, aki átfutott négy-öt újságot, kedvesen feltolta homloka bőrét, vidáman megmozgatta a fülét, aztán vett egy doboz gyufát, biccentett a fejével és távozott.

— Ezüstszív, — mondta lágyan — egy csomag svédgyufát a maga sírig hű tisztelőjének...

Kék volt a szeme és olykor érthetetlen dolgokat mondott.

— Egy csomag gyufát, Ezüstszív... Örömtüzet akarok gyújtani... Kitalálja?... Nézze csak, látja, itt az újságban... „Leszerelési konferencia,” Örömtüzet a leszerelési konferencia és a félmázsa koksz tiszteletére, amelyet születésnapjára ajándékol hiteleztek nekem... A korom? — kérdi a pillantása. Elmultam, alaposan elmultam... Pudvás retek vagyok már, Ezüstszív, nem okozok már gyönyört, csak böfögést...

Ezüstszív, akit csak Kis Annának hívnak, tele szívvel nézett az eltűnő fiatalember után.

— Bontson egy doboz ötös szivart — dünnyögte Efraimné, kiemelve fejét a levesesibrikből. — És vigyázzon, ez az éhenkórász leveszi a lábáról...

— Engem? — kérdezte Ezüstszív, az utcasarkot nézegetve, amelyen befordult a lágyhangú látogató. — Engem?

— Magát hát, buta csirke, nem is engem... Jó lesz, ha zár alatt tartja az ártatlanságát...

Ezüstszív a kis ezüstszívra szorította hidegtől megcsípett kezait.

— Gondolja Efraimné nagysága, — kérdezte halkán és áhítatos mosollyal — hogy le fog venni a lábamról?

— Két garas ára selyemcukorért — dörögte a testes asszony féltékenyen. — Jó lesz óvakodni a maszlagjaitól, kisasszony.

Óvakodni... Fölösleges volt óvakodnia. Semmi ijesztőt nem talált abban, amivel Efraimné fenyegette. De Himmeltől távol állott minden közeledési szándék. A legtöbb férfi, ha szóba állott vele, úgy tett, mintha a mellén csüngő kis ezüstszívet akarná megnézni. És ujjuk nevetlenül mindig a mellére tévedt. Himmelen sohasem hajolt a közelébe. Kenőcsöt hozott fagytól sajgó kezére és ha mélyebben a szemébe nézett, egészen mást mondott, mint amit várni lehetett volna:

— Egyék sok spenótot, Ezüstszív. És sóskát. Nagyon vérszegény...

Egyszer egy leányról beszélt neki. Trafikban virág-

zott az is, fitos kis trafikvirág volt. Medikus volt akkor Himmel, egy gumicsővel kihallgatta a leány belsejét, hát pléhszíve volt. Igen, valódi bádóg, pléhgyárban készült, ha hozzáérték, kong! üresen szólott, mint egy pléhedény.

„Tied, csak tied e pléhedény utolsó dobbanása...” — fejezte be egy lírai futammal, trubaduri tekintetét a mennyezet felé fordítva.

Ezüstszív úgy szerette volna, ha tovább énekel! De már mosolygott is és búcsúzott:

— Ne buta moziba menjen, kedves... Miért nem jár a munkásotthonba? Magának ott a helye...

— Öh, öh, — állított be február végén elhervadt mosollyal — kissé dögvészre való vagyok...

Fulladozott a köhögéstől, nyeszlett gyapotsálja rendetlenül csüngött a nyakából, a füleit sem mozgatta, hogy Ezüstsívet felvidítsa, az arca láztól égett, rekedten kért egy doboz gyufát és egy kis teának való forró vizet. A lány riadtan kapta le az ibriket a kályháról, ujja vége beért a vízbe, a fiatalember észrevette, legyintett a kezével, teát szórt a vízbe és azt mondta:

— Sohse bánja, Ezüstszív... Most legalább nem kell megcukroznom. (Ami e pillanatban úgyis nehézségekbe ütközött volna.)

Cukor nélkül hörpintette fel a gőzölgő folyadékot, aztán fáradt léptekkel kifelé támolycott.

— Itt lakom az Ibolyadombon, — szólott elfulladás lélekzettel — ha egy hét múlva sem találnék mutatkozni, értesítse, kedves kisasszony, az előljáróságot, a temetés miatt...

A trafikosné erőteljesen hortyogott, a lány felbátorodott és megindultan kérdezte, hogy senki sincs körülötte?

A fiatalember úgy tett, mintha mosolyogna, megázta a fejét.

— Egerek — felelte közömbösen és kitámolygott az ajtón.

Kis Anna nem várt egy hétig, másnap felpakkolt és beállított a verandára. Himmel megkérte, hogy gyújtson

tüzet abból az öt hasáb fából, amit az asztalon lát. A fát egy Szeplősháj nevű kövér fiatalember hitelezte neki, sőt egy darab félgrammos aszpirint is hozott.

— Jó fiú ez a Szeplősháj... Két éve hordja magánál ezt a félgrammos aszpirint és most megvált tőle a kedvemért...

Ezüstszív boldog sietséggel tüzet rakott, aztán megállott, valahol az ágy és ajtó között, szégyenkezve kapkodta a fejét, végre aztán kibökte némi ijedelemmel és őszinte aggodalommal:

— Hogyan tetszik lenni?

— Jól — intett Himmel. — Jócskán. Magát mi szél hozta ide?

— Azért jöttem, — hebegte Ezüstszív és a haja tövéig kigyúlt az arca — azért jöttem, mert azt tetszett mondani, hogy csak egerek...

— Miért jött? — kérdezte a beteg kérlelhetetlenül. Ezüstszív kétségbeeséssel viaskodott.

— A... a munkásotthon miatt jöttem...

— Kapu-utca 41... És ne felejtse el, Ezüstszív: maga nem előkelő polgári szűz. Tehát semmi könnyelmű romantika... Ne mászkáljon fiatalemberek lakására... Attól törvénytelen gyereke születik... Az ilyennel várni kell, amíg átalakul kissé ez a koszos társadalom... Adja ide azt a port... Köszönöm... A fene egye meg, hiszen ez nem aszpirin... Ez Dover-por...

Ezüstszív összetett kezekkel, halkán és boldogtalanul állott a beteg ágya közelében.

— Nagyon beteg, Himmel úr? — kérdezte bátor-talanul.

— Ez privátügy — jelezte Himmel és nagyot köhögött.

— Borzasztóan tetszik köhögni, Himmel úr.

— Kibírom...

Lázának puha kódén át rámosolygott a vékony trafikoslányra.

— Mindenesetre köszönöm, hogy meglátogatott... Adjon, kedves, egy borogatást a torkomra és menjen szépen haza...

Ezüstszív zavartan nézett szét a furcsa helyiségben. Aztán kinyitotta nyeszlett, gyerekes kézitáskáját, kivette szegényes, de gondosan vasalt zsebkendőjét, megáztatta és félénk mozdulattal a fiatalember torkára kötötte. Himmel valami bátortalan, halvány illatocskát érzett.

— Rezeda? — kérdezte úgy mellékesen.

— Houbigant — hangzott szerényen a felvilágosítás.

— Ubigan — mosolygott a fiatalember.

Aztán sokáig hallgattak. Himmel lehúnyta a szemét. Ezüstszív menni készült. Az ajtóhoz érve, hősies elszántsággal megkérdezte még:

— Ne jöjjenek többet, Himmel úr?

— Ne fáradjon, Ezüstszív...

— Akkor javulást kívánok, Himmel úr. — Lenézett a cipője orrára, sokáig nézegette, aztán egy szenvedő gerlice hangján hozzátette még: — Efraimné azt akarja, hogy legyenek a Kaszás úr barátnője...

— Hitvány hölgy ez az Efraimné...

— Egy doboz szivart vittem tegnap Kaszás úrhoz... Lenyomott az ágyba... Eltépte a szoknyámat... Nagyon szépen megkértem, hogy ne bántson engem... És mikor visszamentem Efraimnéhoz... ki volt sírva a szemem... Azt mondta: maga téhen... Nem reflektálok többet magára...

Állott még egy ideig, aztán sok szeretettel azt mondta:

— Ne haragudjon, hogy eljöttem...

Aztán meghajtotta a fejét és elment.

Himmel észre sem vette. Lecsukódtak a szemei, álmódott, zavaros, nyugtalan álmokképek hömpölyögtek tova az agyában. Órák múlva kinyitotta a szemét: prémkabátos, bőrkeztűs, elegáns férfi ült az ágya mellett.

— Jó napot, Tücsök úr — mondta könnyedén.

Tunák volt. Kis angol pipáját keményen szorította a fogaival. Az arca feltűnően mozdulatlan volt.

— Megtörtént? — kérdezte Himmel hosszas szemlélődés után.

— Meg — hagyta rá később a mérnök.

XVII.

A mérnök nem beszélt többet Terézzől. Villarészét eladta, kifizette tartozásait és beköltözött az irodával szomszédos hálófülkés szobába. A lakás ablakai a folyóra néztek. Elhozta a villából dolgozószobájának finom bútorait, régi porcellánjait és ritka bokharai szőnyegeit. A távozását követő héten ajánlott levelet kapott Teréztől. Megszólítása nem volt a levélnek. Így hangzott:

„Tunák, a válóperre vonatkozó technikai kérdéseket Iván kívánja magával letárgyalni. Én csak arra kérem, tegye lehetővé a számomra, hogy a nevétől, amelyet eddig sem viseltem alélt gyönyörűséggel, minél sebesebben megszabaduljak. Én sohasem szerettem magát, Tunák Ádám. Most elárulhatom: nem volt a zsánerem. Amióta hazajött Oroszországból, különösen nem. Naponta háromszor tejet, naponta négyszer ásványvizet ivott, hogy a háború által megzavart anyagcseréjét szabályozza. Határozottan unalmas volt. Unalmas volt, mint véleménye a charlestonról, a rövid ruháról és a saját férji kötelességeiről. Olykor elég ostoba volt kihangsúlyozni konzervativizmusát, amelyet ilyen jelzőkkel is megtoldott: „becsületes, vegytiszta“. Egy asszonynak ma többet kell nyujtani, Tunák Ádám...

Örvendek, hogy vegytiszta konzervativizmusa — amelyet mindig mulatságosnak találtam — őszintévé tett. Nagy megkönnyebbülést jelent számomra, hogy reggelenként nem ébredek többet lidérenyomással, amelyről néhány másodpercenyi tanakodás után mindig kitűnt, hogy Tunák Ádámmal azonos.

Értesültem róla, hogy eladta — *idegeneknek* — a villarészét. Kérem, ne feledkezzék meg Szófiról... Az emberei, amikor elszállították a képeit, az ebédlőben leverték egy gyümölcsös tálat, a szalonban összetörték azt az asszirmintájú majolikavázát, melyet tavaly egy aukción vásároltam. Örvendenék, ha ezeket a dolgokat, amelyeknek olyan kellemetlenül érzem a hiányát, mielőbb pótolná. A gyümölcsöstál párját az Üvegház kirakatában

láttam, ott megveheti. A vázát illetőleg legjobb, ha egy pesti műkereskedőhöz fordul. Ha nem tudná megszerezni, amit igen, igen sajnálnék, úgy az árát majd Iván fogja magával közölni. Végül fel akarom hívni a figyelmét arra is, hogy a csomagolásnál két darab bolyhos törülközőm a széleken zöld csíkozással a fehéreneműi közé tévedt. Ha nem fárasztja, kérem küldje vissza ezeket is, mert nem szeretném, ha miattuk kellemetlen zavarok állandósulnának a leltár körül... Beretvás Teréz."

A mérnök fagyos nyugalommal olvasta a becses fogalmazványt. A leltárnál hősiecs jégpáncélját olvadékony napsugár törte át. Körülnézett a falon, hogy hová helyezhetné el az érdekesítő okmányt. Mulattatta — bár igen fanyar mulatság volt — a Tintapetty félelme a leltár körül állandósuló zavaroktól. Megvette a vázát és a gyümöcsöstálat, de hasztalan turkálta fel frissen elrendezett fehéreneműs szekrényét és egyéb holmiját, zöld csíkokra sehol sem bukkant. A törülközőkről ártatlanul meg is feledkezett, amiért aztán újabb figyelmeztetést kapott, ezúttal a Teréz bátyjától, Ivántól.

„Tunákné, szül. Beretvás Teréz képviselőtében tudomására kell hoznom, hogy megbízom nem óhajt eltekinteni kelengyéjének azon darabjaitól, amelyeket Ön, — fel kell tételeznem, hogy szórakozottságból — magával vitt. Legyen szabad tehát ezen az úton is udvariasan, de nyomatékosan felhívnom, hogy e jogtalanul elvitt tárgyakat késedelem nélkül szolgáltatassa vissza. Sajnálám, ha miattuk hatósági beavatkozást kellene igénybe vennem. Tisztelettel Dr. Beretvás Iván ügyvéd."

— Az érdekes okmánytár újra egy becses darabbal szaporodott — állapította meg a mérnök a levél elolvasása után. Tehát Teréz „nem óhajt eltekinteni..." Elment egy fehéreneműüzletbe és elküldetett Teréznek hat darab bolyhos törülközőt. Egy papírszeletre ráírta: „A zöld csíkokkal őszinte sajnálatomra adós maradok." Aztán visszahívta az embert, elvette tőle a papírszeletet és eltépte.

— Nos, menjen — indította újra útba.

Másnap visszakapott négy darab törülközőt. Az üze-

net úgy szólt, hogy Tunák csak két darabot vitt magával... És kéretik, hogy szokatlan gavallériáját más alkalomra tartsa fenn; Tintapetty egyelőre nem kér belőle, visszaküldi a négy darab törülközőt.

A csíkokat nagylelkűen elengedte — szögezte le Tunák keserű mosollyal.

Folytatta a munkáját. Néhány kisebb jelentőségű megbízást kapott, vidéken is akadt dolga, egy alkalommal szakértőként néhány műemlék stabilitását kellett ellenőriznie. Szabad idejét egy klubban töltötte, ahol sok szó esett a békeszerződések tarthatatlanságáról és a győztes nemzetek elnyomó politikájáról. Résztvett a vitákban és mint igen sokan, ő maga is bízott a Londonból erősen támogatott revízió sikerében. Optimizmusát nem hangolták le kedvezőtlen hírek és a mások közönye. A békeszerződések a düh és a mámor beteg óráiban születtek. A kérlelhetetlen metamorfózisok tapasztalatainak okulva — vallotta ő — nevetséges volna a történelmi tények befejezettségéről úgy beszélni, mint egy darab vasérc végleges kikristályosodásáról. A békeszerződések nem teremtek befejezett tényeket és ostoba gőg azt képzelni akármelyik külügyminiszternek, hogy egy darab spanyolviaszkkal és egy olvashatatlan aláírással megváltoztatta az egyik félteke földrajzát. Higgadtan, de mély meggyőződéssel hitt a magyar röneszanszban. Egyenletességét és megfontoltságát néhány kandi szem gyanakodva nézte és nem szívesen látták a klub választmányában. A klub vezetősége kitartott mellette és szívesen mozgósította, valahányszor meg kellett fékezni a céltalan heveskedőket és az ártalmas akciók híveit...

Himmel néhány újonnan megjelent könyvre hívta fel a figyelmét. Megrendelte a könyveket, bele is kezdett az olvasásukba. Radikális irányzatú könyvek voltak, túlléptek az ő gondolatainak és érzéseinek világán, kedvetlenül félretette őket. Munkája és a klubban eltöltött esti órák sokkal jobban lefoglalták semhogy ideje lett volna leszállani idegen könyvek mélyébe, komor gondolatok tárnáiba. Lenn, ezekben a tárnákban vasat fejtettek, hámorokban megolvastották és komoran zúgó gyárakban

fegyvert kovácsoltak belőle a polgári társadalom ellen, az ő hite, az ő erkölse ellen. Tisztában volt a maga osztályának hibáival, amelyekkel szemben olykor kíméletlen kritikusknak is bizonyult. De érzékenyen és védekezően összevonta távoli horizontok felé portyázó gondolatait, a polgári ideológia régi határain fedezéket ásott és elszántan tüzelt vissza, ha erkölcsének, hitének, vágyainak és gondolatainak évszázados földrajzi határait támadás érte...

Ezen a télen gyakran megfordult társaságokban is és egy hosszabb tanulmány megírásán dolgozott. A tanulmány folytatásos cikkekben nemsokára napvilágot is látott egy folyóiratban. A térművészetéről és az új építészeti ideológiáról szólott. Kitért benne az újságbuildingokra és acélházakra is. Felhőkarcoló szellemről beszélt, amely szembefordult az omladozó földszinti világnézettel és finoman, sok ötlettel, megrajzolta a vízszintes és a most elkövetkező függőleges korszak várható kultúráját. A hangjába némi gúny és egy kis szomorúság vegyült. Egy baloldali folyóiratban a tanulmány megjelenése után türelmetlen támadás érte. A cikk írója, nyilván már a német Neue Sachlichkeit emlőin nevelkedve, a gótika vallásos kísérteteit emlegette. Tunák válaszolt. Úgy találta, hogy a vertikálisan fejlődő lélek oktalanul eltávolodik a földtől, amelyen testének és szellemének erőforrásai élnek, a sárga búzaföldek, morajló vizek, a virágok; már meghalni sem tér vissza a földre; a százharmincadik vagy kétszázadik emeleten megtalálja a maga kényelmesen berendezett halotthamvasztóját is. A horizontális lélek, amely millió éve uralkodik a földön, mintha eltűnően volna... A hideg alkotó szellem és a meleg érző lélek megkezdték küzdelmüket... Ki marad felül? — a jövő kérdése... Talán igaza van a fiatal pionirnak, aki a gótika kísérteteiről beszélt... De sokan vannak, nagyon sokan vannak még, akik nem örvendeznek a személytelen gépkorszak közelgő zihálásának... „Megértem az idegenkedésüket“ — írta Tunák. — „Egy pillantás azoknak az utcáknak a képeire, amelyek alatt ezt az évszámot olvasuk: 2092! És csodálatos, nem érezzük magunkat boldog-

talannak azért, hogy nem kell a szürkevasbetonkorszaknak ezekben a lélektelen utcáiban és siralomházaiban lemorzsolnunk arasznyi életünket... Egy pillantás a folyó partján legelésző fehér juhokra és barnatestű tehenekre... Egy futó tekintet a domboldalra, amelyet elborít a kökörcsin és a sarkantyúvirág... és szinte nem bánjuk, hogy még csak 1924-et írunk..."

Amit a csikágói húströsztök és újságkiadók palotáiról írt, abban büszkén és keményen csengett a történelem. Csak nem lehet józan ésszel összevetni Csikágó és Róma szépségét? New York és Athén művészetét?... A Wall-street fáraói gulákat építenek...

...Egy reggel megkapta az idézőt a válóper tárgyalására. A kitűzött napon kissé gondosabban öltözött fel, mint rendesen. Fürdőszóktól illatos kezeit finom kesztyűbe bújtatta, zsakettje felsőzsebében szórakozottan megigazította fehér zsebkendőjét és elindult a törvényszékre. Ahogy sötét, magas alakja, divatos botot szorongatva, megállott néhány percre az oszlopcsarnok tágas lépcsőin, olyan volt, mint egy gyászoló vezérkari ezredes polgári ruhában, vagy angol külügyi államtitkár... Teréz diszkrét szürkében, de fennhéjázó mosollyal érkezett egy ismeretlen férfi társaságában. Később Iván is megjelent sárga irattáskával és fontoskodó arccal. Teréz bemutatatta neki a kísérijét. Ajkát, amely kihívó kárminszínben pompázott, túlsok kacaj hagyta el a kurta fátyol mögött. Olykor a szeméhez emelte lornyonját és közömbösen szétnézett a várakozók között. Aztán behúzódott egy ablakmélyedésbe és cigarettára gyujtott. Szenvedélyesen szívta a füstöt, az arcában két idegenszerű mélyedés képződött.

— Hol láttam a mását ennek az arcnak? — tanakodott a mérnök néhány másodpercig.

A Splendid szálloda lotyója jutott eszébe. Annak is ilyen lyuk képződött az arcán, amikor tüdejére szívta a füstöt. Az ismeretlen férfi jóízű anekdotákat mesélhetett, mert Teréz gyakran felnevetett. Kacajai kis nyílveesszők módjára röppentek föl az ablakmélyedésből és egyenesen a mérnök mellének tartottak. Tunák mozdulatlanul ál-

lott; nyugalmat parancsolt magára. Nem fordította félre a fejét, Terézre nézett. A tekintete áthatolt a szürke selyemruhán, testét látta, anyajegyeit, megsérült csípőjét, alélt mozdulatait. Néhány percre elindult az emlékezete felnyílt folyosóin, hogy egy jelenetet, egy helyzetet találjon, amely megalázta volna Terézt... Hideg agya észrevette és hamar visszaparancsolta a férfiatlan, kegyetlen kirándulásról...

Nem lenne érdektelen — gondolta — megrajzolni ennek a házasságnak a lázgörbéjét...

Első hetek: a higanyoszlop valahol a Csimborasszó magasságában kalandozik. Első év végén: 36.6... Eszébe jutott, hogy a hazaérkezését követő napokban egy számokkal telerótt papírlapot talált Herczeg Ferenc valamelyik regényében. A Teréz írása volt. Legfelül egy szorzást látott: $250.000 \times 18\%$ -kal. Az eredmény osztva négygyel és hozzáadva a kétszázötvenezerhez. Akkor nem vetett ügyet a dologra. Szokása szerint futólag átvizsgálta a műveletek helyességét és Teréztől minden kíváncsiság nélkül megkérdezte:

— Milyen százalékkal bajlódik, Tintapetty?

— Á, semmi... Bözsnek valami elértéktelenedett papírmárkái vannak. Nem emlékszem rá... valamit ki kellett számítani...

Néhány hónap múlva megtudta, hogy a 250.000 a Teréz bankbetétjének összegét jelentette. A 18% a kamatláb volt. A negyedévi kamatot számolgatta azon a papíron. Fillérnyi pontossággal dolgozott. A kamatokat aztán hozzáírta a tőkéhez. A következő negyedben már a kamat is kamatozott... És volt idő, amikor azt hitte, hogy Teréz könnyen zavarba jönne, ha arra kérnék, hogy magyarázza el a kamatláb fogalmát...

Az első hetekben Teréz még úgy festett, mint aki visszaálmodta magát egy elmúlt szerelem hangulatába. Sokat ült a zongora előtt lankadt pongyolában és ha ő mögéje lépett, kéjesen hátranyújtotta a karjait.

— Ádám... — szólalt meg egyszer con amore.

— ?...

— Ki volt az a Mongolka?... Megcsaltál vele?

— Nem.

— Valami volt köztetek . . . Kiéreztem multkor a hangodból. Hogyan találkoztatok?

Elmondta, hogyan találkozott Mongolkával.

— A kínai határ mentén kerültünk egymás mellé egy fogadóféhlében. Künn negyven fokos hideg volt. Ránk köszöntött az éjszaka. Emberek, kutya, kecskék, valamennyien, akik a fogadó egyetlen helyiségében voltunk, összeszorultunk és mint didergő majmok a ketrecben, egymáshoz tapadtunk, hogy meg ne fagyjunk. Én valami suhanckülsejű vékony mongol közelébe jutottam. Éjfélt után azon veszem észre magam, hogy a feje a mellemen pihen. A didergéstől olyan sebesen mozog, mint a dobpergés. Egyszer csak megszólal. „Megölelni kicsit a mongolkát, mert mindjárt meghal.“ Nem felelek neki, hozzám-símul. A hideg elálmosít, félálomban érzem, hogy az arca az arcomhoz tapad. Egészen jóban vagyunk — gondolom magamban. „Kabát alatt is megölelni a mongolkát“ — figyelmeztet egy kis idő múlva sürgetően. Ügyet sem vetek rá. „Kabát alatt is“ — kérlek később újra. Észre sem veszem, kezével bekalauzolja kezemet a kabátja alá. A teste valóban hideg, de elől, a vékony bordák fölött két kellemes halom akad a kezem ügyébe. Ránézek. Fiatal suhancnak gondoltam. A szemöldöke alatt szétnyílik a két vékony vonal és valami megszéppent feketeség csillog felém. „Nem szorítani többet mongolkát?“ — kérdezi alázatosan. Vállat vonok. De szorítani — nyugtatom meg. Nem sok időbe telik és úgy átfül, mint egy vaskályha. Nagyszerű találmány így télvíz idején az ilyen parázsló kis vaskályha, gondolom magamban. Európában szabadalmaztatni fogom . . . Hajnal felé odajön egy öreg mongol, leszedi rólam a nőt, megtapogatja, konstatálja, hogy jó meleg, valami köszönésfélét vigyorog nekem és félreérthetetlen mozdulattal elindul vele a nyitott padlás felé . . .

Teréz jót mulatott a kalandon. Augusztusban nagy melegek jöttek, megkérte Tunákot, hogy beszéljen neki a szibériai hóról. Meztelen lábait felhúzta maga alá a

fotójbe, egy kezitükörben a fogait nézegette és hallgatta a szibériai télről szóló beszámolót.

— És nagyon sok hó volt? — kérdezte később ásítozva.

Ő megmutatta a szoba falán a hó magasságát.

— És mondja csak... hát ez borzasztó érdekes... azok az eszkimók, vagy szamojédok... azok olyankor sem vetkőznek le, amikor meg akarják ölelni a feleségüket?

— Ezirányban nem folytattam tanulmányokat — felelte ő kissé együgyűen.

— Senkivel sem volt viszonya? — kérdezte Teréz.

És ő, a tökéletlen, féltékeny könnyektől tartva, valami körülményes magyarázatba kezdett. Ebben a magyarázatban ez a három szó is előfordult: Katharina, mély és barátság.

Teréz évdőve elhúzta a száját.

— Szóval Katharinának hívták. De miért nem mondja azt, hogy a szeretője volt?... Az a mély barátság, amelyről maga nem átal beszélni a huszonegyedik században, nem egyéb, mint mély butaság.

Ő figyelmeztette Terézt, hogy még csak a huszadik században vannak. Teréz nem hitte el, felkapta a telefonkagylót és megkérdezte Csermalmit, az író, aki valami hosszas szellemességgel válaszolt.

— Különben is — közölte Teréz később — elvárhattam volna, hogy a férjemnek néhány érdekes viszonya legyen és a házastársi hűségről szabadelvűbb nézeteket valljon, mint egy anglikán segédlelkész.

Ő nevetett a tréfán és azt hitte Teréz is nevetni fog. De Teréz csak elbiggyesztette a száját.

Két hét múlva az evezősklubban egy sportfiú tánc közben azt mondta Teréznek:

— Drágám, maga prüd...

— Miért mondja ezt? — tudakolta Teréz minden sértődöttség nélkül.

— A modern táncok főszabálya: ragadni kell. Ne húzza vissza a hasát.

Teréz nevetve simult a táncosához. — Így jó?

— Tapadni!... — hallotta Tunák az újabb kommandót.

A sportfiúhoz lépett és megfogta a vállát.

— Vigyázzon, fiatalember. Maga túlságosan jól ismeri a táncszabályokat, de elfelejtette elolvasni a jó modor zsebkönyvét...

Teréz ezt a megjegyzést kissé rozsdásnak találta.

— A jó modor zsebkönyve!... Kétségbeejtően lapos ez, Ádám... Ne haragudjon, ilyen ósdi ötletekkel nem lehet kivédeni azt a nevetséges helyzetet, amibe egy oktanulról féltékenykedő férj belepotyog... Maga kilencszáz-tizennégyben elaludt.

— Tehát arcul kellett volna ütnöm?

— Brrr... Maga őseember... Valami szellemeset kellett volna mondania. Az ember még nem bárhölgy, ha jól táncolja a charlestont...

Az idegei nincsenek rendben — gondolta ő, amikor a Teréz első epés nevetését hallotta. Néhány hónap múlva egyre gyakrabban kellett a Teréz idegeihez folyamodnia magyarázatért. Egy másik, kissé elavult világból hozta magával azt a hitet, hogy a megmagyarázhatatlan és ostoba dolgokat a nők az idegeik miatt követik el. Lassan jött, úgy szállott fel benne halott házasságuk tudata, mint buborékok a víz fenekén pihenő halott testből. A szakácsnő vagy a konyha körül valami zavarok támadtak, Teréz és Szófi Ivánnál étkeztek néhány napig, ő pedig vendéglőbe járt. Teréz sohasem kérdezte meg — a régi házassági törvények értelmében — hogy ízlett-e neki a vendéglői koszt. Nem érdekelték ezek a fiziológiai kérdések. A lelki és fiziológiai dolgoknak ez a kikapcsolása a hitvesi érdeklődés köréből lehetett háborús vívmány, hajnalhasadása egy új világnak, — ő úgy érezte, hogy légvárai, amelyeket hétévi magányában konstruált (az építészeti technika minden vívmányának felhasználásával) alaposan meginogtak. Abban a koordináta rendszerben, amely a dolgokhoz, emberekhez való viszonyát magába zárta, a közösség intézménye elsőrendű fontossággal bírt. Teréz a mosásból beérkezett férfinkeket ki-

selejtezte a maga ingei közül és a szobán áthaladva, félvállról azt mondta neki:

— Kérem... távolítsa el innen a dolgait...

Nem értette meg a figyelmeztetést.

— Hová távolítsam, Teréz?

— Nos, hát csengessen a szobalánynak és rakassa be a szekrényébe...

Teréz más koordináta rendszerben élt, megtagadott minden közösséget a férji ingekkel. Párizsban, a szállodában, még a miatt zsörtölődött, hogy Tunák könnyelműen megfeledkezett a leltárról. Azóta háború volt, a kozmoszban néhány bolygó szétfreccsentette egymást, a valcertangó és charleston váltotta fel, egyéb változások is akadtak, csak ő járkált itt avultan és tanácstalanul. Pedig egyszerűnek látszott a dolog: az ember bekapcsolódik az új áramkörbe és — legalább elméletben — eltáncolja a maga mindennapi tangóját...

— Testi magányra van szükségem — jelentette ki Teréz tél elején.

— Hol olvasta ezt, Teréz? — kérdezte ő barátságosan.

Teréz kifejtette, hogy ezt sehol sem olvasta. Magától is kitalálta, hogy amiként joga van a gondolatait és a fehérneműjét elkülönítve tartani, úgy testileg is igényt tarthat némi önállóságra. Ez nem jelenti természetesen azt, hogy a hálószobája ajtaja rendszeresen zárva lesz; mindössze annyit, hogy a jövőben csak akkor fogadja férjét az ágyában, ha ez neki is örömet fog okozni.

Tunák napokig nem látott az arcán mosolyt. Pedig Teréz többször is elnevette magát és baloldalt ilyenkor vidáman felragyogott ezüstös zápfoga. De ez a ragyogás nem Tunáknak szólt. Szállodai tánctermekekben, árvíz-károsultak teadélutánján, ismerőseinél, cukrászdában, rodlipályán, színházban, a néger költészetről és a relativitási elméletről szóló felolvasásokon mindenütt érdeklődést keltett ruháival, önállóságával és érzéki nevetésével. Hetenként kétszer otthon is felragyogott ezüstös zápfoga: hétfőn és pénteken öttől hétig. Ezekben az órákban Csermalmi is leereszkedett a Parnasszusról, hogy gondosan előkészített rögtönzéseivel, pompás nadrágjával és

tekintetének goethei tartalmával ámulatba ejtse a teozófust, az öngyilkost, Kleopatrát és a többi csodabogarat és mellesleg Terézt se hagyja egészen kihűlni, aki nagyon is a kedve szerint szervirozta a teát és önmagát.

Tunák eleinte résztvett ezeken a sekélyes összejöveleken, de egyre fokozódó idegenkedéssel. Ha együtt mentek valahová, észrevette Terézen, hogy járásuk egyenetlen ritmusa zavarja. Teréz pillegni szeretett volna, de az ő mozdulatai, bár járása jelentősen megjavult, nehézkesekek és ritmustalanok voltak. A Teréz tagjaiban vadozatú amerikai melódiák lüktettek, csupa nyugtalanság volt és ő egyre jobban hozzászokott az egyhelyben való mozdulatlan szemlélődéshez. Néha átvillant rajta valami alacsony érzés: irigyelni tudott minden kétlábú férfit, akármilyen nyeszlett bőrben ugrándozott is kábult nőstényével a táncterem parkettjén. Elszégyelte magát ezért az érzéséért. Lassankint elmaradt Teréz mellől. Ha az éjszakát együtt töltötték, megesett, hogy Teréz szótlanul nézegette a mennyezetet vagy a szemközti kandeláber sárga selyemernyőjét.

— Kire gondol? — kérdezte ő komoran.

— Hagyjon — vont a vállát Teréz.

A mérnök hetekig kereste a tekintetét. Hetek óta nem nézhetett a szemébe. Ha kereste, mindig másfelé röp-pent a pillantása, ha elfogta, Teréz lebocsátotta a függönyöket, „címezett elutazott“.

Közömbösen és mozdulatlanul tűrte férje kedveskedéseit.

Tunáknak vidéken akadt dolga. Tíz nap múlva érkezett haza. Egy széken papírlapot látott. Főlemelte: szanatóriumi számla volt. Megnézte a dátumot: négy nap előtt kelt. Megkérdezte, hogy ki volt a beteg? A szobalány nyugodtan, monoton hangon jelentette:

— Tudomásom szerint senki sem volt beteg.

A szakácsnő azonban megzavarodott és valami körülményes magyarázatba kezdett. Nem faggatta tovább. Estefelé megérkezett Teréz is a gyermekkel. Tunák várta, hogy egyikük majd beszámol a távollétében történekről. Sem Teréz, sem a gyermek nem tettek említést a szana-

tóriumról. Éjszaka óvatosan bement Szófihoz. Megsimogatta a fejét, a kezét, felgyújtotta a lámpát, figyelmesen megnézte.

— Beteg voltál, édes? — kérdezte, amikor a gyermek megébredt.

Szófi álmosan rázta a fejét. Aztán eszébe juthatott valami tilalom, megriadva fordította félre a fejét.

— Aludni akarok — mondta panaszosan.

A mérnök másnap kocsira ült és kiment a szanatóriumba. Sokáig kellett egy lakkozott falú, hamvas betonkockákkal burkolt folyosón várakoznia. Aztán hazasietett. Terézt a hálóban találta a tükör előtt, halványlila melltartóval és lila selyemfűzőben. A füstszínű selyemharisnyát fodrozódó gumiszalag kötözte a fűzőhöz. A combja meztelen volt, a melle is.

— Másállapotban volt, Teréz? — kérdezte tőle nyugodtan, de rezolút hangon.

Teréznek a levegőben maradt egyik karja. A fejét hátrafordította és hosszú pillantást vetett az ajtóban álló Tunákra. Aztán újra a tükör felé fordult, legombolta magáról a melltartót és szárazon felelte:

— Igen...

— Semmi mondanivalója nincs ezenkívül? — kérdezte a mérnök hosszú várakozás után.

Teréz megvonta a vállát és a sarokba dobta a melltartót. A mellei megrázkódtak, fehér, üde bőrén hidegen rózsállott a mellbimbó udvara.

— Mit akar még tudni? Teherben voltam és most nem vagyok.

— Rendben van. De legyen szabad felvetnem a kérdést: miért kell nekem ezt egy számlából megtudnom?

— Mert a számlát szórakozottan az asztalon felejtettem. Egyébként, ha jól megnézte, rajta volt az is, hogy „kiegyenlítve“.

Levetette a fűzőjét is és meztelenül állott a tükör előtt.

— Kérem, forduljon el, amíg felöltözködöm — jutott még az eszébe.

— Hogyan tehette ezt, Teréz?

— Hogyan?... Nem akartam állapotos lenni... Nem akartam gyereket... Ezért tettem. Kérem, adja ide azt a selyempongyolát...

— Nem akart gyereket és megölte.

Teréz megsimogatta a melleit, aztán bebújt az ingébe.

— Micsoda pátosz, kedves Ádám!... Megöltem!... Úgy beszél, mint egy falusi plébános... Egyszerűen eltávolítottam... Mint egy fölösleges pattanást.

— Szóval: mindössze egy kis kozmetika...

Teréz nevetett.

— Nem bánom... Legyen kozmetika...

A mérnök közelebb lépett hozzá. Sokáig nézte.

— Valamiről megfélekedzett, Teréz — jegyezte meg.

— Ahhoz a pattanáshoz nekem is volt egy kis közöm...

Teréz újra megfordult. Mosolygott. Cigaretára gyújtott és a mennyezet felé fújta a füstöt.

— Tunák Ádám, maga összetéveszt engem egy házi-nyúllal... Jegyezze meg, hogy én akkor szülök, amikor jónak látom... amikor szükségesnek érzem... és nem akkor, amikor maga kegyeskedik engem hímsejtjeivel megtisztelni...

— Gyönyörű teóriák... *Anyi Könyvtár*

— Teóriának nevezi?

Nyúlánk, kecses mozgású testét és kicsiny lelkét jég-reteg borítja — gondolta Tunák keserűen. A közelléte hideget áraszt, a barométer fagypontra zuhan tőle a szoba ablakában.

Tintapetty! — szerette volna neki odakiáltani. — Tintapetty!

Odakiáltani, hogy ébredjen fel, ha alszik.

— Megmutattam, hogy nem teória — folytatta Teréz cigarettája füstje mögül könnyedén. — És szeretném, ha leszokná ezeket a vizsgálóbírói allűröket...

A mérnök mozdulatlan arccal nézte.

— Jobban szeretné, ha a maga üres és szemtelen evezőslegényeihez hasonlítanék?

A véres mocsokként vödörbe hajított méhmagzat jutott az eszébe, a sietség, a frigiditás, a könyörtelenség, amellyel Teréz a gyermekét, az ő gyermekét elvetette

magától. Felborzolódtott a méltósága, a tekintete sötét volt, a hangja kemény, és ha taraja lett volna, a taraja sötétvörös lett volna most önérzetének felhorkanásától:

— Maga, kedves, sekélyes és önző volt már abban a pillanatban, amikor a világra jött... Nem érdekelnek a terhességről szóló elméletei... Jogom van számonkérni ezt a kis gyilkosságot... Ezt a játszi gonoszságot...

Érezte, hogy helytelen irányban tört ki borús passzivitásából, mert kissé talán tényleg színpadias dolog egy világháború tömegmészárlása után gyilkosságnak nevezni egy közönséges magzatelhajtást. De nem volt már ideje helyrehozni a tévedését. Teréz felnevetett. Gyerekesen mozgatta a lábát, összecuska a szempilláját és keskeny résen át nézegette a férjét. Aztán dúdolni kezdett. Valami dévaj sanszon lehetett, hirtelen abbahagyta és azt kérdezte:

— Jogot emlegetett, nemde?... Hát lássuk csak... mire alapítja ezt a jogát?

Kihívóan énekelt tovább és várta a feleletet.

Tunáknak csak később jutott eszébe, hogy a hangja, amelyen azt mondta: „az én gyermekem volt“, egy felbőszült himpulyka tenórjához hasonlított. És Teréz erre roppant könnyedén csak azt kérdezte:

— Biztos benne?

A ruháját gombolta és Tunáknak úgy rémlett, hogy szédítő távolságban állanak egymástól. Teréz sietve fel-fésülte hullámos haját. Föltette a kalapját, a pókhálórököny fátylat lebecsátotta az arcára, a mérnökre pillantott és megismételte a kérdést:

— Biztos benne, hogy a maga gyermeke volt?

Tunák az asszonyhoz lépett.

— Nem, — mondta sápadtan — ezek után nem vagyok biztos benne... De úgy rémlik, magának is fejtőrést okozna ennek az eldöntése.

— Azt hiszi?

— Föltétlenül. Mert egy egész evezősklubra kéne tekintettel lennie.

Teréz összehunyorította a szemeit.

— Arcátlan...

Megigazította kalapján a türkizes tollat és megindult. Tunák megfogta a csuklóját.

— Egy szóra, Teréz.

— Mit akar?

— Egy ostoba kérdésre kérek választ... Ki most a szeretője?

Teréz hátravetette a fejét:

— Hülye fráter — mondta feldühödve. — Eressze el a kezemet.

— Áh — röppent ki a mérnök száján a csodálkozás. — Hülye fráter?... Nincs itt valami tévedés, Tintapetty?... Azelőtt egyetlen világítótornyának nevezett...

— Eressze el a kezemet!

— Hová megy?

— Semmi köze hozzá. Ne szorítsa a kezemet.

— Csermalmihoz?... vagy ahhoz a szellemes ifjúhoz, aki a hasát reklamálta táncközben?

Megvonaglott az arca, a hangja lecsúszott síma pályájáról, rikácsolt. Kiürítette a szívét, az epehólyagját, egy elvadult rikácsolásban hömpölygött belőle csalódása, fájdalma, méltatlankodása és mindaz a keserű, maró váladék, amely megrúgott önérzete helyén meggyülemlett. Kiabált. Kiáltozott és óh, ha még valami ünnepélyeset, valami megrendítőt, valami irodalmi értékűt kiabált volna! De — fájdalom — az ilyen kiabálásnak törvényszerűségei vannak. Ilyenkor rút és évszázados banalitásokat ordít minden férfi. Aztán hirtelen berekedt. Elakadt a hangja. A szünetet felhasználva, Teréz kezdett kiabálni:

— Útálom magát... Útálom, maga nyomorult... És eressze el a kezemet, megértette?

— Nyomorékot akart mondani? — kérdezte a mérnök elcsendesedve.

— Azt! Hát persze, hogy azt... Nyomorék... Undorodom magától... Eresszen.

Tunák önfeledten fogta a csuklóját és az izzó, gyűlölködő szemekbe bámult.

— Tintapetty! — motyogta elképedve.

— Elereszt?

— Egy kérdést még, ha megengedi...

— Eresszen...

Teréz fogait ráharapta az alsó ajkára. Aztán föl-emelte a lábát és teljes erejével a mérnökbe rúgott. A mérnök megtántorodott és az ágy hátának dőlt... Sötét-ség fogta körül...

Aztán hallotta, hogy dühös dörrenéssel becsapódott a hálószoza, aztán a szalon, aztán az előszoba ajtaja. Sokáig állott azon a helyen, ahová Teréz rúgta. Görcsö-sen fogta az ágyat... Később lassan átbicegett a szobá-jába, elfoglaltságot keresve gépiesen tett-vett az író-asztalon, cigarettára gyujtott, kinézett az ablakon és égő homlokát rászorította a hűvös üvegre. A szobalány később teát hozott be neki. Szórakozottan megitta, cukor és rum nélkül...

— Igen, — mondta magának — ilyen Terézek is vannak...

Becsengette a szobalányt és kiadta az utasítást, hogy csomagoljon...

Nincs mit keresnie már ebben a házban, gondolta. Fölszedi a sátorfáját. Elmegy... Kezével meglökte az üres teáscsészét... Igen. De előbb talán fizetnie kéne... Igen... „Fizetek, Tintapetty... Egy teám volt... minden nélkül, szív nélkül... hidegen és üresen...”

Szófi rontott a szobába. Szelesen, vidáman, az ugró-kötélért jött, amelyet egy széken felejtett. Meglátta a mérnököt és az ajtóban megtorpant. Néhány másodpercig szótlánul nézték egymást. Az ő szemében várakozás és vágyakozás süttött, meg is mozdult, hogy rezignált kezét lassan rátegye a gyermek arcára. Sápadt volt, a szeme fehérjében vékony vérerek támadtak, döngött a szíve, mint egy gyászlepellet takart nagydob. Szerencsétlen-nek, balsorstól üldözöttnek érezte magát. Vágyakozás serkedt fel benne a gyermeke szeretete után. Várta, hogy Szófi hozzáérjen, hogy megérezze azt a fullasztó szo-morúságot, amely a mellkasában fészkel, hogy meglássa szemében a magányát és makacsul összeszorított gyer-mekajkát egy kis szeretettel az ő arcára szorítsa. Nagyon szerette ezt a gyermeket. Meg akarta szelídíteni, meg

akarta hódítani. Szófi közömbös és kötelességtudóan lanygos maradt. Mégis szerette. Tudta, hogyha most elmegy innen, a gyermek elveszett a számára... Voltak ebben a néma szemlélődésben pillanatai, amikor arra gondolt, hogy Szófi talán vele menne, csatlakozna hozzá... De Szófi hátrált kinyújtott keze elől és az ajtóküszöbön túljutva, azt kérdezte tőle:

— Miért veszekedett anyukával?

A tulsó szobából, védett állásból nézegette az apja megrokkant alakját.

— Veszekedtem, Szófica? — kérdezte Tunák kuszáltan. Fölemelte a kezét, mintha rendet akarna teremteni arcvonásai között. Úgy rémlett neki, hogy mozdulatai hasonlítanak annak az embernek a mozdulataihoz, aki földrengés után emelgeti a szoba felborult bútorait.

— Miért veszekedik anyukával? — ismétlődött meg kérlelhetetlenül a kérdés.

S füle mögé emelte a haját és követelően szegte a magasba az orrát. Idegen és ellenséges volt. Tunák sajogva járatta rajta a tekintetét.

— Elmegyek, Szófi — mondta erőlködve.

Megállott. Várt. Az eset reménytelen volt, mégis várt, reménykedett, fájoan lélekezett. Szeme öntötte a szeretet láváját a makacsul elsáncolt gyermek felé. Szófit nem fogta a láva, hűvös orra érdeklődéssel, de a leg-tökéletesebb részvétlenséggel szegződött feléje.

— Hová megy?

— El — intett ő a kijárat felé. — Elmegyek innen.

— És nem jön többet vissza?

Lóbálta a fejét, a torkát megindultság szurkálta.

— Nem.

Szünet következett.

— Visszamegy Oroszországba?

— Nem, Szófi... Nem oda megyek... Csak innen, töletek távozom...

Újabb szünet következett. Szófi a körmével vonalakat húzott az ajtófélfán.

— Azt az átlátszó csontvonalzót is elviszi? — vetette fel hosszabb töprengés után a kérdést.

— Nem — mondta ő tompán. Aztán fölemelkedett, megkereste az átlátszó kaucsukvonalzót és odaadta a gyermeknek.

— Úgy-e, Szófi, nem bánod, hogy ez a sánta ember elmegy tőletek?

A gyermek vonogatta, rázogatta a vállát.

— Nem sokat bánom — jelentette ki őszintén...

Keserűen mosolygott. Mennyi oktalan szeretetet pazarolt erre a kölyökre! Haragos hullámocska gurult rajta keresztül. Kinyújtotta a kezét, hogy megtépje a fennhéjázó szőke varkocsokat, de elhalt benne a mérges remegés, keze a levegőben maradt, kifelé intett:

— Így hát elbúcsúztunk egymástól... Menj...

...A lépcsőkön Terézzel és Ivánnal találkozott. Felhevülten érkeztek, megállottak előtte.

— Remélem belátod, — röcsögte a Teréz bátyja sok méltósággal — hogy az eljárásod nem úriemberhez méltó...

Nem állott meg. Egyenletesen, sietség nélkül folytatta az útját. Nem nézett Terézre és nem válaszolt Ivánnak. Utálatot érzett.

— Beszélnem kell veled — figyelmeztette Iván. — Magyarázattal tartozol.

Még ezt is? — vigyorgott benne a kaján, keserű kérdés. — Magyarázattal? Nos, és mi legyen az a magyarázat?... „Ez a nő, akivel gyermeket nemzettem, egy órával előbb fölemelte a lábát és belémrúgott...”

Nem felelt Ivánnak. Elhaladt mellettük, kinyitotta a kaput és megindult a város felé. Hideg ujjai között cigarettát szorongatott. Már az irodája közelében járt, amikor észrevette. Rágyujtott és szomjasan szívta tüdejére a füstöt... Sötét, kietlen felhők nyargaltak a feje fölött... Egy darabig érzéstelenül nézte a felhőket, aztán lehúnyta a szemét...

...És Teréz most ott állott a fekete fészület előtt, fátyolosan, elől gyöngéden összefogott kezekkel, szenvedő arccal, régi fényképész ízlés szerint. Így fotografálták 1880 körül a királynőket és fiatalon elhunyt dámákat, akiket csalódott szívük vitt a sírba.

— Tunák Ádám mérnök, Ön hűtlenül és minden jogos ok nélkül elhagyta a feleségét — szögezte le az elnök, evikkerével foglalatoskodva.

— Igen.

Az elnök rálehelte a szemüvegre és a perrendtartás valamelyik szakasza alapján felvetette a kérdést, hogy nem akarnak-e kibékülni.

— Ah, dehogy — jelentette ki Teréz bosszúsan.

Aztán elmúlt minden, Teréz ledobta magáról a Tunákné nevet, mint ahogy hermelinboáját szokta vállának egy kicsiny és közömbös mozdulatával levetni és ő megint ott állott az előcsarnok dór oszlopai között, mint egy ütközetet vesztett vezérkari ezredes, mint egy nyugalmazott külügyi államtitkár... A csendes utcán Himmel gyöngéden megérintette a karját.

— Zavarom, Sir?

— Honnan kerül maga elő? — kérdezte a mérnök, miután már megtettek egymás mellett vagy ötven lépést.

— Ah, — legyintett Himmel résztvevő mosollyal, ügyet sem vetve a mérnök kérdésére — nem olyan súlyos az eset... Lássuk csak... A felesége, ágyiő, elment... Nemde?... A feleségek elég gyakran odébbállnak, olvastam az újságban... Nincsen ebben semmi. A kérdés csak az, hogy mit vitt el magából... Háború alatt nekem is akadt egy balesetem egy Krisztina nevű takaros cukrászhölgygel. — Oldalt vizsgálódva a mérnökre pillantott, aztán nyugodt derűvel folytatta: — Krisztina selypített, Petőfiről azt hitte, hogy a Rókus-kórházban halt meg, amikor ő még óvodás kislány volt. Hamvas csa-csiságokat selypített, fehér és törékeny volt, mint egy habos rolló... Úgy határoztam, hogy körorvos leszek a kedvéért. Azt mondta, hogy szereti a kakukfüvet és a sárgarigó fütyülését... Ez előfordul fiatal és tapasztalatlan cukrászlányoknál... Néhányszor elkísértem az orvoshoz... Krisztina akkor megállott, fölnézett a pesti sürgönydrótokra, mintha egy arratévedt sárgarigó fütyülését hallgatná. Máskor meg olyan keces mozdulatot tett, mintha kakukfüvet akarna szedni a járdán... Tehát körorvos akartam lenni... Úgy határoztam, hogy

lesz egy egylovas kocsim, mint Bovarynak, harcolni fogok a skorbut és a vérbaj ellen... folyóiratokat fogok járattatni... a Medizinsche Wochenschriftet és valami szépirodalmat... lesz egy tisztára súrolt nappali szobám, amelynek az asztalánál Krisztina purzicsán és hercegovinai dohánykeverékből cigarettákat fog nekem tölteni... A padlón tiszta gyékényszőnyegek... Az ebédlőben kellemes rozskenyér- és nyúlpecsenyeillat (a nyulat a gyógyszerész fogja lőni). Vasárnap Krisztina templomba megy... Elénekel néhány zsoltárt, addig én cikket írok az orvosi szemlében a golyva kezeléséről... Ó igen, Sir, az ember balga álmokat álmodik... Szép és balga álmokat, kedves Tunák úr... Krisztinát, amint említettem, kétszer vagy háromszor elkísértem az orvoshoz... Azt mondta nekem az édes, hogy injekciókat kap vérszegénység ellen. Az orvos csakugyan adott neki injekciókat... de nem vérszegénység, hanem — hogy úgy mondjam — túlnépesedés ellen... Ne hajtsa le a fejét, Sir... Szembe kell nézni a dolgokkal... Én azóta megtanultam sok égitestnek a nevét és a Földtől való távolságát... És tudja, néha azzal szórakozom, hogy ezeket a távolságokat elosztom azzal a huszonöt évvel, amely nagy eszmék, nagy vagyonok, nagy dicsőségek és nagy érzések földi életét kiteszi... Nagyon tréfás dolgok kerülnek ki ebből az osztásból, tisztelt barátom... Egy győzelmes francia hadvezér nagysága összevetve a nap protuberenciáinak nagyságával... Egy Csermalmi nevű dámaíró kisugárzási intenzitása és a Sirius fényerőssége között például ilyen számarányt találtam:

1.000.000.000.000 : 0.000.000.000.000.1...

— Köszönöm — mondta a mérnök hálásan. — A maga csillagászati matematikája megvigasztal...

Himmel elutasítólag intett a kezével. Nem, ő senkit nem akar vigasztalni. Egy elillant lepkéért, amelyik alaposan túladott már a hímporán, nem jár vigasztalás.

Aztán felkísérte a mérnököt a lakására és megkérdezte tőle:

— Egy játszma sakkot, Tunák úr?

— Nem...

Kivett a zsebéből egy könyvet és fennhangon olvasni kezdte. A mérnöknek ceruza akadt a kezébe. Előtte rajzpapír feküdt. Hallgatta a felolvasást és a rajzpapírt teleírta ezekkel a szavakkal:

„Quadalquivir... Quadalquivir... Quadalquivir...
„Quadalquivir... Mire e sorokat olvassa... Quadalquivir... Mire e sorokat olvassa... Quadalquivir... Quadalquivir...”

Azt hiszem, nagyon szerencsétlennek érzem magam — gondolta később és összegyűrte a telefirkált rajzlapot.

Egy félóra múlva aztán megkérdezte Himmeltől:

— Mit olvas maga ott, Tücsök úr?

— Én? — kérdezte Himmel türelmes mosollyal és megnézte a könyv címét. — A növények életét...

XVIII.

Himmel egy játékaru gyárban kapott alkalmazást. Most hát rendes hivatalnok volt, bérletet válthatott a borbélynál, kivasaltathatta a nadrágját, kijárhatott volna a futballpályára és néhány magánórát vehetett volna a legújabb táncokból. A lapok jelentése szerint a charleston mellett erősen terjedőben volt a jupa-jupa nevű pompás tánckreáció, perui indián és brazilai gaucho motívumokkal. Rátkay Gabriellával is szabályszerű szerelmi együttesre léphetett volna. A teozófusnő ugyanis becipelte őt valamelyik nap egy nyilvános telefonálomás fülkéjébe, lapos hasát a Himmel kabátjához nyomta és szenvedélyes althangon — Himmelnek úgy rémlett a sötét fülkében, hogy egy felhevült berbécessel társalog — közölte vele, hogy szakítani akar az ártatlanságával. Bejelentette, hogy Himmelt szeretné barátjául megnyerni.

— Másirányú elfoglaltságok — mentegetődzött ő szeretetreméltóan.

— Nem érti, — lehelte az arcába forrón és követelően a lány — nem érti, hogy oda akarom adni ma-

gam... Meg akarok szabadulni az ártatlanságomtól... Legényéletet akarok élni...

— Mi is annak a könyvnek a címe? — kérdezte Himmel elgondolkozva.

— Maga a Lerbière kisasszony legényéletére gondol...

Himmel a kezén érezte a leány mellét. Visszahúzta a kezét és kinyitotta a telefonfülke ajtaját.

— Mylady, — szólott udvarias mosollyal — nagyon arcátlanak találna, ha azt felelném, hogy nem hatott meg az ajánlata?

— Hagyja ezeket a francia piruetteket — mondta a lány megsértődve.

Himmel elgondolkozott.

— Látja, tisztelt Gabriella, maguk olyanok, mint a régi kentaurok... Csipőig forradalom, csipőtől lefelé avult előjogok... Miért követeli tőlem, hogy szédüljek el az örömtől, mert hajlandó megosztani velem a fekvőhelyét egy félórára... És miért berzenkedik az önérzete, ha én nem óhajtok belekóstolni abba a gyönyörbe, amit a maga csókja nyujtana nekem?... Egyenrangúak vagyunk, Gabriella... Ne értékeljük egymást külön mértékkel... És ne felejtse el, vége a mitológiának... A kentaurok elbujdostak...

Otthagytá a leányt kielégítetlenül, a leveleire sem válaszolt. A jupa-jupát sem tanulta meg, pedig kitűnő címeket kapott. Az irodai órák után gyalogosan neki-vágott a városnak, egy illatos kertésztelep előtt vezetett el az útja. Lila akácok, nyírott bokrok, óriás hársak pompás foltjai keretezték a város látképét, aztán átkelt egy füstös vasúti hídon, útbaejtette a kölesönkönyvtárt és felkanyarodott az Ibolyadomb aszfaltos útján. Az első villákon túl, magányos kertek következtek, kellemes sárgára festett rácsos kerítésekkel, azután üres telkek jöttek a kaptafás kunyhójával, a pezsgőreklámokból összeeszkábált bádogház és a muraközi lovak istállója, az ajtó előtt a beesett mellű, májfoltos kocsisnéval. Az út porában a kocsis zajos termékei hancuroztak. Himmel rendszerint olyankor érkezett, amikor azon fáradoztak, hogy csekély vízkészletük felhasználásával szökőkutat vará-

zsoljanak az Ibolyadomb topolyafái alá. Négyen voltak fiúk; az ötödik a leány, illő távolból némi irígységgel szemlélte a sikeres mutatványokat. A télen megcsappant a gyermekek létszáma, a kanyaró elvitt egyet közülük, mint ahogy a farkas ragadja el a békésen legelésző nyájából a báránykát. A Himmel érkezése nagy kiáltozásoknak lett a kútforrása. Körülfogták, sárga, kiéhezett arcuk megtelt mosolygó várakozással és ő — jupa-jupa — mindig kiemelt valami csodálatraméltót a zsebéből. A kocsis benn hevert a vackában, hónapok óta nyögdecselt a bordája miatt, amelyet kettérúgott egy bolond csikó...

A környéken hamar szétfutott a híre, hogy Himmel esténként csomagokat cipel haza; mindig várta valaki a Tücsöklak rozoga lépcsőjén. Fontoskodó arccal meghallgatta a panaszkodókat. Kisnövésű özvegyek és tétova tekintetű férfiak voltak. Szigorú arccal nyúlt a zsebébe, hogy a kölcsönkérőt kielégítse.

— Hollá, barátom, — jegyezte meg és felkacsintott a veranda ablakában várakozó Ezüstszívra — a kamatokról ne feledkezzék meg, mert nekem is élnem kell valamiből... Be is jegyzem tüstént ebbe a fekete könyvecskébe... Hogy is hívják csak?

Úgy tett, mintha följegyezné a kölcsönadott összeget, pedig — Ezüstszív látta az ablakból — csak valami szigorú kacskaringót kanyarított a levegőbe.

A hivatalnoki bő napok nem sokáig tartottak. A gyárban a művezető megtépte az egyik munkáslány haját. A lányok panaszra mentek az igazgatóhoz, aki feldühödve ezen az arcátlanságon szidalmakba tört ki és elkergette a küldöttséget.

— Hülye tehenek... Csürhe...

Fiatal, serdülő lányok voltak, megrettenve kotródtak ki az irodából.

— Ilyen hangon nem lehet már emberekkel beszélni — vélte Himmel fennhangon, nem törődve azzal, hogy megjegyzését az igazgató is meghallhatja. Volt ott az irodában egy mókusképű hátramozdító, Döhner nevű, szigorú bajusszal, hideg, kerettelen szemüveggel. Alsókarján fekete vászonvédőt viselt. Ez a Döhner a revans-

háború szükségességét hirdette. Kijelentette, hogy gyávaság attól a hülye népszövetségtől utasításokat meg tanácsokat elfogadni. A volt központi hatalmaknak titokban új hadsereget kéne felfegyverezniök... Magyarországnak, Ausztriának és Németországnak négymilliós hadsereget tudna a francia határra küldeni... Két tucat messzehordó, harminc darab negyvenkettes szétmorzsolja egész Franciaországot... És Franciaországot szét kell morzsolni... Le kell törölni a térképről... És akkor a többi féreg is térdreesik...

A másik két hivatalnok ismerte és unta már a Döhner hadászati felvonulását, de Himmel csodálkozva rázta a fejét.

— Mit rázza? — mordult rája Döhner hosszú faszipkába dugva egy ösztövércigaretét.

— Hülyeség, jó uram — világosította fel Himmel szelíden.

Döhner úr egy néppárti politikai szervezetben is erősen megugatta a pacifistákat, akik minden rothadásnak az apostolai, Himmelt azonban valósággal torkon harapta:

— Pipogya szemétnép, maguknak jár a szájuk?... Pacifizmus?... Szétnyitotta a száját, rozoga, kaján fogai közül megvetően sercintett a sarokba. — Persze, mit veszíthetnek maguk?... Tizennégyben is behúzták a farkukat, mint a rühes kutyák és az ágy alá iszkoltak... Mit veszíthetnek maguk? Telebőfögik a világot gyáva szólamaikkal: békét, békét... Igen, békét, de előbb irgalmatlanul beverjük néhány dicső nemzetnek a fenekét... Előbb elégtételt veszünk. Előbb mi szerkesztünk egy békeszerződést... De saját hagyományaink szellemében... És magukat fel fogjuk kötni, szemtelen pacifizmusukkal... Mindent összerombolnak, mindent bepiszkolnak... Jegyezze meg: mi egy nemes ideálnak élünk és a fajunk magasabbrendűsége címén követeljük vissza régi jogainkat... Maguk a zsebüknek és hasuknak élnek... Különben kíváncsi vagyok, hol bujkált pacifista uraságod a háború alatt?

Himmel mosolyogva emelte fel a fejét.

— Miért olyan dühös, Döhner úr? Én nem szeretem a háborút... én gázságnak tartom a háborút... És félek tőle...

— Ez az — szögezte le Döhner megvetően.

... A munkáslányok zúgolódtak, Himmelt egyszer lenn látták közöttük, Döhner szólott az igazgatónak. Az igazgató Himmelt elbocsátással fenyegette.

— Sztrájkra bujtogatta ezeket a cafkákat — mondta az igazgató.

Nem tagadta, hogy beszélt a lányoknak. Helyeselte, hogy méltányosabb elbánást követeltek. Joguk van hozzá. Nem lehet egy alkalmazottra rátaposni, mint egy svábbogárra...

Leakasztotta a fogasról a kalapját és elhagyta a gyárat. Döhner kitárta az ablakot, hogy kiszellőztesse a szobát, amelyet megfertőztek a pacifizmus csirái.

Egy ideig a kertésztelep körül járkált, megnézegette a virágokat, aztán egy cserép primulát vásárolt. Szomjuság gyötörte, a városban betért egy vendéglőbe, maga elé rakta a virágot és egy fröccsöt rendelt. A sarokban sovány segédszínész üldögélt és szomjasan nyelt minden korty után, amelyet Himmel leeresztett a torkán. Himmel az asztalához invitálta, bort hozatott és tele töltötte a poharát.

— Igyék, jó uram — bízatta barátságosan — és aztán nyilatkozzék a színpad válságáról.

— Valami harapnivalót rendelhetek?

Gőzölgő tányért raktak elébe, kenyerét jó keményen ráerősítette a villára és belenyomta a pörköltös mártásba. A száját csak akkor nyitotta ki, ha pörköltszállítmányt kellett átvennie. Himmel megkérdezte tőle, hogy ismeri-e Cserhalmi drámaíróit. A segédszínész intett a szemével, aztán a kezével jelezte, hogy a kérdezett igen nagy drámaíró.

— Ehetek még egy kispörköltet? — kérdezte később szerényen.

— Egyék, mon cher, — bízatta Himmel — egyék Zacconi úr... És koccintsa ide a poharát... Buta csálók korát éljük, Zacconi úr... Megfenyegettek azzal,

hogy kívágnak az állásomból, ha a pacifizmusról kotkodácsolok... Azt mondja az a fajsváb, hogy a béke időszerűtlen... A pacifizmus ma időszerűtlen... Hallja ezt?... Hát mi időszerű? Hát mi időszerűbb ennél?... Hagyja, ne feleljen, úgysis tudom... Maga a kóristák fizetésjavítását gondolja... És engem ki akarnak rúgni, mert azt mondom, hogy elég volt a háborús pimaszságból, elég volt uraim és hölgyeim, eleget öltem és eléggé megöltek engem is... Hát nem volt elég, hogy a hazáért, a kultúráért, a jobb jövőért és néhány más dologért én már legyilkoltam a rámeső fejkvótát, hogy lepuffantottam néhány kalmukot és szétfreccsentettem azt a gyanutlan olasz járőrt, amelyik a sziklák között megbújva hideg marhakonzervet pofázott?... Rupp... puff... bumm! — odakentem mind a négyet marhagulyásukkal együtt a sziklafalra...

— Nagy adag volt? — kérdezte a segédszínész a kispörköltet mártogatva.

Himmel felhajtotta a borát és bólintott.

— Nagy. Legalább arról ítélve, ami a sziklára mázolódtott... Ha Olaszországban jár egyszer nászúton, megnézheti... „Freskó. Ismeretlen művész remeke 1918-ból.“

A színész mohón falatozott és sűrűn ürítgette a poharakat. A tányérján és poharán kívül semmi egyéb nem érdekelte. Hatalmas szája lassan örölt, mint egy púpos teve szája, később monoton cuppogásokat hallatott és csak a szemhéjjával felelgetett a nekiszilajodott Himmelnek.

Éjfél felé feltápászkodtak és elhagyták a vendéglőt. A segédszínzművész dallamokat csuklott, állítása szerint az Erdéslány című régi operettből. Himmel csendre intette.

— Nagyon szeretek csuklani, — dadogta a színész — de e pillanatban lakás nélkül vagyok...

Himmel bizonytalan lépésekkel kalauzolta a nagyokat csukló embert az Ibolyadomb felé. Az egyik utcasarkon nagy garmada női harisnya feküdt egy felfordított ládán, fölötte magas lécen kárbidlámpa világított. Himmel a ládához lépett, kiválasztott a harisnyakazalból egy párat, sokáig kotort a zsebében, amíg ujjai egy hűvös

pénzdarabra bukkantak. Mosolyogva nyújtotta oda a kereskedőnek.

— Az ezüstnek, amint bizonyára értesült róla, — jelezte barátságosan — nagy most a kelendősége.

Biccentett a fejével, megragadta a színművész karját, akit a harisnya bevásárlásáig egy villanypóznához támaszkodott és megindult vele Tücsöklak felé.

A rosszul világított verandán lomhamozgású nő fogadta őket.

— Eredetileg Anna, — mutatta őt be Himmel a vendégének — de én az egyszerűség okáért Zulejkának szólítom...

Mámoros pilláit megemelte, megsimogatta az Ezüstsív haját, aztán domború hasára mutatott:

— És ez a gyermekem...

— Saját gyártnmány? — böfögte a magasból a másik.

Himmel lengő mozdulatokkal a sarokba dobta a kabátját és megfogta a trafikoslány gömbölyű állát.

— Jól vagyunk, drágám?

— Jól vagyok — hangzott halkán és engedelmesen a válasz.

— És a kis Tücsök?

— Jól van...

— Cirpel már?

Ezüstsív szégyenkezve fordította félre a fejét.

— Miket kérdez, Himmel úr — mondta csendesen és szemrehányólag.

— Igaz... igaz... — lóbálta a fejét Himmel bűnbánattal — komisz léhűtő vagyok... Mindössze egy literről van szó... Fujj, nemde?... Ittam, Zulejka... A cher papa is ivott... aztán kiment az erdőbe és szívenlőtte magát... Nézd csak, szegényem, egy kis sonkacsontot hoztam a kettőtök számára... A kis Tücsök ma sonkát fog vacsorázni...

Áhítatosan rátette az ujját az Ezüstsív hasára.

— Kis Tücsök — mondta finoman és elmerevedett mosollyal csukta le a szemét — kis Tücsök... hallod... itt jó atyád telefonál... Csak azt akarom mondani, hogy

ne siess... Maradj még, édes fiókám... Nem vettem meg neked még a kis nadrágot... aztán úgy látom, humbug, csunya humbug ez az egész mindenség itt... Egy-két ízes falat... egy kis párosodás és már el is kaparják az embert... Mi lesz belőled, kis Tücsök?... Ez a kis Ezüstszív, akinek a hasfalát rugdosod, azt akarja, hogy postahivatalnok légy... Én azt mondom, hogy hagyd a fenébe, kedves, a postahivatalt... Légy forradalmár...

A sovány színész felé tekintett, aki a veranda túlsó felében egy széken üldögélt és nevetve ingetegetett a törrötlábú szarkának.

— Hollá, színművész úr, mi van a primulával?

A primula ott maradt a vendéglőben, de a harisnya szerencsére ott volt a Himmel zsebében. Ezüstszív megköszönte szépen, aztán leült az ágy szélére és csendesen elfogyasztotta a vacsorát. Himmel átengedte a kerevetet a vendégének, ő maga az Ezüstszív ágyán heveredett végig. A lány szótlanul letérdelt eléje, kioldotta a cipőjét, aztán arcát szemérmesen félrefordítva, lehúzta a nadrágját is. Himmel elkapta a kezét és az arcához szorította:

— Brávó, Zulejkám, ezt meghatóan csináltad... Elvinnélek holnap az anyakönyvvezetőhöz, de félek tőle, hogy rosszul járnál velem...

Ezüstszív rosszalóan nézegette a segédszínész hosszasan elnyúló alakját. A lapos díván aggasztóan recsegett lendületes mozdulatai alatt. Ó ha le találna szakadni! Milyen szerencsétlenség volna! Bizony oda lenne a Himmel úr megszokott fekvőhelye...

Egy cipődobozba nesztelenül belerakta a hajtűit. Ez a skatulya volt egyetlen poggyásza, amellyel két hónap előtt, amikor terhessége miatt ott kellett hagynia állását, beköltözött a verandára. Földi javakból, amint ezt a skatulya tartalma bizonyította, nem sokat gyűjtött még össze. Volt benne egy munkakönyv, két szépen kivasalt zsebkendő, egy piros szalag, egy céltalan üveggolyó, egy darab foltos itatóspapír, egy melltartó, egy katekizmus és egy vörös agyagpersely. Most betette szépen a harisnyát is, amit Himmeltől kapott. Aztán levetette feszülő szoknyácskáját, vékony kartonblúzáat és dideregve össze-

fogta a karjait. Igen, hát most hová feküdjön? Valami takarófélét terített le a földre, hogy azon heverjen végig, de Himmel felneszelve szendergéséből, magához vonta. Erre aztán szégyenkező, de fáradt mosollyal bebújt a Himmel pokróca alá. Összezsugorodott, mint egy fázékony állatocska és a kis petróleumlámpás vékonyka világánál a férfi zavaros szemeibe nézett.

— Jóéjszakát, Himmel úr — mondta halk alázattal.

— Antal, — igazította helyre Himmel — mondd úgy, hogy Antal.

— Jóéjszakát, Antal.

Himmel ráhagyta.

— Jóéjszakát. Holnaptól kezdve nem iszom többet... Sohasem iszom többet... Az apámat is a pezsgő vitte el... Haidsieck és Irroy... Tele volt a pincénk... Nyolcadik gimnazista voltam... Fräulein Nichterlaubt... — Fräulein Nichterlaubtnak neveztük a húgom nevelőnőjét — sürgönyözött nekem... „Kommen Sie bitte, bedauernswertes Unglück...“ Lá lá... Kétszázhuszonhét darab üres pezsgősüveg maradt a hitelezőkre... És öt darab borostyánszipka...

Hevítette a bor, sokáig nyugtalankodott. Láta, hogy a lány szeme nyitva van, nézi őt.

— Miért nem alszol?

— Nem muszáj, hogy elvigyen az anyakönyvvezetőhöz — suttogta Ezüstszív halkan. — Higgye el, igazán nem fontos, hogy elvigyen engem, Himmel úr.

— Antal... Mondd úgy, hogy Antal.

— Antal... Nem muszáj, hogy elvigyen... csak azt engedje meg, hogy azután is maga mellett maradhassak... És ha nem alszik még... úgy nagyon szépen megkérem, ne szólítson idegenek előtt Zulejkának... Mert úgy szégyelem magam, ha így nevez engem idegenek előtt...

— Ez nem idegen, — világosította fel Himmel — ez színész. Ő éneklí a Bajazzókban a csirkesültet.

— Igen, Antal — sóhajtotta a lány hálásan a felvilágosításért és a férfi résztvevő öleléséért.

— És azután... az emberek ostoba neveket visel-

nek... Kovács... Kiss... Döhner... Hát mondanak ezek a nevek valamit?...

A hosszú segédszínész, akinek sem az életében, sem színpadi szerepeiben nem igen fordultak még elő csirkesülttek, orrán át érdes tremolókat hallatott. Künn a sötét kertben recsegték az elaggott körtefák és bőségesen esett az eső. A csöppnyi petróleumlámpa békésen hullatta világát a homályos ablakszemekre, a felsúrolt sárga padlóra, a hullaszerű segédszínészre és az ágy előtt álló székre, amelyen bocsánatkérően lapult meg az Anna kurta szoknyája és elhervadt virágos blúza. Nagyon messze éjfél t kongatott egy toronyóra. Kovács úr, a hímszarka roszszat álmodott, néhányszor szenvedően elcsörögte magát. Anna felemelkedett és halkán pisszegni kezdett. Még a mutatóujját is a szája elé tette és úgy nézett a szarkára, mint egy rakoncátlan gyerekre. Csakhogy azt nem mondta neki:

— Nagyon szépen kéretik, ne tessék most beszélni, mert Antal úr elaludt.

Antal úr azonban ébren volt.

— Tudod, — szólalt meg, leszállva lelke mélyebb rétegeibe — pimasz ösztönlény vagyok én is... Úgy tettem, mint azok a rút kis bogarak, amelyek sietve teherbe ejtik gyanútlan nőtényeiket... Valljuk be, szegény Ezüstszív, a természet nem viselkedik gavallérosan veletek szemben... Lám... itt szuszogsz elgyötörten... felpuffadva... bizonyára a lábad is megdagadt... minden sejtedet feldúlta a nagy átalakulás... A tested műhelyében pörölyök csattognak, transzmissziók sziszegnek... nyögsz, forgolódsz, mint egy kínlódó öleb... talán szűk is a medencéd... Úgy szültök, olyan megadással... olyan alázatosan, mint a tehenek... És mit csinálunk mi, a teremtés koronája?... Mit csinálók én? Undor... bort iszom... Döhner úrral a pacifizmusról vitázom... A petéimet leraktam már... nyugodtan vitatkozhatom... Sajnálak, Ezüstszív, sajnálom, hogy szenvedned kell miattam...

— Ó, — mondta a lány megremegve és hálás köny-

nyektől elázott szemét odaszorította a Himmel melléhez — maga olyan jó hozzám...

— Jó? — csodálkozott Himmel. — Hát ezt honnan veszed?

A szelíd és szemérmes suttogásból kiderült, hogy a jóságáról szóló legenda régi keletű.

Himmel nagyot ásított.

— Akkor hát jóéjszakát...

— Jóéjszakát — lehelte Ezüstszív és az ingen át csókot lehelt a Himmel sovány mellére. A fülét óvatosan odanyomta a bordáihoz és boldogan hallgatta a férfi szívének elcsendesülő ciripelését...

XIX.

Himmelnek a harisnya miatt váratlan kellemetlenségei támadtak. Harmadnap a rendőrségre idézték, aztán csalás és hamispénz forgalombahozatalával vádoltan átkísérték az ügyészség fogházába.

— Lám csak, lám, Tücsök úr — állapította meg valami halk kárörömmel — lakat alá kerültél.

Csüggedtség és emóciók nélkül üldögélt az ablakpárkányon és a főfal fölött kirajzolódó tetőket nézegette. Odalátszottak a bankpaloták karcsú kupolái, amelyek az ózondús éterben a nagytőkét képviselték, a templomok tornyai, amelyek néhány év előtt a Skoda-műveknek és a csepeli tölténygyárnak adták kölesön harangjaikat, odalátszottak a gyárkémények füstölgő lobogóikkal, amelyeket vörösre mázolt a napfölkelte és a színházak zsinórpaddásai, amikre felkötötte magát az irodalom. Ült ölbe tett kezekkel és Ezüstszívre gondolt. Szegényke, milyen ijedt halszemeket vágott, amikor a policeman betessékelte őt a rendőrségre!... Csalás és hamis pénz forgalombahozatala!... Lá lá...

A kitört ablakszem újságlappal volt betakarva. Olvasgatta a félig levágott cikkeket és tünődve nézett maga elé... „Az elvek drótakadályai“ — olvasta az össze-

csírizelt újságlapon... „A nemzeti eszme vasbeton fedezéke...” „Az erkölcsök veszteséglistája...” „A pékek felvonultatják nehéz tűzértségüket”... „Panaszok pergőtüze a vasutak ellen.” Ah, — gondolta rezignáltan — az emberek elfelejtettek kimászni a betonfedezékekből és a kezük odaragadt a géppuska fogójához... Volt ebben a hadi kellékeket kikölesönző stílusban valami görcsös törvényszerűség, mint a letépett pókláb kaszálásában... A pókláb kaszált, egyre kaszált...

Valamelyik nap társakat kapott. Ketten voltak: egy hörcsöggépű idősebb ember, apró fülbevalóval a bal fülében és egy törött orrú, kedélyes suhanc elegáns keménykalappal. Trafikot fosztottak ki az elmúlt héten, az öreg elügyetlenkedte a dolgát, hurokra kerültek. Himmelnről alig vettek tudomást, körültapogatták a falakat, kipróbálták az ablak rácsát, aztán nyugodtan leültek a földre és malmozni kezdtek. A fiatalabb később fütyörészve nézegette a városhból odakandikáló kéményeket és a távoli domb gerincén végighullámozó szálfákat.

— Idejártam óvodába — mutatott állával egy szürke tűzfalra.

Aztán végignézett Himmelen és röhögve kérdezte:

— Maga is járt óvodába?

— Jártam...

— Váltóhamisítás?

A paragrafussal, amelybe vigyázatlanul beleütközött, ő maga sem volt teljesen tisztában. A vizsgálóbíró csalást emlegetett... Előre megfontolt szándékkal becsapta az utcai harisnyakereskedőt... Döhner úr boldogan fogja dörzsölgetni a kezét... Szikomorusz megírja majd az ő élményei alapján az ügyészségi fogház balladáját... Igen... Mit is fog neki mondani? Ült az ablakpárkányon és a távoli hegyek pasztellkék foltjait nézegette... Milyen gondolatai voltak?... Az emberiség a fejlődés útján valahol 40—50.000 év előtt hibás vágányra futott... És milyen érzései voltak?... Okádni szeretett volna... Úgy bántak vele, mint aki egy nagy görbe késsel elmetélte az egész társadalmi rend nyakát...

A közeli óvodából vékony, fisztulás hangok szárnyaltak át a vöröstéglás fegyházi falon.

„Itt a szép tavasz megint,
A mezőn, hegytetőn édes öröm int...”

Elbámult a távoli dombok felé és a dobhárttyáján valami édes zörej kezdett percegni. Hallotta már egyszer ezt a dalt... Igen, amikor egyszer májusban kirándult az osztállyal a szabadba. A fiúkat kettős sorba állították, egymás kezét fogták, dobogtak a lábukkal és a tanító szarvasaggancsos botjával az éneket dirigálta:

Itt a szép tavasz megint,
A mezőn, hegytetőn édes öröm int.
Bércen, völgyön dal fakad,
Ha kivonul a csapat...

A csomagokból zöldhagyma lógatta ki a szárát, egy Misi nevű szegény fiúnak az orra folyt, távol kéklettek a hegyek. A sorompó előtt bevárták a vonatot, ő előkapta a parittyáját és a vonat után lött. A tanító mosolyogva ingatta ide-oda a mutatóujját. Na-na — fenyegette őt meg nyájasan. — Aztán Misi is előkapta a parittyáját és ő is odapattintott egy kavicsot a zörgő vonat oldalába. A szarvasaggancsos tanító erre fenékbe rúgta Misit, aztán folytatták útjukat, ütemesen dobbantottak a lábukkal és elismételték a vidám dalt:

Itt a szép tavasz megint...

Misivel később találkozott egyszer. A kerti lugasuk fedelét bádогоzták, Misi fenn lovagolt a lugas tetején és egy másik inassal némán kalapálták a bádogtetőt... Ta-ta ta-ta ta-ta, kétharmados taktusban... Aztán olvasta róla, hogy felmetszette a hasát egy földbérlnök, egy vasúti sorompó közelében...

Két hét múlva elbocsátották a fogházból. Piszkosan, összegyűrve, mint egy elhasznált mosogatórongyot. Amikor elhagyta a vizsgálóbíró szobáját, egy törvényszéki szolgálta gépiesen letörölte utána az ajtó kilincsét...

A durva és hiányos tápláléktól, a levegőtlen cellától sárga és pattanásos volt az arca, mint egy romlott

kantalup-dinnye. Csak a szemében lappangott valami fojtott parázs. Nem köszönt a vizsgálóbírónak. Az vizsgálót, leszidta. Sötét, sáros szavakat fröccsentett a képébe. Ő meghajtotta a fejét állampolgári engedelmesége jeléül és szédülten kilépett az utcára.

A vizsgálóbíró és a büntetőtörvénykönyv alaposan rátapostak finom lakkcipőjükkel... Megállott az aszfalton és fölnézett az égre, mint egy pusztai utas, aki homokbuckák szürke végtelenjében keresi a tájékozódást. Hajnalban langyos zápor septe végig az utcákat, az ég finom kékje lágyan terült el a házak felett. A kellemes ultramarin felüdítette, sokáig ácsorgott magasba irányzott tekintettel a gyalogjáró szegélyén. Ez is megvolt — gondolta keserűen. — Az élet arra való a vizsgálóbíró szerint, hogy az ember tapasztalatokat gyűjtsön és megokosodjon?...

— Repülőgép? — kérdezte valaki a hátamögött, kíváncsian követve a tekintetét.

— Nem, — rázta Himmel a fejét — fecskék...

Az idegen elébe került és kíváncsian nézett az arcába. Himmel mosolygott. Könnyedséget érzett a tagjaiban és megenyhülést a lelkében. Ezüstszívre gondolt. A tiszta ég magához emelte, a nap ragyogása átjárta az érzéseit, elmosta a gondjait és derűs színekkel vont be a gondolatait. Írnia kellett volna a fogházból a tudatlan, kicsi bogárnak...

Az úttest közepén keskeny cementkeretben barna kánák virágoztak. Az ezüstoffenyők hamvas ágain verebek veszekedtek. A nap végigfeküdt a gyalogjárón. Nyüzsgés és villanás, autótülkök türelmetlen töfögése, utcai árusok lapos kereplése, selymek lengése, cégtáblák tarka kiáltása töltötte meg az utcákat. Egy péküzlethől császárszemlyék és finom perecek illata ömlött ki az utcára. Ezüstszív szereti a perecet — gondolta minden cél nélkül, mert pénze nem volt, hogy perecet vegyen neki. Sietve megindult az Ibolyadomb felé. Ezüstszív!... hogy fog a kis csaci örvendeni, ha majd meghallja a füttyülését... Füttyszóval szokta jelezni az érkezését, amikor végighaladt a Tücsöklak előtt elterülő kert ösvé-

nyén. És Anna ilyenkor az ablakhoz csoszogott, kis buta arcoeskája megtelt mosollyal és tiszteletteljesen rebegte:

— Jó napot kívánok, Himmél úr!

— Antal... Mondd úgy, hogy Antal!

Milyen nehéz volt leszoktatni a bátortalan, kedves jószágot arról az alázatos Himmél úrról... No, most aztán végleg... igen... definitíve befellegzett a Himmél úrnak... Vége a finom Himmél úrnak! Dutyiba rakták, lenyírták róla a Himmél urat...

A csacsi... a kis csacsi! Hogy oda fog bújni mindjárt az álla alá!

A Bűvös vadásszal nyitott be a kapun. A málnabokron tarka kendőt látott és öröm járta át a szívét. Abba hagyta a fütyörészést és türelmetlenül, nevetve kiáltott be a diófák közé:

— Trárá, Tücsökné asszony... Kukkantson ide... Szabadlábon!... Hollálá, a törvény nevében szabadlábon... Annácska...

A szarka szomorkásan gubbasztott a lépcsőn. Erőtlen rikácsolással köszöntötte a jövevényt.

— Szolgája, Kovács úr...

Az ajtó zárva volt. A kerítés mögül a kaptakészítő felesége a kulcsot nyujtogatta.

— Adjon Isten...

— Nem bánom, Kaptáné kedves, magának is... Csak nincs valami baj?

— Bizony meghalt szegényke a szülészetén — mondta a kaptásné, csecsemőjét ringatva a karján.

Himmél levette a kalapját és izzadt homlokához nyult. Elmeredve nézte az asszonyt.

— A szülészetén... — kérdezte halkán.

Megfogta a karfát és lassan leereszkedett a lépcsőre. Nagyot, szakadozottat lélekzett.

— Tehát meghalt — összegezte tompán a történeteket.

Egy közeli bolyból jókora hangyák eredtek útnak, végigmásztak a nadrágszárán, égő fullánkjuk kövérre puffasztotta a kezét, mire észrevette őket. Tétován lerázta őket.

Remegő ujjai megkapaszkodtak a karfában, föl-

húzta magát ülőhelyéből és elindult a klinikára. Izzadt haja csapzottan a szemébe hullott, szemei tétován, léleketlenül keresgéltek. Órákig jött-ment egyik épületből a másikba, amíg megtudta, hogy Ezüstszív a bonctani osztály nagy jégszekrényében fekszik, anatómiai egységekre trancsírozva. Tegnap osztották ki darabjait a medikusok között.

— Igen — felelte érzéketlenül a falakat nézegetve.

— És a gyermek?

— Szintén...

— Őt is felszeletelték?

— A hozzátartozók nem jelentkeztek — hangzott a felvilágosítás.

— Én vagyok, — mondta Himmel — én vagyok... a... a hozzátartozó...

— Sajnálom, — közölte a tanársegéd — már kiosztottuk...

Himmel bólintott és elindult. A kapuból visszatért és megkérdezte a szolgát, hogy milyen nemű volt a gyermek.

— Fiú...

A gyár felé vette az útját. Cudarul érezte magát.

— Szegény kis Ezüstszív — sóhajtotta maga elé, vérző szomorúsággal.

Kábultan és vakon kullogott végig a városon. Órákig tartott az útja. Valaki durván oldalba lökte, megállott, az idegen után nézett. Feldarabolták — gondolta kietlenül. Nincs már Ezüstszív... Délután a gyár előtt találta magát. Gépiesen rendbeszedte csapzott haját, lankadt kezeivel leporolta gyűrött ruháját és felment az irodába. Döhner úr valóban dörzsölgette a kezeit.

— Ipartörvény, Himmel „elvtárs“ — köpte feléje elégedetten. — Ipartörvény 94...

A gonoszságtól tündöklő arcba bámult. Átvett valami borítékot, gépiesen odamosolygott a másik két hivatalnoknak és elhagyta a gyárat.

Csak éjszaka, amikor otthon levetette a kabátját és újra elolvasta az igazgató levelét, értette meg, hogy Döhner úr mire célzott. Ez volt az a törvénytörés,

amelynek alapján felmondás nélkül szélnek eresztették. Eldobta a levelet és körülnézett a verandán. A parányi kályha könyökesővén az Ezüstszív színehagyott blúza csüngött. A körtefák mozdulatlanul aludtak a kertben, lenn a lejtő alján csobbant a patak, ahogy befutott a betonalagútba. A kicsi lámpa panaszosan sercegett. A lámpabelet, amely utolsókat lobbant, még Ezüstszív vásárolta...

Egy hét múlva összetalálkozott Tunákkal. A mérnök felvitte magához. Két hónapja nem látták egymást.

— Miért kerül engem?

— Nem tudja, Sir? — kérdezte Himmel fanyar mosollyal. — Vizsgálati fogságban voltam.

A mérnök a szemébe nézett. Kelletlen érzései voltak. Tapogatózott, mint sötét falon a tájékozatlan kéz, amely a villanyos kapcsolót keresi.

— Ne ízetlenkedjék, Tücsök úr — mondotta határozatlanul.

Himmel bólintott.

— Aha, begyulladtunk, Sir, nemde?... Vizsgálati fogság... mi? Ez valami nagyon szemét dolog lehet... És ha még tudná... Csalás, kedves mérnök úr, csalás! Érti?

— Nem — felelte Tunák őszinte megütődéssel.

— Hát figyeljen. A gyökere a dolognak kissé megszire nyúlik. Kilencszáztizenhatban felrobbantottam egy hidat Podhajce galíciai községben... Tudja, úgy-e, hogyan megy az ilyen robbantás... Ennyi meg ennyi ekrazit... ennyi meg ennyi nitroglicerín... három halott és tizenkét sebesült... Arra robogott egy főherceg... Leszáll az autóból, hozzám lép... Seine Kaiserliche Hoheit lässt sich die Sache genau erzählen és egy ezüst talért akaszt a mellkasomra... Bráv, nagyon bráv... Múlnak a hónapok, múlnak az évek... A cseresznyefák néhányszor kivirágzanak, Sir... a szomorúfüzek elhulatlják a lombjaikat... trárá, trárá, a világháborút lefujják, az emberek boldogan rohannak haza... A vasúti kocsik ablakáról útközben lelopják a børszíjat, hazaviszik borotvát fenni, vagy gyereket fenekelni... Poin-

caré gyönyörű beszédet mond az Arc de Triomphe alatt a győzelmes gurkháknak... múlnak az évek... és három hét előtt, amint hazafelé kormányzom a lépteimet, az egyik utcasarkon nagy garmada női harisnyát pillantok meg... Volt ott a verandán egy kis bogár... halk kis női bogár, akit Annának hívtak és akit én egy szép nyári délután teherbe ejtettem... Vásároltam tehát neki egy pár jóminőségű harisnyát. Harmadnap beállít hozzám a kalmár egy policemannel.

— Vissza a harisnyával! — kotkodácsolja izgatottan.
— Vissza a harisnyámmal!

— Miért? — kérdezem én elég vendégszeretően és odaszólok Ezüstszívnek: — Hozz, kedvesem, valami ülőalkalmatosságot a vendég uraknak.

— Azt kérdi, hogy miért? — tajtézkzik a kalmár. — Hogy miért... Hagyjuk a tudakozódó irodát, tisztelt uram... Rendőr úr, kérem, mutassa fel neki a bűnjelet...

A policeman a zsebébe nyúl és kiemeli az ezüstöt, amellyel a harisnyát fizettem. Hallja, drága barátom, bűnjelet mond és egy ezüst tallért emel ki a zsebéből.

— Ez bűnjel? — csóváltam rosszalóan a fejem. — Egy ezüst vitézségi érem önnek bűnjel, Zsibárus úr?... Szegény ember, — teszem hozzá résztvevő mosollyal — a felesége bizonyára sokat költ rúzsra és ondolálásra... nemde... a gondok kissé megzavarták a fejét...

A zsibárus pulykavörösen hahotázik.

— Ez... ezüst?... Ehezühüst?... Ehez?...
Sajnálkozva bólintok.

— Ehezühüst... Egy főherceg adta nekem a haza megbízásából. Ön, Zsibárus úr, úgy látom, nem vett részt a világháborúban.

— Nem ezüst — mondja a rendőr és megigazítja a bajuszát. — Bent voltak vele az ékszerésznél, az rácsepentett valami folyadékot és akkor kitudódott.

— Rendőr úr, — kezdi megint az üvöltözést a harisnyaüzér — mutassa fel neki mégegyszer a bűnjelet.

A rendőr felmutatja a bűnjelet. A választóvíz helyén kis zöldszínű marás látszik.

— Á, — mondom barátságosan — ki van zárva... Hogy is jutott ilyesmi az eszükbe, kedves uraim?... Ha megengedik... egy pillanatra...

És odaszólok Ezüstszívnek, aki sápadtan áll a fal mellett.

— Ültesd le addig a vendégeket, szívem...

Az irataim közül előszedem a régi hadsereg hivatalos közlönyét és odamutatom némi fölénnnyel a rendőrnek. A hivatalos orgánium, íme, legfelsőbb kézirat formájában, tehát a legszavahihetőbb módon ezüstnek nyilvánítja a szóbanforgó érmet. És ilyen lesujtó bizonyítékokkal szemben, ügyebár, teljesen semmivé törpül egy közönységes ékszerész állítása...

— És a választóvíz? — kérdezi kacérul az emberem.
— A választóvíz talán kismiska?

Legyintek. Ez a szegény, tudatlan házaló úgy látszik, nincsen tisztában a legfelsőbb kézirat megsemmisítő jelentőségével.

— Nos és a legfelsőbb kézirat talán kutyaagumi?

— A választóvíz az nem hazudik! — harsog a harisnyaűzér.

— Rendőr úr, tetszik ezt hallani? Hát a királyok talán hazudnak?

— Ssst! — rezzen föl a rendőr. — Ezért újabb jegyzőkönyvet kell felvennem.

— Azt kérdeztem, kérem, hogy hazudnak-e a királyok? Igen, vagy nem?

— Nnna! — jelenti ki az emberem és hüvelykujjával megnyomkodja kissé az orrát.

— Ezt tévedésnek kell minősítenem. A királyok tisztességtudó emberek... Esküt tesznek az alkotmányra, népeiket boldoggá igyekeznek tenni, satöbbi...

A kalmár legyint.

-- Asszonyóság, szedje elő a harisnyát...

Ezüstszív ott áll a fal mellett és olyan riadt arcot vág, mint egy macskakölyök, amelyre valami csatakos kutya vicsorgatja a fogait.

— Levessem, Antal úr? — kérdezi szegényke didegve.

Rámosolygok.

— Semmi baj, kedves, visszaadjuk ennek a tudatlan embernek. De hozok helyette sokkal szebbet, meglátod...

Kacsázva a sarokba megy, ijedtségében majd kiejti magából a gyereket. Aztán nézem, ahogy nyujtja a harisnyát; selyempapírba csomagolta, gondosan összefogta. Engem néz, a policemant, meg a másikat már nem is látja. Mielőtt ellépünk, meg kell nyugtatnom néhány szóval.

— A rendőr úr nagyon derék embernek látszik, nem kell tőle félni, majd szélnek ereszt. Visszajövet egy kis szilvaízet veszek — mondom neki búcsúzóul... Tudnia kell ugyanis, Sir, hogy Ezüstszív rajongott a szilvaízért.

— A legfelsőbb kéziratot ne vigyem? — kérdezem a rendőrtől indulás előtt.

— Lári-fári, — röhög a kalmár — mit nyaggatja annyit azt a legfelsőbb micsodát...

A rendőrségre vezettek, onnan átkísérték az ügyészséghez. Közölték velem, hogy miután kimerítettem a család összes tényálladási elemeit, letartóztatnak. Azt kérdeztem az ügyésztől, hogy vajjon a tetteistársaim ellen is megindítja-e a hivatalos eljárást? Nevetett. — Illetékesség hiányában nem tehetem.

Intett a fegyőrnek és engem elvezettek a cellámba. Így történt, Tunák úr.

Megállott egy kép előtt, nézegette, aztán megjegyezte még:

— Észrevételek elfogadtatnak.

— Mit óhajt ezzel mondani? — kérdezte a mérnök még mindig rosszaló hangon. — Végre is a haza meg a társadalom nem azért adták magának azt az érmet, hogy harisnyába investálja.

— Kedves, antik fogalomzavar — legyintett Himmel. — Legyilkoltam a rámeső fejkvótát, kaptam cserébe egy ezüstöt. Ha többet gyilkoltam volna, nagyobb darab ezüst üti a markomat. Esetleg egy aranytallér. Hogy a mellemre akasztották és nem nyomták a markomba? Ez, uram, csak poézis. A fémek súlya és neme közötti elütő árnyalatok mutatják, hogy az adományozó

hasznosnak ítélte az általam elkövetett gyilkosságokat és ezzel arányban álló hasznos dologgal akart rekompenzálni...

— Egy kérdést, Tücsök úr... Annak az éremnek nem volt füle?

— Volt. De lereszeltem. Remélem, egyetért velem abban, hogy ehhez jogom volt. Hol lappang tehát itt a paragrafus?... Ha szabad felvetnem a kérdést, hol itt a csalás?... Ki csalt és kit csaltak meg valójában?... Ön a polgár, a jó hazafi, akinek jóvoltából és türelméből egy csomó együgyű hazugságot még mindig csalhatatlan dogmaként kell tisztelnem — feleljen a kérdésekre: ki csalt és kit csaltak meg itt valójában? Ki hozott hamis ezüstöt forgalomba?... És nem volna jó megtoldani a büntető-törvénykönyvet egy paragrafussal? Hogy ne csak a pénzek, hanem a hamis eszmék forgalombahozóit is büntessék?

Tunák némán szívtá a pipáját. Valamit meglóditott benne a Himmél kérdése. Elgondolkozva nézett lesóvanyodott barátja ködös szemeibe.

— Rossz színben van — szólalt meg engesztelően. — És az a bogárka... az az Ezüstszív?

Himmél hunyorított a szemével.

— Ezüstszív? — mosolyogva nézett a levegőbe. — Szeretett... aztán szűk volt a medencéje és meghalt...

Elköszönt a mérnöktől, céltalanul végigment a sétálóktól ellepett korzón és a kirakatokat nézegette. Az egyik mellékutcából Szikomorusz bukkant elé, hóna alatt legújabb verskötetével. „A hullák Houbigant Illusionnal szagtalanítják magukat“ — olvasta Himmél a verskötet címlapján.

— Negyvenkét százalék kamatot fizetek érte annak a csödbement bórraktárnak — jelezte Szikomorusz arra az uzsorás öregasszonyra célozva, akitől a kiadáshoz szükséges összeget kölcsön kapta. — Azt hiszem, legegyszerűbb lesz, ha egy konyhakéssel elmeteszem az öreg koca nyakát, à la Raszkolnyikov... Nem tartanál velem?

Himmél a fejét rázta. Sajnálja, nem ér rá. De a párt-

programban különben sincs benne öreg uzsorások meggyilkolása.

— Hallottam, hogy szerencsésen hátbarúgtad polgári tradícióidat... Megtért birka... És azt hiszed, hogy ezek a marxi hashajtók megszabadítanak majd a székszorulásodtól?... Hülye vagy... Az emberiséget valami patkányirtóval előbb el kéne távolítani a földről, azután lehetne szó egy kis harmóniáról...

Szikomorusz sebesen gurult a világnézeti evolúció lejtőjén. Most éppen a nihilizmusnál tartott; azaz már az ember földi uralmának a megszüntetésén törte a fejét. Mizantróp volt. Nem nézett le még emeleti lakás ablakából anélkül, hogy ne köpött volna le valamelyik arrahaladó gyalogjáró fejére.

Kártékony rovarnak tartotta az embert. Valahol egy padláson kis manzárd-szobát bérelt, amelynek ablakából magas tűzfalra nyílt a kilátás. A tűzfalat gazdája néhány hét előtt sárgára festette. Szikomorusz levélben jelentette be tiltakozását, figyelmeztette az elképedt tulajdonost, hogy nincs joga ostoba és ízléstelen színeivel a más harmóniáját zavarni. És miután erélyes tiltakozásának nem volt foganatja, a bíróságnál tett ellene személyes szabadság megsértése miatt feljelentést. „Követelem ettől a hülyétől,” — írta a feljelentésében — „hogy ne molesztáljon engem, szabad padláslakót és világpolgárt buta okkersárgájával.” Az elmúlt ősszel novellás kötete jelent meg. A kötet előszavában a következőket üzenté nyájas előfizetőinek:

„Szeretném, ha felakasztanád magad, tisztelt olvasó, mielőtt végigolvasod e remekbe készült beszélyeket. Természetesen csak akkor, ha már beküldted hozzám (Szikomorusz költőnek címezve, Veresbegy-köz 3. padlászoba) az előfizetési díjat.”

Az egyik kalapüzlet nyitott ajtaján fiatal lány röptült ki az utcára, egyenesen a Himmel karjai közé. Néhány másodpercig felhevülve nézett ismeretlen ölelője arcába.

— Részemről a szerencse — szólalt meg nevetve.

Aztán kibontakozott az ismeretlen karokból és bekiáltott az üzletbe:

— Pukkadjon meg, Slezákné, ha ráér...

Himmel kíváncsi pillantást vetett az üzlet felé.

— Gondolja, hogy Slezákné szótfogad magának, kisesike? — vetette fel a kérdést barátságosan.

A lány elnevette magát.

— Majd kiderül a gyászjelentésből...

— Lopott? — kérdezte Szikomorusz fesztelenül. — Lopni nem szégyen... Legújabb versemben a lopást dícsőítem...

— Szép kis madárijesztő lehet — jegyezte meg a lány élénk grimásszal. — Beszólhatna Slezáknénak, hogy adja ki a kalapomat.

Szikomorusz behatolt az üzletbe és kihozta a lány ibolyavirágos szalmakalapját. A lány átvette a kalapot, fejére húzta és biccentett.

— Részemről a népünnepély... Azt a verset elküldhetné nekem.

— Címe? — kérdezte a költő roppant komoran.

— Eszterházy-palota, az egész első emelet... A földszinten a komornáim laknak. Oda is beadhatja...

Kidugta a nyelvét a költő felé, aztán Himmelhez fordult. Imposztor szemekkel nézegette...

— Ismerős fotográfia... Mindenesetre köszönöm a szíves fogadtatást — mondta szemtelenül a váratlan ölelésre célozva. — Csak ne bízza el magát...

— Biztosíthatom róla, mylady...

— Finom — nevetett a lány. Aztán hirtelen knixel esínált, megfordult és otthagya a két férfit. Utána bámultak, de ő nem fordult hátra. Könnyedén, szinte ug-rándozva sietett át a túlsó oldalra és eltűnt a járókelők között.

XX.

Tunák délutánonként egy közeli kávéházba járt teázni. A kávéház távol a város táncos, hangulatlámpákkal teleaggatott, expresszionista lokáljaitól, csendes,

méltóságteljes téren virágzott. Hűvös terrasztát dús oleanderek virágos lombjai fogták körül. Távolról, a lüktető útvonalokról fojtottan szűrődtek idáig a szirénák sikolyai, a forgalom csattogása, a fékező kocsik vonító zenéje, az utcai élet morajlása. Öt-hat háztömbbel odább széles sugárút nyilalt tova a városon, amelynek házsorai között nekiiramodott, gyöngyöző tömegek dagályos hulláma csapkodott. Ezek a dagály esztendői voltak. Ismeretlen mélységekből, ismeretlen rétegek emelkedtek a felszínre, zavaros, iszapos hullámaikkal elöntötték a hivataltalokat, üzleteket, sportpályákat, egyre feljebb szivárogtak, felnyomultak komorfalú, régi épületek lépcsőin, behatoltak az ajtóréseken és birtokukba vették a várost. A ruhájuk nevetségesen divatos, de szókincsük meglehetősen hiányos volt. Hangos és a régi etika értelmében gyakran rosszul nevelt emberek voltak, fiatalok, elasztikusak, vállalkozó szelleműek, akik ártatlan nyugalommal lépték át az útjukba kerülő tradíciókat. Nem ismerték Jókait és Goethét és a napilapok hazafias aggodalmait hidegen hagyták őket. A figyelmüket statisztikák és szociológiai tételek jobban lekötötték. A Patagonia—Yucatan válogatott futballmérkőzés gólaránya nagyobb érdeklődést váltott ki belőlük, mint a háború hőseinek szoborleplezési ünnepélye, vagy a Bánk bán jubiláris előadása. Ellepték a nyilvános helyeket, érdes stílusuk, egészséges, de tiszteletlen hangjuk bántotta a mérnök dobhártyáját, idegenkedve nézegette őket és megkönynyebbülve fedezte fel ismerőseit és néhány régi barátját abban a csendes kávéházban, amelynek intím terrasztát oleanderek viráglombjai szegélyezték. Az öreg kávéházban elfáradt, visszeres pincérek szolgálták fel a teát és pompás ízű feketekávé. A törzsvendégek olykor kimentek a konyhába, hogy a szakácsnővel a feketekávéval kapcsolatos észleleteiket közöljék és a feljavítás módjairól tanácskozzanak. A háttérben két régi billiárdasztalon naphosszat csattogtak az álmos golyók, a kártyasarokban szenvedélyesen koppantak az ócska asztallaphoz a mérges tout-les-trois-k és a diadalmas quint-kaszák. A füstös falakat a háborút követő megújhodás ára-

mában bearanyozták, azóta banánszínűre sárgult már csontfehér és aranyos festékük és szinte-szinte egybeolvadtak a Cunard Line évtizedek óta füstölgő reklámhajójával és a pezsgőspalackok bádogleliefjeivel.

RÉPÁTI

a legkiválóbb égvényes savanyúvíz

— hirdette egy elavult nyomdatechnikai műremek. A törzsasztalnál évtizedes fogyasztásnak örvendett a nevezetes égvényes ásványvíz. Flippet, cocktailleket és egyéb nyelvtörő italkeverékeket nem kért itt és nem is kaphatott volna senki. Ha betévedt nagyritkán valami tájékozatlan idegen és valami extraciterára szomjazott, a pincér átállott egyik lúdtalpas lábáról a másikra és elnézve a vendég feje fölött savanyú zárkozottsággal dörmögte:

— Ilyen lötytyöt mi nem tartunk raktáron...

— Nos, hát akkor valami egyebet. Mijük van?

— Jó öreg konyak... Valódi császárkörte... Esetleg fekete, vagy kitűnő bivalytejes kávé... Répáti víz...

— Bivalytejes kávé? — kérdezte az idegen mosolyogva.

— Valódi bivalytejes kávé...

Szodabikarbonátos dobozok állottak az asztalokon karcsú poharak és metszett virágvázáik helyett. Túl az oleandereken csendes útvonal húzódott. Szemközt régi emeletes házak csukott barokk kapukkal, napellenzős köerkélyekkel. Legtöbbjének homlokzatán kőcímer örködött. A tér csendes volt, visszhangzott a dominókók és viták hangjától. A közepén emlékoszlop állott, valami régi, értelmét vesztett terméskő, elmorzsolódott domborművekkel, rövidített latin szavakkal. A lépcsőin galambok sétáltak és apró gyermekek játszadoztak. Ha idegen arcok vagy idegen autók suhantak tova a visszhangos terecskén, a galambok riadtan rebbentek fel meghitt sétáikból, az oleanderek virágos lombjai mögül pedig vizsgálódó és gunyoros tekintetek követték. Az oleanderek mögött az elsárgult kávéházban a háború

előtti világ ütött tanyát, amely csendes rejtekhelyéről bizalmatlan és kétkedő mosollyal nézett ki az új világra. Ez az új világ hűvösen, minden elismerés nélkül félreállította őket az útjából. Nem voltak roskadt aggastyánok, javarészüik még a Tunák korosztályához tartozott, mégis napszítta, nyugdíjas benyomást keltettek. Nem valami felettes minisztérium, hanem az élet racionalizált gyárüzeme menesztette őket nyugalomba. Talán az volt a bajuk, hogy a kelleténél gyakrabban emlékeztek vissza az osztriga, az angol kamarnposztó és a vadászbélyegháború előtti árára, távoli ismerősök nemesi prédikátumaira, párbajokra, a Kossuth Ferenc ischiására, a Párizsi Áruház égésére és szerelmi krónikák immár elhamvadt fejezeteire. A fülükben zengett még a Jászai Mari Elektrájának tragikus althangja és a Blaháné finom hatyúdala.

— Franciaország hétszázmilliót irányzott elő gázbombákra — ordították néhány háztömbbel odébb az újságrikkancsok.

— Ma átadják a forgalomnak az ország első rádióleadóját!

— A Zeppelin elindult első próbaútjára...

— Orosz hercegek pénzhamisító bandáját leplezte le a rendőrség!

— A Szovjet húszezer traktort rendelt. Amerikában...

— Ma dől el a bokszt világbajnoksága...

— Clemenceau, az agg tigris haldoklik... — ordították az újságírók és benn a kávéházban a kilencszázttizes évek lóverseny favoritjának, egy Taral nevű zsokénak testsúlyáról vagy a Víg özvegy első primadonnájának nevére vitatkoztak. Sokat foglalkoztatta az asztaltársaságot az új vagyonok keletkezése, a régi kipróbált erkölcsök züllése, az ajakpirosító térhódítása, régi igazságok hanyatlása és azoknak a szerencséseknek a sorsa, akik ebben a lassú pusztulásban is meg tudtak kapaszkodni. Ha elsuhan a kávéház előtt egy autó, megnézték a rendszámát és megállapították:

— Kilencszáztizennégyben mindössze 194 autó volt nyilvántartva a forgalmi rendőrségen.

— Most 2230.

— És minő pofák ülnek benne — gúnyolódott egy volt erdészeti felügyelő. — Du mein heiliger Bonifatius Krampampulus!

Olykor eltűnt közülük egyik-másik, elhagyta a sülyyedő hajót, hogy valami ügyes telekspekulációval bekapcsolódjék a nagy konjunktúra magasfeszültségű áramába. Volt, aki házasságközvetítéssel próbálkozott. Mély megvetés fogadta a dezertálás hírét. Egy potrohos, izgága vegyész mérnök tűzifavállalatot létesített. Hümmögtek, a régi eszmék patetikus lángja, amely a vegyész száján olyan szívetmelegítően kilobogott, ha a nemzet régi fényéről és a haza történelmi határaitól volt szó, a tűzifaüzlet révén, mintha kissé kompromittáltatott volna!

— Grázleráj — intett egy szemüveges ügyvéd lesujtóan. — Izmaelitáknak való...

— Egy vegyész mérnök maradjon a szakmájánál.

— És ha nincs mit vegyész mérnökölnie? — vetette fel óvatosan a kérdést Tunák.

— Keressen a diplomájához méltóbb foglalkozást!

— A munka nem szégyen...

Ránéztek, vonogatták a vállukat.

— Persze, senki sem állítja, hogy szégyen. De sem a házasságközvetítés, sem a tűzifaüzlet nem az a brans... egyszóval... nincs miért büszkének lenni rá...

Volt, aki szerencséivel próbálkozott és vissza sem tért többet a csendes kávéházba. Legtöbbje savanyúra húzott szájjal, megkopottan óvakodott vissza egy félév múlva a törzsasztalhoz. Keserűen kavargatta a feketéjét, a visszamaradt kockaeukrot zsebrerakta, szivarját kettévágta és elszótlanodva hallgatta a régi vitákat Taralról, a tüneményes zsokéról, a rúzs térhódításáról és a Jászai Mari Elektrájáról.

Tunák jól érezte magát ebben a társaságban. Nehézkés, lassú felfogású emberek voltak, de mégis az ő világából valók. Az ő nyelvét beszélték, az ő emlékeire emlékeztek és az ő gondolatai bujkáltak kissé megzápult gon-

dolataikban. Nem értett velük mindenben egyet. Egyik-másik élő anakronizmus volt, a makacs mult, kilencszáz-tizennégyes divatlap. Tunák megértette őket: megbocsátotta rövidlátásukat és nem róttta fel nevetséges bűnükül megátalkodottságukat. Alapjában véve mégis derék és becsületes emberek voltak. Himmél elhaladva az oleanderek előtt néhányszor megpillantotta a mérnököt a hosszú asztal mellett. Az arcáról valami megnyugvás tükröződött. Az asztaltársaság komoly figyelemmel fordult feléje, ha kis pipáját kivette a szájából és beszélni kezdett. Ugyan miről beszélhetett ezeknek az álmkóros embereknek? Himmél úgy találta, hogy az elsárgult kávéház öreg csipkerózsa várhoz hasonlít, amelynek törzsvendégei tíz év előtt megszárták kezüket az öreg felírónő stoppolótűjén és azóta az igazak álmát alusszák... „Aludt a galamb a háztetőn... aludt a tűz a kemencében... a bivalytej a lábosban... a kövér kávésasszony, aki a feketét töltötte... a pincér, aki a pikkolónak a nyaklevest adta... a pikkoló, aki a nyaklevest kapta... aludt a törzsasztal... aludt Csipkerózsika és a kéményen kiszálló füst... minden aludt ebben az elvarázsolt kávéházban...”

— Hess — mondta néha Himmél, hogy a mérnököt felébressze. — Nézze csak, New Yorkban már hangos filmeket vetítenek...

Aztán a szellemi haladás üteméről tartott neki előadást. Mótorokról beszélt, amik húszkilométeres sebességgel kezdték pályafutásukat... s most már csak a múzeumban láthatók. A sebességmérő ma 100 kilométeres átlagos sebességet jelez... Néhány év és a csúcsíves tornyok tiszteltreméltó romjait már csak felülről fogjuk látni...

— Az emberiség mozgásba jött, Tunák... — figyelmeztette a kétkedően mosolygó mérnököt.

Szívesen hallgatta Himmelt és nemegyszer komoly vitába keveredett vele. Himmél egy idő óta mintha elkomolyodott volna. Munkásértekezletekre járt, folyóiratokat szorongatott sakkdoboz helyett a hóna alatt. A mérnök egyszer a multjáról kérdezősködött.

— Nem érdekes — hangzott a válasz — magam sem igen szoktam rágondolni...

A mérnök kutatva nézett az arcába.

— Halló, Tücsök úr... valami történt magával...

Emlékezett rá, hogy május egyik vasárnapján menyire megváltozotttnak látta az arcát. Egy fasorban találkoztak. Az úttesten ezrekre menő munkástömeg hömpölygött végig. Ott állott Himellel a gyalogjárón. Az úttest két szegélyét nézők lepték el, akik elszótlanodva figyelték a tömör és sötét emberoszlop dobbanó menetelését. Az oszlop elvonult, a fenyegető moraj lassan elenyészett. A nézők sorfala megbomlott, ők is menni készültek. Egy kanyarodónál újabb csapat tűnt fel ekkor, húsz-huszonöt ember, a hatalmas érekgígyó farkának egy levált, kicsi porcogója. Keményen lépegettek ők is, távolról hozzájuk szűrődött a nagy oszlop zengő éneke, követték az ütemet és kidagadt erekekkel énekelték a komor indulót. Lapos mellüket kipecskelték, de lábuk nyomán nem döngött a föld és vánnyadt torkuk nem tudott semmi megrettentőt produkálni. Megzavarodva kapkodták a lábukat, rekedt kappanhangjuk eltévedt a falombok között. A gyalogjáró közönsége újra sorfalat alkotott: felderülő arccal nézte a közös rőzséből eldobott vánnyadt alakokat. Az egyik megbotlott, a sötét induló szétesett, a szilaj dobbanás siető csoszogássá zavarodott. A sorfal fellélekzett. Hangosan nevettek.

A kis csapat végén egy eltiport, sovány emberke lépegetett. Bőre sötétsárga volt a beleívódott olajos gőzöktől, de sovány madárfejét lelkesen tartotta a divatjamúlt magas gallérban. A nézők között valaki jó hangosan azt mondta:

— Régen spórolok már egy ilyen antik dupla-gallérra...

És rámutatott az éneklő emberkére, aki örömtelen életének még megmaradt egyetlen vágyát az Internacionáléba, megmaradt filléreit pedig egy ünnepélyes galérba ölte bele, amellyel a kereskedő rászedte.

Himmel a szellemes fiatal férfi arcába nézett. Harag

és szégyenkezés égette a fülét. Szólni akart valamit. A mérnök megfogta a vállát.

— Mit tömődik vele, Himmel... Csak nem fog itt szóváltásba keveredni ezért az ostobaságért.

A Himmel arca szokatlanul kemény volt.

— Gyáva öleb — morogta megvetően.

Sápadt volt, gúnyos mosoly ömlött el az arcán. Tunák az elmúlt hónapok alatt kétszer-háromszor látta mindössze; úgy emlékezett rá, hogy a furesa mosoly minden alkalommal ott ült az arcán. Nem vitatkozott már olyan szenvedélyesen, de abban, amit mondott, valami nyugodt és megmásíthatatlan meggyőződés mosolygott...

Tunák egy este egy pártvacsoráról hazatérve ismerős alakot látott a homályos lépcsőházban. Ott ácsorgott füstölő pipával a karfára könyökölve és nagy örömmel lengette a sapkáját.

— Kiléptem a cirkusból — jelentette katonás tisztelegéssel, amikor a mérnök az arcába nézett.

— Te vagy az, Struhala?

— Olyanformán, instalom.

Tömzsi alakját cipőig csüngő, paszománttal díszített zöldszínű kabát ékesítette. A leborotvált csupasz arc, a faggyúval leragasztott haj és a stallmajszteri díszes kabát derűs előkelőséget kölcsönzött az egykori bozontos hadifogolynak. A mérnök nem állotta meg mosolygás nélkül.

— Kissé előkelően festesz, barátom... De azért kerülj csak beljebb... Jókor érkezel... A takarítónőm cserbenhagyott...

— Pravó kérem szépen — mondta Struhala örvendezve és mindjárt elő is adta a cirkusból való távozásának körülményeit. A kissé zavaros előadásból kiderült, hogy az önérzetén esett nagyfokú horzsolás miatt szakított a művészi pályával. A teendője abban állott, hogy a műlovarok elvonulása után egy seprű és falapát segítségével összegyűjtötte a lovak által otthelyezett gömbölyded dolgokat és közben felelgetett a bohóc kérdéseire. A társalgás a szerzői utasítás szerint azzal végződött, hogy a bohóc őt a közönség hahotája közben váratlanul fe-

nékbe rugta. Ezért teljes ellátást és némi fizetést is kapott. Két nap előtt a bohóc néhány sörösüveg kiürítése után fellelkesedve a sikeren, megismételte a mutatványt és olyant rugott rajta, hogy nekiesett a ponyvatartó főárboznak és majd letört belé a füle.

— Szépen letettem a seprüt és a lócitromokat... odamentem az ipséhez... és olyat rugtam bele a bugyogójába, hogy a masodrendű tamlasszékbe szedték össze... A közönség tapsolta és ujjazta... én meghajoltam magam és aztan...

Egy jóízű mozdulattal jelezte, hogy sebesen elhagyta a vérző arénát. Ahogy kiért a cirkusból, futásnak eredt... Itt vendégszerepeltek egy közeli városkában, az úton egy szekérrel találkozott, felkérdezett rája...

— És mostan itten vagyok... — fejezte be elégedett vigyorral.

Lerakta a földig érő papagályzöld kabátot, szét nézett a lakásban, a bútorokon sok port talált, rosszalóan csóválta a fejét, aztán lehúzta a mérnök cipőjét és elvonult, hogy valami fekvőhelyet szerezzen magának. A mérnök lakása egy irodahelyiségből és egy hálóból állott, amelynek elülső része nappali szobául szolgált. Az előszobából egy kis fülkén vezetett az út a fürdőszobába. Ebben a fülkében ütötte fel Struhala a sátorfáját. A kezait boldogan dörzsölgetve jelentette, hogy elszállásolta már magát. Aztán megkérdezte, hogy reggel hánykor kopogtasson?

— Ne vesződj vele — intett a mérnök fanyar mozdulattal. — Nem sürgős a dolog... Hetek óta semmi munkám nincsen... Nyugodtan heverészhettek...

— Kutya fajat — mondta Struhala résztvevően — pedig olyan veszekedett magas hodalyokat fabrikálnak mostanság a városban... Az Kuglai úr is... tetszett hallani róla, nemdebar?

— Nem — felelte a mérnök és érdeklődéssel fordult Struhala felé.

— Nahat, instalom. Ahogy mama reggel ott jarok Himmel úrnál, hogy a nagysagos mérnök urról tudakozódjam, egyszer csak latom, hogy lenn a kert aljan, az

építkezéseknél ott forog jobbra-balra az én szeretett volt gazdam, Kuglai úr... Hű, a kutya fajat, de jó gunya van a testén, mondom magamba... Hű de milyen fain aranylanc csüng a mellényiből... Csudasan felvitte az ördög a dolgot... Két év előtt lattam az utcán, akkor a fene ette. Télvíz idejébe egy vékonyka kabatba didergett... És mostan gyarigazgató lett belőle...

— Gyárigazgató? — csodálkozott Tunák.

— Ahogy mondom, mérnök úr... Gyarigazgató...

Tunák hitetlenkedve rázta a fejét, aztán aludni küldte Struhalát. Nyilván valami tévedés lesz a dologban, gondolta.

XXI.

Tavasszal történt még, hogy előkelő társaság tette tiszteletét az Ibolyadombon. Elöl haladt egy idősebb hölgy, fején vadászkalappal, zergetollal, a szájában félig elszívott portorico szivarral. Mögötte törékeny férfi tipegett szürke keménykalapban és sárga császárszakállban. A gomblyukában gyöngyvirág hirdette a tavaszt. A vadászkalapos hölgy oldalán londoni szabók receptje szerint öltözött magas férfi lépegetett. Hideg és előkelő arcát monokli díszítette. Hosszú lábszárait hanyagul emelgette és megfontolt mozdulatokkal kísérte magyarázatait. Végigjárták a kertet, tanácskoztak, aztán megállottak Tücsöklak előtt és az idős hölgy megzörgette botjával az ablakot.

— Jöjjön csak ki, fiatalember — szólott be Himmelnnek erőteljes baritonban — elmaradt a multhavi házberrel...

Himmel lejött a verandáról és megemelte a kalapját.

— Sajnálom, — jelezte barátságosan — kifogtam az aprópénzből.

— Ismerem én az ilyen finesszeket, fiatalember — dörögte az öreg hölgy a szivarjával lesújtó mozdulattal téve — miért nem dolgozik...? Mindenkinek dolgozni

kell. Én is dolgozom. Nem lehet tétlenül a napon sütkérezni...

— Igenis — hajtotta meg magát Himmel.

— Ha három nap alatt nincs meg a házbér... — egy bulldognak maszkírozott öreg inashoz fordult — kiteszi innen ezt az embert... — megértette?

— Parancsára, méltóságos báróné.

— Megfogja és kiteszi...

Himmel előzékenyen mosolygott.

— Három nap, az kevés lesz, báróné... Önnek én évek óta pontosan fizetem ezért a koszos tyúkketrecért a bért. Közben arra is gondom volt, hogy a fáit ki ne vágják és a háza fedelét el ne lopják... Tehát türelmet kérek...

— Hallotta ezt? — kérdezte a báróné magas kísérrőjéhez fordulva. — Hallotta ezt a hangot, Kuglai?

Kuglai leemelte a monokliját és a Himmel arcába nézett.

— Vigyázzon, tisztelt bolsevik...

A kezével elegáns repülőmozdulatot jelzett.

— És pilotaigazolványra sem lesz szüksége — tette hozzá finom mosollyal.

A társaság elvonult. Néhány nap múlva felmérték a kert alsó, lapályos részét, aztán munkások jelentek meg és kivágták a fákat, árkokat ástak, barakkokat hevenyésztek és megindult az építkezés. A széles tisztás megtelt homokdombokkal, az út mentén jókora négy-szögben téglatömböket raktak le, ostorok pattogtak, a fejszék messzehangzó csapásokat mértek az épületállványok oszlopaira és a deszkákat összekapcsoló vasakra. Kuglai mindennap megjelent az építkezésnél és kimért, határozott hangon magyarázott a bárónénak, aki gépiesen ismételte:

— Nagyon helyes, kedves Kuglai...

Himmel ott üldögélt a dombon egy virágzó barackfa alatt, Krapotkin Kölesönös segítség című könyvét olvasta és olykor letekintett az épülő gyárra. Az enyhe tavaszi szellő kátrány szagát és a báróné bariton helyesléseit septe fel a domboldalra. Néhány nap előtt

készült el egy hosszabb fordításával, amelyet egy lap részére készített. A pénzt, amit a fordításért kapott, úgy osztotta be, hogy a házbérre is jusson valami. Vett egy inget, egy törülközőt, egy befőttes üveget színültig megtöltetett zsírral a hentesnél és a megmaradt pénzt levitte a bárónéhoz. A furcsa asszonyság egy faragott menyegzőt, drága bútorokkal és porcelánokkal raktár módjára telezsúfolt teremben egy vasalódeszka fölé hajolva valami férfinadrágot vasalgatott. Csontkeretes szemüveg volt a szeme előtt, egyenletes mozdulatokkal ide-oda tolt a nadrágon a vasalót és annyira elmerült munkájában, hogy észre sem vette a Himmel érkezését. Egyáltalában nem emlékezett rá, az inas ébresztette fel szunnyadó memóriáját.

— Házbér... vincellérház... — jelezte az inas röviden.

— Á szó... maga az... No várjon... Első a kötelesség...

És elmerülve, pedánsan csúsztatta föl-le a nadrágon a nikkelezett villanyvasalót. Volt egy Rotschild, aki poloskákat gyűjtött, egy Rohan herceg, aki gyilkosok autogramjaira vetette rá magát. A báróné ugyan sem poloskákat, sem autogramokat nem gyűjtött, de szenvedélye érdekesség dolgában felért a Rotschild báró és Rohan herceg gyűjtő szenvedélyével: ő naponta három s négy óra között vasalási szenvedélyének áldozott. Az volt a rögeszméje, hogy a társadalom mindenkitől munkát követel és a közzel szemben mindenkinek kötelezettségei vannak. Hogy e kötelezettségének eleget tehessen, a bulldognak maszkírozott öreg inas mindennap beáztatta, összegöngyölte, présbe gyömösölte, összegyűrte a nadrágot és pontosan három órakor alázatosan bekopogtatott vele a bárónőhöz.

— Méltóságos báróné — jelentette tíz év óta mindig ugyanazzal az ünnepélyességgel — három óra van... A vasaló forró, Méltóságodat szólítja a kötelesség...

A báróné megragadta a vasalót és mindennap egy óráig tombolta a szerencsétlenül elnyult nadrágon szociális svédturnáját.

— A munka nemesít — dörmögte oda Himmelnek.
— Én nem szégyenlem a munkát...

A gyáralapítás is nyilván ennek a gondolatnak a jegyében fogant. Úgyes fickó lehet ez a Kuglai — gondolta Himmel, ahogy a barackfa alól a bárónét és Kuglait nézegette — ötletes csirkefogó lehet, hogy ezeket az embereket ebbe a hülyeségbe belevitte. Golfpálcákat, teniszütőket és sétatobotokat gyártani! Pompás gondolat! Originális eszme...

Néhány hónap múlva nem hallatszott már a szomszéd kaptafás megszokott tüsszentése. A gyárban zizegtek a gépek, a tető fölé kinyúló vascsőből lázasan puffogott a gőz. Himmel egyszer elkérte a Tunák zsebóráját — meginvitálta a mérnököt, hogy megmutassa neki a gyárat — és megszámlálta a vállalat lélekzetvétélét: a vascső 90-et puffogott percenként, a regiszter pedig 80 darab golfütő botot jelzett óránként. Tagadhatatlanul kitünő teljesítmény volt. A sétatpálcákat külön helyiségekben termelték, Himmel szerint detroiti mintára, futószalagon. Reggel hétkor megszólalt a sziréna, három tucat kerékpársapkás férfi özönlött be a kapun, délben megint visított egyet a sziréna, akkor meg háromtucat fejkendő érkezett burgonyalevessel és azzal a hírrel, hogy otthon valamelyik családi nyulvány szeget nyelt vagy málnafröccsnek nézte a marószódát. Két ilyen újdonság között rendszerint áthaladt az udvaron egy magasnövésű, jól öltözött férfi, a kapus kinyitotta előtte a Ford koci ajtaját, a motor berregett és a munkások a fejük alá tették a biciklisapkát, hogy szundítsanak egyet. Minden a legtokéletesebb gyári termelés képét mutatta. Kedden és pénteken délután koci állott meg a gyártelep kapuja előtt. Vedlett batár volt, sárfogóján tyúkhulladék nyomaival. Bakján abaposztóból szabott zeke, kívül vitézkötéssel, belül sovány kocsissal, a batárban a báróné foglalt helyet, mellette a férje ült szürke keménykalapban és sárga császárszakállban. Növésre és kalapra V. György angol királyhoz hasonlított. A báróné ilyenkor érkezett a Márta Egyletből, ahol az élet kátyúiba lépett eseléd lányok néhány nemesszívű hölgy jóvol-

tából tollat fosztottak és a hűséges szolgálat jutalmáról szóló megindító felolvasásokat hallgatták. A felolvasásról hazatérve a báróné egy negyedórára mindig kiszállott a gyárban, hogy a munka haladását ellenőrizze. Az élemedett hölgy, aki keveréke volt egy kövér szakácsnénak, egy rozsdás reszelőnek és egy zsugori bankárnak, szerfelett méregbe jött, ha úgy tapasztalta, hogy a fűrészek alól sok hasznavehetetlen hulladékot potyogtat ki az előmunkás. A nagyobb hulladékokat maga gyűjtötte egy kosárba és a kocsi bakjára rakatta. A pazarlás kétségbe ejtette és sajnálta a kárbavesztett fűrészport. A raktárak már tele voltak golfütő botokkal, sétapálcákkal és teniszrakettekkel, amik szállításra felajzottan szorongtak a különböző rekeszekben. Voltak ott jószagú meggyfabetok öreges kampóval nyugdíjas tisztviselők részére, ezüstgyűrűs bambuszpálcák a történelmi osztályok, festett kőrifák az ipari elemek használatára, mahagónik jól ápolt öreg uraknak és szarvasagancsos gyökérpálcák városba ránduló néptanítóknak. A báró előszeretettel időzött a dúsan felszerelt raktárban, amely a kereslet minden árnyalatára prompt áruval tudott reagálni. Megsuhogtatta a botokat, kedvtelve billentette féloldalra a fejét és amíg a felesége az igazgatói irodában Kuglaival tárgyalt, ő a botgyártás bonyolult misztériumaiba igyekezett behatolni. Minden kedden és pénteken rátette kesztyűs kezét a művezető vállára és megkérdezte tőle:

— Na, jóember, hát hogy van? Pompásan megy minden, nemde?

A jóember — érthetetlen fickó ijesztő anarchista állkapoccsal — csak mérsékelt lelkesedést mutatott. A gépek kismirglizett ócskavasak, Kuglai úr meg valami ravaszsgon töri a fejét, gondolta az üzemvezető és tartózkodva vonogatta a vállát.

— Hátha pompásan nem is megy még, azért csak megindul valahogy a verkli... Egyelőre még sok nehézséggel kell megküzdeni...

A báró ilyenkor mindig megfogta zöldesszínű bajuszát, egy kis kefével lesimította a szakállát és megértően bólintott.

— Tudom, jóember... Sok a fűrészpor, nemde?

Néhányszor a fiatal báró is megfordult a gyárban. Friss, szőke, piszeorrú fiatalember volt, ismerte a golf-ütők minden fajtáját, tudta, hogy a driver-t az elütésre használják, a spoont a puha fűhöz, a niblickre meg akkor kerül a sor, ha a labda kátyúba jutott. Aztán bemutatta a drive és az approach három fázisát, a munkások megállottak a gépek mellett és nézték. A mutatóványok befejezése után az előmunkás visszarakta az ütőket a rekeszekbe és laposan hunyorított a szemével.

— Gyerünk, emberek... Aztán ne felejtsetek el egy-egy niblicket beszerezni.

— Arra spórolok... — nevetett az egyik munkás.

— A niblickkel ki lehet kanalizni a labdát a gödörből... Érted, te görény? Te meg mindig csak krumpli-levest kanalizol...

Az igazgatói iroda kárpítozott ajtaja mögött ezalatt kemény tárgyalások folytak Kuglai és a báróné között. A gépek már hónapok óta működtek, fogyasztották az áramot, a töméntelen munkabért, hajmeresztő igazgatói fizetést és az üzlet prosperitása még mindig késett. A báróné eleinte kíváncsi kérdésekkel ostromolta Kuglait, de ahogy a bérlista elképesztő módon növekedett és a nagy Balkán-export, melyről Kuglai olyan határozottsággal beszélt, még nem mutatkozott a láthatáron, megköszönte a torkát és barátságtalanul kiengedte reszelő baritonját.

— Maga azt magyarázta nekem, Kuglai, hogy az utcákon arany hever, csak le kell hajolni érte... Én nem vagyok az ilyenben járatos, rendelkezésére bocsátottam a milliókat...

— Türelem, báróné — csendesítette Kuglai — az öszövétség szerint a világ teremtéséhez is hat nap kellett. Higyje el, báróné, a botexport megteremtése ennél sokkal nehezebb feladat...

Az asztalra mutatott, amelyen ott hevert Európa minden botgyártó államának ipari sematizmusa. A falon botfogyasztási táblázatok voltak láthatók érdekfeszítő grafikonokkal, a dossziékban néhány fiktív levél betár-

sulni óhajtó tőkésektől és parlamenti képviselőktől, akik az állami vakok és a háborús megvakultak botszükséglete tárgyában tett hadügyminiszteri és közegészségügyminiszteri ígéretekről számoltak be. Egy dossziében Jugoszlávia, Bulgária és Macedónia ujonnan megalakult tenniszegyleteinek névsorát gyűjtötte össze Kuglai a labdaütő rakettek hozzávetőleges számával és a még várható szükséglet feltüntetésével.

— Én nem fűszerüzletet játszom — mondta fölényes mosollyal és rosszul leplezett sértődöttséggel — az én koncepcióm egy milliós vállalat volt... valami egészen biztos és last not least, valami egészen előkelő business... — Két ujja közé vette a monokliját és fínoman meghajtotta a fejét. — Nagyon sajnálnám, ha fel kéne adnom a játszmát, mielőtt meggyőzném Önt arról, hogy a milliói megnyugtatóbb helyen vannak ennek a vállalatnak a folyószámláján, mint hazárdírozó bankok trezórjaiban... És ne felejtse el, báróné, ez a gyár presztiziskérdés is... Az iparbárók rosszul szagtalanított kasztja helyett meg kell teremtenünk az ipari arisztokráciát... Részt kell vennünk a társadalmi termelésben, ha nem akarjuk azt, hogy a csürhe herének nevezzen...

— Magának ebben igaza van, kedves Kuglai — helyeselt az erélyes hölgy ingadozva — de mi lesz a megrendelésekkel?

Nem volt mit tenni, néhány megrendelő levelet kellett hamisítani. Néhány láda botot és tenniszütőt kellett szekérre rakni, a vasúti állomás helyett valami raktárba irányítani és onnan potom pénzen elvesztegetni. A Wertheim szekrénybe pedig néhány kisebb köteg bankjegyet és egy nagyobb köteg fiktív váltót kellett elhelyezni. A báróné egyik szemével elégedetten, a másikkal azonban még mindig gyanakodva nézegette a megbántott igazgatót. A következő látogatásai alkalmával mindig olyankor lépett az irodába, amikor Kuglai Pesttel, Béccsel vagy Prágával folytatott fontos telefonbeszélgetést.

— Sajnálom — telefonálta Kuglai — éppen egy héttel ezelőtt volt szerencsém visszautasítani a Holz-

industrie hasonló ajánlatát... Nincs szükségünk újabb tőkére... Nem... Semmiesetre sem...

Egy másik alkalommal valami igen előnyös kartell-ajánlatot utasított vissza igen hidegen és igen határozott hangon:

— Kérem, közölje az igazgatóságával, hogy mi a felajánlott rekompenzációk árán sem mondunk le a balkáni piacról... A kartell ellenkezik a mi üzleti morálunkkal... Köszönöm, uram... Úgy van... Még akkor is, ha az igazgatóságuk revízió alá venné az eddigi ajánlatát és teljes termelési kontingensünket átvenné... Nem. Nem tárgyalhatunk tovább... Stop...

A báróné megjuhászkodva hallgatta az üzleti morálról szóló kijelentéseket. A termelési kontingens és balkáni piac szintén enyhítőleg hatottak kicsinyes aggályaira.

— Nem kéne mégis tárgyalásokba bocsátkozni velük? — vetette fel később a kérdést egészséges üzleti érzéssel.

— Ez annyit jelentene — hárította el Kuglai megtatalkodva az ajánlatot — ez annyit jelentene, báróné, hogy tőkének biztosítása ellenében át kell engednünk az egész gyártást egy központi irányításnak...

— No, dehát ez még nem olyan malőr, kedves Kuglai...

Kuglai konokul rázta a fejét.

— Nem. A központi irányítás nem... Tudja, báróné, miről van szó...? Az a helyzet állana elő, hogy Ön hasznot kapna tőkéje után, anélkül, hogy dolgozott volna érte... Hasznot kap, báróné, ha úgy tetszik uzsorakamatot a fogyasztók bőrén, anélkül, hogy demokratikus elveinek megfelelően munkát és kockázatot vállalt volna érte... Mint akármelyik más iparbáró...

— Azt hiszi? — kérdezte a báróné teljesen megpuhulva.

Elégedetten és új bizalomra gerjedve nézegette az elegáns férfi határozott, férfias keménységű arcát. Egyszer karba tett kézzel állott az íróasztala előtt. Ujján egy címeres gyűrű antik aranya sárgállott. A báróné rápillantott a gyűrűre.

— Nem bánom, Kuglai, teljesen magára bízom a dolgokat... Maga optimista... Hát próbálja meg... Vegye a kezébe az egész izét... Nun ja... A férjem azt mondja, hogy a maga édesanyja valami Sedvitz grófnő volt.

— Sedlitz...

— Bécsben ismertem egy Sedvitzet... Az édesanyja is osztrák volt?

— Balti német — mondta Kuglai mosolyogva.

— Ez egy Mordskerl, ez az István — szögezte le a báró lelkesedve. — Gratulálok magamnak, kitűnő emberismerő vagyok... — Nem mondtam mindjárt, hogy ez a mi emberünk...?

Himmel egyszer mentőkocsit látott a gyárkapu előtt. Fiatal munkásnőt szállítottak el, aki vigyázatlanul hozzáért a transzmissziós szíjhoz. A suhogó szíj belökte a gépek közé és eltörte a lábszárcsontját. Himmel néhányszor felkereste az asszonyt a lakásán. Ősz volt, a külső utakat cementszínű híg sár borította, hideg szelek separték odébb az esőt, a düledező, trágyával tapasztott lakásban három meztelen gyermek mászkált a nyírkos földön. Férfi nem volt a háznál, valahová Mexicoba vándorolt. Himmel elszomorodva nézte az elsárgult, nyomorult csemetéket. A betegsegélyző pénztár nem fizette az asszony járandóságait, mert a balesetet a saját vigyázatlanságával okozta. Himmel elment egy ügyvédhez. A per évekig elhúzódhat — világosította fel az ügyvéd.

— Tehát?

— Igen. Az illető hölgy a három gyermekével addig éhendögölhet.

Himmel megköszönte az utbaigazítást és visszament az asszonyhoz. A gyermekeknek akkor már napok óta uborkalé volt minden táplálékuk. Egy kölesönlábosban egy kis burgonyapaprikást hozott Csombornétól. Egy újságpapírból valami ingecskét, meg napszitta hárászkabátot szedett elő. Később aztán elakadtak a szállítmányok, Csombornénál maga is alaposan beadósodott, a fordításai meg mindössze csak néhány garast hoztak. Egy nap bekopogtatott Kuglai irodájába. Kuglai a telefon-

nál volt, nem ismerte fel a szegényes látogatót, kurta mozdulattal helyet mutatott neki és mosolyogva szorította füléhez a telefönkagylót.

— Halló, halló Franszoá és Marian... Ott vagytok már...? Na ti csibészek... hát felkeltetek már...? Úgy... úgy és megittátok a délutáni tejecskét? Igen? Nos, jól van... nagyon jól van... És most felvenni szépen a köpenyecskét és kimenni szépen a napra sétálni... Igen... igen... Wau wau...

— Wau wau? — tündökött Himmel. — Miért ugat ez az ember, amikor a gyermekeivel társalog?

— Ön példás családapa, tisztelt uram — kezdte Himmel előzékenyen a társalgást.

Kuglai elutasítólag intett a monoklijával.

— A kutyáim voltak.

Himmel nagyon szeretetreméltó arcot vágott. A kutyák szemmel láthatólag nagyon felkeltették az érdeklődését.

— Több kutyája van?

— Csak kettő.

— Ha szabad felvetnem a kérdést... mennyi tejet fogyasztanak naponta?

Kuglai leereszkedőleg mosolygott.

— Franszoá az egy haszontalan fráter, — felelte — mindössze másféllitert. Marian kettőt is. De ő viszont csak szűrve szereti.

— Szimpatikus állatok — bólintott Himmel. — Ismerek egy asszonyt, aki napok óta uborkalevet ad ebédre három gyermekének. A lendítő szíj kivágta innen a gyárból.

— Nem érdekel, barátom.

— Nem lehetne Mariannal megértetni, hogy felette emberséges cselekedetet végezne, ha a maga két liter tejéből átengedne egyet a gyermekeknek?

Kuglai hozzálépett és alaposan a szeme közé nézett. Azután fölemelte a kezét és a háta mögé mutatott.

— ... Ha nem tévedek, maga az innen a vincellérházból... Aki pártfogásába vett itt néhány kidobott lusta bolsevik betyárt...

Himmel intett.

— Én vagyok, Kuglai úr.

— És akit pénzhamisítás miatt lecsuktak...

— Én vagyok, Kuglai úr... De mindennek semmi köze ahhoz a szerencsétlen három porontyhoz.

Kuglai csengetett. Egy nagyon selyemharisnyás szőke gyorsíró nő lépett a szobába.

— Kisasszony, legyen szíves adja meg ennek az úrnak valamelyik jótékonyági egyesület címét. A telefonkönyvben megtalálja.

Himmel szomorkásan mosolygott.

— Ez minden? — kérdezte csendesen.

— Ez.

A hivatalnok nő kinyitotta Himmel előtt az ajtót és gépies finomsággal mondta:

— Tessék uram...

A gépteremben zizegtek a csíszológépek, a tető fölé kinyúló vascsőből lihegve puffogott a gőz. Himmel rezignáltan kullogott ki a gyárból. Voilà. Humanizmus. Szeressétek felebarátaitokat. Huszadik század. Költészet. Biblia. Az egyik messzetekintő tűzfal előtt magas festő-állványon címfestők dolgoztak. Átpingálták a gyár régi cégét és újat festettek föléje.

KUGLAY & Co.

— olvasta Himmel. Aztán dudált a sziréna, a fejkendős asszonyok előtt megnyílt a gyárkapu és az őszi esőben a keskeny eresz alatt néhány munkás elgondolkozva kezdte kanalizni a híg burgonyalevest. A kapu előtt, mint egy kecses testű állat, drapszínű autó nyujtózkodott. Kuglai áthaladt az udvaron, elnézett a köszöngető asszonyok felett, a soffőr kinyitotta előtte, aztán sietve becsappantotta a kocsiját.

— Hallom, hogy kirugta magát — mondta Himmelnek az előmunkás.

— Kirugott — hagyta rá Himmel...

Aztán elindult, hogy a mérnököt felkeresse.

XXII.

Tunáknak egyik napon, amikor fanyar álmodozásából magához térve a falinaptárhoz lépett, tétován megállott keze a levegőben. A naptár felső lapját enyhe porréteg fedte be. Struhala a reggeli takarításnál álmos mackó módjára tévelygett a magányos férfilakás bútorai között, a portörölő rongyot néha odakente valamelyik szék karfájához, vagy képkerethez, a naptárra azonban nem sok figyelmet pazarolt. Ami a mérnököt illeti, őt jóideje nem érdekelte már a napok múlása. Nem voltak kitűzött dátumai, esedékes reményei, lejáráó követelése. Úgy érezte, hogy — házbérén és valami csekély szabószámlán kívül — immár tartozásai sincsenek. A balserencse bámulatosan lehangolódott. Fakó mosollyal nézegette a naptár poros számlapját. Ötödik éve, hogy duzzadó vitorlákkal, egy hajórakomány illúzióval befutott az orgonautcai kikötőbe. Ha össze akarná foglalni ennek a négy esztendőnek az eredményeit, elégikus kis csokor támadna belőlük. Apja halott volt. Az anyjához fűzött gyöngéd illúziók elszállottak, nyugodtan rávezethette volna anyját is a veszteséglistára. Hugai alaposan kirepültek a családi kalitkából. Nem kértek az ő testvéri érzelmeiből, idegenek lettek a számára. A gyermekét elvesztette. A felesége, a pillegő, csacskának hitt édes Tintapetty egy futballkapus izmosságával és lendületével rugott bele. Hajdani barátai elszéledtek, újakat nem igen szerzett. Más szóval: regénybeillően egyedül maradt. A vagyona néhány gavalléros mozdulat eredményeképpen olvadásnak indult. Az eladott villarész árát felerészben az anyjának engedte át, a másik feléről lemondott a Szófi javára. Megrendelő már alig lépte át a mérnöki iroda küszöbét. Karcsú bankpaloták, üvegből fabrikált vékony biztosítóintézetek és cipőáruházak löveltek a magasba, az emberi szellem — noha itt lenn a földszinten nem rendezte még kisded és olykor bizony szennyes adósságait önmaga és kortársai iránt — gépeivel, házaival és előítéleteivel parvenü módjára a sztratosz-

férába igyekezett... Ő az elmúlt korok művészetének tiszteletében nőtt fel... Román, gót, barokk, renaissance, biedermeier... Mohosodó falak, kis donjonok, régi színes cserépfedelek, repkények, festett üvegek... Kissé nehézkes, kissé lassú tempó... Rakéta autó?... Sietős gyári futószalagon átesörömpölni az életen?... Á, dehogy... Tompított világosság, megszárt láрма, széles lépcsők, naponta legfeljebb félórás napfürdő, súlyzóvas... Nyugalom és szemlélődés, megfontolt cselekvés, az alkotás küszöbén elmerülés, egészség, derű... És végül, mi tagadás, hit, egy kis hit, dolgokban, emberekben és abban ami a dolgok és emberek fölött áll...

— Nos, Ádám, akkor hát ez nem a te időd — mondta neki egyszer idősebb huga egy kis maliciával.

Nem volt az ő ideje, maga is érezte. Nem mintha szakáll helyett moha nőtt volna rajta. Csonttá fagyott elvei sem voltak. Nem állott oda szalmaszálnak a haladás útjába. Ellenkezőleg. A technika eredményei fellelkesítették, csak a túlzásait figyelte kétkedő mosollyal. Könnyed, fogékony és a szónak kissé elavult értelmében nemes kedély volt. Az akadémiák és irodalmi társaságok avult felfogású heroldjait, akik ijedten hordozták meg a véres kardot, lúdbőrözve a haladásnak még lopakodó árnyékától is, lomha, szőrös és öreg hernyókhoz hasonlította. De volt valami a levegőben, amit nehezére esett beszívni. Az erjesztő gombok százféle fajtája úszkált az atmoszférában... A gondolatok világában szilaj és nem egyszer kegyetlen átalakulások munkája indult meg... Individuálpszichológia, szociológia, felborult közgazdasági normák... Maga sem vette észre hogyan, mikor, vidám kedélye cserbenhagyta, a veszedelmes példát fejbúbja körül a haja is követte, karcsú alakja a kevés mozgástól elnehezedett, a súlyzóvasakkal való mindennapi tornája úntatta, a hideg lemosásokat inkább kényelmetlennek kezdte találni, mint üdítőnek... Valaki figyelmeztette, hogy a léptei elvesztették vidám fürgeségüket. Maga is érezte, hogy könnyed bicegése olykor fárasztó sántasággá fajul... Egy reggel szemébe ötlött széles ruhaszekrénye. Felnyitotta. Néhány elnyűtt ruhadarab esün-

gött a fogasokon és sok üres akasztó... Egy kisebb megrendelés miatt betért egyszer egyik ügyfelével valami olcsó, szerény vendéglőbe. Másnap megint ellátogatott oda, de ezúttal egyedül. Az abroszok frissességéről és tisztaságáról sokat lehetne csevegni, mondta valaki a szomszéd asztalnál. Ránézett az abroszra. Úgy találta, hogy nincs is mit csevegni róla. Az abrosz egyszerűen piszkos volt. Olcsó ételeket rendelt és attól fogva odajárt étkezni... A csalódások végigseperték rajta, mint forgószelek, meg rázták, megtépázták, el is hordtak belőle egyetmást. Szótlatlanul és keményen fogadta minden veszteségét. Régi nevelése fegyelemre szoktatta. Kifosztottan és megsebzetten járt-kelt ismerősei között, akik frissen borotvált, mozdulatlan arcán legfeljebb csak azokat a jelentéktelen sebeket láthatták, amiket a borbély borotvája ejtett rajta... Anyjának kegyeletből, de minden belső szükség nélkül két-háromhavonként írt néhány udvarias sort, hogy életbenléte és kifogástalan egészsége felől megnyugtassa. Húgairól azonban sohasem kérdezősködött. Fiatalabb húga még mindig szeretője volt annak a kétes származású vállalkozónak, idősebb húgáról pedig nemrég azt az elképesztő hírt hallotta, hogy a vádlottak padjára került... A néhai törvényszéki elnök lánya, egy lovag unokája!... Kongó dogmák miatt, amik igazságtalannak bélyegzik a világ tízezeréves rendjét. Elméletekért, amelyek azt igyekeznek bizonyítani, hogy a társadalom mai szerkezete összeomlóban van... Miért? Hogyan? Mert elkopott néhány csavarja, mert meglazult kicsit a tengelye? És ezért szemétredobni mint rozsdаетte ócskavasat az egész gépezetet?... Esztelenség... És vajjon az új társadalmi szerkezet gépészmérnökei és szerelői majd jobbat, zavartalanabbat, kielégítőbbet fognak alkotni?...

Az érzései és gondolkozása őt még a lesajnált háborúelőtti évtizedhez kötötték. Ennek az évtizednek, ellenében a most startoló új korszak ízlésével bizony furcsa követelményei voltak. Azt kívánta, hogy az anya szent legyen, a lánytestvér szűz, a hitves odaadó, a férfi gentleman, a becsület mindenekfelett való, a regény három-

kötetes, a bútorzat nehéz diófából való... Nemrégén egy szindarabot látott, amelynek kissé fiatal, de nem tehetségtelen szerzője azt akarta elhitetni, hogy a családi élet melegéről elterjedt költemények csak fixa szá márságok. Himmel is valami olyant röcsögött, hogy minden társulási ösztönünk ellenére, magányos vándorok vagyunk, akik kisebb-nagyobb lármával átgördülünk árva kordélyunkkal az életen és nyomtalanul elenyészünk valamelyik útkanyarodónál...

Himmel talán igazat röcsögött. Most, hogy hiába szaladgált megrendelések után, hiába látogatta ismerőseit, a munkátlansággal a magány érzése is rászakadt. A napjai üresen, nyugtalan várakozással teltek el...

Struhala tétlenül üldögélt az iroda ajtajában. Átköpiött a folyosó korlátján, megszólította a dolguk után siető kutyákat és megsimogatta az ajtó előtt elhaladó háztartási fehérnépek domború hátulját. Kutyafaját — gondolta rosszalóan — de befagyott ez az építészeti miskulancia. A rajzasztalon érintetlenül heverték a tusúvegek és körzők, a tintatartóban vastag húslegyek lelték halálukat, a reggeli újságosasszonyon és egy-két rosszarcú számlás emberen kívül látogató hónapokig nem nyitotta ki az építési iroda ajtaját. Struhala elgondolkozva füstölgött az előszoba ajtajában. Talán az a vastag porréteg okozza ezt a pangást, gondolta egyszer töprengés közben, amely ott a kapu fölött ráült a gazdája cégtáblájára és olvashatatlanná tette a rajta lévő írást. Létrát kerített, felmászott rá egy vizesvödörrel és lemosta a megvakult firmát. A kormos és poros réteg alól előragyogott a fehér zománc és ujjászüetve pompáztak rajta a kékszínű, elegáns betűk. Struhala elégedetten tagolta őket: Tunák Ádám okl. mérnök építési irodája. Átment az utca tulsó oldalára, onnan is nézegette. Csettintett egyet: finum. Most már csak a vak nem látja.

A szemközti folyosón egy szállító iroda egyensapkás fiatal szolgálja rázta a rongyot.

— Öreg, — kiáltotta Struhalának — amióta tiszta ba tetted a firmátokat, fenemód tolongnak hozzátok a pasasok.

Struhala sértődötten pislogott.

— Gyere, — invitálta be egyszer a kötekedő suhancot — mutatok neked valamit.

Bevezette az irodába, kinyitott egy képzőművészeti revüt és a szolga orra alá tartotta egy hatvanemeletes amerikai building fényképét.

— Latod, baratom rücskös, — mondta gőgösen — ezt az én gazdam építette. Latod speditőr baratom? — Aztán ártatlan arccal ráejtett egy jókora bronznehezéket a fiatalember lábára. — Mit ugralsz, speditőr baratom? A kijaratot keresed?... Arra van né...

Pedig hát igaza volt a pimasznak: a sok látogatótól fű nőhetett volna az ajtó előtt. Megtörtént ugyan, hogy valami ismerős jött fel a gazdájához, vagy Himmel kukkantott be sakktáblával a hóna alatt. De télen rendre elmaradtak az ismerősök és Himmel is egyre ritkábban mutatkozott. A gazdája esténként későn vetődött haza a klubból, reggel a fürdőkádban végigolvasta az újságot, aztán szótlanul bicegett föl-le az irodában; délben egy közeli kisebb vendéglőben megebédelt. Olykor Struhala ment az ebédért és látta, hogy a bolthajtásos kis étteremben tiroli módra, erősen befűzött pruszlikos nőszemélyek szolgálják fel a habzó sört és a párolgó tokányokat. Az egyik a mérnök után tudakozódott. Asszonyi dolgokban mintha kissé tartózkodó lett volna a gazdája. Struhala kilenc hónap alatt mindössze kétszer talált hajtút az ágyában. Üribb fehérnéppel aligha szűrte össze a leveit, csak ritkán esett meg, hogy estére felvette a csíkos nadrágját, szárnyas fekete kabátját és megmosta kezét otkolonban. A társasági ruha aztán megint hónapokra vissza-került a szekrény fogására. Délutánonként a mérnök szundított egyet, aztán elkocogott a kávéházba, ahol heves viták folytak valami pártelnökségről, máskor meg valami vilzonról és ehhez hasonlókról. Ősszel akadt egy kis munka, de utána megint hosszú pangás következett, be sem kellett már tüzelni az irodában. Egyszer aztán a telefont is leszerelték. Struhala egy este — cipőkefélés közben — megkérdezte a mérnököt, hogy nem volna-e célirányos, ha megházasodna? Az orgonautcai asszony,

úgy hírlík, valami gazdag ügyvédnek lett a felesége, a mérnök úr is kiválogathatna magának a sok módos elvált menyecske vagy özvegy közül egy takarosat, hogy legyen mit aprítani a tejbe. Meg, hogy két mázsa koszos szén áráért ne járjanak annyit az ember nyakára...

Másnap a kéveköető parasztlány, aki drága aranyramában a nappali szoba falán enyelgett valami nem hozzávaló legénnyel, rejtélyes módon lekerült a falról. Leesett és eltörött, mondta a mérnök, odaadtam a zsibárusnak. Aztán egy másik képet ért hasonló baleset, megjelent a műkereskedő embere és elvitte. Majd egy bronz elefánt szenvedett komolyabb sérülést, nyilván bele is halt, mert Struhala sohasem látta többet. Egyszer aztán a porcellánibrikre került a sor. Úgy történt, hogy a két év előtti ruhaszámlák miatt lábatlankodott ott egy göthös szabósegéd. A mérnök komoran méregette föl-le a szobát. Keményen és szótlanul tartotta fogai között kicsi angol pipáját. Aztán megállott és szétnézett a falakon.

— Talan ezeket az haszontalan ibriket, — javasolta Struhala, hogy megmentse a képeket — tegnap is majdnem kievickélt egyik a kezemből.

— Vidd — intett a mérnök. Előbb hátat fordított a színehagyott porcellánoknak, aztán mégis a kezébe vette őket. — Vidd.

Csepegő szemű, nagyfülű örmény volt a műkereskedő, dohogva vizsgálgatta a régi edényeket, megkaparta, nagyítóüveggel is meggusztálta őket, aztán, mintha a zápfogát húzták volna, előkotort az inge alól egy szarvasbőrzaeskót és keserves bankókban lefizette a porcellánok árát. Tűrhető summa volt, ezres is akadt a sok papiros között...

A tél folyamán tett még néhány látogatást, de a klubot, ahol meddő és egyhangú viták folytak politikáról, irodalomról, választási kilátásokról, női erkölcsökről és kommunizmusról, egyre ritkábban kereste fel. Azon vette észre magát, hogy únja, sőt olykor túlságosan csökönyösnek találja ezeket a vitákat, amelyek, mint egy

megriasztott gyermek az anyja kötényébe, görcsösen a multba kapaszkodtak.

Ezek az emberek rövidlátóak — fedezte fel egy nap bosszúsan. — És túlsok együgyűséget fecsegnek...

A háborút követő évek minden társadalmi és kulturális megnyilvánulásából gondosan kiválogatták a konkolyt: olykor mindent félredobtak. Ártatlan folyóiratokat indexre tettek, művészi értékű könyveket veszélyesnek ítélték és bizonyos társadalmi kapcsolatok mögött konspirációt szimatoltak. Harcias korlátoltságuk boszszantotta a mérnököt.

— Ostoba dolog — felelte az egyiknek. — Végre is a világ elmozdult kissé a helyéből... Nem használunk semmit magunknak, ha nem akarjuk észrevenni... Vannak dogmák, amiket meg kell védenünk, de vannak dogmák, amikre ma már ostobaság szót fecsérelnünk... Meghaltak...

Ezek az emberek kényszerű, múló átmenetnek tekintették a háborút követő évek változásait. Várták, hogy a nagy mocsár lecsapolódjék, a sok ártalmas szunyog elpusztuljon és a gátat tört vadvizek helyén megint a régi nyugodt barázdák húzódjanak tova. Úgy érezte, hogy nem sok köze van ezekhez az emberekhez. Unalmasok és nevetségesek voltak. Elkerülte őket, világosabbfejű emberek társaságát kereste. Lassanként teljesen elszokott az öreg kávéháztól is. Az estéit olykor színházban töltötte, hangversenyekre is eljárt. Szerette a zenét, vágyott a zongorája után. A ház földszintjén két zongora volt, fölötte a második emeleten is vagy kettő. Az udvari lakásban magányos özvegy lakott, annak is volt zongorája. Egyszer elhaladt az ablaka előtt, az asszony kihajolt, ő megemelte a kalapját, bemutatkozott és engedélyt kért, hogy esténként játszhasson egy-egy félórát a zongorán. Az asszony harminc éves lehetett, bágyadt, álmodozó szemei voltak, megnézte a mérnököt és bólintott:

— Szívesen látom... Klasszikusokat játszik?

— Fájdalom, nagyon tökéletlenül...

Hetenként egyszer-kétszer bekopogtatott az asszonyhoz, leült a zongora elé és játszott. A zene átjárta, tűzbe

hozta és megfiatalította. Az asszony maga csukta be az előszoba ajtaját, mikor távozott. Tunák megkérdezte, hogy nem zavarja-e? Eljöhete-e máskor is?

— Amikor jólesik — biccentett az asszony élénken.
— Szívesen látom...

— Köszönöm.

Egyszer egy férfit talált ott, visszafordult.

— Kár volt, — mondta az asszony a következő alkalommal — csak a kérőm volt, nagyon untatott...

A szemével melegen megsimogatta a mérnök arcát és bevezette a szalonba. Tunák nem gondolt könnyű kalandokra, kicsattanó vágyak nem zaklatták; valami aszkétikussá tompította életének ezeket a borús időszakait. A kínálkozó lehetőség elkerülte a figyelmét. Csak a zene vonzotta, amely egy ideig szinte hipnotikus módon uralkodott rajta. A lelke hullámozott, egyszer rugalmasan, szinte fűtyörészve tért vissza a szobájába, máskor csüggedt volt és életének elapadt örömeire gondolt. Megtörtént, hogy ökölbe szorította a kezét: düh, makacs vágy vett erőt rajta, hogy felvegye a harcot a bénaság, a sikertelenség, a szű módjára mindent felörlő tehetetlenség ellen. Összeszorította a fogait, ágaskodott, hogy kiemelje fejét a hullámokból, amelyek lesodorták a magas partról és hömpölyögtek vele a szegénység, a társtalanság, a magány kietlen szigetei felé. Vagyona nem volt már, értékesebb ingóságait aprópénzre kellett váltania, mérnöki oklevélnek pedig nem sok hasznát vette, akár szögére is akaszthatta volna. A telet nagyrészt olvasással töltötte. A klubban egyre ritkábban fordult meg. A könyvek kezdték jobban érdekelni. Megismerkedett az új irodalommal és a művészetek legújabb irányjaival. Végigolvasta a háborús nagyságok emlékiratait, diplomaták visszaemlékezéseit, Bergsont, Einsteint... A saját szakmája iránt megcsapant az érdeklődése. A román, gót, barokk műemlékekről kiadott újabb tanulmányok nem vonzották... A mikrobiológia és a természetek építőművészete sokkal élvezetesebb olvasmány volt számára... Olykor az ablakhoz szorította homlokát, — régi, gyerekkori szokása volt — letekintett az utcára, a ködös folyóra... Összegezte a dolgokat, az

eredményeket... Az ablakból egyszer Terézt pillantotta meg. Megszúrta valami. Ez az asszony elképesztően közönséges volt hozzá... Vajjon hányadik férfinál tartott már?... Himmel biztosította, hogy csak a negyediknél... Sivár, értéktelen teremtés volt — és az ő gondolatai mégis milyen gyakran lopództak el hozzá most is...

Tél végén benyitott hozzá egyszer Himmel. Valami kis tervrajzra volt szüksége a munkásotthon számára. Színpadot és hozzávaló kijáratot meg néhány öltözőfülkét akartak építeni. Ő ott ült a karosszékeben és az ölében valami útleírást tartott. Himmel lábujjhegyen a háta mögé állott és néhány másodpercig szótlanul figyelte.

— Tettenértem, Tunák — mondta csendesen. — Nagyon terméketlen dolog ám így a sarokban pókhálósodni... Fölteszem, hogy a hitvесе hűtlenségén kívül a reuma is bántja, ezért üldögél így elszontyolodva, mint egy öreg pelikán... Tévedek?... Kár... Kár... Maga hajmeresztő archaizmusba esett, Tunák... Hogy miért? Például ott van az a nyakoncserdítés, az a lovagi pofon, amelyet volt szíves a húga udvarlójának lekenni. Határozott bal-szerencséje van. Pontosan 20.000 évet késett a dühe. És itt van a legutóbbi tehertétel: neje önagysága, született Beretvás Teréz — nyugodjon meg, nem érdekelt közelebb-ről, a válóper tárgyalásán jegyeztem meg a nevét — nos, ez a Beretvás Teréz, akit ön bőrének túltengő festék-anyagáért Tintapettynek nevezett el, egy szép napon egyhangúnak találta, hogy megossza magával mindennapi veknijét, testmelegét, gondolatait Schopenhauerről és mondjuk az Evezősklub trénerének izmairól. És mit tesz ön erre? Elkezd rikácsolni, egy tucát elültöltő érvet puffant el, begörbíti a körmeit és tisztelt Tintapettye torka felé kezd orientálódni... És ez nem minden... Párbajra akarja hívni a „csábítót“, bele akar lőni a hasába... És most úgy ül itt elhagyottan, mint az aesopusi mesék végén a dültbetűs erkölcsi tanulság... Jöjjön, Tunák, nézze csak, Csombornénál ma ökörfarklevest és rakott káposztát kapunk, utóételnek valami szagos sajtot... Egy hét óta nem ültem asztalnál... Utána elmegyünk feketézni a Tháliába. Remek hely. Jár oda egy költő, aki

kulccsal húzza fel a zsebóráját... Össze kell ismerkedniök, Tunák... Ötkor az Irodalmi Társaság Korszerű problémák címen néhány idegen szógyök eltávolítását fogja követelni veszélyeztetett nemzeti szókinszünkből. Utána lírai csapadékok, bemutatja egy vidéki segédjegyző... Onnan átmehetünk a Közművelődési Csarnokba. Hatkor vonósnégyes. Hétkor felolvasás: „Európa válsága“. Félnyolckor ugyanott: „Hogyan őrizzük meg keblünk kúpalakját?“... Jöjjön, jó uram, menjünk... Sikáljuk le ezeket a rozsdafoltokat...

A mérnök elhárító mozdulatot tett.

— Köszönöm, Tücsök... A műsora kicsit egyhangú...

Himmel sajnálkozva vont vállat. Aztán Kuglairól kezdett beszélni. Elmondta a mérnöknek, hogy a gyárban átfestették a régi céget és Kuglai most már mint teljhatalmú diktátor és társtulajdonos rendelkezik a vállalatnál. A művezető tegnap csinos hírekkel szolgált: Kuglai állítólag kitessékelte a bárónét a gyárból, mert unta már aggályoskodó kotyogásait.

— Érthetetlen — jegyezte meg Tunák elgondolkozva. — Ez az ember négy év előtt még útonállással foglalkozott.

— És jól ment neki? — érdeklődött Himmel minden meglepődés nélkül.

— Tücsök úr, maga túlságosan könnyedén fogja fel ezeket a dolgokat. Értse meg: Kuglai rabolt és gyanútlan embereket terített le.

Himmel ártatlan csodálkozással mosolygott rá.

— De ha ez volt a foglalkozása, Sir... Miért van úgy kibillenve kitűnő polgári egyensúlyából? Az útonállás nemcsak Ázsiában, de Európában is igen népszerű iparág. Aki ismeri a helyes útonállás alapszabályait, az tudja, hogy nem komoly útonálló az, aki nem igyekszik a társadalom erkölcsi helyeslését megnyerni vállalkozásához...

— Mi lelte magát, Tücsök? Ezt ijesztő ünnepélyességgel mondta.

— Az ünnepélyes szavaknak is eljön az idejük, mint a champignon gombáknak...

A mérnök úgy találta, hogy a barátja komolyságban mintha meggyarapodott volna. Hallotta, hogy munkás-gyűlésekre jár.

— Úgy rémlík, Tücsök, maga lassacskán teljesen hátat fordít nekünk...

Himmel a levegőbe nézett. Mosolygott.

— Lehet...

Néhány hét múlva újra találkoztak. Közel volt már a tavasz, Himmel bedobta vedlett pamutsálját a folyóba, kigombolta hűséges sárga felöltőjét és nagyot lélezett. Egy sokemeletes banképület állványai alatt haladtak el.

— Apropos, Tunák... hallotta? Feltalálták az üveg-házakat... Nem volna kedve magának is feltalálni valamit? Például a szétszedhető és hordozható olcsó házakat?... Olcsó munkáslakásokat... A munkás három-négy évig fizeti a bért és az övé lesz a ház...

A mérnök érdeklődve fordult Himmelhez:

— Hogyan gondolja ezt?

— A maga dolga feltalálni... Gyárhelyiséget is ajánlhatnék hozzá... A faárugyár bedöglött...

Elmondta a mérnöknek, hogy tél végén a gyár kipuffogó csöve néhányszor kihagyott. Egy enyhe márciusi reggelen aztán hirtelen elnémult. A báróné ottjárt előző nap zsemlyeszínszakállú férjével és jogtanácsosával. A báró igen izgatottnak látszott, sebesen suhogtatta a botokat, a báróné pedig bevonult az irodába. „Maga, Hánzi, ne dugja bele az orrát“, — mondta a férjének — „én majd aranzsirozom vele a dolgot“. Az aranzsirozás hangjai kiszűrődtek az irodából és meglepően hasonlítottak azokra az élénk eszmeeserékre, amelyeket Struhala szerint Kuglai Ázsiában folytatott jámbor örményekkel és tatárokkal, akik sehogysem akartak beleegyezni abba, hogy a finom idegen az éles lőcsvasat ötödik és hatodik bordájuk közé nyomja. Nyilván a báróné sem akart ebbe beleegyezni, kivágta az iroda ajtaját, izgatott lihegéssel felkapaszkodott a tyúkpettyes batárra és elrobogott. Másnap leállottak a gépek, Kuglai elbocsátotta a munkásokat, magához vette a gyár kulcsait és az egész gyárat bevезette a maga számára a bevétel rovatba. Ez kitűnt abból

a cikkből is, amelyet Himmel a következő héten olvasott az autobusban, a szomszédja újságjában. A cikkben az állott, hogy a báróné kivonult a botművek igazgatóságából és a szerződés értelmében, amely igen szigorú kikötéseket tartalmazott, kénytelen volt érdekeltségéről a Kuglai javára lemondani.

Tunák elképedve hallgatta.

— Bámulatos — mondta aztán elismerőleg.

Hogyan csinálta? Honnan szedte ezt az imponálóan hideg betörő-nyugalmat? Ezt a könnyörtelen vitalitást, amellyel mindenén átrobogott, ami az útjába került?

Néhány hónappal a hadifogságból való hazaérkezése után találkozott vele. Kuglai igen szivélyes képet mutatott, bizalmasan közölte, hogy néhány előkelő barátja támogatásával jövedelmező vállalatot alapított és örömet engedne át néhány részjegyet a régi barátság révén Tunáknak. A mérnök gondolkozott az ajánlaton és néhány nap elteltével, miután a Kuglai névjegyén feltüntetett telefon nem adott választ, személyesen vitte el hozzá a pénzt. A kapu két oldalán nagybetűs bádogtáblák adták tudtul a járókelőknek, hogy a nagy bérház harmadik emeletén székel a Kuglai szabadalomértékesítő irodája, amely sok egyeben kívül bányazárkutatmányok értékesítésére és jelzálogkölesönök folyósítására is készségesen vállalkozik. Tunákot egy használaton kívül helyezett fürdőszobába vezették, amelyet emberi folyadék és denaturált szesz szaga árasztott el. Egy kecskelábú kocsmai asztalon néhány nyomtatvány hevert szalámihéjak, uborkamaradványok és sötét légyrajok társaságában. Az ágy alól lakkcipő dugta ki az orrát. Az ablakpárkányon elegáns üzleti levélpapírok és borítékosomagok szorongtak hangzatos szöveggel, nemesi prédikátummal és telefonszámmal. A mérnök szétnézett és mosolyogva kereste a nemlétező telefont. Másnap postára tett egy kisebb összeget és megírta Kuglainak, hogy másirányú elfoglaltsága miatt a vállalatban nem óhajt résztvenni. Az elmúlt négy év alatt időnként látta még. Ruházata évről-évre divatosabb és irattáskája évről-évre vastagabb lett. Nem volt kétséges,

hogy sikerült legázolnia az útjába eső gyámoltalan embereket és felkapaszkodni az érvényesülés meredekjén.

A mérnök mélységesen kevésre becsülte az érvényesülésnek ezt a módját. Himmelt aztán megint szóba hozta a szállítható olcsó házak tervét. Azt hallotta, hogy a Kuglai gyára minden fafeldolgozógéppel ellátta magát annak idején. Úgy gondolja, hogy egyforma falegységekből lehetne a házakat gyárilag előállítani... Tunák eleinte érdeklődés nélkül hallgatta a rapszódikus és komolytalannak látszó fejtegetéseket.

— Igen, hát figyeljen csak, Tunák. Ez az ötlet jó a hajléktalanoknak is és üzletnek sem utolsó. Nézze, a városok megteltek, a falvakból és kisebb városkákból beözönlött tömegek úgy ellepték a legnyomorúságosabb zugot is, mint rózsátót a levéltetvek. A tőke még nem akar építkezni. Túlságosan fiatal, hátul gombolja a nadrágját, képtelen még filozófiai elmerülésre: kis utcai üzletek után futkos (hogyan ezt is hasonlítottam csinosítsam: mint egy olcsó prostituált), kis haráccsal is beéri, csak hogy estére mindig visszatérhessen meleg otthoni fedezékébe... Konklúzió: építkezni kell... Eszeljen ki valamit, Tunák, valami amerikai ízt, valami futószalagosat... „Halló, Tunák-művek!... Kérünk tizenöt garnitúra lakóházat a kettős típusból...” Közgazdasági rovat: „A Tunák Művek R. T. a márciusi zárlat kimutatása szerint négy hét alatt újabb kétszáz darab házat hozott forgalomba...”

— Faházakat? Gyárilag? — rázta a fejét Tunák. — Ő, aki a kőnek, márványnak, megzöldült tetőknek volt a szerelmese? Aki évszázadok méltóságteljes munkáját folytatta és óvta a pusztulástól? Aki a vonalak, anyagok, stílusok művészi hatásait és mondanivalóit követelte? Deszkát fűrészseljen és enyvvvel, szegekkel lakóházat ragasszon belőlük?... Amióta hazajött, ízlése és kedve ellenére néhány olcsó habarcs épületet kellett megterveznie. Egy jutányos utánzatot egy híres mauzoleumról. Egy lisztrak-tárt. Négy-öt lakóházat. Legutóbb, talán féléve annak, néhány manzard-szobát egy istálló fölé... Ez még ment, keserűen, de ment valahogy. Az istálló fölé megtervezte a manzard-szobákat, de nyomorúságos deszkabarakkokat ter-

vezni sivár és szennyes külvárosi telkekre, nyitott kanálisok mellé, részletfizetésre — és esetleg — ha az ötlet nem volna olyan kivihetetlen és naiv — végső cél gyanánt egy kis dohányt összekuporgatni a veritékes részletekből... nem nekivaló szórakozás...

A botművek gőzpuffogói hónapok óta csendesek voltak, Himmel egyre tovább fúrt-faragott az ötletén. Tunák egy este néhány soros írást talált az asztalán.

„A botgyár eladó. Ne vegye meg, vegye bérbe. Meg kell csinálnia a faházgyárat. Olvasom, a Junajted Sztétszben már megcsinálta egy praktikus jenki. Gondolkozzék rajta, Tunák. Nézze a gyár első hirdetését már össze is férceltem:

H o l l á !

Van valami üres telke, amelyet most férges kalarábéültetvények és lyukas lábosok foglalnak el?

Villát szeretnénk Önnek holnap oda építeni. Ha megtetszik, ingyen megtarthatja. Mindössze házbért kell nekünk három éven át fizetnie.

Ha nem tetszik:

Kiküldjük újra autóinkat, az épületet hat óra alatt leszereljük és újra átengedjük a terepet rothadt kalarábéjának és lyukas lábosainak...

XXIII.

Himmel tavasszal elszegődött egy földbirtokoshoz házitanítónak. Vastag kőkerítéssel beszegett kurián lakott a birtokos, másfél órányira a várostól, gyermekeivel, két szürke lovával, méheivel, kutyaival, divatos feleségével és megcsappant cselédségével. A homályos szobákban finom rozskenyér, batulalma és fodormenta illata terjengett. Ámbitusa, pipája, szitában finom verpeléti dohányja nem volt a földbirtokosnak, nem hordott szalonkatollas kalapot, gyomorsavakkal küzdött, földje már alig volt, szőlőjéből és belterjes baromfiudvarából tartotta fenn magát és a

látszatot. Ebből törlesztgette a felesége ruháit, ebből maradt adósa a bankoknak és ebből fizetgette Himmelt is, aki naponként kigyalogolt a városból, hogy gyermekeit a magánvizsgákra előkészítse. Ha a zöldséges szekérnek vagy rugós, de idejétmult kocsinak útja akadt reggel a városban, az hozta ki Himmelt a kúriába. Himmel a jókora gyalogút ellen sem panaszkodott. Idején indult el otthonról, hogy még ebéd előtt is csiszolhassa vagy félórát növendékeinek értelmét az ablativus absolutus és a cosinus tétel finom köszörűkövein. Ő maga már régen kiábrándult a latin nyelvtan árnyalati szépségeiből; az első órán valami olyasmit is motyogott a két értelmes fiúnak, hogy az iskolai tanterv összeállítását nem volna szabad kiszikkadt múmiákra és vezénylő tábornokokra bízni. Kötelességét azonban pontosan elvégezte és a gyerekek szívesen hallgatták. A kúria juharfák között feküdt egy szőlőskerttel borított domboldal lábánál. Himmel egy darabig a sinek között haladt tova, hosszukat lépdelve a kikopott talpfákon. A tavaszi napfényben szikráztak az összedarabolt kvarckövek, a kemény gránitok és a réteges csillámpalák. A levegő tele volt az ujjászületés fűszerével. Az elhagyott téglavető vályoggödreiben ifjú békák végezték pompás úszómutatványukat, a réten szomorkás kanca harapdálta a virágokat, körülötte haszontalan csikó szaladgált feltartott farokkal, vékony futamokat nyerítve a verőfényes lapály felé. Aztán le kellett térnie egy gyalogösvényre. A lankás kertekben virágzó cseresznyefák bágyadt gömböt pingáltak az enyhe tavaszi égre, fehér ködöt sugároztak és úgy látszott, mintha méheket fröccsentenének ki magukból. Aztán elmaradt a város. Elmaradtak a templomtornyok, amik csüggedten mutattak az égre. A karcsú kupolák, amik a verőfényes magasban a banktőkét képviselték. A böffenő gyárkémények. Az igazságügyi palota. A politikai pártok székházai. Kaszárnnyák. Csendőrségi lakatanyák. Kerületi rendőrségek. Adóhivatalok. Anyakönyvi hivatal. Erdészeti hivatal. Köztisztasági hivatal. Tankerületi igazgatóság. MértékHITELESÍTŐ. Temetkezési egyletek. A szervezettség, a szájkosaras kutya, zsinórral kimért virágágyak, a katonamércével megmért emberek, a rend, a

szabályozott gondolatok, a nyikorgó szív működés, a genező emberi nagylelkűség világa...

Szerette a kitáruló lapályt. A fűzfák lankadt gyapjúsót hullattak rá. Rozzant cipője beletúrt a föld zöld hajába, fülébe selymes dalokat cincogott a fák és füvek zenekara. Olykor megállott egy zöldelő földpúpon és végigcikázott a völgyön, elröppent az ultramarin színű dombokig és felduzzadt lélekkel folytatta az útját. Szerette a távoli hegyek kékjét, a távoli ostopattogást, a tovabillenő fürjeket, a gólyahirrel ellepett partokat, a parasztesemetéket, akik vállravetett csizmákkal botorkáltak a város felé, tojással és szárnyassal megterhelt anyjuk mögött. Megesett, hogy megfogta csenevész copfjukat, lehajolt hozzájuk, gyöngéden az arcukba mosolygott és legyőzve szepegésüket vidám nevetésre csiklandozta őket jólutánczolt brekegésével, mérges kotkodácsolásával és a baromfiudvar zavaros lármájával. Érdekelték a gyerekek. Otthon sokat foglalkozott a kocsis porontyaival és nagy kíváncsisággal várta a maga alkotását, akit azonban olyan váratlanul beraktak a klinika jégszekrényébe, amíg ő vizsgálati fogságban kötött...

— Lá lá... — füttyentette petyhüdt mosollyal a multa gondolván. A multa, amelyben benne volt ragyogó fiataisága, a háború, görcsös kapaszkodása a régi világba és régi emberekhez, kiábrándulása és az új út kezdete, egy új világ felé, amelynek első kilométereit az Ezüstszív oldalán tette meg... A vasúti sorompónál mindig észébe jutott a dal:

Itt a szép tavasz megint
A mezőn, hegytetőn
Édes öröm int...

és észébe jutott a szarvasagancsos tanító, aki azt a Misi nevű szegény fiút feldühödve rúgta fenekén, amíg őt, az úri szülők finom csemetéjét csak megfenyegette kövér, enyeltő mutatoujjával.

A sorompón túl egy kutyával kötött ismeretséget. A kutya egy paraszt szolgálatában állott, kis talicskán trá-

gyát, vizet és fát fuvarozott a gazdájának. Farzsábában szenvedett szegény, a szemei homályosak voltak a fájdalomtól, de dolgoznia kellett, mert az öreg paraszt a tavaszi napon sütkéreztetette ráncos hasát, a zsenge parasztgyerekek meg nagyot rúgtak sovány bordái közé, ha a fáradtságtól vagy fájdalomtól ellankadva megállott olykor. Himmel, ha véletlenül találkozott vele, megfogta a talicska rúdját és segített neki egy hosszú darabon. A kutya hálaasan emelte rá a szemeit... Aztán eljött a június, a birtokos gyermekei levizsgáztak, Himmel búcsút mondott a rozskenyérillatú szobáknak, megsimogatta a két gimnazista értelmes arcát és visszatért a városba. Enyhe, nap-sütéses lélekkel kocogott az úton. Egy palló mellett a kutyával találkozott. Ott feküdt a porban a talicska két rúdja között nyöszörögve, halálosan elszomorodott szemekkel. A betegség és kimerültség leverte a lábáról, föl-nézett Himmelre és könnyezett. Himmel megfogta, fölsegítette, kibogozta kötelékeiből és megsimogatta a fejét:

— Baj van kutyus az emberiséggel, nemde? — kérdezte tőle mélységes részvéttel. Aztán megfogta hosszú, szomorúan csüngő füleit és lassú léptekkel elindult vele a város felé. Kovács úr zajos tiltakozással fogadta a borus arcú, rossz ruhájú jövevényt, Himmelnek kellett erélyesen közbelépnie, hogy a vendégjogon és a kutya remegő lábszárain komoly sérelem ne essék. Kovács úr különben is komolyan elégedetlenkedett a verandán duló állapotokkal. Furesa jött-mentek érkeztek, éjjélutánig vitatkoztak, teát forraltak az ibrikben és befeküdtek a Himmel ágyába, végigdőltek a heverőn, megesett, hogy hárman-négyen voltak és minden ennivalót elfogyasztottak. Kovács úr izgága csörgéssel jelezte, hogy gazdája újabb ismeretsegeivel és világszemléletével nincsen megelégedve. Olykor meg is rángatta a látogatók rojtos nadrágját.

— Hát ez a demokrácia, Kovács úr? — kérdezte tőle Himmel szemrehányóan, amikor egy délután Tunák mérnök tette tiszteletét a verandán. — Hát ezt az urat nem cibáld meg?... Ejnye, kedvesem... Pedig... nini... kacsints csak ide.. a mérnök úr nadrágja is rojtosodik... Az ám, rojtok a láthatáron...

Gyöngéden nézett a mérnök arcába.

— Mi járatban van nálam, jó uram?

— Egy kicsit körülbicegtem a gyárat — világosította fel Tunák. — Megnézegettem a gépeket... a helyiségeket... Tudja — tette aztán hozzá mosolyogva — gondolkozni kezdtem a maga ötletén...

Hetekig, sőt idestova már két hónap óta hordozta magában ennek az ötletnek a baktériumát. Egyszer aztán a rajzasztal elé ült. Akkor történt ez, amikor egy nap észrevette Himmelen, hogy sajnálkozó tekintettel pillant feléje. Ez a pillantás készítette megmozdulásra és cselekvésre; annyira világos volt, hogy szinte elsápadt belé. Himmel úgy nézett rá, mint egy haldoklóra. Mint valami elkorhadt, elmúlt és immár céltalan dologra.

— Sajnálom, Tunák — egészítette ki szóval is a tekintetét — maga úgy látom barokk köveinek sorsára jutott... Összeomlott, elborította a moha, befejezte történelmi szerepét...

Aznap ült le íróasztala elé. Valami dacos megmutatni akarás sarkalta. Nem omlott össze, nem borította el a moha. És az izmaiban erő van, az agyában alkotó képesség. Üzlet? Legyen hát üzlet. Ahhoz is ért... Rajzolgatni kezdett. Telerajzolt néhány ív papirost, aztán elindult, hogy a deszka, a cserép, a homokfuvar árát megtudja. Járt-kelt tanakodva, töprengve, jegyzeteket készített, számolgatott, aztán hozzákezdett a tervekhez. Még nem alakult ki benne minden, még voltak felderítetlen részletek. A szigetelés, a falegységek tűzálló anyaggal való bevonása, a tetőszerkezet, aztán a gyártás... Részben ezért is, főleg pedig, hogy ezzel az ürüggyel alaposan körültekintessen a Kuglai üzemében, elindult hát az Ibolyadombra. Mindent szemügyre vett a gyárban, mindent följegyzett magának. A portás, aki felügyelt az elhagyott telepre, mindent készségesen megmutatott.

Együtt mentek le a városba Himmellel. Egy kopott, elhullott vakolatú ház előtt Himmel megállott.

— Nem tartana velem? — kérdezte a mérnöktől.

Tunák követte. Dohos, hosszú kapualjon át nagy terembe értek. A nedves falakat penésztérképek borították

el, amelyeket itt-ott fenyegető izomerőt fitogtató, művészietlen plakátok szakítottak meg. A levegőben vas- és timárszag terjengett. A hosszú padokon rossznadrágú, rosszkigőzölgésű emberek, egészségtelen bőrű, pápaszemes diákok szorongtak. Az ablakpárkányokon, egy-egy széken nőket is látott olyan teint-nel, mint amilyent a pincebogarok viselnek. A levegőt idegenkedve szívta be és idegenkedve nézett végig a borostás, fojtottlángú arcokon.

— Elvtárs, a Kautsky kérdéshez én is hozzá akarok szólani — hallotta egy nő nyugodt, de érdes érintésű hangját.

— Rendben van. Balla elvtársnő is feliratkozott Kautskyhoz.

Hallgatta a vitát és epés kíváncsiság fogta el. Az egyik szónok azt mondta: „Elvtársak a burzsoázia hidegrázást fog kapni“ ... Kárörvendő nevetés tört elő a hallgatók soraiból. A pofacsontokon megfeszült az avas bőr, a szemek forró gyűlöletet okádtak a láthatatlan ellenség: a polgári társadalom felé. Megbántva és lekicsinylően nézegette őket. Kell lennie valami letagadhatatlan törvényszerűségnek abban, hogy ezek az arcok mind olyan vasakosak és bárdolatlanok. Ha kultúra volna bennük — gondolta elégtétellel — az átütne a lélek falán és kiülne az arcokra is, mint falra a salétrom ...

Himmel olykor kérdő pillantást vetett feléje. A mosolya úgy festett, mintha mulatna a mérnökön. Tunák az előadók hangját és stílusát figyelte, mint egy rosszindulatú tanár, aki mindenáron buktatni akar. Hang, stílus, előadás — mindezt szegényesnek, bárdolatlannak, itt-ott nevetségesnek találta. A szavak és frázisok sivár variációiban ismétlődtek, hogy aztán rikoltó csomóba torlódjanak ...

— Termelőeszközök ... profit ... tőkeuzsora ... burzsoázia ... polgári kultúra ... kenyér ... Oroszország ...

Eszébe jutottak a genyes orosz barakkok, patkánycsordák, az elfogyott szappankészlet, az arcokon a kétségbeesés vagy a győzelem fenyegető sötétsége, a vörös Moszkva utcái, amelyeken vigasztalan rongyfolyó módjára monumentálisan hömpölygött a nyomor ... Kor-

rupció, amiről útközben meséltek neki, bedöglött kommunista intézmények, holtvágányra szaladt megváltó tervek és ragaszkodás a földi boldogság régi fogalmához és régi kellékeihez...

— Nagyon problematikus annak a vörös paradicsomnak a szépsége — felelte magában gúnyos fölénnnyel egy felhevült szónoknak.

A kóchajú pincebogár, Balla elvtársnő, jegyzetektől tette meg észrevételeit. Egyik karjával a hátán átnyult a másik karjához, a könyöknél átfogta és szenvedélyes hangon elmagyarázott valamit. Bizonyára egyebet is mondott, de a Tunák hálója csak ezeket a szavakat halásztaki a szóadatból:

— Burzsoázia... profit... polgári kultúra... kenyér... termelő eszközök... kapitalizmus...

A levegő fojtotta. Szennyes izzadság szagát érezte. Gúnyos kiáltások, fenyegető nevetések horzsolták. Sértve érezte magát a polgári társadalom nevében. Megfeledkezett arról, hogy humanista és idealista gondolatai egy idő óta meleg rokonszenvvel fordultak a tömegek felé... A klubban néhány hónap előtt szinte egy osztálytudatos munkás biztonságával és hevével vette védelmébe a marxi osztályharcot... Most, hogy szembenállott a valósággal, védőállásba helyezkedett. Himmelt figyelte. Észrevette gúnyos reakcióit és elnézően bólintott a fejével. A bólintása körülbelül ezt mondta: „Tudom, Tunák, maga most szörnyen meg van sértve... Ismerem ezt az érzést... Otthon, a bőrkarosszékekben mindnyájan szocialisták egy kicsit, munkásbarátok, a fejlődés hívei... De ha szembenállnak azzal a tömeggel, amelyhez a bőrfotelben annyi plátónikus vonzalom fűzi, ha meghallják a hangját, ha működvelő nekirugaszkodásuk belebotlik az élő nyomorúságba, ha ezek a színtelen szájak élőszóval ordítják oda maguknak az igazságait... akkor vége annak a játéknak, amit maguk ideológiai közeledésnek neveznek... Akkor „vissza az egész!”...

Alulról látta a dobogón ágáló Balla elvtársnő visszagöngyölt harisnyáját és a térd felett meztelen combjának félarasnyi sávját. Himbálódzott a felső teste és a sovány

combok is utána himbálództak. Tunáknak úgy rémlett, mintha valami rongyok is himbálództak volna a két láb között. Elfordította a fejét és a fölényének lassan felderülő maliciózus nyugalmaival számolgatta a Balla elvtársnő burzsoáziáit. Azután mások is beszéltek. Milyen derűtlen, fakó és szűk a nyelvkincsük — gondolta. És a gondolatviláguk! Hideg és szűk, mint egy kényszerzubony... Olykor néhány világosabb, okosabb szó ütötte meg a fülét. Figyelt. Iskolázottabb, higgadtabb ember beszélt. Nem a polgári társadalom bűneiről, hanem a dolgozó tömegek jogairól. Szinte hálásan pillantott fel az emberre.

A vitát irodalom követte. Megnézte az írógéppel sokszorosított műsort. Az olcsó papirost kalapács és sarló díszítette. Az egész irodalomból csak a kalapács hangját hallotta, azt is úgy, mintha egy Asztalos Ilona nevű bőrgyári munkásnő és egy Nyányirovics nevű műlakatos az ő fején kalapálnának. A műlakatos esetlenül mulatságos fickónak látszott. Úgy hullámozott a hangja a verssorok ritmusán, mintha valami zsíros papiros a szökellő patak hátán. Egy Feledics nevű borostás pipaöntő következett. A mérnök unatkozva nézte a dobogón fesztelenül sétálgató és kegyetlenül rossz mondatokat kalapáló Feledicset. A fiatalember össze-vissza fecsegett és néhány imponderabiliával ő is fejbeverte a polgári társadalmat. A mérnök idegenkedve pillantott Himmelre.

— Lehetséges volna, — kérdezte magától — hogy Himmel otthon érezze magát ezek között az emberek között?

Később újra Balla elvtársnő lépett a deszkára. Tunák szeretett volna távozni, de a szorongásig megtelt, szűk széksorok között mozogni sem lehetett. Kelletlenül húzódott vissza a helyére. Balla elvtársnő kibírhatatlanak találta a kapitalizmust, a jelenlevő rendőrügynök erre leszedte az emelvényről, mintha csak érett körtét szedne le a fáról, hátra adta egy másik ügynöknek és felkérte az egybegyűlteket, hogy beszélgessenek derűsebb kérdésekről. Termelőeszközök, munkabérek, kollektív termelés — nem

találják ezt céltalan szófecsérelésnek, amikor kinn a parkban olyan kellemes az est?

— Akkor Himmel elvtársat illeti a szó — mondta az elnök hunyorítva.

Himmel felállott, lassan felbotorkált a pódiumra és néhány másodpercig tanakodva húzta be a fejét vállai közé. Gondolkozott.

— Az afrikai tányérszájú négernőkről fogok beszélni — jelentette be azután élénk taps között.

Bizonyára valami tanulsága is lehetett a rövid konferansznak, mert az udvaron, amikor az előadás végeztével a mérnökkel kifelé tartott, egy porcellánszemű fiatalember elismerőleg emelte mutatóujját kopott sportsapkájához.

— Kibabrált a bandával, Himmel elvtárs...

Amikor magukra maradtak, a mérnök irónikus mosollyal jegyezte meg:

— Csunyan összeszidták a polgári társadalmat.

— Azt hiszi? — kérdezte Himmel szórakozottan.

Aztán szótlanul, elgondolkozva indultak el a város központja felé. A mérnök idegenkedve pillantott Himmelre.

— Maga tehát végleg hátat fordított nekünk.

Himmel keményen bólintott:

— Végleg...

— És... ez... ez itt... kielégíti magát?

— Tudja, Tunák, sokáig tévelyegtem... Sokáig élttem abban az illúzióban, hogy magukhoz tartozom... Itt, ezek között a kijátszott, eltaposott emberek között van a helyem...

— Szóval dezertált — szögezte le a mérnök.

— Nem, — rázta a fejét a másik — csak felmondtam... Kiléptem, ha úgy tetszik... Búcsút mondtam...

— ... a tradícióknak, amelyek apja, nagyapja és dédapja osztályához kötötték.

Himmel elnézően mosolygott.

— Szép, patétikus mondat volt, Tunák... Tradíciók, amik a dédapám osztályához kötöttek... A milliók mindig a kevesek tradíciói miatt éheztek... Én felébredtem

ebből a meddő tradícióból... — Lágy mozdulatot írt le a levegőben, jelezte, hogy nem óhajt dogmatikus vitát. Mosolyogva fogta meg a mérnök karját. — Az igazság fontosabb a legromantikusabb tradíciónál is... Az igazság pedig itt fenyeget ezeknek a rosszszagú, tökéletlen szavú embereknek a lelkében... Láttá a kezüket?... Mennyit dolgoztak... És a nyakukon az éhség és betegség nyomait?...

— És az igazság? — kérdezte a mérnök.

— Tartok tőle, hogy könyvszaga van. Két szó, kedves Tunák, amelyet a százados használat lerongyolt, mint egy utcán hagyott lyukas cipőt és amelyet az utcaseprő a történelem szemetesládájába lapátolt. ... Két igen banális szó: „Egyenlők vagyunk“ ... Nézze, Tunák...

Néhány fényképet vett ki a zsebéből. A mérnök megnézte őket. Férfiak, asszonyok, gyermekek képei, magányosan és mint családi csokor valami külvárosi oduban. A falakon átütött a nedvesség, az ajtó résein bemászott a tuberkulózis, a törött ablakon befújt az éhség. A képek hátlapján feljegyzések. Tuberkulózis. Gyomorfekély. Luesz. Tbc. Idült vesegyulladás. Epilepszia. Szemidegsorvadás. Angolkór. Tizenhét fénykép, valamennyi egy külvárosi ház udvaráról.

— Tegnap elmentem a kutyakiállításra — mondta Himmel és derűsen feltolta a homloka bőrét — Kuglai óta ugyanis szorgalmasan tanulmányozom az ebek gazdasági és társadalmi viszonyait — és megtudtam, hogy például a város 2320 drótszőrű kutyája többet költ szórakozásra és mondjuk, kulturális szükségletekre (hajnyírás, utazás, tengeri fürdő), mint 2320 külvárosi család kenyérre, ruhára és lakásra...

A mérnök hallgatagon bicegett mellette. Váltakozó áramú gondolatok és érzések rohantak rajta keresztül. Annak a gombásfalú teremnek a nyomasztó gőzében, a szavak gépfegyverszerű kattogásában, az arcok kihívó és rosszat sejtető vigyorgása láttán önérzete mindent visszaverő daccá merevedett. Himmelt is távolinak, idegennek érezte és hűtlenség bűnében marasztalta. Most, hogy nem látta maga előtt az ellenséges arcokat és csak a Him-

mel meleg, emberi hangján át hallotta a vádak, a vágyak, az igazságtalanságok sötét zöngéit, megenyhülve és kissé szégyenkezve bólintott a fejével.

— Igen — szólalt meg engedékenyen — más szociálpolitikára van szükség... Én nem mondom, hogy a társadalom mai struktúrája súlyos hiba nélkül való... A tömegeket például lelkiismeretlenül a sorsukra hagyja... De minden tébécéért és minden elkényeztetett drótszőrű kutyaért a polgárt tenni felelőssé, azt hiszem, kedves Tücsök, ez nem egyéb komolytalan demagógiánál...

— Igen, Tunák — felelte Himmel — néhány év előtt még én is így láttam a dolgokat...

Himmel is a régi derék Tücsök volt megint, aki kedves komolyságokat cirpelt mellette. Olykor ellentmondott neki, de tárgyilagossága nem hagyta el, kiengesztelődvé és megnyugodva hallgatta élénk és színes fejtegetéseit.

Himmel megfogta a karját és Szeplőshájra hívta fel a figyelmét, aki a félhomályban egy kapualjba húzódva mohón vacsorázott valamit egy átnedvesedett papirosból. Amikor megállottak mellette, hagyma és garasos orosz hal szagát lehelte az arcukba.

— Jól vagy, Szeplősháj? — köszöntötte Himmel barátságosan.

— Mit akarsz? Mit akarsz? — riadt fel a kövér fiatalember, duzzadó irattáskáját erősen a hóna alá szorítva.

Kiderült, hogy üzleti körét kitágította, ékszerekkel is sikeres tranzakciókat bonyolított le, sőt néhány hét óta rózsafüzérek, nikkelezett feszületek és apró Mária szobrok eladásával is foglalkozott. Hátsó, revolverzsebéből egy barnaruhás, körszakállas szentnek a szobrát húzta elő. Szeplős szemhéjja ravaszul hunyorgott.

— Az ékszerekre nagyon ráfizettem — kezdte megszokott panaszait. — Az utolsó fillérem is elúszott.

— Hazudsz, aranyom... — bólintott Himmel elnézően.

Szeplősháj esküdözni kezdett, de aztán bevallotta, hogy a körszakállas szent erősen divatba jött, egy hét leforgása alatt 25 tucatot adott el belőle.

Himmel nemrégén egy bank előtt látta. Takarékkönyvét szorongatva éppen kilépett a bank épületéből és gondosan becsukta maga mögött a bankház ajtaját, nehogy elvigye valaki a betétjét. Nyakzsíradékai kissé megapadtak a fáradhatatlan pénzhajszában és a zsugori koplálásban. Tavasszal, hogy házbérét megtakarítsa, megint behurcolkodott a verandára, de néhány nap múlva riadtan oldott újra kereket. Pizskoskőrmű fiatalemberek fordultak meg a verandán, aztán úgy vette észre, hogy Himmel feltartóztathatatlanul megindult a züllés lejtőjén. Olyan sári-külsejű osztálytudatos gyári hajadonokkal rendezett színi előadásokat. Persze a darabok afféle parabolák voltak, a rendőrség is igen jól mulatott rajtuk és úgy tett, mintha nem venné észre, hogy a szerző urak maszlagot csomagoltak el bennük... Megijedt a Tücsök merészségétől. Űristen, ha lefülelnék!... Ha nyakoncsipnék egyszer és beterelnék valami vasrácsos kazamatába a rakoncátlan frátert!... Űristen, de akkor ő is beleragadhat a csirizbe... „Úgy, hát uraságod együtt lakott ezzel a forradalmárral? Igen? Hogy maga csak becsületes keresete után futkos? No igen, lehet, hogy ártatlan, de előbb házkutatást tartunk a verandán... Uhuuhu... nécsakné... 30 darab zsebóra... és ez?... Huszonhét darab zománcos cigarettatárca... Aáá!!... És ez... ez a takarékkönyvecske itt a kályhacsőben?“... Csalánkiütést kapott arra a gondolatra, hogy Himmel miatt ilyen bajok zúdulhatnak a fejére. Egy este valami rendörkülsejű alak motoszkált a kapu előtt... Uh uh, szegény fiút fulladási rohamok fogták el, lázas sietséggel összekapkodta földi javait és a kerítésen át búcsú nélkül elhagyta Tücsöklakot. Még a hátralékos kamatokat is elfelejtette Himmeltől elkérni, amelyek kölcsönadott pénze után megillették.

— Még harmincöttel tartozol — figyelmeztette most Himmelt. — Miért nem fizeted meg?... Persze, nincs pénzed, lopod a napot... „Éljen az egyenlő általános, világotmegváltó naplopás... Ide a tőkével... Ki kell sajátítani a szorgalmas, verítékező emberek keservesen összekuporgatott vagyonát... ékszerét... takarékbetétjét“... Mi? Zsivány banditák!... Rabolni... elszedni a

becsületes ember garasait... Szocializmus... Tudod mit mondok?... Fütyülök a szocializmusotokra...

— Szervusz, gyönyöröm — búcsúzott tőle Himmel nevetve. — Ha meghívnak Genfbe a pénzügyi értekezletre... tiszteltetem az összes kamatlábakat és ne egyél fokhagymás halacskákat...

Nemsokára a mérnöktől is búcsút vett és elindult a Csomborné vendéglője felé. Rég nem hallott hírt a kis vak leányról, azonkívül némi pénz lapult a zsebében, ki akarta egyenlíti téli adósságait. Áthaladt a parkon és egy gyalogösvényen át a folyó felé tartott. A közeli filmszínházból kiömlő közönség ellepte az utakat. Valaki előtte kis kézitáskát ejtett el. Lehajolt és fölemelte. Ugyanakkor keskeny, hűvös kéz nyúlt utána. A sárga holdfényben női mosoly villant feléje.

— Most másodszor hajolt utána — hallotta az ismeretlen nő gúnyosan évődő, kellemes hangját.

A kalapkarima szinte kettémetszette az arcot. A fiatal állon, friss szájon és az orr pisze és szemtelen alsóharmadán sárgás holdfény ömlött el, amelyet aztán keményen elvágott a kalapkarima fekete árnyéka. Himmel sokáig keresgélt a tekintetével a karima árnyékában.

— Az elsőre nem emlékszem — mondta szórakozottan.

A fiatal nő levette a kalapját. Szőke haja a homloka fölött rendetlen, göndörödő csomóban csillogott.

— Most sem — rázta a fejét Himmel.

— Oldalról?

— Úgy sem.

A lány nevetve lengette a kalapját.

— Emlékezőtehetség ötös, Himmel...

— Hogy hívják, kedves?

— Lopez.

— Hogyan?

— Lopez.

— Nem tréfál?

A fiatal lány elnevette magát. Egészséges fogsora nedvesen ragyogott a holdfényben.

— De tréfálok, Lopez a „művészi“ nevem...

— Lopez and Lopez, argentiniai tánckettős, nemde?

— Nem.

— Művészi hajbodrok és kézápolás?

— Nem — ingatta a lány borzas fejét és mutató ujjával csúfolódva meglökte orra hegyét. — Nem találta el.

— Művészi dívánpárnák? Asztalterítők? Hímzések?

— Nem. Egyik sem. Kalaposlány vagyok. A Lopez nevet a Slezákné szalonjában kaptam, mert mindig vissza-loptam a Slezákné erszényéből az ellopott pénzeket... Slezákné ugyanis öreg tolvaj volt, főnöknő, aki meglopta a lányokat és engem két év előtt kiröpített a szalonból egyenesen a maga karjai közé...

— Úgy? — nevetett Himmel. — Akkor hát régi meghitt barátok vagyunk.

A lány fintorította az orrát, fejébe húzta a kalapot. A fűben röcsögtek a tücskök, egy furcsa templomtoronyban, amely olyan volt, mintha gyerekek építették volna játékkockákból, tízet vert az óra.

— Igen — mondta a lány könnyedén — azóta gyakran láttam magát. Utcán is, az Otthonban is...

Nem tértek vissza az útra, elindultak a lenyírt pázsiton hegedülő tücskök között a folyó felé. Aztán kiértek a folyóhoz és nézegették a vízben lubickoló holdat.

— A tányérszájú négekről... — szólalt meg a lány — azt nem értettem meg. Kissé buta vagyok még... Ah, úgy éget ez a hülye lakkcipő...

Himmel kiadta a jelszót, hogy a hülye lakkcipőt le kell vetni. Aztán rövid vázlat következett a rendőrügynökök és az allegóriák jelentőségéről. Majd a lakkcipőkről beszélgettek általában és teli tüdővel szívták a folyó felől áradó levegőt, amelybe a parti hársfák és a közeli kertek gyümölcsfái is belekeverték a maguk fűszerét. Lopez egy fatörzshöz támaszkodva levetette a cipőjét és harisnyáját és fehér lábszárai hancúrozva polkáltak végig a gyalogösvény világos szalagján. A hold fehérre meszelte a park gyepágyait, a tücskök éktelen zenében kezdtek. Lopez virágokat szedett és megkérdezte Himmelt, hogy vajjon hány órai munkaidejük van

a tücsköknek. Bizonyára nem annyi, mint a kalapos lányoknak. Egy közeli vendéglő körül elfogyasztott sülték párái vesztegeltek, Lopez megállott, elkapott egy hosszú szimatravalót és tenyerét ünnepélyesen a szívére tette:

— Ó, Himmél... ha tudná...

— ...hogyan én milyen éhes vagyok — egészítette ki Himmél mosolyogva.

— Szenzációs pofa — tört ki Lopezből a lelkesedés. — Hát ezt honnan tudja?

— Sebesen, Lopez, én is megéheztem.

Lopez sietve felhúzta a cipőjét és elindultak a Csomborné vendéglője felé.

— Kovászos uborkát — rendelkezett Himmél a vendéglőben — két tétel rostélyost igen sok burgonyával és a Blaue Donau-t, kétszer egymásután.

Lopez vidáman fészkelődött a helyén, dobolt a vilájával és amikor a Himmél bőkezű rendelkezéseit hallotta, ijedten beletúrt a hajába:

— Uf... nem lesz sok?

— Jó — mondta Himmél engedékenyen — felezzük meg. A rostélyos az enyém és a Blaue Donau a magáé...

Lopez bólintott, kis babszemeket talált az abroszon, ráfrieskázta őket a sarokban alvó kutyára és nagy szemeket meresztett, amikor a pincér a sültés tányérokat lerakta Himmél elé.

— Kérem, kérem — kiáltott az öreg pincér után — hát én semmit sem kapok. Mentem éhenhalok... Hozza már nekem is azt a micsodát...

— Öreg — szólott Himmél barátságos mosollyal a pincérhez — gyerünk már a Kék Dunával...

Az öreg felhúzta a zeneautomatát, beledobott a Himmél kontójára egy pénzdarabot és a készülékre mutatva meghajtotta magát Lopez felé.

— Kovászos uborkát, két tétel rostélyost és két adag zenét tetszett rendelni... Zene mehet — tette hozzá és megnyomta az automata gombját.

Lopez Himmélre nézett, aztán harsogó nevetésbe tört ki. A hangulatos Strauss-valcer, a rostélyos pompás íze, az udvarról beüzenő hársfák illata megcsiklandozták

az érzékeit. Vidáman ugrándozva fogyasztotta el a barnára sült pecsenyét, míg Himmel félrevonulva Csombornéval tárgyalt valamit igen komolyan és igen hosszasan.

— Magának szürke a szeme? — kérdezte Lopez, a férfi árnyékos szemeibe nézve.

— Igen, szürke — felelte Himmel másfelé gondolva. A vak lányról aggasztó hírek érkeztek. Beteg volt szegény. Aztán észrevette a leány elcsodálkozó pillantását és tréfás komolysággal tette hozzá: — Miért nem ül egyenesebben?

Lopez tele volt holdvilággal, kacagással, meg a lélekző gyümölcsfák fűszerével. Az automata valami tangót izzadt, Lopez a széken ülve ellejtette a derekával, tölcséralakú melle ritmikusan rezzent, a férfi szeme közé nézett és nevetve dalolta:

— Holá-lá, holá-lá... Tudja?... Az anyám púpos-
tevének nevezett. Holá-lá-lá... holá-lá-lá...

— Meghalt?

— Nem. Elszöktem tőle...

— Kora?

Lopez legyezőalakúra nyitotta az ujjait, aztán elhúzta az egyik kezét. Tíz meg öt. Aztán kegyesen még hozzáadta a négy ujját. Összesen tizenkilenc.

— Mit olvas? — faggatta tovább Himmel szigorúan.

Lopez abbahagyta a nevetést.

— Vacakot. Szerelem... Ne higgye, hogy léha vagyok... Minden nyomtatott papirost elolvasok... Sajnos csak a lányoktól kaphatok kölesön, azok meg az udvarlóiktól kérik a könyveket... Elképzelheti milyen könyvet olvashat egy ilyen „udvarló“...

A zeneautomata még mindíg a tangót izzadta. A sarokból kilendült egy fiatal pár és táncolni kezdett.

— Táncolunk? — kérdezte Lopez.

Átfogták egymást és lágy ütemben kibillegtek a terem közepére. Táncoltak.

— Bebelt olvasta? „A nő és a szocializmus“.

— Nem — rázta a leány szőke fejét nevetve. A férfi szeme közé nézett. Határozatlanul bolyongott a szürke szemek síkján. Felderítő portyázást végzett. Nem volt

megelégedve az eredménnyel, elhúzta a száját és abba-hagyta a táncot.

— Reggel félnyolekor nyitunk — mondta elkomolyodva.

Az úton Himmel a könyvekről beszélt. Megint a fehérre meszelt pázsiton haladtak át. Lopez nyugtalanul, habozva nézett fel az égre.

— Szép, nem?

Szeretett volna meghemperegni a fűben, mint egy fiatal macska, felkúszni a legmagasabb fa tetejére, kitárni karjait és mint valami trambolinról, belevetni magát a sűrű holdsütésbe...

— A maga szeme, Himmel olyan, mint egy palatábla — jegyezte meg később megrovóan. — Mindamellett nagyon aranyos volt... — Széttárta a karjait egy faggyúszagú, kísértetiesen sárga bérház felé. — Itt lakom ebben a palotában...

Megfogta a Himmel kezét, sokáig szorongatta, mosolygott, aztán suttogva búcsúzott.

— Jóéjszakát...

XXIV.

Tunák néhány hét alatt elkészült a szállítható és szétszedhető faházak terveivel. A költségvetése filléres előrelátással dolgozott. Embere is lett volna már, aki az első üzemi év csekély költségeit előlegezte volna. Az amerikai tempót, amelynek töke- és munkaenergiáját az első év kisipari üzeme volt hivatva megteremteni, a tervezet a második esztendőre irányozta elő. Tunák ebben is, mint világnézeti kérdésekben a lépcsőzetes és körültekintő haladás elvét követte. Fanatizmus nem hevítette; előbb megkoppantotta botjával a jeget, mielőtt rálépett: mert úgy vélte, hogy a legerősebbnek látszó jég is beszakadhat. Óvatos volt. Amikor mindennel elkészült, felkereste Kuglait. Nem kételkedett benne, hogy a bérletet nagyobb nehézségek nélkül sikerül majd nyélbeütnie. Az illúziók síma futószőnyegén azonban már az előszobában megakadt.

— Kuglai nagyságos úr a fürdőszobában van — jelentette az inas.

Elbicegett és másnap újra tiszteletét tette.

— Kuglai nagyságos úrnak látogatója van — közölte vele az inas — ma délután sajnálatára nem állhat uraságod rendelkezésére.

Megnézte az inast: borotvált ajak, serkedő pofaszakáll, csíkos lakájmellény, viaszkosvászonból való nyakendő.

Harmadszor végre sikerült. Tíz percet kellett várnia, aztán bevezették Kuglaihoz, aki a kandallóhoz támaszkodva egy német nehézipari közlőnyt olvasott.

— Isten hozott — mondta kissé bágyadtan és jelentéktelen üzletfeleknek kijáró mosollyal nyújtotta kezét a belépőnek. A mérnök úgy találta, hogy ennek a mosolynak a képlete hasonlított a limonádé képletéhez. Volt benne egy mérsékelt adag édesség, ugyanannyi savanyúság — mindez feloldva egy pohár semleges vízben.

— Hogy vagyunk, kedves barátom? ... Foglalj helyet, gyujts rá... Régen nem láttuk egymást.

Hosszú ujjjaival belenyúlt a csinosan elcsomagolt egyiptomi cigaretták közé s amíg rágyujtott, oldalt gyors pillantást vetett a kissé kopott külsejű mérnökre.

— Elvonultál — jegyezte meg tapogatózva. — Azelőtt többet hallattál magadról...

Tunák fanyar mosollyal hagyta rá.

— Yes, Kuglai... Lemaradtam az általános iramból... Nem nagyon üldözött a szerencse...

— A siker nemcsak a szerencse kérdése, — igazította helyre Kuglai. — Rátermettség és koncepció kérdése is...

— Ahogy vesszük, Kuglai. Neked például szerencséd is volt.

— Azt hiszed? ... Például mi volt a szerencsém?

— Hogy nem kötöttek fel Oroszországban — vélte Tunák, de ezt a gondolatát úgy fejezte ki, hogy Kuglainak például az is szerencséje volt, hogy hazaérkezett Oroszországból. Kuglai finom mozdulattal félreseperte arca elől a kékes füstfelhőt. Mosolygott.

— Áh...

Könnyed eleganciával nyult a multhoz, szinte úgy látszott, mintha csiptetővel emelgetné az avas holmikat, nehogy bepiszkolja velük meztelen ujjait. A szeme sarkából bizalmatlan várakozással nézegette Tunákot. Végül aztán nyájasan megkérdezte tőle, hogy minek köszönheti a látogatást.

— Szállítható és szétszedhető házakat akarok gyártani — világosította fel a mérnök. — Minthogy a falegységeket nagyrészt faanyagból akarom előállítani, hasznát tudnám venni a gépeidnek. Bérbe szeretném venni a gyártelepet...

Kuglai egy szivárványszínű vázával játszadozott.

— Szállítható házak? — kérdezte unatkozva.

— Két- és háromszobás típuslakásokra gondolok... A mottó: ízlés és olcsóság. Minden munkásnak legyen meg a maga háza.

Kuglai az ablakhoz lépett, kitekintett, az egyik karszékről leemelt egy selyemszálat és amíg tekintete tökéletes közömbösséggel járkált a szoba falain, agyában megindultak a kerekek, suhanni kezdett a transzmissziós szíj, olajozott símasággal munkába kezdett a rotációs gép. Hűvös arccal hallgatta a mérnök terveit.

— Pompás — jegyezte meg elnéző udvariassággal. — Szállítható és... hogyan mondtad?... szétszedhető légvárak... Úgy-e?

Tunák biztosította, hogy nincs benne semmi fantázia. A megvalósításhoz elegendő néhány gép és néhány tucat munkás.

— És néhány millióska...

— Tévedsz, Kuglai...

Kuglai nyájasan mosolygott.

— És mibe kerül egy olyan ólaeska... egy olyan proletár kéjlek?

Tunák megjegyezte, hogy ólacskáról szó sem lehet.

— Fürdőszobát és W. C.-t is adunk hozzá. Az ára pedig két-három évi házbér. A megrendelő két vagy három évig nekünk fizeti a házbért, a ház azután átmegy a tulajdonába...

Kuglai becsengette az inasát.

— Telefonáljon a garázsba a kocsióért...

Aztán cigarettával kínálta a mérnököt és hideg mosollyal jegyezte meg:

— Egyszóval nem üzlet, hanem szociálpolitika... A mezők liliomának felruházása részletletagadásra...

A szobába befutott két elhízott eb, Marian és Franszoá, beleszagoltak a látogató rojtos nadrágszárába, aztán megvetően elkullogtak mellőle. Kuglai bocsánatot kért, karjára vette a felöltőt, leereszkedőleg odanyujtotta a kezét Tunáknak.

— Más terveim vannak a gyárral...

Beült a drapszínű autóba, Franszoá és Marian spleenesen követték. Mielőtt aztán elindult volna, odaszólt még a mérnöknek:

— Egyébként felkereshetsz még holnap... Beszélhetünk még a dologról...

Tunák úgy érezte magát, mint a felajzott étvágyú éhes ember, aki a pompásan illatozó aranylevelesben hajszálat talált. Más tervei vannak? Nyilvánvaló hazugság. Hiszen állandóan hirdeti, hogy eladja a gyárat. Ravaszodik. Akar valamit... A nagyszerű autó zajtalanul elindult.

— Kitől rabolhatta?

A kandalló, az inas fehér vászonnyakkendője és néhány más apróság csodálkozásba ejtette. Stílusa van ennek a banditának. Rezignáltan és a céltalanság érzésével nézett utána... Az elmúlt napok az ujjászületés napjai voltak. A munka lassan felmelegítette a szívét. A gondolat, hogy nem kell haszontalanul elpenészednie, hogy alkothat, a tervek kellemes láza és a horizontra kirajzolódó színes remények kitepték lompos kuckójából és boglyas hangulataiból. Szinte könnyűnek érezte magát, a járása gyorsabb és rugalmasabb lett, a vére sebesebben lüktetett, nagyokat nevetett a Struhala bolond tréfáin és lelkesedve beszélt Himmelnak a munkájáról. És ez az ember most alighanem valami gázságon töri a fejét, hogy elgáncsolja a terveit...

A hét folyamán kétszer kereste hasztalanul, nem találta otthon.

— Családi gyászom volt — mentegette magát Kuglai a karján levő gyászszalagra mutatva. — Az apám halt meg...

Hellyel kínálta meg a mérnököt, aztán férfias melanchóliával kezdett az apjáról beszélni.

— Ő foglalta el a családi sírboltban az utolsó ápartmant... Nekem majd valami köztemetővel kell beérnem.

A mérnök kissé túlzottnak találta a kegyeletes megemlékezést.

— Hallottam róla — bólintott a fejével.

Kuglai óvakodva sandított felé.

— Ismerted?

— Egy Himmel nevű ismerősöm beszélt róla...

Azt mondja, portás volt egy filmszínházban...

Kuglai megtorpant, mint aki egyetlen szál fügefalevelét veszti el hirtelen. Néhány pillanatig meztelenül és elmeredve nézett leleplezőjére. Aztán utánozhatatlan finom mozdulattal szájához vitte a cigarettáját, a mérnökhöz lépett, a vállára tette a kezét és mosolyogva mondta:

— Beszéljünk vidámabb dolgokról, kedves mérnököm... Még mindig azokon a micsodákon töröd a fejed?

Tunák fölállott. Veszélyben látta a terveit.

— Mennyit kérsz?

— A gyár nem bérbeadó — rázta a fejét Kuglai.

— Magas bérösszeget ajánlok.

— Sajnálom, kedves barátom. A gyárral más terveim vannak.

— Mindent megadok — kiáltotta Tunák felindulva.

Nem értett az üzleti bújócskákhoz, a nagy tranzakciók óvatos előcsatározásaihoz, a rajtaütésekhez és felkoncolásokhoz. Nem akart senkit leteríteni, rászedni, cserbenhagyni, kegyesen zsölyébe ültetni, konyakkal kínálni és kifosztani. A gyár bérletéért jött és nem titkolta, hogy üzleti számításainak alapja a gyár, Kuglai gyárának bérlete, mert így nem kell gépekre és gyárápületre költenie. És nem vette észre a Kuglai orvul felvillanó

pillantását, amely a megkovácsolt tervek óvatos felvonulását jelezte.

— Bérletről szó sem lehet — jelentette ki Kuglai, némi kis szellőztető nyílást hagyva a zárkozottságán.

— Akkor hát nem lehetne ... ?

— Nos?

— Haszonrészesedésre gondolok ...

— Gyujts rá, Tunák ...

— Ne köntörfalazzunk ... Mik a kívánságaid?

Kuglai mosolyogva vonta a vállát.

— Keress fel két nap múlva ... Gondolkozni fogok a dolgon.

Amikor Tunák a következő héten beállított a rajzaival és költségvetésével, Kuglai már elkészült a maga kalkulációjával. A mérnök elmagyarázta, hogy mit akar. Néhány mintaházat fog elkészíteni. Ez persze tetemesen drágább lesz, mintha mindjárt szériatermeléssel indulna. Egy év alatt, ha az üzem mozgásba jött és a házak olcsóknak bizonyulnak, nem kétséges, hogy a láthatáron hamarosan fel fognak bukkanni ajánlataikkal azok az urak is, akik eddig vegyeskereskedői óvatossággal faroltak pultjaik mögé. És ha előmászott a tőke — két hónap alatt megtelnek a barakkok tűzálló impregnált falegységekkel, kifutnak a telepről a teherautók és a megrendelő 24 óra alatt megkapja az árut, beköltözhetik a házába. Mindennek precízen kell csattannia. Szállítómunkások, házszerelők, raktári munkások mechanizált munkarend szerint fogják végezni a teendőiket. Fegyelem, a fogaskerekek pontos együttműködése, egy ügyes munkavezető órával a kezében — és minden program szerint fog hömpölyögni. A raktárakat az olcsó árak és a nagy hitelkínálat mellett minden befektetés nélkül egy hét alatt színültig meg lehet tölteni anyaggal. Néhány távirat és rendelkezésükre áll fa, üveg, cserép, kő, a gépek starthatnak ...

— Pontosan 24 óra alatt komplett otthont szállíthatok W. C.-vel és buxusbokorral — mondta záradéku kissé belehevülve a 24 órás amerikai sebesség elképzelésébe.

Színtelen arca felélénkült és már érezte bőrén és önérzetén a felkelő siker ultraviolett sugarait. Melegség és gyulladás járta át, gondolatai lüktető tevékenységet végeztek, megtört gerincevonala kinyújtózkodott, mint egy feléledő acélrúgó.

— Hollá, Tücsök úr... tudja-e, hogy szinte boldoggá tett az ötletével? — kiáltotta a tervek elkészítése után a belépő Himmel felé.

Az elmúlt hét valamelyik napján Terézzel találkozott. Érezte, hogy a nyakán kidagadó vérér milyen szilajul lökdösi a gallérját. A Teréz tojásszerűen elnyúló arca sem érdeklődést, sem zavart nem mutatott; csak mindennapi tárgyakra lehet olyan közömbös pillantást vetni, mint amilyenel a Teréz tekintete rászállott. Ismeretlen férfi kísérte. Dacosan pillegett a férfi mellett, veszekedtek. Tunák jól hallotta az asszony fesztelen perlekedését.

— Ha magának nem tetszik egy bársonykalap... ebből még semmi sem következik... Legkevesbbé az, hogy az a kalap ízléstelen...

A Teréz pillantása csak néhány másodpercig időzött rajta. Aztán szürkén és lassan elrepült róla, mint veréb a kóróról. És ő lihegő szívvel, elsúlyosodó léptekkel tovább bicegett.

— Jó ég, ha ez a vállalat sikerülne! — sóhajtott gyerekesen.

Ha megint ember, férfi lehetne! Ha erősen, diadalmasan mégegyszer kiállhatna az élet kapujába! Ha felhúzhatná újra a frakkját! Ha nem kéne napszitta ruhában a Teréz szemei elé kerülnie... Ha hirdetőoszlopon, onduláló és manikűröző fülkékben, pályaudvarok perronjain, sportpályákon, a lapok utolsó oldalán ez a két erőteljes szó feketéllene:

V e g y e n   T u n á k h á z a t !

Tintapetty előpillegett a feledésből és beleavatkozott újra az életébe, felfokozta a pulzusát, vágyat, boszút, húszéves ifjagnak való szilaj álmokat lopott a lel-

kébe. A találkozás után szerette volna elhíttetni magával, hogy a Teréz varázsos tintapettyei közönséges és fonyado angoltapaszkok. Szeretőket fog tartani, fenyegetődzött elborult tekintettel a láthatatlan Teréz felé, tízkalapos operettszubretteket és a tudat alatt e bársonykalapos nők jegyében számoszlopokat, vázlatokat zsúfolt egy árkus papirosra, levegőszigetelőről, impregnálási eljárásról, tűzálló anyagokról beszélt, felrajzolta a Tunák-házak perspektivikus képét erkéllyel és gömbölyűre nyírt bokrokkal. Egy gőzdugattyú határozottságával dolgozott. Szinte boldognak érezte magát, nem bánta már hogyan, kivel, minő megalkuvások árán, csak nyélbeüthesse végre ábrándos terveit. Sejtette már, hogy Kuglai súlyos feltételeket fog szabni. Himmél révén értesült róla, hogy az árak és számadatok helyességét szakemberekkel ellenőriztette és a tervek realitását eladási ajánlatokkal ki is próbálta. Meghökkenettette tehát, hogy Kuglai az újabb megbeszélések elől valami ürüggyel újra ki akart térni.

— Igazgatósági ülésünk van a bankban, Tunák, sajnálom, hogy ma nem állhatok rendelkezésedre.

— Szóval...

— Igen, halasszuk máskorra...

A mérnök összeszorította az öklét.

— Szóval tovább taktikázunk — mondta sötéten és keményen.

Kuglai csodálkozást szimulált. Milyen taktikáról beszél Tunák? És miért türelmetlenkedik? Tunák a fogai közül morogta, hogy azért türelmetlenkedik, mert ezt a dolgot most kell megcsinálni, késedelem nélkül, minden taktika és sztratégia mellőzésével, most, amikor özönlenek a városokba az emberek, amikor lakásinség dül és soha jobbkor, soha olcsóbban nem lehetne hajlékot kínálni a hajléktalan munkásságnak és a magas bérek miatt a perifériákra szorult kispolgárnak.

— Nos, akkor hát itt van ez az írás — felelte Kuglai egy elkészített szerződést dobva az asztalra — olvasd el, amíg átöltözködöm...

Az ajtóban megfordult, leemelte szeméről a mo-

noklit, másik kezének mutatóujjával könnyedén megfricskázta és közömbösen megjegyezte még:

— Ha tetszik... úgy mindjárt aláírhatod... Én — már aláírtam...

Tunák elolvasta a szerződést. Pompásan megszerkesztett aljasság volt. Talán a legszemérmetlenebb, amit ebben a zsánerben Kuglai eddig produkált. A mérnök úgy találta, hogy a módszer az ázsiai néprajzi ásatások módszeréhez hasonlít. Letépte a szerződés üres hátlapját és üzenetül néhány szót írt rá Kuglainak.

„Nem, Kuglai... Világos nappal nem hagyom magam kifosztani.“

Megfordult, búcsú nélkül, sötét arccal hagyta el a szobát.

Himmel, aki élénk érdeklődéssel és igen sok aggodalommal kísérte a vállalat sorsát, várt már rá. A mérnök felháborodva tartott feléje.

— Á, ez a bandita!... Tudja mit akar?... Hogy vállaltam el az üzem vezetését.

— Brávó — bólintott Himmel.

— Rendelkezési jogom nem volna... Érti?... Alkalmazott volnék... Fizetést nem ad... De kegyesen átenged nekem minden eladott és kifizetett ház tiszta hasznából 20%-ot...

— Elsőrangú — csettintett Himmel a nyelvével.

— Vagyis három év múlva, ha már agyondolgoztam magam és az utolsó házbérrészletek is befolytak, akkor kapok a tiszta hasznóból 20%-ot... Ha csak addig ki nem rúg... Mert ezt is kikötötte magának... Ha az orromat egy szép napon nem találja elragadónak, joga van ki-rúgni...

— Lá lá — mosolygott Himmel. — És mivel indokolja ezt a kikötést?

— Hogy a tőkét ő bocsátja a vállalat rendelkezésére — felelte sápadtan és gyanútlanul a mérnök.

— Óriási — jelentette ki Himmel színlelt elképedéssel, a szeme sarkából kaján pillantást vetve Tunákra. — Azért mert az övé a tőke, hogy azért joga legyen magát kiuzsorázni, a hasznot zsebrevágni!... Hopsz, megáll-

junk csak... Nézze csak, milyen számár dolog jutott az eszembe... Ez a kisdéd társas játék... itt a tőke... ott a munka... Nem ismerős ez magának?... Mintha ezt úgy hívnák, hogy a kapitalizmus és a munka harca...

— Nem állok kötélnek — felelte a mérnök kurtán és megvetően, ügyet sem vetve a Himmel gúnyolódására. — Nem tárgyalok tovább...

Himmel a szemébe nézett. Rezignáltan mosolygott.

— De kötélnek fog állani, kedvesem — mondta csendesen. — És most jöjjön, Struhalától hallom, hogy napok óta jóformán alig evett valamit...

Tunák a fejét rázta.

— Diétázom — válaszolta visszautasítóan.

Felhevült bicegése lassanként ellankadt, szótlanul kezet nyújtott Himmelnek és fáradtan felvonszolta magát a lakásába. Struhala gyászosan kucorgott az ajtóban, pofaacska méglappadtak a sovány kenyértől és a ritkuló szalonnától. A lakás falai kopárok voltak, az ágyon és szekrényen kívül már alig akadt a szobában valami értékesíteni való ingóság. Egy igen becses formájú képért, amely egy helyes, de kissé nekivetkőzött fehérnépet ábrázolt, már alig adott pénzt az a betyár ószeres. Bolondgombát ehetett, mert már csak cserepeket vásárolt, az utolsó cserepet pedig Struhala egy hét előtt verte le a kefeseprű rúdjaival a szekrény tetejéről...

XXV.

Ezek az ujjászületés évei — vélte egy pénzügyi vezércikk és valóban a város környékén rózsaszínű gyárkélmények épültek, a Trocaderoba pompás négernőszállítmány érkezett, a Westend-bárban egy hét alatt 12.000 méter papírkígyó és 27 kilogramm konfetti fogyott el, a Csipy and Csóka nevű táncos ikreket a lapok meleg ünneplésben részesítették, a Zeppelin elindult első próbaútjára, a rádiók a nepáli külügyminiszter frappáns békebeszédét közvetítették és a tetőlemez- és üveggyárak kettős garnitúrával kezdtek dolgozni. Az erdőkben éjjel-nappal

csattant a fejsze, zuhant a ledöntött fa, hosszú lécs- és deszkavonatok kattogtak a síneken — a gépek dugattyúi forrón bömböltek, a részvények árfolyamai emelkedni kezdtek... és mire elérkezett az ideje annak, hogy a Kuglai-féle Házépítő Művek megkezdjék a szerelhető házak falegységeinek gyártását, a raktárakban felhalmozott ablaküveg, deszka, tetőlemez, parkett, téglák és más építőanyagok ára 20%-os emelkedést mutatott. Kuglai az igazgatói szoba párnázott ajtaja mögött elégedetten játszadozott monoklijával.

— Kéretem a mérnököt — üzenté ki egyik nap a titkárnőjével. Az asztalról fölemelt néhány szerény és szegényes akvarelt, melyet Tunák reklámcélokra készített.

— Mik ezek? — kérdezte hidegen a belépő Tunáktól.

— Hiszen megüzentem — világosította fel a mérnök gyanútlanul. — Az egységházak perspektivikus képei... Megbeszéltem már egy litografussal... Olesón fogja sokszorosítani őket...

— És hány példányban?

— Háromszázat gondoltam...

— Úgy? — kérdezte Kuglai és mosolygott. — Ezeket?... Ezeket a símafalú, szürketetejű, élethű — disznóolacsákát? Csak nem hitted komolyan, hogy sikerülni fog elsütni őket, ha olyannak mutatjuk be a képeken, amilyenek a valóságban lesznek?... Ki fog elkábulni ezektől a szegényes és élethű olacsákától?...

— Kérem, kisasszony — fordult a belépő hivatalnoknőhöz. — Telefonáljon a művészklubba. Kéretem őket, küldjék be nekem azonnal a tehetséges, de nyomorgó festőművészek névsorát...

Tíz perc múlva a klub leadta a kívánt névsort.

— Elmégy hozzájuk — rendelkezett Kuglai. — Huszonnégy óra alatt meg akarom kapni a plakáttervet. Ha megfelelnek, majd megalkuszom velük... Magyarázd el nekik, hogy miről van szó. Semmi fotográfia. Minél kevésbé lesz élethű a rajz, annál inkább meg fog felelni. Nem fogom kinevettetni magam a te naiv élet-

hűségeddel. Kéjlakot pingáljanak. Délibábokat. Nápolyi eget, sok ultramarinnal és álmodozó felhőkkel. Érted? A házak énekeljenek és csábítsanak, mint a szirének. Kápráztassanak és hittessék el minden hajléktalan irnokkal és nagycsaládú levélhordóval, hogy néhány koszos garasért a miramarei kastélyt akarom nekik ajándékozni, részletfizetésre.

Tunák összegöngyölte az akvarelljeit és menni készült. Kuglai visszahívta.

— Mik a szándékaid ezekkel a gyerekes pingálmányokkal?

A mérnök elfojtott haraggal, hősies nyugalommal nézett a Kuglai ártatlan kék szemeibe. Hogy mik a szándékai ezekkel a rajzokkal? Nos, hát meg akarja mutatni a festőknek, hogy legalább fogalmuk legyen annak a háznak a formájáról, amelyből majd kéjvillát kell stilizálniok.

Kuglai a papírgöngyöleg után nyúlt. Kihúzta a Tunák kezéből, eltépte és a papírkosárba dobta. Mosolygott.

— Fölösleges Tunák. A valóságnak semmi köze a reklámhoz. A jó üzlet nem a valóságra, hanem művészi intuiciókra épül...

Néhány hét múlva elárasztották az országot a hatalmas, ragyogóan színezett plakátok. Nem háromszáz, hanem tízezer példányban. Mindenütt ott lehetett őket látni, ahová az emberi szem elkalandozott. Várótermek és perronok falain, hirdetőoszlopokon, autobuszok tetején, tűzfalakon, erdei utakon, vasúti sinek mentén, film-színházak vetítővásznain. Tunák egy tűzfalon pillantotta meg először. Hatalmas méretű kép volt, erős reflektorok világították meg valahonnan a szomszéd háztetőről. A kép alatt ezt a szöveget olvasta:

Jelentkezzék!

... És ingyen kapja.

Aztán a gyár címe következett. A szabadalmazott Kuglai-féle villák gyárvállalata.

Sápadtan nézte. Dühös kábulat kóválygott az agyában. Érdeklődő tömeg állt a gyalogjárón felfelé irányzott

tekintettel. A lapok már előkészítették a közönséget a nagy eseményre, alig akadt hát valaki, aki blöffnek tartotta a festői reklámot és annak csábító szövegét. Lázás újságcikkek láttak napvilágot, amelyek az elviselhetetlen lakásválság zseniális megoldásáról áradoztak. „Kuglai vezérigazgató, az egykori galíciai hős és a szibériai ellenforradalmi csapatok egyik bátor vezére szenzációs találmányával egy csapásra megoldotta a lakáskrizist“. Még a baloldali lapok is kiküldték tudósítójukat Kuglaihoz, hogy e nagyjelentőségű szociális kérdésben megbízható információkkal láthassák el olvasóikat...

Tunák összeszorított fogakkal ácsorgott a tömegben.

— Bandita — morogta tehetetlenül.

Két hónapig lótot-futott, kísérletezett, amíg megtört a dereka és elfogadta a Kuglai szemérmetlen ajánlatát. Bankárokat, gazdag vállalkozókat keresett fel, bemutatta a terveit, kigyúlt szemmel magyarázott és elkövette azt az ügyetlenséget, hogy bőséges haszon helyett szociális misszióról beszélt nekik, míg a hozadékokat csak a későbbi évekre helyezte kilátásba. Komolyan meghallgatták, itt-ott szivarral is megkínálták és megígérték neki, hogy megfontolás tárgyává teszik az ajánlatot. „Sajnáljuk“ — közölték vele aztán levélileg. — „Másirányú angazsmanjaink miatt lehetetlen az Ön igen életrevaló terveivel foglalkoznunk.“ Csalódottan és keserűen hagyott fel a további kísérletekkel. Az irodája bérletét felmondták és a hátralékos házbér miatt végrehajtással fenyegették. Már csak kölcsönökből tartotta fenn magát, amelyeket nem tudott megfizetni.

— Bele kell mennie, Tunák — javasolta neki Himmel. — Ha a gyár megindul, legalább munkához jut egy csomó ember és ki tudja? Talán lesz is valami azokból az olesó házakból.

A Himmel rábeszélésére fontolgatni kezdte a dolgot. Aztán egy nap mégis csak újra tárgyalásokba bocsátkozott Kuglaival. A váratlan gazdagság és a siker gye-
rekes illúzióival leszámolt. Dolgozni akart. Remélte, hogy újra talpraállhat és visszanyeri megbolygatott lelki

egyensúlyát... Remélte, hogy nem fog örökké rejtve maradni egy brutális szerződés hazugsága mögött az igazság. Az igazság, hogy az ő munkája, az ő tervei hívták életre az olesó széria-házak gondolatát... Egyszer majd kiemeli a fejét ebből a tompa nyomorúságból... És egyszer majd leszámolhat Kuglaival is... Aláírta hát a szerződést. Kuglai kegyes volt hozzá: haszonrészesedéséből némi előleget utalt ki neki. A mérnök, hogy ne kelljen fárasztó gyalogutakat tennie, bérbevette Tücsöklakban a verandával szomszédos helyiséget, Struhalával alaposan kitakarítottatta, egy kőműves munkással alaposan rendbehozatta a pókhálós, omladozó szobát és megmaradt kevés ingóságaival nemsokára bele is költözött. Úgy határozott, hogy mihelyt kellően üzembe helyezte a gyárat és a viszonyai ezzel némileg megjavulnak, újra elhagyja a mestergerendás, szegényes szobát, amelyben valamikor igénytelen iparoscsaládok, vagy kerti csöszök laktak. Struhala egy sötét benyílóban helyezte el a szalmazsákját és boldogan ropta a podzabueskit, amikor gazdája közölte vele, hogy a gyár segédmunkásként fogja alkalmazni.

Aztán nemsokára hozzáfogtak az első próbaházak gyártásához. A raktárak közben a tetőig megteltek építőanyaggal, palával, üveggel, ajtó- és ablakzárakkal. Tunák verítékezve dolgozott. Elszótlanodott, a munkáján kívül semmi sem érdekelt. Gondolatait csak a gépek, falegységek, impregnáló folyadékok és munkások foglalkoztatták. Hónapokig nem fordult meg a városban, könyvet, újságot nem olvasott. Este érzéketlenül felbicegett a szobájába, a levegőbe meredve elfogyasztotta hideg vacsoráját, amelyet Struhala rakott eléje, olykor meghallgatta a Himmelt csevegését vagy gitárjátékát, aztán végigdőlt az ágyon és álomtalanul aludt reggelig. Hónapokig dolgozott, amíg az első házmodellt elkészítette. Aztán kivitték az alkatrészeket a telep mögött elterülő tisztásra és hozzákezdtek a ház összeállításához. Egy hétig kalapálták, illesztgették, ragasztották, amíg elkészült. Kuglai hideg mosollyal nézte.

— Milyennek találod? — kérdezte tőle a mérnök.

— Százhuszonhét napig készült — mondta Kuglai nyomatékosan. — Ennyi idő alatt egy felhőkarcoló is felépült volna.

— A második három nap alatt és a harmadik már két nap alatt fog elkészülni — figyelmeztette Tunák.

A házat lebontatta, aztán újra összerakatta. Racionalizálta a mozdulatokat, új munkabeosztást és sorrendet csinált. A második építés három napig tartott. Aztán harmadszor is szétszedette az egész alkotmányt. Most aztán két nap alatt készült el vele. Ott állott a telep végében ribizkebokrok és szilvafák között, olesón, kedvesen, a ragyogó júliusi ég alatt, valami könnyen dresszirozható kúszó növény árnyékolta be citromsárga falait, szinte olyan volt, mint a képeken, még a felhőpamacsok is olyan meghitten úszkáltak felette, nem volt benne hát semmi szemfényvesztés, blöff, apró verandáján fonott asztalka állott, rajta vörös pelargóniát cirógatott az arra kószáló szellő, minden nagyon szép volt...

— ...csak a lakbéreket kell még az anyagárok emelkedése miatt 50%-kal felemelnünk — fegyezte meg Kuglai a lelkesedő mérnök háta mögött.

— Felemelni? — döbrent meg Tunák. — Hiszen akkor...

A Kuglai szemébe nézett.

— Hiszen akkor senki sem lesz bolond faházat venni!... Egyébként az anyagok áremelkedése minket nem érint. Ami ezekben a raktárakban van felhalmozva, azt én még igen olesó árakon kötöttem le...

Kuglai rejtélyesen, hallgatagon szívtá a szivarját.

Annyi deszkát, faanyagot, ablaküveget, rézkilincset kötöttek le igen alacsony áron — amennyivel egy egész városrészt felépíthettek volna. Az árak szökellésszerű nekiiramodásakor Tunák elégedett mosollyal szorongatta fogai között kicsi angol pipáját. Néhány hét alatt százazreket tett ki a különbözet. Most már semmi kétség — gondolta akkor — a vállalat beütött, az olesó házárak miatt özönlenni fog a megrendelés. Az anyagárok emelkedése néhány hónap alatt elérte az 50, majd 60%-ot. Kuglai kétségbeesett táviratokat kapott a ter-

melőktől és gyárosoktól, hogy álljon el a megrendelésektől tisztességes kárpótlás ellenében. Kuglai, aki egy egyszerű szorzással kiszámította, hogy a mérnök ötletén néhány hónap leforgása alatt tiszteletreméltó összeget harácsolt össze a nélkül, hogy azokkal a szállítható és szét-szedhető micsodákkal bajlódnia kellett volna — figyelemre sem méltatta a kétségbeesett hangú táviratokat. „Ragaszkodom a szállításhoz“ — válaszolta nekik lakonikusan. Az egyik fatermelő felkötötte magát a villanycsillárra. Az üveggyáros és egy másik fatermelő személyesen jöttek fel hozzá. Halálos veríték csurgott róluk. Kuglai cigarettával és bőrszékkel kínálta őket. A vidékieket elbűvölte ez a szeretetreméltóság és fellélekzettek. Igen, hát ők mindjárt gondolták, hogy Kuglai nem fog elzárkózni és méltányos álláspontra helyezkedik. Végre is ez tisztességes kereskedelem és nem tőzsde... Kuglai bizonyára nem akarja őket koldusbotra juttatni és a megrendelés egy részét méltányos kárpótlás fejében visszavonja. Kuglai szeretetreméltóan kérdezte:

— Ki mondta Önöknek, hogy én sztornirozni akarok valamit?

No jó, jó... ők sem ilyen símán gondolták — jelentették ki békítően. — A vezérigazgató megszabná például, hogy hány %-ot kíván a lemondás ellenében...

— Uraim, Önök rossz helyen kopogtattak. Én nem spekulálok. Én olcsó munkásházakat akarok megrendelőimnek szállítani. Nekem fa és üveg kell és nem kártérítés...

Elszállították és a helyszínen fel is állították azt a féltucat próbaházat, amelyet egy gyárvállalat rendelt a tisztviselőinek. A lapok nagy elismeréssel írtak róla, filmfelvételek is készültek, de a további megrendelések a nagy áremelkedés miatt váratlanul megcsappantak. A mérnök futólagos leltárt csinált és megállapította, hogy az anyagok drágulása másfélmillió könnyű hasznót hozott Kuglainak.

— Lejebb kell mennünk a házarakkal — figyelmeztette Tunák Kuglait. — Azt hirdettük, hogy az épületeket ingyen adjuk, csak a házbér a mienk két évig...

— Ezt a viccet — mondta Kuglai — sürgősen be kell szüntetni...

— Akkor hát kisebb költséggel kell megcsinálnunk a házakat.

— Az emberek konzervatívak, Tunák. Ha házat vesznek, jobban szeretik, ha azt sem lebontani, sem elszállítani nem lehet...

Kuglai, akinek az árkülönbözetre épített tervei sokkal dúsabb szürettel kecsegtettek, mint a mérnök W. C. -vel és buxusbokorral felszerelt faóljai, újabb anyagokat kötött le és a meglévőket keményen tartotta. De nem az ólaeskák részére. Úgy határozott, hogy véget vet az egész házépítési komédiának és beszünteti a látványos előadásokat. Mit hozhat egy ilyen ólaeska? Rien de tout, legfeljebb néhány fedezeti váltót és lejáratkor néhány váltópert. Elég volt belőle... Kisasszony — szólott egy reggel a titkárnőjéhez — közölje a mérnökkel, hogy nem veszünk fel több megrendelést... A további anyagfeldolgozást pedig beszüntetjük...

Tunák remegve csapott az asztalra.

— A szerződés, — kiabálta felindultan — ragaszkodom a szerződéshez...

— Kisasszony, — intett Kuglai — adja ide azt a mókás kis írást, aminek szerződés a neve...

Tunák sápadtan futotta át a telegépelt papirost. Igen — állapította meg felháborodva — hiába keres ezek között a sorok között valami ajtót vagy repedést, amin bebujhatna. A falak magasak és áttörhetetlenek. Kitá-molygott a szobából és keserűen állott meg a raktárak előtt. Néhány nap múlva teherkocsik hajtottak be a telepre és elszállították az anyagok egy részét. Tunák elképedve bukott be az igazgatói irodába.

— Árzuhanás jöhet — magyarázta Kuglai elégedett mosollyal — likvidálok.

— Szóval, te most deszkával és üveggel üzérkedsz... És mi lesz a gyárral?

— Az enyém. Akkor állítom le, amikor jónak látom.

A mérnök tompa nyomást érzett a fejében, a szemei elsötétedtek.

— Én nem a szerződés holt betűire gondolok, Kuglai — mondta rekedten. — Milliókat kerestél... Nem irígylem téled... De neked morális kötelességeid is vannak... Jól értsük meg egymást... Én arra az emberileg és morálisan kötelező...

Kuglai felemelte a kezét és félbeszakította a mérnököt.

— Ezek igen derűs és szórakoztató dolgok, Tunák. De nekem most más dolgom van. Mit kívánsz?

— Építeni. Tovább dolgozni...

— Mellőzd ezeket a maszlagokat. Csak nem hitted komolyan, hogy azok a bemázolt barakkok pénzt érnek?

Tunák belevetette magát egy bőrzsöllyébe. Mosolygott.

— Azt hitted tehát, hogy valami zsebmetszéshez kérelek fel cimborának, nemde?

Kuglai címeres pecsétgyűrűjével játszadozott.

— Zsebmetszéshez? — kérdezte tanakodva.

— Vagy valami útonálláshoz — ha ez meghittebben hangzik.

Kuglai kiküldte a titkárnőjét és helyet foglalt az íróasztala előtt.

— Te szereted a multat, Tunák... a reminiscenciákat... Nemde?... Egyszer, ha jól emlékszem, vitatkoztunk is erről a kérdésről a Tomsk és Omsk közötti útszakaszon...

— Igen, — bólintott Tunák — a vitát azonban nem fejeztük be... Te akkor átszállottál egy vörös futárvonatra.

— És szerencsésen haza is érkeztem, Tunák — mosolygott a cigarettája füstjén át Kuglai. — Pontosan egy fél évvel hamarabb, mint te... Akarsz egy tanácsot?... Az ember igyekezzék elcsípni mindig a legközelebbi vonatot... Így. És mielőtt búcsút veszünk egymástól, olvasd el ezt a végzést. A hatóságok betiltották a munkásházak további építését. A házakat tűzveszélyesnek találták.

A mérnök felállott és az íróasztalhoz lépett. Fájdal-

mas, keserű nevetés kaparászott a torkán. Belemarkolt a botjába, az arcizmai percekig vonaglottak.

— Ez a te ötleted volt — szólalt meg aztán sötéten.
— Ezt te eszelte ki, te hitvány poloska...

Kuglai lassan felemelkedett a helyéről. Acélkék szeme fenyegető nyugalommal meredt a mérnök eltorzult arcába. Lassan felemelte az asztalon heverő nehéz papírvágó kést. Orreimpái állati kegyetlenséggel nyíltak szét.

— Hogyan... mondtad? — kérdezte forrón, szinte remegve a maga belső feszültségétől.

Tunák a súlyos acélkésre pillantott. Mosolyogni próbált.

— Vártam már... Azt hallom tökéletesen operálsz az ilyen műszerrel... Olyan, mint amilyent néprajzi expedíciód alatt használtál...

Kuglainak elhomályosodtak a szemei és felhorkant. Aztán leengedte a karját és néhány pillanatig rémült vizsgálódással kutató a mérnök tekintetében. A telefon berregni kezdett. Leemelte a kagylót, tétován az asztalra tette.

— Hát igen, — szólalt meg elváltozott hangon — öltem... Leszúrtam néhány ázsiai sertést... Ne legyünk, barátom, szentimentálisak és humanisták... Aki egy égő filmszínházból ki akar jutni, annak el kell tipornia az útjában állókat...

Kinyitotta a fiókját és belenyúlt. Az arca megenyhült. Felhúzta az orrát, függöny módjára utána emelkedett a felső ajka is és elővillantak szokatlanul hosszú rágó fogai, mint a patkányféléknek. Nevetett.

— Váljunk el barátságosan — indítványozta cimboráló fesztelenséggel. — Nincs semmi értelme annak, hogy egymásba harapjunk... Mennyit akarsz?

Szünetet tartott, várt. Aztán kiemelt a fiókból néhány bankjegyet és az asztalra dobta. Kicsik voltak és szemtelenül vigyorogtak Tunákra. A mérnök felemelte őket, a pénzzel együtt a tintatartót is felmarkolta és kurta, megfontolt mozdulattal az egésztest a Kuglai arcába esapta. Aztán lassan kibicegett az irodából...

XXVI.

Gonosz tél következett, csupa ólom meg zuzmara, a kertet hollók lepték el. Öreg, többkilós hollóknak látszotak, lomposan mászkáltak a fehér lapályon. Szinte pápaszem volt a csőrükön, mint a gyermekújságokban, böles károgással szállották meg az öreg körtefákat, recsegett alattuk a gémberedett ág, Struhalának kellett elzavarni őket, nehogy rözsévé tördeljék az elaggott fakoronákat. Bumm! — durrantott rájuk a szájával Struhala és a nyomaték kedvéért egy furkósbotot is feléjük hajított. Aztán álmos, szomorú köd ülepedett az Ibolyadombra. Tejüvegen át látta az ember a totyogó madarakat, az elnémított gyár szürke tetőzetét, a betonhíd mellett várakozó fiatal jegenye karesú alakját. A köd eldugaszolta a kozmikus fényforrásokat, nappal csak a zuzmara világította meg Tücsöklakot, bekeretezte az ablakokat és beszegte a fekete ágakat. Élettelen csend vette körül a rozoga házat, kéménye sovány felhőcskéket eregetett olykor, alig füstölt már, mint a vége felé járó pipa. Tunák reggelenként sovány testére csavarta elnyúlt gyapjúkabátját és átment a verandára. Itt több volt a világosság és a kályha is jobban kiadta a meleget. Leült a kályha mellé, olykor megpiszkálta a rajta sístergő almákat, elgondolkozott, aztán fáradtan nyúlt a könyvesláda felé. Idegen világról beszéltek ezek a könyvek, idegen vágyakról, idegen örömökről. Az érdeklődése olykor fellobbant, a homlokáról elszéledtek a felhők, valami most születő együttérzés bizsergett a vérében és a csontjaiban. A távoli jövő képe harmóniát keltett életre a lelkében, de a közeljövő harcaitól és durva lármájától irtózott. Egy-egy cikk, füzet ingerült ellentmondást váltott ki belőle, megvetően dobta vissza a ládára és napokig felé sem nyúlt a könyvhalomnak. Szenvedést okozott neki minden írás és minden könyv, amely a mai kultúra és a mai társadalom pusztulásáról beszélt. Érvelt, vitázott magában és ha felülkerekedett az optimizmusa, a maga dolgaira terelődtek a gondolatai. Terveket szőtt, pályázatok rajzait készítgette,

eltűnődve szívta a kis kályha mellett a pipáját. Amikor a pipáját szíva így maga elé nézett, Teréz és Szófica jutott az eszébe. Sajogtak a gondolatai, szomorú szellő fujdogált a lelkében. Vágyott a Szófica hangja, hűvös kis arcocskája után és remegéssel gondolt a Terézzel való találkozásra. Nézte a zuzmarával ellepett ablakszemeket és borzongva húzta össze magán a kopásnak indult házikabátot... Alkonyat felé aztán megszólalt a visszhangos kert alján a Struhala borízű vadászfegyvere: Bummm! bummm! és a hang nyomában szemrehányó kározással rebentek el a hollók a görnyedő körtefákról. Struhala, aki napközben egy petróleumraktárban gurítgatta az olajos hordókat, egy este, hazatérőben nagyobb széntelepre bukkan. Igen, túl a folyó betonhídján, nem messze a kerületi rendőrség épületétől gazdag szénmedence terült el. Kitűnő barnaszén volt, Himmel szerint a tertiär korszakból való és a jelek szerint az Evezősklub tulajdonát képezte. Struhala nem volt túlságos tisztelője a magántulajdon értelmetlen intézményének, különösen amióta gazdájával együtt kihuppantották a gyárból és ő kénytelen volt a padlásra elrakott holmikat lassacskán lecipelni az örmény régiségkereskedőhöz. Ezért hát tökéletes lelki nyugalommal mászott át minden este az Evezősklub gyöngye leékerítésén, kalapját és zsebeit megtömte pompásnál pompásabb széndarabokkal és a kerítésen át lomha mozgással és elégedett arccal hazafelé tartott. Olyan pontosan és pedáns kötelességtudással mászott át minden este a lécsövényen, mintha hivatalba járna. A kicsi bádokkályha ingerlékeny, de mulatságos jószág volt, csak hozzáért az ember a szeneslapáttal, már vakkantott, durrant, izgága lármát csapott, remegett minden ízében a felindulástól és ha a kályhacső nem fogta volna, vékony lábszárain nekiiramodott volna a világnak, mint egy megvadult borzcutya. Kilenc óra tájban a Himmel lábdobogásai is felhangzottak, amint a lépcső alján topogva leverte magáról a havat. Könyveket és füzeteket hozott a hóna alatt, baratsagosan köszöntötte a mernököt és Kovács urat és a kályha felől megdörzsölte kivörösödött kezét.

— Hogy vagyunk, kedvesem? — tudakolta a mérnöktől szívélyesen. — Nézze csak, milyen könyveket hoztam... Das Kapital! Azt mondják, nem rossz, magának hoztam... És itt... William Clissold világa...

Felrakta a számovárt a kemencére és felszolgált Kovács úrnak a vacsorát. Olykor Szikomoruszt is magával hozta, aki tél elején néhány heti fogházbüntetést kapott a verseiért. Mások is jöttek, türelmetlen, pattanásos fiatalemberek, vitatkoztak és Himmelt kispolgárnak meg szociáldemokratának csúfolták és a diktatúra kérlelhetetlen megvalósítását követelték. Tunák figyelmesen hallgatta éjjéligen elnyúló vitáikat. Himmel rokonszenvesen és türelmesen magyarázott. Egy dobozgyárban dolgozott nyolc hónap óta. Könnyű mesterség volt, hamar kitanulta, heti bére karácsony óta elérte már a segédi fizetést. A gyári munka végeztével rendszerint a kultúrbizottság rendezte tanfolyamra sietett, ahol irodalomról, művészetéről és néhány világtörténelmi kérdésről tartott előadásokat. Színesen, kellemesen beszélt, a hallgatóság szerette az előadásait. Ha az előadást vita követte, hallgatói szívesen állottak melléje. Derűs figurájáról lekopott a rakoncátlan fiatalság, melegszerű, gyermekes szemében a gondtalan napfényt mintha messzire néző reflektorok váltották volna fel. Zegzugos életútja észrevétlenül beleolvadt a sokakjárta nagy országúthoz, amely komor nyugalommal hömpölygött a horizont felé. Ha magukban voltak a verandán, Himmel leakasztotta a gitárját és halk, meleg hangon énekelni kezdett. A lírai hang arra indította egyszer Tunákat, hogy megkérdezze tőle:

— Tücsök... maga sohasem volt szerelmes?

— Szerelmes? — mosolygott Himmel és tűnődve nézett a mennyezetre. — Volt egy nevelőnőnk... Fräulein Niechterlaubt... Az apám öngyilkossága után mindenünket elvették, semmink sem maradt, Fräulein Niechterlaubtot is el kellett bocsátanunk... Tudja, Tunák, az egész gazdagságból csak ezt a lányt sajnáltam... Tizen-nyolcéves voltam, ő huszonhat... Az eltávozását megelőző este bejött a szobámba. Megkérdezte, hogy megvan-e a pizsamám? Aztán búcsúra nyújtotta a kezét és meg-

simogatta az arcomat. „Nagyon szeret?“ kérdezte tőlem. „Azt hiszem, nagyon“ — feleltem neki. „Legyek a magáé ma éjszaka?“ Mit felel erre egy gyerek? Azt, hogy „legyen“. Én meg azt kérdeztem tőle: „Nichterlaubt, azután itt is marad?“ Azt felelte, hogy Svájcba megy, vissza a hazájába és sohasem jön többet ide. „Akkor ne maradjon nálam.“ És elváltunk, meg sem csókoltuk egymást...

Megpengette a gitárját és halkan tovább énekelt.

— Az alapszabályaik tiltják a szerelmet, nemde? — kérdezte a mérnök kissé irónikusan.

— Á, — legyintett Himmel — ezek az ifjú dogmatikusok azt képzelik, hogy a kollektív társadalomban vakbél, mandula és szerelem nélkül fognak élni az emberek... Azt tartják, hogy a szerelem a polgári társadalom terméke... A szerelem a föld ajándéka, az élet adománya és nem lehet a hivatalos lapban való háromszori közzététellel eltüntetni a föld színéről...

Himmel nem ismerte el a párthatározatok törvényalkotó erejét, a kollektív társadalom néhány előretolt dogmatikusának azt a képességét, hogy elméleteikkel megváltoztathatják a biológia, az anatómia, a geológia és a kozmosz szabályait. Fegyelemsértéssel és túlzott individualizmussal vádolták.

— Tipikus kispolgár — szögezte le Balla elvtársnő megvetően.

Himmel nem törődött velük. Nem védekezett. Folytatta az előadásait és elégedetten tért haza este a gitárjához meg a sakkdobozához. Tunáknak nem kedvezett a szerencse. Ősz óta nyolcvan játszmát veszített el. Lassú mozdulattal emelgette a sakkfigurákat, olykor a pipája füstje után nézett, Himmelnek kellett őt figyelmeztetnie:

— Tunák, maga következik.

Amióta elhagyta a Kuglai-műveket, — jó félév elmúlt már azóta — III. osztályú temetkezési vállalatok lovaihoz hasonlít — állapította meg Himmel részvétellel. A halántékán horpadás képződött, a tekintete ködös, a nyérítése erőtlen és melanchólikus. Gubbasztva ült a sakk-

tábla mellett, úgy tett, mintha a lépéseket fontolgatná, pedig máshol kalandoztak a gondolatai. Hónapokig járta szívósan és csikorgó fogakkal az ügyvédeket és bíróságot igazságot követelve. Előbb a legkiválóbb jogtudóst kereste fel, aki arról volt híres, hogy egyetlen harapással szokta eltávolítani ellenfelei fejét. Kuglai figyelemreméltó csillag volt már akkor a pénzügyek égboltozatán, a konzervatív gazdasági párt kerületi elnöknek jelölte, Tunák hasztalan reménykedéssel bicegett az igaza után, a Kuglai fejét már nem lehetett leharapni. Elegáns hosszú ujjával szőröstől-bőröstől zsebrerakta az üveggyárost és fatermelő vállalatot, vagyona, amelyet a bárónéval való szerződése alapozott meg, néhány csinos milliót képviselt, autógyári részvényekben és ingatlanokban. Semmit sem tehetett már ellene. Lótott-futott még egy ideig, aztán fel kellett adnia a céltalan harcot. Alul maradt. Keserűen és tehetetlenül vonult vissza zugába, annyi pénze sem maradt már, hogy a városban valami szerény szobát bérelhetett volna magának. Ott ült hát naphosszat a Tücsöklak nyomorúságos verandáján, lábában fájdalmat érzett, homlokát odaszorította az ablakhoz és tiszta napokon a napsugárban fürdő templomtornyokat és bérházak kupoláit nézegette.

— Tavasszal hozzákezek majd valamihez — vigasztalta magát kisarjadó optimizmussal.

Várta a tavaszt, amely feloldotta az aszfalt síkos jégburkolatát és szabad mozgást tett lehetővé a számára. Április elején aztán hosszabb sétát tett a városban, hogy útbaejthesse az Orgona-utcát is. Elhaladt az Orgona-utca mellett, de akkor már fáradt volt, nem mert befordulni. Úgy érezte, nem bírná elviselni, ha Teréz kilépne a villa kapuján és látná őt nyomorúságos, öreg bicegéssel tovalhaladni a túlsó oldalon. A sarkon megállott és hosszú pillantást vetett a villa felé. Láta féloldalról az emeleti ablakokat és a frissen cserepezett tetőt. Nyilalást érzett, elfordította a fejét és kemény kifejezést parancsolt magára. Lenn a lejtő alján kiesi park terült el. Kifárasztotta a kétórás séta, elszokott a mozgástól, leült egy padra, hogy kipihenje magát. Április vége volt, a gesztenyék

már lombosodtak és meleg napsugár tűzött a padokra. Űlt a zsibongásban, körülötte gyermekek játszadoztak, nézte a repülő labdákat, amelyeken expresszionista minták tarkáltak, a bölcseket, amelyeket tankalakúra formált a technika haladása és hallgatta két fiatal diák élénk és szabatos eszmecsseréjét a kontinens rádióállomásainak kapacitásáról. Túl a park nyírott orgonabokrain ismeretlen házakat pillantott meg. Az elmúlt három év alatt épültek, amióta utoljára járt erre. Széles ablakok, lapos tető, nap, levegő, világosság, cicomátlan, mégsem lélektelen falsíkok! Német architektúra, az új világ előfutárai! Tunák hosszasan nézegette. Árnyék úszott el a lelke fölött, valami fonnyadást érzett magában...

— Jó ég, — gondolta önmagával csúfolódva — ha az ember nem siet meghalni, hát élve viszik a múzeumba.

Összehunyorította a szemeit és a tavaszba olvadó, friss és egészséges épületeket nézegette. Fiatal, vágató szellemű mérnök tervezhette őket, aki nem rekedt kátyúba, mint ő...

— Lejártak volna a rúgóim? — kérdezte magától elkomorodva.

Amikor a munkásházak ügyében többfelé tárgyalásokat folytatott, egy régi ismerősénél is megfordult, egy vöröshajú, bulldogszájú építésznél, aki az előszoba ajtajában, amikor tüzet adott neki, azt mondta:

— Hanem, ha egy ügyes rajzolót ajánlana, mérnök úr, örömet venném...

Kiérezte a szavakból, hogy az ajánlat esetleg neki is szól. Akkor kissé sértődötten nézett le a durva, széles arcra és talán mondott is valamit, amiből a vállalkozó megérthette, hogy esze ágában sincs fényes kilátásait egy rajzoló állás reménytelenségével felcserélni. Most elindult ehhez az emberhez.

— Ön, talán két éve sincs, rajzoló állást kínált fel nekem — mondta a vállalkozónak, amikor az betessékelte a belső irodába. — Beszélhetünk még róla?

Az alacsony ember közömbösen nézegette a falakat. Állást? Nem, nem emlékszik rá... Különben is csak fiatal

munkaerőket alkalmaz, mai embereket, akik már az új iskolák neveltjei...

A külső irodán áthaladva, jobban szemügyre vette az ott dolgozó férfiakat. Valóban fiatalok, egészen fiatalok voltak, az új iskolák, az új irányzatok neveltjei. Mit is csinálna közöttük a maga negyvenkét évével, álmodozó barokkstílusával és ünnepélyes csúcsíveivel?

Néhány látogatást tett még építészeknél, mérnöki irodákban. Felírták a címét vagy elkérték a névjegyét és megígérték, hogy értesítik, mihamarabb szükségük lesz egy rajzolóra.

— Köszönöm — ismételte egyre határozatlanabban. Struhala kimosta volt sárga szarvasbőrkesztyűjét, ő maga pedig kivasalta nadrágját. Mielőtt ajánlkozási körútjára elindult volna. A sok rosszul ápolt rézkilincstől elpiszkolódott a kesztyűje és a hosszú előszobai várakozások alatt kitérdelte újra a nadrágját. Névjegykészlete is elfogyott, ismerősei is elfogytak, lába megdagadt a lépcsőktől, egyre nehezebben vonszolta magát és egyre céltalanabbnak látszott a sok megalázó kísérlet. Egyszer egy eredménytelen ajánlkozás után betért egy újságkiadóba és egy hirdetményt fogalmazott meg. „Gotikában és történelmi stílusokban nagy gyakorlattal bíró építész-mérnök vidéki megbízásokat is vállal, szerény igények mellett.” Csak a pénztáros ketrece előtt vette észre, hogy a hirdetés díját nem tudja megfizetni. Bocsánatot kért és görnyedten elhagyta a helyiséget...

Néhány nap múlva Himmel egy hirdetményre hívta fel a figyelmét. Valaki sürgősen ügyes tervezőt keresett kerti és weekendházakhoz. Tunák előkapta a botját és útrakelt. Sebesen, halk lihegéssel kocogott végig a városban. Az építési iroda, amelyet keresett, valahol a rakodópályaudvar közelében lehetett. A mellkasában szúrást érzett, lábában forró sajgást. Egy kis téren megpihent. A lábához nyult, a felszabott hús véres nedvessége letapasztotta a nadrágját. Aztán sietve folytatta az útját, nehogy megelőzzék. Az építési „iroda” fabarakkokat épített a lóvásártéren és olcsó nyaralókat a domboldalakon. A nagy újjáépülés meghozta a kerti házak röneszanszáát is, a vál-

lalkozó, egy meggazdagodott ács jelezte Tunáknak, hogy megrendelői kínai tetőket, expresszionista ablakokat és kilátótornyokat követelnek.

— Valami extravurstot eszeljen ki uraságod, — szólott a mérnökhöz — a fő, hogy valami eredeti külső pofája legyen a dolognak...

Az emberek műtrágyából, olasz textilből és csizmapatkóból takaros summákat vágtak zsebre az újjáéledés zürzavarában. Vasúti perronokon, míg expresszvonatukra várakoztak, kávéházak toilette-fülkéiben, míg a kezüket mosták, az anyakönyvi hivatal előszobájában, amíg esküvőjükre és a törvényszék folyosóin, míg válóperükre várakoztak, látatlan borokat, gyöngysorokat, földeket és marhacsordákat vásároltak. A hegyoldalon egy banánszínűre olajozott objektum kínai kaeskaringsókkal, néhány tucat rikító téglával és valami mutató tetővel, hogy a tulajdonosa már két kilométernyire rámutathasson tömpe újjával, hogy „amott az a molnárkék tető azzal a sárga obszervatóriummal“ (amibe melleleg valami állványos látszóvet is bele lehet állítani) — az ilyesmi kitűnő cikk volt és közkelendőségnek örvendett.

— Valami ügyes dolgot hozzon ki uraságod, nem mondom, nem vagyok pazarló ember, de a jó munkát megfizetem... — jelezte a vállalkozó.

Csakhamar kiderült aztán, hogy valóban nem volt pazarló ember: olyan fizetést ígért Tunáknak — ezt is csak úgy, ha munkáját megfelelőnek találja — hogy a mérnök sértődötten nyúlt a kalapja után.

— Kérem, én mérnök vagyok — figyelmeztette a vállalkozót.

— Ojjé...

Nagyot fújt lusta bajuszán és derűsen megvakarta a képét.

— Mindegy az, uraságod! Nekem jó kapós tervekre van szükségem és nem diplomára... De hát mert azt mondja, hogy maga fabrikálta azokat a Kuglai-féle házakat, hát nem bánom, egye fene... többet fizetek... Nem sokkal többet... Mondjuk százszal... Na?... Mi?... Százszal többet...

A mérnök keserűen hajtotta le a fejét.

— Százzal többet... — mosolygott maga elé. Fiatl műegyetemi hallgató korában is többet kapott volna. Nézte a teleköpködött padlót, a piszkos falakat, a sivár, rosszszagú helyiséget, a zsíros vállalkozót. Eszébe jutottak külföldi tanulmányútjai és irónikusan elsuhant benne az az álom, amit a római Bernini kolonádon álmódott, amikor a San Pietro tömeghatását figyelte... Mauzóleumokat és templomokat akart építeni... Komor, évezredeknek szóló óriásokat, amikből szépség és az emberi lélek magasrendűsége sugárzik... És a cikkei, amiket az építőművészet vezető eszméiről írt!... Keserűen mosolygott. „Az építőművészet vezető eszméi“... Igen, hát itt áll most évezredek templomaival és vezető eszméivel ebben a szennyes butikban, amely inkább hasonlít egy külvárosi kocsma ivójához, mint egy építési irodához... Beszegődjék ehhez a fukar, tudatlan ácshez, vagy bigejjen vissza üres kézzel, apatikussá fáradva az Ibolyadombra és várja ott a pókhálós sarokban, amíg valaki tálcán fog neki majd valami ragyogó állást felkínálni?... Önérzet, álmok, mult és mérnöki oklevél!... Le kell számolnia a multtal. Kenyérrel van szó. Arról, hogy megéljen, hogy a gyomrát megtömje, szervezetét fehérjével, mésszel, zsírral és hidrátokkal ellássa... Igen, mert már csak erről van szó... Nincs mire várnia... És ránézett a vállalkozó zsírtól fénylő arcára. A kiesi ember orra beszorult két piros húsdomb közé, ahogy biztatón Tunák felé vigyorgott...

— Gondolja meg, urasága... Kakas tata — e szavaknál a mellére tette a kezét — jószívű ember...

Tunák lemondóan legyintett.

— Hát nem bánom...

Kakas tata leseperte az asztalról a retekmaradékokat és a dohányport.

— Tessék kérem — mutatott helyet a mérnöknek — akkor sebtibe hozzá is kezdhetünk...

Elmagyarázta, hogy miről van szó. Tunák csak nehezen csomagolta ki a szavak lim-lomjából a lényegét. Adva volt egy fiatal cipőgyáros és egy hegyoldal, hátul

némi sziklakkal, elől ribizkebokrokkal. Úgynevezett vendházat akart.

— Vikend — igazította helyre a mérnök.

— Mindegy az, kérem. Lapos tetőt akar széles napernyővel, ahol kártyázni is lehet.

Tunák meghegyezte a ceruzáját és kifeszítette a rajzpapírt. Az ablakon át egy tyúkketrecet látott. A tyúkok a zsindeletető elülső szegélyén üldögéltek, vakarództak, benéztek az irodába és motyogtak. Az ajtó mellett határozatlan korú, szeplős és szokatlanul sovány nő valami írás másolásával bajlódott. Úgy tett, mint a tyúkok, motyogva gubbasztott a széken és olykor álmosan megvakarta magát. Estefelé belépett egy kócos szolgálólány és a csapból vizet eresztett egy ételmaradékos lábosba. Amikor kellemetlen konyha- és izzadtságsgazagot hagyva hátra eltávozott, a sovány nő félredobta az írást, előreigazította a sűrűre piszkolt falióra mutatóját és felcsapta a kalapját.

— Ez a Kakas úr nagy csirkefogó — világosította fel Tunákot. — Ajánlom magának, kérje ki előre a fizetését...

— Miért? — kérdezte a mérnök inkább udvariaságból, mint érdeklődésből.

— Engem sem akar kifizetni... Elsejére kilépek és beperelem... Látta ezt a danes fehérnépet a lábossal?... Ezzel él együtt...

Tunák a kalapja alatt, amikor menni készült, összekunkorodott szalonnabőrt talált, amelyet hangyák leptek el. Undorodva lépett ki a piszkos helyiségből. Lassan, kifejezéstelen arccal botorkált hazafelé. Elkerülte a népesebb útvonalakat, félt a Terézzel való találkozástól. Áthaladt a csendes téren, az oleánderfák között benézett a régi kávéház teraszára. A törzsasztal közönsége megritkult kissé az elmúlt két év alatt. Habozva indult tovább, aztán mégis betért közéjük egy konyakra.

Az asztalon ott feküdt a szódabikarbonátos doboz, a homályos háttérben meghitten csattogtak a biliárdgolyók. A viták ereje megcsappant, Tunák úgy látta, hogy a cigaretták finomsága is. Hümmögve és némi le-

nézéssel beszéltek az időszerű dolgokról és mindúntalan visszatértek régen elmúlt eseményekre. Makacsul járkáltak emlékeik düledező tornyában, hogy felriasszák a mult denevérjeit. Tunák a maga sorsára gondolva, fanyar megindultsággal nézegette az előregedett gyerekes arcokat, ételpecsétes kabátokat. Szikomorusz — jutott eszébe — verset írt róluk „Öreg baglyok érelmeszesedése“ címen. Igen, gondolta, valóban öreg baglyokhoz hasonlítanak. Aztán elköszönt és elhagyta a kávéházat.

Tücsöklak előtt az elvadult fűben ismeretlen alakokat pillantott meg. Himmelt a gitárját pengette és a többiek énekeltek. Egy lány is volt a társaságban, Himmelt bemutatta:

— Lopez kisasszony... Tunák mérnök...

A csinos szőke lány megrázta a mérnök kezét. Azt mondta, hogy hallott már Tunákról. Nem maradna velük itt künn a szabad ég alatt?

— Nos, ha szívesen látnak...

Ott maradt közöttük, hallgatta a tréfáikat, vitáikat és amikor énekelni kezdtek, belőle is kicsuklott néhány öntudatlan énekütem. Szikomorusz komoran szívta a cigarettáját, Lopez táncolva trillázott és szoknyája szegélyével évődön súrolta forgás közben a fűben könyöklő költő mozdulatlan satorráját. A mérnök megenyhülten üldögélt közöttük egy öreg körtefa törzséhez támaszkodva. Alig vették észre jelenlétét. Csak Himmelt fogta meg gyöngéden a karját:

— He?... Megkapta az állást?

— Meg — bólintott Tunák.

— Rosszkezdvűnek látszik, Tunák... Hagyja... Érzí a fű szagát?... Látja a csillagokat?... Látja, ez a miénk... A többi imponderabilia... Szamárság...

Meleg részvét volt a hangjában.

— Tudja, — mondta — most már maga is hozzánk tartozik...

Ez a megjegyzés kellemetlenül érintette. Nem, nem esett még el annyira. Ha a helyzete pillanatnyilag sivár is kissé, nem érzi magát proletárnak...

Néhány hét múlva Kakas úr felkérte, hogy címezzen kétszáz darab borítékot. A lánya esküvőjére szóló meghívókat akarta bennük szétküldeni.

— Kakas úr — figyelmeztette Tunák. — Ön megfeledkezik róla, hogy rajzolónak szerződöttetett.

Kakas úr nagyot fűjt.

— Már megint ilyesmivel jön elő... Fenemód oda van a diplomájával...

Délután mégis maga mellé vette a borítékokat és megcímezte őket. Nagyságos Misinai János mészáros-mester úrnak és b. családjának. Nagyságos Nagypál Józsi háztulajdonos úrnak. Nagyságos Puchlapek Endre és b. családjának, családi kenyérsütőde... Aztán költségvetéseket kellett másolnia. Kakas úr a számlák kiállításával is megbízta. Egyszer aztán megkérte, hogy segítsen a fiának a számtani dolgozatok elkészítésében... Gondolatok nélkül végezte a megalázó másolásokat, segített a vállalkozó fiának a feladatok megoldásában és a keskeny asztal fölé görnyedve némán dolgozott a weekend-házak tervein. A forró és pállott levegőjű szobába belengett a tyúkketrec szaga, légyrajok tanyáztak az asztalon és bágyadt dongással kóvályogtak a mérnök verítéktől csillogó feje körül. A vízvezeték halkan csordogált. Tunák olykor abbahagyta a munkát, felemelte a fejét és a tyúkketrec hagyta kis szabad résen át kinézett a nyári égre... Valamelyik nap Szófikával találkozott. Ijedten menekült be egy mellékutcába és lüktető, nehéz szívvel lesett ki onnan a gyermekére. A jobb ruháit lassanként eladogatta már, nem akart szegényesen és megkopottan elébe állani. Milyen nagy volt már Szófi! És milyen szépnek látszott, ahogy egy pillanatra a mellékutca felé fordította az arcát!... És ő... Milyen erős volt ő még néhány évvel ezelőtt! Könnyedén és férfiasan bírta a szenvedést. Elpusztíthatatlannak látszott a kedélye és derűje. A sok balsiker úgy látszik érzékennyé tette, szomorú érzések és fájdalmas gondolatok hatalmasodtak el most rajta. Ez a melancholia megrémítette, régi férfiaságának és vitalitásának hanyatlását jelentette. És ő nem akarta megadni magát a korai elmúlásnak. Nem, nem akart végkép elhul-

lani, harcolni akart. Amikor első óráit töltötte ebben a reménytelen és piszkos környezetben, úgy érezte, mindenről le kell mondania. A tyúkketrec fölött minden nap látta azt a kis darab eget, amely kék volt és üdén, biztatóan, végtelen távolságokat sejtetően nézett le rá . . . Nem, gondolta ilyenkor nekiszilajodó önbizalommal, nem fogja megadni magát, küzdeni fog és felemeli a fejét. Azok a testi és lelki javak, amiket orozva rabolt el tőle egy sötét gonosztevő: a háború — hitvány kis értékek voltak, nem vágyódott már utánuk . . . Valami emelkedettebb, tisztább élet után áhítozott . . . Néhány garast gyűjt majd ebben a butikban és kivándorol . . . Azt hallotta, hogy a török kormány szívesen látja az építészmérnököket és Hollandia is mindenféle kedvezménnyel segíti elő a gyarmatokba való kivándorlást . . . Reménykedett, kitartásra ösztökölte magát. A ketrec fölött a kis darab égboltozat üdítően pislogott le a füledt szobába.

— Türelem, — mondta magának Tunák — türelem...

Megnyugodva fordult el az ablaktól, kinyújtotta hosszú, finom kezét és lehessegette az asztalára telepedett sötét légyrajokat . . .

Országos Széchényi Könyvtár

XXVII.

Tavaszi elején a Munkásotthonban elégedetlenség tört ki és a balszárny gyökeres tisztogatást követelt. A vitában Rátkay Gabriella is felszólalt. Orosz inget, sötét szoknyát és vaskos cipőt viselt. Himmelt azt hallotta róla, hogy egy könyvkötősegéddel lépett szexuális barátságba. A teozófiával felhagyott, a bridgezés sem elégítette ki, nyugtalan idegei új területek felé kormányozták. A polgári társadalommal, amelyet túlságosan rothadtnak talált, váratlanul szakított, elvégzett egy gyors esti kurzust a marxizmusról és jelentkezett a Munkásotthonban . . . Néhány hónap elteltével elérte, hogy egyszer letartóztatják, egyszer pedig házkutatást tartottak a szobájában. A párt balszárnyához tartozott és erőteljes rendszabályokat követelt a deklasszált intellektuálisok beözönlése ellen.

— Meg kell állapítanom, — mondta az egyik értekezleten — hogy vannak itt olyanok is, akik retourjegggyel jöttek ide. Ezeket fel kell szőlítanunk, hogy sürgősen utazzanak vissza oda, ahonnan elindultak...

Himmel undorodva hallgatta. „A társaságbeli hölgyek tavasszal kis trottör-kalapot viselnek keskeny kari-mával és oldalt némi szocializmussal. A tavalyi magas tetők tűzékkal és teozófiával idén teljesen kimentek a divatból“. A lány észrevette Himmel arcán a gúnyos kíváncsiságot.

— A mozgalomból ki kell rekeszteni a nem odavaló elemeket — jegyezte meg jelentősen Himmel felé pillantva. Ezek közé számítom azokat is, akik a viselkedésükkel megbontják a pártfegyelmet, fenntartásokkal élnek és a bírálat kétes értékű jogát mindennél előbbreválonak tartják... Érzelmős kispolgárookra nem lehet szüksége a mozgalomnak...

Az értekezőlet folyamán Himmel is felszólalt, hogy a burkoltan ellene irányuló vádakat tisztázza. A lány szeme közé nézett és nyugodtan mondta:

— Ön, ha jól értettem, a kizáratásomat követeli... Igen, én valóban azt mondtam abban a kis szatirában, amelyet a kultúregyesület színpadán előadtak, hogy az a szilaj félműveltség, amely azt hiszi, hogy illetősége van a milói Vénusz és az Eiffeltorony lerombolására, az eljövendő kollektív társadalom javára semmi hasznosat nem végez... Azt mondtam, hogy hamis és értelmetlen tanok kerültek forgalomba, melyeket csak a szenvedélyességük és nem az értékük tesz népszerűekké... Aki azt tanítja, hogy az idegszálakat acélhuzalokkal, a szívet indukciós tekercessel, a szociális meleget központi légfűtéssel és az agyvelőt a tantételek szürke állományával kell pótolni, az elfelejti, hogy a szocializmus vallás is és ez a vallás a kollektív ember megteremtésével nem gépalkatrészek, hanem egy magasabbrendű emberi lélek létrehozásán fáradozik...

Sokáig beszélt, a hangja nyugodt és erős volt, a szemében hit és bátorság tükröződött. Néhányan megtap

solták. Rátkay Gabriella hűvösen mosolygott és jegyzeteket készített...

Himmel este kiült a veranda lépcsőjére, kezébe vette a gitárját és énekelni kezdett. Lány tavaszi este volt, a sötétben világított a cseresznyevirág, fenn az égen sziporkáltak a csillagok. Meleg baritonja előmlött a fák virágos lombjai között. A hangjában valami enyhe szomorúság vibrált; lenn az úton megállott egy-egy hazatérő magányos ember és felfigyelt.

Lopez halk léptekkel jött fel a Tücsöklakhoz vezető úton. A kellemes bariton, a húrok pengése, a lombok mozgása, a levelek között áttáncoló lámpasugarak néhány másodpercre őt is megállásra kényszerítették. Hallgatózott és nézte a lombok között remegő sugarakat. Himmel sohasem beszélt neki az érzéseiről. Nem tárta ki a szívét. És mennyi érzés, milyen félreérthetetlen szívhangok sugárzanak ki az énekből!... Lábujjhegyen közeledett a verandához. Aztán megállott.

— Ez nagyon szép volt, Himmel — mondta mosolyogva.

Himmel félretette a hangszerét és lement a lányhoz.

— Hollá, Lopez, — köszöntötte élénken — hogyan tévedt ide?

— Tévedésről szó sem lehet — rázta a fejét a lány. — Én nem igen tévedek el...

— Kizártak, Lopez?

— Ezért jöttem... Nem zárták ki, de voltak néhányan, akiknek úgy látom, befeküdt a gyomrába... Tudja mivel izgatott Rátkay maga ellen? Hogy individualista és humanista... És hogy alapjában antimarxista... Veszélyes, mert mindenből gúnyt űz...

— Ah, hát veszélyes lettem? — kérdezte Himmel sajnálva.

— Tudtam, hogy fáj ez magának, Himmel... Azért jöttem, hogy megvigasztaljam...

— Köszönöm, Lopez... Maga tehát nem ad nekik igazat...

A szőke lány nevetve mondta:

— Á... Hülyeség... Én magának adok igazat...

Leülhetek ide a veranda lépcsőjére? ... Igen? ... Eleinte nem mindenben osztottam a nézetét ... Maga nagyon furesa ember ... Néha én is azt hittem, hogy maga valójában semmit sem vesz komolyan ... Az volt az érzésem, hogy nem tartozik hozzánk ...

Himmel a lombok susogását hallgatta. Összehunyorított szemekkel nézett bele a sötétbe.

Lopez is elhallgatott. Rátette a kezét a Himmel karjára.

— Idestova két éve, hogy ismerjük egymást — mondta később. — Én sokat tanultam magától, Himmel... Tegnap a mozgalmakhoz osztottak be ... Félek, hogy túlbecsültek ...

— Örvendek, Lopez ... Akkor hát ritkábban fogunk találkozni ...

A lány nevetett.

— Ennek fog örvendeni? — Megpengette körmével a gitárt. — Játsszék valamit, Himmel. Aztán hazamegyek ...

Himmel ujjait megrázta a húrokon. A virágzó cseresznyefák fölött ragyogott a tejút, a fiastyúk és a göncölszekér hét csillaga.

— Gondolkozott már azon, — kérdezte a lány — hogy milyen világ van ott a magasban?

— Gondolkoztam — felelte Himmel hangszerét pengetve.

— Szeretném, ha a szemébe nézhetnék most ...

Himmel gyufát gyújtott. Nézték egymást. A lány aztán elfújta a gyufát.

— Két év előtt egyszer azt mondtam magának, hogy a szeme olyan, mint a palatábla ... Emlékszik rá? ... Ma, amikor az Otthonban hallgattam a felszólalását és a szemét néztem, kéknek láttam ...

Himmel ráhagyta.

— Kék.

— Akkor hát jó éjszakát, Himmel ... Ne vegye szívére a dolgot ... Ne törődjön az ilyen Gabriellákkal ... És azzal se, ha akad valaki tájékozatlan, aki megtapsolja őket ...

A kezét nyújtotta, menni készült. A gyalogösvényen megcsikordult a kavics. Tunák bicegett fel a menedékes úton. Sovány alakja, beesett arca néhány pillanat múlva megjelent a veranda lámpájának a fényében.

— Rossz bőrben van — állapította meg a lány halkan.

— Beteg volt. Elvesztette az állását.

A mérnök bágyadtan köszöntötte őket.

— Honnan jön ilyen fáradtan, mérnök úr? — kérdezte tőle a lány érdeklődve.

— Házbecslő lettem egy ingatlanügynök jóvoltából — felelte Tunák nehéz lélekzettel.

Leült a veranda lépcsőjére, kinyújtotta sajgó lábát és tétován rámosolygott a lányra, aki a verandáról kiömlő lámpa fényében komoly kíváncsisággal figyelte.

— Valamit mondani akar, kisasszony? — tudakolta csendes iróniával.

— Kérdezni akartam valamit.

Tunák kimerülten bólintott.

— Tudom... „Mondja meg nekem, mérnök úr, mi köti Önt a polgári társadalomhoz?“ ... Úgy-e, ezt akarta kérdezni? És hogy miért nem tesztek úgy, mint Himmel és sok más derék és értelmes ember...

— Hát igen. Ezt akartam kérdezni... Tunák úr, Önt csunyán elintézték...

— És úgy gondolja, hogy a maguk világában nem lesznek szerencsétlen emberek?

— Á, ez ostobaság — jegyezte meg a lány. — Ön nem szerencsétlen. Csak áldozata egy rendszernek, amely előbb megnyomorítja, aztán kirabolja a gyöngéket...

Himmel szótlanul hallgatta. Lopez felhevülve magyarázott, a mérnök gúnyos nyugalommal legyintett. Igen, ő belátja, hogy az uralkodó erkölcsök alapos fejlődésre szorulnak. De megváltoztatni az egész világ képét és megsemmisíteni mindent, ami mult... szétrombolni minden mai hitet... kimondani a polgári kultúrára a halálos ítéletet... arra a kultúrára, amely annyi szépet és maradandót alkotott... ez mégis fájdalmas gondolat... mégis elképzelhetetlen annak, aki ebben a hitben, ennek

a kultúrának a szépségei között nőtt fel... Láthatatlan vastag hajókötelek kötik az embert a multjához... Az agya talán elfordul olykor ettől a multtól, új ideálokat követel, de a szíve, ez a világnézetileg lebecsült érzéstömlő sajgó véreseppeket hullat érte. Szentimentalizmus — mondja Lopez?... A virág nem szentimentális? A fa? Az oroszlán? Sőt a hiéna is, amikor rút kölykeit gondozza?... Az ember kétszeresen az...

Védekezett, de egyre fáradtabban. Szelleme nem patantotta vissza acélos rugalmassággal a felé dobott érveket; beléhullottak, mint nehéz kövek és ő olykor meghajolt a súlyuk alatt...

Amikor Himmel lekísérte a lányt az Ibolyadombról, már éjfél felé járt az idő.

— Tudja, — jegyezte meg Lopez elgondolkozva — van valami ebben az emberben, ami tetszik nekem... Valami... aminek nem tudok nevet adni...

Himmel a sötétben a lány felé fordította a fejét. Várt még néhány szót, valami világosabb magyarázatot.

— Válaszúti tragédiák — szólalt meg azután a mérnök szociális útjának görbét követve. — Úgy látom, hogy azok a láthatatlan hajókötelek, amelyekről beszélt, az évek folyamán lassan felmondták a szolgálatot és elszakadtak, a nélkül, hogy ő észrevette volna. Túlságosan kiábrándult, hogysem engedelmes tagja lehetne a maga osztályának... De hozzánk sem fog elkanyarodni... Mi ijesztő dolgokat prédikálunk, meg akarjuk reformálni a verseit, az étrendjét, át akarjuk építeni a kastélyait, el akarjuk venni örömeit és el akarjuk rabolni érzелgős borongásait... Végigolvasta a könyveimet, bólintott is a fejével, el is gondolkozott rajtuk és azt mondta: „Kétségtelen, hogy...“ „Beismerem, hogy...“ „Tagadhatatlan, hogy...“ „De...“ Ennél a de-nél horgonyt vetett. Erre a de-re ráláncolta himbálódzó sajkáját. A sajka mozgásban van, hullámszik, de nem halad. A vízből kiáll egy oszlop, egy „de“ — az fogja a nyugtalan sajkát... Úgy rémlik, Lopez, meddő munkát végez, ha tovább vitázik vele...

A lány hevesen rázta a fejét. Rosszalóan felelte:

— Himmel, maga kishitű... Nem kell azoktól a kiálló oszlopoktól megijedni...

Himmel elhallgatott... Egy kert felől erős virágillat ömlött feléjük. Lopez megállott, beszívta a terhes illatot.

— Tudja, — jutott az eszébe — mit mondott nekem Rátkay Gabriella? „Maga burzsujnő; krémmel keni a kezét és selyem alsónadrágot hord...“ Az arcába nevettem... Ez szörnyen dühbe hozta, felemelte a ruhámat és ott a férfiak előtt rámutatott a nadrágomra... Szemetelés volt. „Jegyezze meg, tisztelt hölgy“ — mondtam neki nyugodtan — „jegyezze meg, tisztelt hölgy, hogy ez praktikusabb és olcsóbb, mint a pamutbugyogó. És mindettől eltekintve, Marx tudomásom szerint nem tiltotta el a selyem alsónadrágot... És most lássuk a magáét...“ Tudja, nagy móka lett belőle... Úgy véletlenül lehúztam a szoknyáját... Nem akartam letépni, mégis a kezemben maradt... Nagyon mulatságos volt... A férfiak nevettek... Gabriella „elvtársnő“ visítva menekült... ide-oda ugrált rózsaszínű selyemnadrágjában, mint egy kecskebak...

Himmelt mulattatta a tréfás jelenet elképzelése. Lopez fürgén csevegett. Vidám és csípős volt. Lenn az Ibolyadomb alján megfogta a Himmel kezét.

— Ne kísérjen tovább.

— Nem fél?

— Nem. A múlt héten egyedül mentem haza egy operaelőadásról... Az utcánk közelében valaki elállta az útam... Látja?... Így ökölbeszorítottam a kezemet és olyan vastag flemmet adtam az orrára, hogy a könyvektől nem találta meg a kalapját...

— Mutassa...

— Nézze...

Himmel megfogta a lány ökölbeszorított kezét. Megnyomta. A kéz rezisztált.

— Hű... — jegyezte meg tréfásan.

Aztán tovább szorította. A kéz elszelídült a kezében.

— Gondolkozott már a kettőnk dolgán? — kérdezte a lánytól,

— Gondolkoztam. És maga?

— Én is. Azt hiszem, jó barátok lehetnénk...

— Igen.

Nézték egymást az éles villanyvilág alatt. Mosolyogtak.

— Jóéjt, Himmel — búcsúzott aztán a lány melegen.

Elváltak. Himmel visszatért az Ibolyadombra. Meleg érzések keringtek benne. Lopez okos és csinos teremtés, — gondolta — szíve is van... Hetek óta figyelte az érzésein keresztül. Ma azon kapta magát, hogy szerette volna a száját rányomni a lány szájára. Éppen akkor, amikor Lopez ezt a szót ejtette ki: osztályhare...

Tücsöklak szomorkásan és szegényen gubbasztott a holdfényben. Himmel sajnálkozva nézte. Tunákra, aztán a verandán töltött hosszú évekre gondolt, az imbolygás, az éhség, a céltalanság hosszú esztendeire... A kerten csend feküdt, a közeli botanikus park fái közül bagoly suhogott le, körülrepdeste Tücsöklakot és letelepedett egy öreg körtefára... A fű halkan duruzsolt, a földből hűvös párák emelkedtek fel...

— Vége, Himmel a gondatlan tücsökéletnek és üres ciripelésnek... A kollektív társadalomnak hangyákra van szüksége...

A közeli toronyban éjfél kongatott az óra.

— Egy... kettő... három... öt... kilenc... tizenkettő — számlálta Himmel halkan, mint gyermekkorában. Aztán bizseregve és lágyan Lopezra gondolt és nyugalomra tért...

XXVIII.

Egy nyári éjszaka valaki bebukott a veranda ajtaján. Himmel alig ismert rá: Szeplősháj volt. Riadtan, kifulladásra jött, mint egy sertés, amely a mézáros kése elől menekül. Megállt Himmel előtt, a szemüvegét elhagyta valahol, rövidlátó. híg szemei ijedten és halálos szomorúsággal forogtak üregeikben.

— Fuccs! — mondta fulladozva és halkan. — Fuccs!

Az arca sárga volt, mint az avas vaj, orra mentén könnyek szánkáztak végig. Himmel leültette.

— Beszélj, Szeplősháj — bízta tájékoztatlanul. — Valami szerencsétlenség ért talán?

— Igen — intett Szeplősháj a szemhéjjával.

Rémülten bámult a levegőbe. Aztán felugrott és megfogta a Himmel kezét.

— Segíts rajtam, Antal... Alázatosan kérlek, segíts rajtam...

— Nos jó. De mondd el hát, mi történt...

— Mi? — nyögte Szeplősháj. — Hogy mi történt?... Kicsalták... a pénz... ze... met... Az egész pénz... ze... met... Koldusszegény vagyok...

— Akárcsak én — jegyezte meg Himmel bízatóan veregetve a lesóványodott fiatalember hátát. — Akárcsak én és még másfélmilliárd földi halandó...

— Antal... Antal... most nagyon kérlek, ne tréfálgass... Nagy szakadék előtt állok... Ha nem segítsz rajtam... le fogok zuhanni... Elvesztettem a vagyonomat, amiért annyit... olyan keservesen kínlódtam... Nincs már értelme az életemnek... Egy kis összegecskét akartam... egy szerény kis összegecskét szerettem volna félretenni... Kivettem a bankból, amim volt, az árumat készpénzzé tettem... és mindent odaadtam... mindent... egy szél... há... mos... nak... egy csa... lónak... Azzal szédített meg, hogy egy hónap alatt meg... dup... lázza... Antal, segíts rajtam... Az az ember... elszökött innen... adj valami tanácsot... mentsél meg engem, Antal... összeomlik velem minden... Gondolj ki valamit az érdekemben...

— Hm... — mondta Himmel — elúszott hát az alaptökéd... Vége az üzemnek... leállanak a gépek... Nem tudom, barátom, mit tehetek az érdekedben... Száz év múlva ennek a kérdésnek nem sok jelentősége lesz az én elképzelésem szerint... De, addig is... úgy-e?... Nos, hát előlről kell kezdened.

Szeplősháj leereszkedett a küszöbre. Még egyszer fölnézett hajdani osztálytársára, aztán kezébe temette az arcát:

— Nem akarsz hát rajtam segíteni — makogta szerencsétlenül. — Nem akarsz... Én is ember vagyok, Antal... Nekem is van szí... vem... Hiszen... takarékos emberekre is szükség van...

Himmel lehajolt hozzá és megfogta a vállát.

— Csak vigasszal szolgálhatok, öreg fiú — mondta lágyan. — Szavakkal... Esetleg egy új ideológiával... De visszaszerezni a pénzedet, fájdalom, nem tudom...

Szeplősháj sokáig gubbasztott még a küszöbön. Himmel beinvitálta, felkínálta a régi fekvőhelyét, hogy töltsen ott az éjszakát. Olykor a szavak is melegítenek, nemcsak a pénz... szépen elbeszélgetnek hát... és hajnalban, ha a kakas kukorékol a szomszéd telken, megbékülten elszenderednek majd...

Szeplősháj nem felelt. Szemeit mereven egy pontra szegezte, aztán felmelkedett és köszönés nélkül elhagyta Tücsöklakot.

Napokig kóborolt a városban. Beszélt magában, megállt a gyalogjáró szélén és üres szemekkel átbámult a tulsó oldalra. Negyednap Himmel azt olvasta róla egy újságban, hogy lakásának félreeső helyén a vízvezeték csövére felakasztotta magát...

Himmel a temetés délutánján Lopezzel találkozott. A lány aznap érkezett vissza vidékről, sok mondanivalója volt a Himmel számára. Együtt mentek el a temetésre. Hárman követték mindössze az olesó koporsót: ők ketten és egy töpörödött, motyogó asszonyság, megzöldült fekete ruhában.

— A tánt — jegyezte meg Himmel fanyar kedvvel.

— Kije volt a halott? — kérdezte Lopez, amikor a temetés után kikanyarodtak az országútra. Himmel vállat vont.

— Osztyáltársam volt... Egy szerencsétlen flótás...

Lopez indítványozta, hogy vágjanak át a réten és sétáljanak el a dombok alá, a topolyafákhoz. A társnőiről beszélt, akik üzletzárás után mindig piros szájjal és hónuk alatt valami piros kötettel loholtak széjjel, a helyett, hogy az előadásokat meghallgatnák. Lopez úgy

találta, hogy korlátolt kis agyvelőt hordanak a kalapjuk alatt és olykor bizony meg kellett cibálni a hajukat, hogy elhallgattassa végnélküli, szemérmetlen locsogásukat...

Aztán Tunákról kérdezősködött. Rokonszenves figurának találta. A legutóbbi beszélgetésük jutott az eszébe.

— Tudja milyen volt?... Hogy is mondjam... Nohát... mint egy hervadó tölgyfa. Olyan egyenes volt és kemény... de az ember érezte, hogy az ágai már fonyadtak...

Sokáig beszélgettek a mérnökről. Himmel megemlítette a Szófi dolgát, aztán kitért Terézre is, akiről néhány röpke vonásból találó portrét vázolt.

— Komisz és buta nőstény — szögezte le Lopez méltatlankodva.

Himmel elmondta, hogy az asszony néhány hét előtt valami ügyes-bajos dolga miatt találkozót kért a mérnőktől. Meghitt barátságukra hivatkozott.

— És a mérnök? — kérdezte Lopez érdeklődve.

— Nem válaszolt... Ez azonban, amint a komoly férfiak történeteiből és silány operettek tartalmából tudjuk, semmit sem jelent... Tunák keményen tartja magát... Házi használatra azonban nem veti meg a szentimentalizmust...

Az érzések és gazdasági alapépítmény összefüggéséről, az érzelemvilág régi kultuszáról beszélgettek, a nemi kapcsolatok világosabb és egészségesebb megfogalmazásának szükségéről. A borostás réten lépteik nyomán, mintha mocsárba cuppantak volna, szöcskék freccsentek széjjel. Körülöttük tücskök százai szárazon röcsögtették egyhúrú hangszerüket. A júliusi nap felmelegítette a szénaboglyákat, illatuk ott himbálódzott mint nehéz olaj a föld felett. Erősen tűzött a nap, a frissen hányt vakondtúrások, amik délelőtt még feketén csillogtak, most szürkén és porhanyósan feküdtek a torzs fölött. Himmel ámulatba ejtette a lányt növényteni ismereteivel. Száz virágot és növényt nevezett a nevén, eligazodott a családfájukon, ismerte családi titkaikat... Aztán kitértek a kaszálóból és pázsira

tos ösvényen haladtak tovább. Egy szántás szegélyén pity-palatty futott előttük. Lopez üldözőbe vette, szökelt, iramlott, mint egy könnyű vad, a domb alján kanyargó patakig meg sem állott. Mire Himmel a vízhez ért, a lány már egy fa rugalmas ágáról himbálta le a lábait.

— Nézze csak, — mondta vidáman — eltéptem a blúzomat.

Kicsi hangján valami csúfolódó sanszont kezdett énekelni a szerelemről. Himmel megállott a fa alatt és egy hawai-i gitárszóló érzelmes hangjait utánózva, halk és selymes brekegéssel kísérte a lány énekét.

— Kvákkvák ó kvákkvák... Mákmák umákmák...

Lopez megcsiklandozta a Himmel mókás érzelgése és nevetni kezdett. Megbillent, megkapaszkodott egy ágba és újra kacagásba fogott. Himmel szerelmesen pengette láthatatlan hangszerét, parodikus pillantásokat lövelt a fára, ügyet sem vetve a lány tehetetlen kalimpálására.

— Hagyja abba, — kiáltotta Lopez egyre kacagva — mert mindjárt lebueskázom innen...

Le is zökkent, kissé erősebben a kelleténél, megrándította a bokáját és a patak kiálló kövein már nem tudott a saját lábán átbalanszírozni.

— Vigyen át — követelte Himmeltől.

Himmel a karjai közé emelte.

— Fogja meg a nyakamat.

A lánynak piros volt az arca és meztelen nyaka a nap hevétől. Átkarolta a Himmel nyakát és jólesőn magához szorította.

— Elbír?

Átkeltek a patakon. A Himmel orrát megcsapta a lány fiatal testének kellemes párája, arcához odasimult a kicsiny mell csiklandó bimbója. A túlsó parton voltak már és nem igyekezett megszabadulni terhétől. Bevitte a parti magyalbokrok sűrűjébe és egy árnyékos vackorfa alatt megállott vele.

— Tú túúú... kiszállani — kiáltotta, mint egy vasúti kálauz.

— Muszáj? — vetette fel a kérdést Lopez.

Himmel belenézett a csintalan szemekbe.

— Jó itt?

— Jó — hagyta rá a lány.

— Itt — a vackorfa alatt?

— Vackorfa? — kérdezte Lopez lekicsinylően és a feje fölé nézett. — Ki beszél itt vackorfáról?

— Tehát?

— Itt a karjai között...

Belenevetett a férfi szemeibe és mellét gyöngéden az arcához szorította.

— Á...

— De azért letehet...

Lassan, nagyon lassan leereszkedett a kemény karok közül, testével végigcsúszott a férfi testén és amikor szemük és szájuk egy magasságba ért, odanyujtotta a száját. Himmel megcsókolta. Olyan erővel, hogy szinte fájt.

— Akarja, Antal, hogy a magáé legyenek?

— Éppen kérni akartam rá, Lopez.

Ott álltak egymás mellett; kigyúlva nézték egymást.

— Nagyon örvendek, — mosolygott a lány és kinyujtotta a karjait — ó, ha tudná, mennyire örvendek... Hetek óta készülök magával erről beszélni...

— Beszélni? — húzta el a száját tréfásan. — Higyje el...

— Nem, beszélni akarok róla... Nemcsak a testem kívánja magát... Nemcsak az érzékeim... Tehát beszélni akarok róla...

Himmel elégedetten pislogott rá. Lopez nemrég még a párt radikális szárnyához tartozott. Lelkesen megtapsolt egy felolvasást, amelyben valaki ellentmondást nem tűrő szigorúsággal azt fejtegette, hogy a kollektív léleknek el kell fordulnia a haszontalan örömöktől s így első sorban a szerelem légnemű, elvont megnyilatkozásától, amely szavak improduktív mámorával készíti elő a testi szerelem kéjét. A kollektív embernek nincs szüksége szenvedélyekre és szexuális örömökre. El kell dobnia minden

ballasztot, el kell fojtania minden vágyat, amely öncélú és haszontalan kéjekre irányul. Himmél e dörgő neobigot-tizmus mögött valami kiforratlan túlbuzgóságot látott. A felolvasó azt akarta néhány orosz idézettel bizonyítani, hogy a kollektív társadalom lebontja majd a nemi élet minden felülépítményét és így a szerelmet is...

Himmél — a Gabriella „elvtársnő“ megbotránkozá-sára — akkor legyintett a kezével és azt mondta, hogy számárság. Még a halakról sem bizonyos, hogy némán párosodnak. Hogyan kívánhatjuk ezt egy fiatal lánytól és fiatal férfitől? Az érzelmek megnyilatkozást keresnek. Minél fejlettebb az emberi szellem, annál jobban szublimálja ösztöneit és érzéseit. Az infuzoriumok szaporodás előtt nem írnak egymáshoz rímes költeményeket, de a kolibri és a papagáj már minden keresetét toalett-célokra fordítja, kifejezetten szerelmi célzattal. Kinek jutna eszébe a papagájt ezért antimarxistának bélyegezni?...

Gabriella az intézőbizottsági ülésen romlott burzsuj-nak nevezte és kizárását indítványozta. Himmél konokul mosolygott. Most is vidáman nézett a Lopez elhomályo-sodó szemébe.

— Beszélni akar? ... A szerelemről?

— Igen ... Beszélni ... És szeretném, ha maga is beszélne róla ...

— Rendben van. Kezdje hát el, Lopez ... De értel-mesen ...

— Értelmesen? — nevetett fel hirtelen a lány. — Egy hét óta folyton értelmetlen számárságokon töröm a fejem ...

— Pl.?

— Például ... Folyton arra vágyom, hogy magával legyek ...

— Úgy rémlik, Lopez, hogy — bár ez is csak haszon-talan szexuális felülépítmény — bennem is valami ilyesmi motoszkál.

— És csak most mondja, Antal? — kérdezte a lány elragadtatva.

— Most. De most legalább bizonyosan.

— Azt mondja, hogy csak „úgy rémlik“. Akkor hát mégsem bizonyos?

Himmel megragadta a lány kezét. Lopez kusza mosollyal kereste a tekintetét. A testük felforrva közeledett, a férfi karja már rákapcsolódott a karesú női testre, szája felhevülve ragadt rá a lány szétnyílt, forró szájára.

Aztán sokáig pihegtek a magas fűben. Egy vadmuhar magas kalászáról lepottyant közéjük egy összetapadt bogárpár. Lopez percekig pihent mozdulatlanul. Aztán kinyitotta a szemét és a párosodó bogarak után nyúlt. Nevetve tette őket a tenyerére.

— Ó... de kedves... Nézze csak...

— Szerelem az élők világában — nevetett Himmel.

— Mi is ilyen szeretkező kis bogarak vagyunk?

— Igen. Csak néhány millió évvel öregebbek és kegyetlenebbek... Mi, ha kell, verset írunk, ha kell, ölünk a szerelemért...

Lopez megrázta szőke fejét.

— Ne nevéssen ki, Antal, — szólalt meg csendesen és a férfi keze után nyúlt — úgy érzem, meg kell mondanom magának, hogy szeretem...

Himmel az arcához szorította a lány kezét. Mámorosan mosolygott. A patak kiemelkedő, hínáros kövein csobogva ugráltak a hullámok. Benn a fák között rigó szólt. Alkonyodott, valahonnan a lapályról esavargó szellő közeledett és megrezegtette a vackorfa apró leveleit. A távoli országúton bronzszínben úszott tova a futó autók poruszálya...

Himmel a leány szőke hajával játszott. Nézték a távoli országutat és a szemközti erdők felett a lebukó nap alkonyi játékát...

— Most hát egymáshoz tartozunk — mondta Himmel elhatározóan.

— Igen, Antal, — felelte a lány gyöngéden és átszellemülten — mi mostantól fogva egymáshoz tartozunk...

XXIX.

Szeptemberben Himmel búcsút mondott Tücsöklaknak. Vörös vadszőlőlevelek hulldogáltak a verandáról, a haldokló nyár ott szomorkodott a lépcsők előtt, a botanikus kertből áthallatszott egy páva hamis tikácsolása, a szomszédból a kocsisné tüdőtlen köhögése, az utcáról az úthengerlő erőlködő pöfögése... Himmel könnyed mozdulattal csappantotta össze kis kofferrjét.

— A viszontlátásra, Tunák, — mondta szelíd tapintattal — őszintén sajnálom, hogy elválunk...

— Ne sajnálja, Himmel, — viszonzta a mérnök kifogástalan udvariassággal — majd csak megleszek itt magam is...

Struhala megragadta a koffert, a töröttlábú, házsártos szarkát papagáj módjára a vállára telepítette, aztán begyújtotta a láthatatlan mótort és füstölögve megindult Himmel után, aki haszontalan könyveit cipelte a hóna alatt.

— Aztan, ha nincsen dugóból a szíve, Himmel elv-tars úr, — búcsúzott tőle Struhala, amikor megérkeztek rendeltetési helyükre — gukkantsa fel néha a gazdam-hoz... Pocsik rossz bőrbe van szegén...

Tenyerét belecsapta a Himmel tenyerébe és azt mondta neki:

— Hat akkor alaszolgaja...

Dünnyögve kullogott a dolga után. Ez a költöz-ködés valahogy rosszul esett neki. A mérnök most hát egyedül maradt. Az arca semmi szomorúságot nem mutatott, de az ördög tudja, olyan szelíd füstfelhőket eregetett abból az ordenáré kapadohányból! Struhala, aki maga is pipás ember volt, nem szerette ezeket a szelíd felhőcskéket. Sok haszontalan töprengés, kutyanak való bánat lappangott a felhőcskék mögött, amit az ember nem köthetett a szomszédok orrára... Kop, kop, reggelenként csak elkoppant otthonról a városba, ahol so-ványra szaladgálta magát, este meg fáradtan kocogott fel a menedékes kerti ösvényen. A házi dolgokat Struhala

végezte el, hajnalban sebesen kikázmálódott oszlásnak indult pokrócából, gondosan kitakarította a mérnök cipőjét, megkefélte a ruháját, a laborban vizet készített be a székre, aztán eldöcögött a szomszéd tehenészetbe, elhozta a tejet és amíg a tej felforrt a szeszlámpán, eleredt egy zsemlyéért a közeli fűszereshez. Mire hetet ütött az óra, már a munkahelyén volt, kezébe vette a nehéz kalapácsot, hogy rozsdamentessé kalapálja az ócskavaske-reskedő elrozsdásodott vastraverzeit... Ha voltak munkaközben gondolatai, úgy rendszerint csak gazdájával kapcsolatban voltak. Gépiesen és fáradtság nélkül emelgette a súlyos kalapácsot; töretlen erőben volt még, a fogát nemrég beleakasztotta egy zsvány raktárnok vattázott vállába és úgy megrázta, mint a kutya a pocegeret...

Az ócskásnál hamar végét járta a rozsdás vastraverz, más munka után kellett néznie. Egy jókora tér sarkán ácsorogtak a munkánélküli napszámosok, odaállt ő is közéjük és várta a jószerencsét. Az emberek a téli hólapátolásokról, meg a fatelepi napszámokról beszélgettek. Olykor odafittyentett a csoporthoz egy vöröshajú fickó és az ujjain mutatta: négy ember bútorszállításhoz, vagy két ember edényrakodáshoz. És az emberek, akik addig békés egyetértésben teleköpködtek az aszfaltot, most egymást káromolva futásnak eredtek a rókasörtéjű fickó felé. Nem szerette ő ezt a szaladgálást, züllött mesterségnek látszott, ott is hagyta hamarosan a sarki társaságot és magányosan indult el munka után cserkészve. A Himmél távozását követő télen tűrhetően ment a dolga — egy üzletajtóból valaki vigyázatlanul galéron köpte, aztán behívták az üzletbe, bocsántot kértek tőle és odaállították, hogy aprított tűzifát mázsáljon a vevőknek. Meg is lett volna elégedve a sorsával, csak a mérnök dolga okozott neki gondot. A mérnök szerette a szoba alkonyi hangulatát, a növekvő árnyakat, elfordította fejét a pirosra festett téli alkonyattól, órákig eregette szóltanul pipájából a bárányfelhőcskéket és ha nagyon működött az agyveleje, az volt a szokása, hogy furesa és értelmetlen szavakat firkantott az újság margójára. Ilyeneket írt: „Quadalquivir... Quadalquivir...

új irányelvek az építészetben ... Quadalquivir ...“ Legjobban szerette a Quadalquivirt írni. Ezt a rettenetes dolgot húszszor is leírta egymás alá, szép sorjában. Struhala előbb azt hitte, hogy valami fontos dolgot végez, de aztán látta, hogy csak az írást gyakorolja. Csak azt a buta micsodát, azt a Quadalquivirt, amelyben kétszer is előfordult az az ismeretlen betű, azt rosszalta. Egyszer még a zsebében is mind ilyen Quadalquivirrel összefirkantott papírgalacsint talált. Igaz, volt ott egy levél is, ez már komoly dolognak látszott. Tunák Szófinak — így szólt a boríték címezése. Struhalának úgy rémlett, hogy kabátkefélés közben már többször megtapintotta ezt a borítékot. Figyelgette a dolgot, a levél bizony még napok múlva is ott lapult a kabát belső zsebében. Hiányzik róla a bélyeg, ragasztani kéne rája, — tanakodott magában — mert másképp hogy a fészkes mókusba fogja majd a kicsurka kisasszony megkapni?

— Elmegy az bélyeg nélkül is, ha elviszem — gondolta aztán valamelyik nap, amikor újra megérezte ujja a borítékot.

Egyet-mást legalább megnézhetne a villában, gondolta. Odapisloghatna az istálló felé is, hátha valami csodás fordulat visszavarázsolta a jászol elé a régi vasdereket. Csuda módon sajnálta még most is a két dögöt, bár személyesen sohasem volt hozzájuk szerencséje. Gondosan az inge alá tette a levelet, másnap, hogy vasárnap volt, jóerősen megmosakodott és beóvakodott a villába. Azt mondta, hogy a kicsurka kisasszonynak hozott valami igen fontos írást. Szófica a hírre kisurran az előszobába, mint egy keces és finom káposztalepke. A kisasszonka? — tudakolta Struhala nyájasan ... Kutya piculajat, milyen remek portéka! A legfinomabb tésztából gyúrtak, nullaslisztből! ... A testvérenek is volt egy ekkorácska lánya, de az sárga és keletlen volt, nyilván csak kukoricalisztből dagasztották.

Nézegette Szófikát és hódolatának jeléül vidáman csettintett a nyelvével, mintahogy cirkuszi clownoktól látta. A fiatal hölgy hűvös orrát csodálkozva emelte a tréfáskedvű idegen felé, aztán felbontotta a levelet.

— Űgy-e, űgy-e — bízta Struhala — milyen szépen ír a draga apinkó?

Szófi felemelte a fejét az írásból és szeműgyre vette Struhalát.

— Apinkó? — kérdezte rendreutasítóan. — Mije maga az apámnak?

— Én — kérdezte Struhala kissé fennakadva és lehúzza szemöldökét. — Én csak olyan hatramozdítóféle vagyok... A mérnök űr űgy szólít, hogy „hallod-e te Struhala“.

— Maga az a Struhala?

Olyan a húsa, mint a fehér galambé, nézegette Struhala elismerőleg. Aztán a cipője, Hergott, soha életében ilyen pirinyó és mégis akkurátus lábbelit nem pipált még. Aztán a kisedes csűpkék, amik a nyakán és a karján lógnak... Bizony, fínom jószágocska. Milyen nyíltan és okosan odanéz az ember szemébe!

— Űgy gondolom, — magyarázza a fiatal hölgynek és zavarában minden ok nélkül odakacsint a szakácsnénak — a mélyen tisztelt tatinkó varja mar a kisasszonkat...

Szófi letette a levelet.

— Mondja meg az apámnak, — adta értésére Struhalának — hogy a levelét elolvastam és válaszolni fogok rá.

Struhala ide-oda mozgatta a fejét, semmi okos dolog nem jutott az eszébe. Platty, platty — csámesogta végűl mókásan. Meg akarta nevetetni a kisasszonykát, hátha csak kívűlről látszik olyan rettentő okosnak. Szófi csodálkozva nézett a szájára és megkérdezte tőle, hogy miért pletyegtet olyan furesán?

— Csak űgy csinlok — felelte Struhala röstelkedve. — Osztan most man nem is akarja latni többet a régi papinkót?

— Ezt a kérdést még meg kell beszélmem az anyámmal.

— Nafene — vélte Struhala. — Hat nem kívanciesi ra a kisasszon egy kicsurkat sem?

Szófi elsimította haját a szeme előtt.

— Az apám jól van? — kérdezte kitérően.

— Nagyon rosszul van, kérem... Baj van kicsit a gréta körül...

— Beteg? — hangzott a kérdés részvétlenül.

— Hat nem éppen... Csakhogy nagyon elszéledt mellőle mindenki... Az ingit tegnap egyedül varrta meg...

Észre sem vette és ott állott előtte Teréz is, szagosan és rózsaszínűen, mint egy virágzó barackfa, átfutotta a levelet, aztán megigazította kalapját az előszoba tükreben és odaszólt a szakácsnénak:

— Márta, a foglyot vörösborral kell leönteni.

Mire kiköszörülte a torkát, hogy valami illendőt mondjon az asszonynak is, már ki is pillegett az előszobából, magával vitte Szófit is, a férjét is, aki valahonnan a kert felől került elő, őt meg a szakácsné hatalmas emlőivel barátságosan a kijárat felé terelte. Elszótlankodva ballagott hazafelé. Csunya dolog ám — gondolta keserűen serecsintve — olyan szívtelenül odaüzenni az apjának... Persze, nem sokat törődik a mérnökkel — friss apát hozott neki a gólya... Vékony, nyavalyás embernek néz ki az ipse... Ballagott, nézegette a házakat, megállott a tarka reklámok előtt, félhangosan betűzgette őket. Kirakatokban, háztetőkön óriási női combokat látott harisnyában. Egy ötméter magas táblán egy szemérmetlen hölgy meztelen lábát simogatta. Alatta ezt a figyelmeztetést olvasta: „Vigyázzon, áttetsző lábszörök zavarják a selyemharisnya fényes tónusát“ ... „Big Lincoln 6 cylinder vezet.“ „Jöjjön velünk Palermóba.“ „Hölgyeim, uraim, bridge órákat adok.“ Erkélyeken, háztetőkön, kapuk alján hatalmas fogsorokat látott. „Mit gondolsz, kinek akarják ezt a lófogat eladni? — kérdezte derűsen egy csavargóképzű suhanctól. Aztán a rejtélyes vörösboros fogoly jutott az eszébe. Volt ő is fogoly, de őt nem igen losolgatták veres borral. Hogy mitől jó ez — azt talán Nepomuki Szent János sem tudná megmondani...

Az orgona-utcai fogadtatás nagyon megcsappantotta a kedvét. A mérnöknek nem akart szólni róla, de egyik

este mégis kikottyantotta. Tunák végighallgatta, keményen tartotta fogai között a pipáját és csak annyit kérdezett:

— Megnőtt, úgy-e?

... Az asszony látszólag nem érdekelte. A Himmel távozása után átvitte megapadt bútorait a verandára, mert szerette az ablakokon átszűrődő alkonyi világosságot, a távoli háztetők síkját, az öreg körtefák sziluettjeit és a kert alján pihenő gyárépület rajzát, amely keserű gondolatait és a mulandóság ellen harcoló reményeit tartotta ébren. Ahogy ott ült szegényes karosszékében orrán pápaszemmel, bal fülében vattával, ölében fiatal magyar, német vagy orosz írók egy-egy újhangú regényével, gyér szakállán átömlött a világosság, ádámesutkája soványan és szomorkásan gubbasztott a szakáll vörhenyesszőke pókhálója alatt.

A gyermek érzéstelen, passzív viselkedése sem okozott neki nagyobb fájdalmat. Nem, Szófi nem akarja őt apjává fogadni, gondolta harag nélkül.

Egy éjszaka fakuló írások között kutatva ráakadt a maga gyermekkori fényképére. Visszatért az emlékezetébe a krémszínű matrózruha, a sárgabetétes lakkcipő és az abbaziai szálloda kertje, ahol a fotográfia készült. És ahogy az arcot vizsgálta, meglepte a Szófival való hasonlatossága. Ugyanaz a homlok, keskeny száj, finom halánték, az áll lágy ellipszise, csak a szemük volt más. Szófi az anyja hideg, lefüggönyözött tekintetét örökölte. A sercegő lámpa, a magányos, hangtalan éjszaka, amely komoran és kietlenül fogta körül, életre keltették elszunnyadt vágyakozását a gyermeke iránt. Levelet írt neki és a fényképét kérte...

Nem haragudott Struhalára, hogy elvitte tudta nélkül a levelet. Neki nem volt pénze, hogy postára tegye. A telekügynök soványan fizette, télen aztán meg is csapant az ingatlanforgalom, megesett napokon át, hogy üres volt a zsebe. Struhala a reggeli ruhakefélnél hiába fordította ki a kabát és nadrág valamennyi zsebét, nem talált azokban egy zsömlére valót sem. La la — sóhaj-

totta Himmelt utánozva. Hetek óta ő maga is tétlenül lopta az időt, gyéren hulkodott a hó, nem kellett ellapátolni, magától elolvadt... Amikor gyomra hangos korgással figyelmeztette őt állampolgári kötelességére, elindult a városba, hogy egy régebbi keletű üzleti szándékát nyélbeüsse. Amikor még az örmény régiségkereskedőhöz járt a mérnök értékesíthető ingóival, látott ott néhány mázas csuprot, amikről a csepegő szemű kereskedő azt tartotta, hogy igen becses dolgok. Szerfelett elesodálkozott rajta, mert a korsók párját vásáros asszonyoknál látta, akik maguk fabrikálták és árusították őket néhány garasért egy félreeső téren. Struhala addig kódorgott a cserepes szekerek körül, amíg sikerült egy cifrára mázolt korsót elemelnie. Aztán beállított vele a kereskedőhöz, aki régi ismerősként üdvözölte. Kezébe vette az edényt, vizsgálgatta, kapargatta, rázta a fejét, aztán szokása szerint visszaadta és kijelentette, hogy értéktelen portéka, nincs is keletje. Mikor Struhala hosszas alkudozás után kilépett a boltból, a markában annyi pénzt szorongatott, amennyivel húsz agyagedényt is megvehetett volna a vásáros gölöncséreknél. Még kétszer csapta be ezen a módon a kapzsi régiségkufárt és már azon volt, hogy rendszeresíti a jól jövedelmező iparágat, amikor a mérnök, akinek szórakozott nemtörődömségében is feltűnt a háztartás szokatlan fellendülése, kiderítette a turpisságot. Sápadt arcát szokatlan pirosság öntötte el.

— Takarodj — mondta felháborodással. Az asztalra tált hideg sültre és sajtra mutatott. — Ezt vidd innen...

— De hiszen tegnap óta egy falat sem volt a szajába — védekezett Struhala csodálkozással.

— Nem tartozik ide...

Struhala tiszteletlen morgással rándította meg a vállát.

— Minek sajnálja aztat a zöreg gazfickót... A patkanyai odahaza mind bankjegyet zabálnak, annyi van neki...

— Vidd...

Megzavarodott kicsit — gondolta Struhala lenézően. Összepakkolta a jóillatú, finom falatokat és mérges dohoggással kivitte a maga vackába. Másnap aztán lement Himmelhez és feltárta előtte a mérnök helyzetét.

Himmel és Lopez sokáig eltanakodtak azon, hogy mi módon segíthetnének rajta a nélkül, hogy megbántanák. Ellátogattak néhányszor hozzá, elvitték a sakkdobozt, a gitárt, teát főztek és Lopez engedélyt kért, hogy pecsenyét süssön a parázson, amíg Tunák és Himmel a közelgő európai válságról beszélgettek. Tunákot felderítették ezek az esti látogatások, elmerült a sakkjátékba és a vitákba, szívesen hallgatta a Lopez „térítő” előadásait és gyöngemosollyal rázta a fejét:

— Nem ... ne fárassza magát ... Én megértem magukat ... De nem követem ... Nem hiszek a tőke igazában, de a maguk világa túlhideg és kegyetlen nekem ...

— És miben hisz?

— Frázisnak fogja érezni, kisassz ... Lopez, de biztosíthatom, nem az ... Én az emberi érzések és értelem magasabbrendűségében hiszek ...

— Á — nevetett Lopez és Himmelre nézett — ez szép ... Úgy-e, Antal?

Himmel nem bolygatta ezeket a kérdéseket. Az emberi szív és értelem magasabbrendűségéről Kuglai jutott az eszébe, aki nemrég mint az állatvédő liga harcos elnöke aratott komoly közönség- és sajtósikert. A dolog úgy történt, hogy valaki üldözőbe vett egy kotnyeles kutyát és botjával megsértette az állat lábát. Kuglai, aki figyelmes lett a menekülő eb vonítására, leszállott a kocsijáról, felháborodva vonta kérdőre a barbár állatkínzót, aztán rendőrt hívatott és követelte, hogy jegyzőkönyvet vegyenek fel az esetről ... Az embert Kuglai feljelentésére szigorúan megbüntették ...

Struhala, aki végighallgatta a történetet, jóízűen röhögött. Neki is, Tunáknak is az ázsiai néprajzi ásatások jutottak eszébe ...

... Tunák egy nap ismerős arcot látott egy szálloda előtt. Utána fordult. Fiatalabb húga volt, ismeretlen férfi

társaságában. Hozzálépett, gyöngéden megfogta a karját. Az arcára fátyolos mosoly borult.

— Anna, — szólalt meg lágyan — nem ismersz meg?

A szőke lány, aki riadtan rezzent össze az ismerős hangra, sokáig bámulta a megkuszált és letarolt arcot.

— Ádám, — szólott halkan — Ádám...

Összefogta kesztyűs kezeit, úgy nézett végig egykor vonzó és csinos külsejű bátyja hervadt alakján.

— Ádám — sóhajtotta megindultan a mérnök immár szenvedélytelen szemeiben kutatva.

Tunák bólintott. És minden keserűség nélkül felelte:

— Én vagyok, Anna... Haraggal váltunk el... Remélem azóta megbocsátottál nekem...

— És te, Ádám? — kérdezte a húga melegen és meghatódva.

A mérnök derűs arccal legyintett. Ő?... Sok minden elmorzsolódott benne azóta... Nincsenek már előítéletei... Az az incidens... túlzott és ostoba dolog volt... sokszor sajnálkozott már rajta.. Az emberből lassan elszállnak az előítéletek, mint régi bálizsebkendőből a ciprusillat...

Aztán az anyjáról és idősebb húgáról kérdezősködött. Anna odaintette az ismeretlen férfit és bemutatta a bátyjának. Mindjárt tisztázta is a helyzetet azzal a kijelentéssel, hogy két hét múlva tartják meg az esküvőjüket. Most éppen Pestre készülnek... Tunák sok szerencsét kívánt nekik és búcsúra nyujtotta a kezét.

— Ádám, — kérdezte tőle a húga halkan — nem lehetnék a segítségedre?

Tunák a fejét rázta és mosolygott.

— Köszönöm... Semmire sincs szükségem...

A húga nem eresztette el a kezét.

— Nem maradsz velünk?... Úgy szerettem volna elbeszélgetni veled... Kerestünk, senki sem tudta a lakásod címét...

Tunák kitért a meghívás elől. Megcsókolta a húga arcát, megrázta az idegen férfi kezét és sietve elkocogott.

Anna összeszoruló szívvel nézett utána.

— Mi lett szegényből — sóhajtotta megindultan és könnyek szöktek a szemébe...

A mérnök az ingatlan-ügynökhöz igyekezett és mert nem akadt munka, visszatért az Ibolyadombra. Elővette a könyveit és folytatta az olvasást. Himmelt egy kölesönkönyvtárból egész halom frissen megjelent gazdasági munkát és regényt hozott fel neki esti látogatásai alkalmával. Emlékiratok, életrajzok is akadtak közöttük. Tanulmányok és statisztika az első ötéves gazdasági terv eredményeiről. Gandhiról és a londoni gyarmati konferencia kudarcáról. Aztán megint regények...

Friss fuvallat szállott feléje ezekből a könyvekből, sok oxigén, tágas mezők pázsitillata, egészség, dac és furesza zaj, a rádiók, hangos filmek, olimpiai arénák szilaj lármája az új világ nyugtalan kiáltása... Jó ég, milyen erős magaslati levegő, — gondolta Tunák — milyen kevés romantika... Hogy megváltozott minden ezekben a könyvekben... Olykor elborították a melancholia bárányfelhői: nem tudta követni az író mindent könyörtelesenül elgázoló sebességét... Már a negyvenötödik évéhez közeledett...

... Igen, elnyűtt falában már negyvenötödik eszten-deje felé biceg... Sok minden elmorzsolódott benne az elmúlt tíz év alatt, amióta hazaérkezett... Cudarul kifosztották, töretlen, mértanian egyenes vonalban gurult lefelé a lejtőn... Úgy festett a dolog, mintha kezdő regényíró jelölte volna meg lejtője vonalát, kilométerkövek helyett egy-egy kiadós balesettel... Igen, megfutotta a maga szédítő lejtőjét... Most lenn van, jó mélyen, porlepetten, szinte elsüllyedve és eltakarva... Szegényes, őszes szakáll borította el az állát... A nők már érzéketlenül kapcsolják le róla kósza tekintetüket... A templomai és várkastélyai cserbenhagyták... A könnyed faépítményekhez kissé nehézkesek voltak a mozdulatai és erkölcei... Igen... igen... igen... Vajjon... lesz-e még ereje kihúzni elmerülő lábát a mulandóság ingóványából? Vajjon lesz-e még valami célja magányos életének?... Lesz-e még valakije?

Struhala borotválkozás közben egy törött tükördara-

bot felejtett a veranda párkányán. Néhányszor felkereste magát a tükörben... Ah, elég sivárul festett... Tizenöt-húsz éve volt még hátra, rövid, irgalmatlanul rövid idő. fel tud-e vajjon még egyszer emelkedni olyan magasságba, ahonnan szépek találja még ezt az életet? Eszébe jutott néhányszor a Himmél megjegyzése:

„... És 45 éves korukban cserbenhagyja őket a romantikájuk, elveszítik érdeklődésüket barátok, eszmék és könyvek iránt. Rosszindulatú kelevények támadnak a nyakukon, lábukon és lelkükön. Éjszaka rosszul lélekzenek, a vérnyomást kezdik vizsgálni, Balzac és Dickens neve már nem jut eszükbe és húsz évi költséges agónia után nagy reklámmal kivitetik magukat a temetőbe. Az újságokban pedig megjelenik a bús nekrológ, fekete keretben: Kiskapusi, nagykapusi és tarcsafalvi Kapusi Győző, a Ferenc József rend középkeresztese, az Egyesült Kamatmentes Bank felügyelőbizottságának tagja és a Megyei Magnemesítő Intézet tiszteletbeli elnöke hosszas epebántalmak után jobblétre szenderült. Élt 69 évet. Emléke örökké élni fog... Óvakodjék, Tunák, az epebántalmaktól és a magnemesítő intézettől“ ...

Borzongva gondolt arra, hogy lassú oxidáció fogja elpusztítani. Éjszakánként kinyitotta a szemét és riadtan kapaszkodott meg az ágy két deszkájában:

— Nem, — kiáltotta el magát benne egy egészséges, fiatal férfi — nem fogok elesni... Nem fogom átadni magam az enyészetnek...

És reggel újult bizalommal csatolta fel rozzant műlábát és sebes léptekkel igyekezett le a városba...

XXX.

A végtelennek tetsző tél után a hó hirtelen olvadásnak indult és erős tavasz borította el az Ibolyadombot. A sovány barackfák fellobbantak, mint a gyufa lángja és rózsás gömböket pettyentettek a domboldalra. Az apró földkupacokon giliszták dugták ki nedves fejüket. Tunák esténként, amikor nyugovóra tért, cseresznyevirágokat

talált az ágyán. A nyitott ablakokon repültek be a verandára. Egyszer kezébe akadt a Himmel gitárja, leült a lépcsőre, megpengette a hangszert és elgondolkozott. Egy kedves kis dal jutott eszébe gyerekkorából, énekelni próbált, de a hangja színtelen volt, abbahagyta. Katharina jutott az eszébe, az elégikus mosolyú orosz lány, akit éppen tizenegy éve, hogy elhagyott a rongyos szibériai állomáson. Az arcvonásait elmosta az idő, Tunák már csak a szívére tudott visszaemlékezni, keserű, jóságos, szerető szívére... Milyen együgyűen elhagyta ezt a kedves aszszonyt... Katharina volt az utolsó nő, aki szerette...

Lefekvés előtt belenézett a tükörbe és sokáig vizsgál-gatta az arcát.

— Megesunyultam — állapította meg.

Nappal olyan mély volt az ég, mint a végtelen. És kék, csodálatosan kék, az embert, ha sokáig nézte, szinte lerészegítette. A kerítésen túl egy szerelmes páva tikácsolt, a sóskalevelek bólongattak, a fiatal gyermekláncfű magasra nyújtotta a nyakát és kerek, sárga szemével lekandikált a városra. Fínom szellő kódorgott a virágos ágak között, megfésülte a füveket és kattogtatott egyet a játékszélmalmon, amely gazdátlanul korhadt egy fatörzshöz szegezve. Évek előtt készítette Himmel a kocsis gyermekeinek... Az évek elmúltak, a kocsisnét elvitte a tüdőbaj, a kocsis gyermekeivel más vidékre vándorolt és a düledező istálló helyén, ahol szőrös muraközi lovak csörgették a zablájukat és apró, de kihívó kakasok hajszolták egymást, most négyemeletes szanatórium épült. Naphosszat nyikorogtak a téglaliftek, csengtek az érces pengésű vastraverzek, dörgött a cementkeverő gép és elnyelte a páva szerelmes tikácsolását, a fiatal füvek énekét és az épülő házak között fuldokló zöld terület gyengéd muzsikáját...

Tücsöklak környékén az öreg kőrtefák ezen a tavaszon beszüntették az üzemet. Az ágak végén, az édesfehér körtevirágok helyett sötét petezacsókó csüngtek, a legöregebbnek a törzsében poszméhek ütöttek tanyát, a többinek kukacok porhanyóra ásták, hangyák elfuvarozták a belsejét, egyszer aztán egy vad kültelki szél beron-

tott a kertbe s egy suhantással lehasította az ágait. Meghaltak a körtefák, az öreg báróné helyett új gazda tapogatta őket, aztán fűrészst hozatott és levágatta a ki-
mult törzseket. Botjával a mérnök ajtaján is bekocogott, hogy a haszontalan épület lebontásáról értesítse.

— Négyheti felmondás... Szeretném mielőbb lebortválni innen ezt a vityilót...

— Négy hét mulva elköltözöm — intett Tunák.

Az új tulajdonos egy pillanatra a verandára is bekukkantott.

— Ön mérnök?

— Mérnök vagyok.

— Milyen szakmabeli?

— Építész...

— Igen? — tündődött az ember és megsodorta a bajuszát. — Építész?... Na... Szóval négy hét mulva...

A költözködés nem sok dolgot adott. A bútorok már tél elején rendre útrakeltek a verandáról. Struhalára így vajmi kevés szükség volt a hurcolkodásnál. El sem jött, hivatali elfoglaltsága már néhány nap előtt arra készítette, hogy búcsút vegyen Tücsöklaktól. Egy sörgyár istállójában kapott éjjeli szállást. Nappal az volt a dolga, hogy óriási sörösüvegnek öltözve végigcammogott a város forgalmasabb útvonalain és két kezével kinyúlva az ötméteres papírflaskó oldalából a címkére mutatott, amely jókora betűkkel hirdette:

A sörök királya. Pompás, zamatos, üdítő, tápláló, felderítő, megszépíti az életet. Ilyent igyon!

Gyerekek és szemtelen suhancok követték, akik a járókelők élénk mulatozása közben elgáncsolták olykor. Tehetetlenül megtántorodott és mire kimászott a papírmásé torony alól, hogy a kis gazfickókat üldözőbe vegye, már messziről öltögettek feléje nyelvüket. Izzadtan és kissé keserűen cipelte komikus terhét, amíg két keze felpeckelve mulatságos mozdulatlansággal mutatott a sörösüveg címkéjére. Az úttest közepén kellett haladnia, nehéz autók és társzekerek tömkelegébe sodródott, alig tudott

a vonító zűrzavarból kikászmálódni. Fáradtan ereszkedett le éjszakánként az istálló szalmájára és nagyokat nyögött ólmos álmában. A költözködés napján a nyugtalanság mégis elvitte Tücsöklakhoz. Az épülő házak állványairól homokot szórtak rá, a kertekből felizgult kutyák rohantak feléje. Tücsöklakot üresen találta. Kihalt volt a roskatag ház, végképpen kihalt. A verandán a tavaszi légvonat ócska vászongallérral karikázott. Struhala felismerte: a mérnök gallérja volt... Kérdezősködött a szomszédoknál, de senki sem tudta megmondani, hogy a gazdája hova távozott. Tünődve ült egy darabig a veranda elkorhadt lépcsőjén. Vajjon hová ment?... Ki cipelte utána a meglappant bőröndöt?... Gyöngé bőrben volt az utolsó hetekben...

Morfondírozva, savanykás kedéllyel fordult vissza a városba. Járt a utcákat, az emberek mosolyogva nézték a búsan tántorgó óriási sörösüveget. A tekintete napokon át kereste a mérnököt a gyalogjárók forgatagában, fulladozott, tántorgott a levegőtlen papírtokban. Egy este hátulról beleszaladt egy teherautó és a közeli benzinkúthoz nyomta. A felborult sörösüveg száján üdítő, finom barna maláta sör helyett valami piros folyadék kezdett kicseppenni...

Tunák csak hetek múlva értesült a szerencsétlen lélek haláláról. Megpengett benne egy elégikus húr, mély sajnálkozás sajgott benne. Úgy rémlett neki, hogy a Struhala elmúlásának jelképes értelme van, vád, véres vád valami ellen, amit nem tudott szabatosan a nevének nevezni. Sápadtan és multba révedő szemekkel hallgatta a halálos balesetről szóló hírt...

— Az élet röpke jelenség — mondta valaki.

Le akarta győzni megindultságát és azt mondta magának, hogy az élet nem röpke jelenség. Az elmúlt hónapok, a magányos évek szemlélődő nyugalmaiban leülepedett benne valami sűrű tanulság. Öreges, de felüdítő filozófia volt a haszontalan vágyakról, mesterkéltni örömhöz hajszolásáról, az étellel való bűnös és buta gazdálkodásról, a virágos domboldal oktalannal lekaszásáról...

— Igen, — mondta magának — a materializmus el-

puskázta a dolgokat... Szabadulni kell az anyagiasságtól... A lélek igen sok anyaggal keveredik...

Érezte, hogy például Teréz szembenevetné, Iván a fejét csóválná és a többi Iván öreg maszlagnak nevezné tömondatokká egyszerűsödött gondolatait... De mit tördött ő már Terézzel, Ivánnal és az Ivánokkal, akik — hite szerint — egyszer és talán nem is olyan sokára kérelhetetlenül viszik az elmúlásba sekélyes létük olcsó és tarka lomtárát, hazugságaikat, pállott örömeiket és álhumánus szívüket...

...Tücsöklakot néhány nap alatt eltávolították a föld színéről. Nyár végén kétemeletes bérház készült a helyén. Sürgős volt az új tulajdonosnak, a vállalkozó a munkásokat két rétegben dolgoztatta késő éjfélig. Tunák a tulajdonos kívánságára megegyezett a vállalkozóval és az esti réteg munkáját ellenőrizte. Nem mérnöki munkát ajánlottak neki, mosolyogva fogadta el mégis a megbízást.

— Mindegy, kérem — legyintett örvendezve. — Szívesen vállalom minden munkát...

Ott lakott a közelben, egy nyugdíjas özvegnél. Botjára támaszkodva fürgén bicegett ide-oda az épülő bérház körül, felmászott az állványokra, tanácsokkal szolgált a munkavezetőnek és barátságos utasításokat adott a kőműveseknek. Őszes szakállán megvillant a karbidlámpák reflexe, arcáról eltisztult a magány és reménytelenség fanyar, szürke felhőzete és felmelegedő önbizalommal szorongatta kis angol pipáját. Az épület tervezője fiatal mérnök volt, borotvált arcú, kisportolt vállú, aki már a jövő évtizedek stílusában gondolkozott. Tunák bár némi idegenkedéssel, mégis elismerően nézegette a rajzait, amelyekből a fantázia hűvössége és a fiatal élet napos szabadsága, egészsége áradt feléje.

— Ez már a jövő architektúrája — állapította meg. — Az én nehézkes fantáziám, amely legfeljebb csak gyorsvonati sebességgel halad, már sohasem fog ilyent alkotni... Nos, hát segítsük legalább ezt az ifjú pilótát célhoz...

Tücsöklak helyén már magasra emelkedtek az új

épület falai, amikor egy este Lopez és Himmel bekiáltottak Tunákhöz az irodául szolgáló fabarakkba. A rendőrség egy idő óta állandóan a nyomukban volt, esténként az Ibolyadomb környékén, valami ártatlan külsejű házban tartották összejöveteleiket. Most is onnan érkeztek. Lopez lelkesen ragyogó szemekkel, Himmel mint mindig, barátságos mosollyal. Tunák, aki a fabarakkban az építési naplót nézegette, őszinte örömmel bicegett ki az üdvözlésükre. Régen nem látta őket, már azt hitte, elfelejtkeztek róla.

— Még mindig szabadlábon? — tudakolta Lopeztől kötődve.

A lány derűsen vont vállat.

— Amint látja, Tunák úr... De biztosíthatom, hogy nem az én hibám.

Himmel egy újságot emelt ki a zsebéből.

— Van benne valami, ami bizonyára érdekelni fogja.

A mérnök hónapok óta nem olvasott újságot. Még ott hagyta el, hogy a Kreuger-konzern összeomlott, Sanghaimban a japán gázbombák ezerszámra ölték meg a kínai lakosságot és Doumert, a francia köztársaság elnökét megölték... Káosz dúlt a földön, terjedt a nyugtalanság és a levegőt romlás szaga töltötte el...

Átvette Himmetől az újságot és a sístergő karbidlámpa elé tartotta.

— Itt, Tunák... Nézze csak... „Kuglai volt gyárigazgatót nagyszabású részvénytcsalás miatt az éjszaka le tartóztatták“...

A mérnöknek meggyöngült a szeme, nem tudta már elolvasni az apró betűket. Feltette a szemüvegét és átfutotta a cikket.

— Happy end, mi? — kérdezte Himmel. — A költői igazságszolgáltatás kitöri a gaz fosztogató nyakát.

Tunák összehajtotta a szemüvegét és szóltanul tette el a tartójába. Az ő számára sem elégtételt, sem örömet nem jelentett már a hír...

Lopez jelentős nyomatékkaal kérdezősködött a hogyléte felől. A mérnök megköszönte és közölte vele, hogy kifogástalan egészségnek örvend.

— És gondolkozott már azon a dolgon?

— Gondolkoztam, — felelte Tunák kedvesen — de arra a gyászos felfedezésre jutottam, hogy belőlem már nem lesz gálickő.

— Nem, ne tréfáljon Tunák úr...

— Komolyan beszélek.

— Hiszen ön alapjában véve már el is szakadt az osztályától, — mondta a lány meleg, rábeszélő hangon — nem értem ezt a tehetetlenséget... Magának közöttünk van a helye...

Tunák elnézően hallgatta a megszokott szavakat. Tetszett neki a lány heve, fiatalos bátorsága. Biztatta, hogy beszéljen, de nem szállt vele vitába. Tehetetlenség! — csengett a fülébe harmadszor is a megbélyegző vád... Tehetetlenség... Mosolyogva keresett valami hasonlatot... A mocsári gólyahír is tehetetlen, amikor nem igyekszik a tél hidege elől tropikus vidékre...

— Ötér romantika — vélte Himmel. — És az a sűrű micsoda az evolúcióról... Honnan vette?... Maga sohasem szerette az ilyen filozófiai generálszószoikat... A kérdés ez, Tunák: hiszi-e, hogy ez a világrend itt... tovább fog élni?

Tunák elkomolyodott.

— Ez... így, talán nem...

— Azt akarja tudni úgy-e, hogy akkor miben hiszek?... Abban, hogy nem vagyunk olyan hasznavehetetlenek, mintahogy állítják... Abban, hogy a jövő társadalmának a mi hitünkre, a mi eszméinkre, a mi erőnkre és a mi lenézett romantikánkra is szüksége lesz... Nem dobjuk el tehát egész útravalónkat, kedves Himmel...

— A gyémántjuk értéktelen kavics lesz — figyelmeztette Lopez felhevülve...

— Igen, Lopez — bólintott a mérnök. — Sok ilyen értéktelen kavicsot cipelünk a hátizsákunkban... Elismerem, romlott, avas dolgokat is... avult intézményeket, rossz törvényeket... Előítéleteket, babonákat, durva hazugságokat, szemérmetlen álszemérmet, kapzsiságokat, félelmet az élettől és félelmet a haláltól... De elvisszük

húszezer éves multunknak néhány hasznosabb ajándékát is...

— Amit az elnyomottak kizsákmányolásával szereztek — kiáltott fel a lány keserűen.

Tunák elnézően nyúlt a keze után.

— Ne felejtse el, mi csak hétköznapi foglalkoztunk kizsákmányolással — felelte bágyadt mosollyal. — Vásár- és ünnepnap pihentünk és pihenő óráink alatt, csak úgy kedvtelésből — egy világot teremtetünk...

Lopez megjuhászodva rázta a fejét. Nevetett.

— Igen ám, de a saját képmásukra...

— Istenem, — emelte fel a karjait Tunák szabadkozva, szelíd iróniával — mit tehattunk volna egyebet... Atavizmus... Mindenben magunkra ütünk vissza és a legtökéletesebb alkotásunknak is megvan az a szépség-hibája, hogy hozzánk hasonlít...

Himmel búcsúra nyujtotta a kezét.

— Nos, mylord... mi holnap elvitorlázunk innen.

— Komolyan beszél? — kérdezte a mérnök meglepetten és sajnálkozva.

Lopez megsímogatta a karját.

— Elmegyünk... És tudja... meg kell mondanom, Tunák úr, nagyon kár magáért...

— Köszönöm, Lopez. Egyszer én is valami ilyent gondoltam magamról... De ma... — Kurtán legyintett. — Remélem, még találkozni fogunk...

Himmel rázta a fejét.

— Nem hiszem. Valahogy úgy fest a dolog, hogy a mi útjaink végleg elválnak egymástól... Hogy el ne felejtsem: a gitáromat elküldtem a lakására. Souvenir. Emlék egy hajdani tücsöktől, akiből a természet szélső hangját varázsolt...

Egy kis részvét, egy kis szomorúság volt a hangjában. Meglengette az ujjait, Lopez a zsebkendőjét és elindultak. Éjfél felé járt már az idő, a holdvilág fehérre meszelte az Ibolyadomb aszfaltos útját.

Tunák nehezen lélekzett. Szórakozottan a lámpa elé emelte az otthagytott újságot és gondolatok nélkül olvasni kezdte a cikkek címeit. Szúnyogok, szőrös lepkék, elva-

kult rovarok röpködtek a sistergő láng körül, lehullottak az újságra, a kezével kellett őket lesepernie, hogy végigolvashassa a nyugtalan, sötét sorokat. „Európa végnapjai?” — kérdezte a vezércikk sötéten... „Ötvenmillió ember kenyérért ordít” — kiáltotta a túlsó oldalon egy háromhasábos cikk. A szöveg között szalag módjára áthúzódott egy hirdetés: „Vegyen Omega gázmaszket. Hetvenkétféle gáz ellen nyújt biztos védelmet”... „Hollá, Hölgyeim és Uraim, Dr. Utriusque 2 óra alatt megtanítja Önöket a rumba táncra. Szerény díjazás”... „Az orosz traktorgyártás hibái”... „A világ szellemi válsága”... „Minden jobb nő ma már rendszeresen eltávolítja hónaljszőreit. A modern embernek nincs szüksége szőrökre. Kérjen Alifa krémet”... Egy cikknek a címében a következő párbeszédet olvasta: „Lesz-e Goethe-nak centenáriuma 100 év múlva? — Ez attól függ, — feleli a riporter kérdésére az ünnepély rendezője — hogy lesz-e még 100 év múlva civilizáció Európában”... „Genfben ma valaki megint a leszerelésről beszélt”... „Forradalmi kilengések világszerte...” Két gyilkosság között egy versike vergődött. Tunák ennek is elolvasta a címét: „Isten, könyörülj rajtunk...” És az utolsó oldalon egy harsogó figyelmeztetés: „Vigyázzon, Asszonyom! Szemöldökét csak szakavatott kozmetikussal tépesse ki. Telefonhívásra házhoz is megyünk...”

Lassan összecsukta az újságot. A romlás szagát érezte... Káosz, balsejtelmek. Valami kezdődik és valami a végét járja...

Éjfél volt, négy-öt torony harangja kongott egyszerre. A munkások abbahagyták a munkát, szerszámaikat bevitték az anyagraktárba, eloltották a sistergő karbidlámpákat és elszéledtek. Tunák ott állott magányosan az opálos éjszakában. Körülötte minden csendes volt, lenn a város fehérfényű utcáin elnémultak az autók, rikkancsok, elhallgatott a gépek lármája. Himmelre és a lányra gondolt. Aztán valami neszre lett figyelmes. A magasba nézett és kelet felé az égbolton homályos, hosszúkas árnyékalakot látott, amely sebesen közeledett. „Zeppelin” — jutott az eszébe. Ég felé fordított arccal,

megilletődve várakozott. Az óriáslég hajó csillogva és zúgva közeledett. Gyorsan, mégis csodálatos méltósággal úszott az alvó város fölött a sejtelmes, holdfényes levegőben. Kabinjaiban lámpák égtek, az egyik fürkében, talán a legelsőben rádiós-tiszt kereste a friedrichshafeni állomással az összeköttetést. Tompán búgtak a motorok, a karcsú hajótest, mintha csak éjféli álom lett volna, elszállt az Ibolyadomb felett és nyugat felé vette útját...

Tunák zajló lélekkel követte a távozó árnyékot. Megindultságot érzett. Megtelt a mellkasa.

— Jövendő — gondolta.

Lopez is a jövőről beszélt. Kié lesz hát a jövendő?

Az ég alján már gomolyogtak a felhők. A fiatal füzek nyugtalan suhogással hajladoztak jobbra-balra, az öreg jegenyék halkán sóhajtottak. A levegőt elöntötte már a jövendő viharszaga.

Tunák látta az ifjúság pelyhes, tüzelő arcát és hallotta a jövendőért, az új világért csatarendbe sorakozók harci énekét. Különös, távoli dalok voltak, ismeretlen lélekben születtek, idegen tájakról szűrődtek felé. Egyik sem hasonlított az ő meghitt, régi dalaihoz. Néhány mondat bukkant fel hirtelen az emlékezetében. Vigasztalan, leverő szavak voltak, kétszer is hallotta őket, két oldalról is a szemébe mosolyogták:

— A jövő a miénk, Tunák úr. A maguk korosztálya rossz fát tett a tűzre, maguk már elvégezték, sohasem fognak eljutni a túlsó partra. Itt, ezen a parton fognak szép csendesesen kimúlni. Béke hamvaikra...

Elvégezték volna csakugyan?

Fájó füléből kivette a vattát és hallgatta a lég hajó távozó zúgását.

Át kell jutni a túlsó partra... Az izmaiban még erő szunnyad, az agyában alkotó erők fészkelnek... Nem, nem esett el, a füle felfogja még a motorok zúgását, a szeme látja még a tovaúszó árnyékot... Néhány év előtt egy harsogó hullám alaposan elsodorta. Csapkodott, fuldoklott, értéktelen kis rongcsokba kapaszkodott... Most itt áll újra a parton. Sok haszontalan cók mókáját eldobálta, sok elázott, értéktelen ingóságát elhagyogatta. Hiú,

idejétmúlt dolgok voltak. Nem sajnálta őket. A túlsó parton úgysem vehetné hasznukat...

A túlsó parton, egy naposabb, emberibb életben...

A hosszú árnyék már valahol a láthatáron úszott. A mély csendbe olykor beledöngött egy kutya csaholása. A közeli kert fonnyadó lombok szagát lehelte az utcára. A mérnök megfordult és elindult. Lassan koppant a cipője sarka a visszhangos aszfalton... Igen, gondolta, vannak, akik már betöltötték a sorsukat. De neki nincs mit félnie a jövőtől. Nem volt senkije és nem volt már semmije. És mégis enyhe fájdalom olvadozott a lelkében, ahogy elmúlt éveire megindult kézzel csendesen rácsukta a kripta ajtaját. A szeme sarkában könnycsepp ült és lassan koppant, bicegett az alvó város felé, kirezzent a szeméből és a kezére hullott.

— VÉGE. —

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

C
STZ